

ECCLESIASTICAE
HISTORIAE
B R E V I A R I V M
A V C T O R E
IOANNE LAVRENTIO BERTI
FLORENTINO

FRATRE EREMITA AVGVSTINIANO.

EDITIO NOVISSIMA

AB AVCTORE IPSO RECOGNITA,
pluribus in locis emendata, et praeter ISAGOGEM ad sacram
Geographiam, quae in ceteris desideratur, nunc primum
VIII. indicibus chronologicis ad calcem
appositis locupletata.

P A R S P R I M A

QVAE COMPLECTITVR CHRONOLOGIAE RVDIMENTA
et decem priorum saeculorum synopsin.

VALENTIAE
IN OFFICINA IOSEPHI ET THOMAE DE ORGA
CXCIDCCCLXXXVIII.
SVPERIORVM PERMISSV.

is ex libro

semper,

Bacc. atque sacrae siena.

Bibliote. a V Valenciana

31000005091403

S. XVIII
1122

MANUEL BAS CARBONELL
N.º 11.125
BIBLIOTECA

UNIVERSIS AVGVSTINIANAE FAMILIAE
PRAESVLIBVS
ALVMNISQVE
STVDIORVM CVRRICVLVM PERAGENTIBVS

F. IOANNES LAVRENTIVS BERTI S. P.

Ortante, ac iubente, omnem-
que operam, et munificen-
tiam praestante vigilantissi-
mo, amantissimoque fami-
liae nostrae moderatore, et
supremo Antistite, FRANCISCO
XAVERIO VASQUEZ, in lucem emittens hanc Hi-
storiae Ecclesiasticae epitomen, aliquas arbi-
tror proferendas esse rationes, ob quas eam-
dem vobis, amplissimi PRAESVLES, atque opti-
mae spei ADOLESCENTES, neminem alteri prae-
ferens, sed omnium simul favorem captans
et clientelam, inscribere, et nuncupare de-
liberavi. Principio cum praelaudatus Augesti-
nini Ordinis MAGISTER, et RECTOR praestan-

cissimus aequae, ac beneficentissimus, in me hominem Italum, humili natum loco, tressis minimique pretii scriptorem plurima, eaque singularia, ac pene immortalia contulerit merita, non respiciens quae litteris addidi ornamenta, vel decora, quippe probe sentio haec nulla penitus esse, sed quam a pueritia ad senectam usque addiscendi, docendique enutrivit cupiditatem; necessum est, ut cunctis exhibeam aliquam grati animi mei significationem, atque manifesto monumento profitear me saltem gratias illas agere, quas referre non valeo, neque in me, quod iure meritoque redarguitur a Seneca, una cum aetate beneficiorum memoriam senescere. Neque summi viri benefacta, et virtutum ornamenta, ac specimina commemorabo, quoniam notissima sunt, neque alicuius indigent commendatione: innumera, neque oratione comprehendere possunt: splendidissima, neque obliniri debent laudationum fūco, verborumque pigmentis. Singularis humilitas illum ad perpetui praesidis fastigium evexit: probitatis exemplar supra speculam collocavit: flagrantissima caritas omnibus reddidit acceptissimum. Quamobrem devincti et obsequentis filii, et clientuli erga parentem optimum, erga

ga praesidium decusque meum, iis praesertim, qui eidem Instituto nomen dederunt, hoc reverentiae et honoris perenne, atque immortale testimonium exhibeo, posterisque commendando, quasi suspensio omnium gymnasiorum, coenobiorumque absidibus, aris, muscisque anathemate. Deinde vero, quod semper in votis habui, singulos mecum eiusdem Instituti, eiusdemque doctrinae professione coniunctos, quasi manuum mearum dilatatione, ubique gentium constitutos alloquor, et complector: neque Italiae dumtaxat incolae, quibuscum aliquamdiu versatus fui, verum etiam longinquos, et quavis locorum intercapedine dissitos, celebresque aut peracti gloria regiminis, aut commisso tradendarum disciplinarum munere, aut promovendi litterarum incrementa sollicitudine, et cura, honoris causa, convenio, ratus ab honesto viro cum adstantes, tum absentes sodales pariter esse colendos. Cum autem nihil habeam, quod ex angusta Pisanorum provincia ad vos dono mitam; exiguum hoc, tenuissimumque munusculum grater, ac lubenter excipere ne dedignemini; praesertim dum a vobis nullam aliam, praeter comitatem atque humanitatem vestram, expostulat remunerationem: quamquam

quam *communione*, et *beneficentiae*, monente Apostolo, nefas est oblivisci, et indecorum est spernere filii Sirach saluberrimum rectissimumque consilium, quod comprehenditur versu capitis quarti postremo. Praeterea, si aliquam ex hoc opusculo existimatis percipi posse utilitatem, illud perlegite; nam haec fuit altera scribendi ratio, probis, studiosisque prodesse. Ceterum si rude, impolitum, prolixum, non elaboratum industria, non brevitate iucundum, non rerum gestarum enarratione perfectum, non denique historiarum copia, et delectu exornatum esse videatur; procul opusculum ipsum abiicite. Etsi enim unicuique a natura inditum est, ut partus ingenii sui, informes quoque et abortivos, haud mediocriter diligat; ego tamen numquam quos edidi tanta prosequutus sum dilectione, ut vellem alicui afferre incommodum, vel detrimentum. Quare in huius parvitate munusculi attendite animi mei sinceritatem, atque meae erga vos benevolentiae magnitudinem. VALEIE.

PRAE-

PRAEFATIO.

Paucis huius operis conscribendi consilium, methodum, atque utilitatem exponam. Quum primum tradendae Historiae suscepi demandatam mihi provinciam, animadverti pene innumeros esse Scriptores, qui res a maioribus gestas litteris consignarunt: quorum si dumtaxat nomina vellem recensere, excederet istorum index haec duo Breviarii volumina. Illi quoque, qui ad unam tantum historiae partem exornandam animum applicuerunt, et librorum amplitudine, et rerum copia, et prolixitate verborum, legendi, discendique cupidos prorsus exanimant. Nemo unus, quamvis lynceis sit oculis, insemnis, assiduus, et diurna, ac nocturna manu auctores verset, et pervoluet, universos umquam perlegerit. Tyronibus itaque, praesertim Theologica doctrina imbuendis, et ad sacras habendas conclusiones formandis multiplicia illa, et praegrandia volumina inutiliter proponuntur. At, inquis, complura sunt, eaque exquisitissima,
Ec-

Ecclesiasticae historiae compendia, quae neglectis interim locupletioribus voluminibus, praesidio esse possunt adolescentibus. Id quidem si inficias ibo, irridebunt me singuli. Verum haec difficultatem non imminuunt, sed augent. Petenti enim quodnam ex his compendiis praefendum existimemus, quid respondendum sit, omnino me latet. Si chronicorum laudavero libros, tabulasque chronologicas; nescio quid ex iis eruere possit discipulus, nisi forte rationem temporum, nudaque sive Caesarum, sive Pontificum, sive celebratissimorum virorum nomina, rerumque humanarum vicissitudines, aliaque id genus, quae aut noscat, aut ignoret, parum sua interesse crediderim. In ipsa ulterius temporum supputatione chronographi adeo discrepant, ut si unius sectemur calculos, alterius computo reprehendamus. Quamobrem lectione unius parum, aut nihil proficimus, collatione autem plurimorum confundimur. His autem neglectis, si forte avida celerique manu arripiamus historiarum synopses; nescio quid horum adminiculo percipuri simus utilitatis. Etenim aliqua eo elucubrata sunt fine, ne memoria excidat quidquid vehementi, et diuturno comparatum est studio. Iis

ita-

itaque, qui historicos nec a limine salutarunt, neque ab iis aliquas acceperunt servandas custodiendasque divitias, nullo erunt istiusmodi epitomes adiumento. Quaedam aliae comprehendunt vel acutissimas animadversiones in praeteritorum temporum monumenta, vel praeceptiones, et consectoria ad mores instituendos, regendamque rempublicam opportuna: sementis tamen ac messis, putationis et vindemiae distinguenda sunt tempora; atque meliora seligere, aliena carpere, emendare anachronismos, exercitati viri opus est, subacti ingenii, improbique laboris. Permultae denique auctores habent heterodoxos, qui nempe nituntur Romanae Ecclesiae deprimere dignitatem, maiorum evertere traditiones, et propugnare nefaria dogmata; atque istorum scripta doctiores refellere, gnaviterque oppugnare, adolescentes vitare sedulo debent, et procul abiicere. Subiit itaque animum meum cogitatio, eiusmodi epitomen condere, in qua nec sola annorum series, nudaque virorum nomina occurrerent, neque legentibus necessaria foret praevia institutio, neque fastidium pareret rerum multiplicitas et permixtio, neque adsentatio improbos ignarosque palparet, neque de humano genere

** be-

benemeritos calumnia proscinderet , neque perniciosae doctrinae propinaretur venenum. Id vero utrum adsequutus fuerim , comper- tum erit experimento.

Methodum talem tenendam esse putavi , in qua neque lucidus ordo deesset , neque prae- teritorum temporum acta inquirentem defa- tigaret prolixitas , perturbaret varietas , inopia et ieiunitas excrucia- ret , stili obnubilaret opa- citas , orationis ambitus circumageret. De Ro- manis Pontificibus initio disserere constitui , quoniam ob dignitatis fastigium , ob religio- nis principatum , ob fidei depositum , ob au- ctoritatem magisterii , sunt mortalibus omni- bus praeferendi. Quinam fuerint Apostolicae sedis invasores , et schismatum scissurarumque architecti , suo loco adnotatur. Si legitimi Petri successores aliquid humani passi sunt , quemad- modum fateri necessum erat , ita id temperan- ter narra- vi , admonens numquam illos fidei in- tegritatem vitae facinore violasse : quod verae Ecclesiae non labefactat , sed corroborat firmitu- dinem. Hinc enim comprobatur adversus eam- dem Ecclesiam numquam portas inferi prae- valere , numquam mergi , quamvis iactetur fluctibus , Petri naviculam. Pertractavi proximo loco de conciliis , quibus explorata est

Apo-

Apostolorum traditio , confirmata fides , re- stituta disciplina , atque confixae haereses , mo- resque reformati fuere. Tertio haereticorum descripsi deliramenta , propterea quod frustra sacrorum Antistitum veneratur consessus , quis- quis non execratur Satanae synagogas. Quar- to autem loco sermonem instituo de scripto- ribus Ecclesiasticis ; quorum , cum singulos re- censere longe excederet brevii fines , illu- strioribus laudatis , reliquos promiscue et co- acervatim commemoro. Quoniam vero duo sunt , quibus mundus principaliter regitur , ni- mirum auctoritas sacra Pontificum , et regalis potestas , Caesarum quinto in capite trado no- titiam , cui addo plurimorum sanctorum ca- talogum , tum quia eo loci de persecutioni- bus , ac de martyribus opportune disseritur : tum etiam quia regnantium in caelis heredi- tas erit , ut propositam spem habemus , pere- grinationis nostrae terminus , merces laborum , studiorum complementum , atque intellectus satietas. Ea , quae sexto attinguntur capite , spectant ad Catholicae Ecclesiae dogmata , et disciplinam : dogmata vero ea sunt , quae fir- missima fide tenemus , accepimus perpetua tra- ditione a maioribus , et sacrarum Scripturarum oraculis , Apostolicae cathedrae definitionibus ,

** 2

sy-

synodis oecumenicis, sanctorumque Patrum documentis credenda cunctis Christi fidelibus proponuntur; neque saeculorum decursu, aut diversitate locorum, alicui, vel minimae, obnoxia sunt mutationi. Disciplina autem vel ritus et caerimonias, vel rigidioris, seu benignioris consuetudinis leges perscribens, pro temporum, locorumque varietate mutatur; et recte, atque inculpate se gerit, qui illius, in qua commoratur, Ecclesiae obtemperat institutionibus. Quibus addidimus religiosas quoque familias, harumque primordia, necnon quaedam alia, quae dici possunt praedictorum supplementum, et aliquod post collectionem segetis spicilegium. Atque hisce limitibus utraque pars circumscribitur: nam quae sequuntur in appendice ex profanis historiis collecta externa additamenta sunt, et mantissae. Hanc itaque servavi methodum, qua unius ab aliis saeculis segregatur historia, et quae spectant ad unam eiusdem historiae partem, secernuntur a ceteris. In his vero dedi operam, ne veritatem infringerem aut adsentandi libidine, aut rursus odio et livore, vitans, ut in primo annalium admonuit Tacitus, foedum crimen servitutis, quod inhaeret adulationi, et falsam speciem libertatis, quae inest malignitati.

Vti-

Utilitatem denique huius operis haud minimam futuram fore confido. Etenim eorum, quae sunt dispersa, collectio, et eorum, quae permixta sunt, segregatio, magno tironibus esse potest commodo, atque adiumento. Si ad studium Ecclesiasticae historiae tantummodo exstimularet, et viam sterneret; neque istud parvum mihi videretur emolumentum. De Historiae laudibus dictum est alibi: nec rursus in silvam ferenda sunt ligna. Sat erit pervulgatam Tullii descriptionem, et poeticum, notissimumque Historiae praeconium repetere. Cicero enim in dialogis de Oratore ad Quintum fratrem, *Historia*, inquit, *testis temporum, lux veritatis, vita memoriae, magistra vitae, lux vetustatis*. Praeconium vero illud versibus hisce comprehenditur.

*Illa ego, quae gestis praesum custodia rebus,
Digero quod caveas, quodque sequaris iter.
Priscaque ne veteris vaneat gloria secli,
Vivida defensant quae monumenta damus:
Et sua virtuti per me sunt praemia, rursus
Impia famosis defero facta notis.
Eloquor et summi quantum iactentur, et imi:
Eloquor et caecae fasque nefasque deae.
Quod maius theatrum, circusque capacior, aut quae*

Do-

*Doctior humanas scena referre vices?
Me sine quis prudens? Vnde experientia maior?
Qui me adiit, tandem non mage doctus cat?
Omnis enim nostro pendet prudentia sensu,
Riteque nil, nostra qui carct arte, sapit.*

Praefari non opus est plura: siquidem, ut Lucianus aiebat, prooemium Historicorum non quaerit benevolentiam, quam praecipue capiat Orator.

MO-

MONITVM.

Cur hoc Ecclesiasticae historiae compendium nunc denuo in publicam lucem prodeat paucis exponam. Recentiori Scholae nostrae studiorum instituto, quotquot in posterum Theologiae apud nostrates studuerint, amae- num hoc Eccl. Hist. stadium sunt percursu- ri. Hinc orta haec editio. Qua vero diligen- tia usus fuerim, ut quam nitidior et casti- gator in publicum proferretur ex hoc uno facile divinabere. Ab ipso operis initio gna- viter inquisivi, num omnia tum ex veteri- bus, tum ex recentioribus testimonia certis stisque a Bertio locis quadrarent. Plusquam sexcentas interdum paginas evolvi, legi, per- legi ut vagum incertumque testimonium tibi tuto determinarem. Si qui tamen praeter ar- duum hunc meum laborem errores excide- rint, hac nostra editione cum aliis compa- rata, quanto magis correctior atque emen- datior haec praec aliis editio obtigerit facile dignosces. Duos tresve in tota qua late pa-
tet

tet Chronologia repereris : utpote pag. 40. pro 3366. periodi Iulianae anno, 2366. legendus : et pag. 44. pro anno 1419. ante aeram Christianam, 1491. usurpandus. Reliquum est ut scias me a communi atque usitata scribendi ratione discessisse Cellarioque nostro perpetuo insticisse. Haec sunt lector optime quae Te monitum volebam.

CHRO-

(1)

CHRONOLOGIAE

RVDIMENTA.

CAPVT I.

De Tempore huiusque partibus.

VAM nos rationem temporum dicimus, appellant alij Graeco vocabulo *Chronologia*, a χρόνος *tempus*, et λόγος *ratio*. Hinc pariter nomen trahunt *Chronicon*, in quo series temporum adinvenitur digesta, et *Chronologus* aut *Chronographus*, Scriptor Annalium. Ethnici quoque Saturnum, quo nomine *tempus* colebant, χρόνον dixere, atque ab ipso devorari liberos autumabant, quoniam omnia tempus absorbit. Est itaque Chronologia aut Chronographia, temporum ratio vel descriptio.

Tempus quidam a χρόνος *tunc*, quidam a χρόνος *seco*, quidam a *tepor* dictum volunt, quasi a veris temperie. Facilius autem est tempus mente percipere, quam describere verbis. Philosophi aiunt, tempus esse mensuram moris, vel durationem rerum corporum, nec sine principio nec sine fine existentium. Iis enim, quae divina sunt, non tempus competit, sed aeternitas. Fortasse veteres Saturno Rheam, id est, terram dederunt uxorem, quoniam temporalia quaelibet e terra gignuntur.

Ex primo *Geneseos* percipimus initio temporis, quando Deus condidit caelum & terram, fuisse materiam quamdam formae expertem, quam latinus interpres vo-

Tom. I.

A

cat

cat *terram inanem et vacuum*, et codex hebraicus *Tohu et Bohu*; tum producta luce, diem a nocte fuisse secretam. Hinc nati apud Eusebium in I. de Praeparatione Euangelica Phoenicum Dii *Thoth* et *Baau*, et quod primum in Theogonia statuit Hesiodus *Chaos*, huiusque filii Erebus et Nox, a quibus procreati finguntur Aether et Dies. Sunt itaque partes temporis praecipuae tenebrae et lumen, nox et dies. Et nox quidem praecessit diei: nam ut Apostolus ait II. ad Corinth. IV. 6. *Deus e tenebris fecit lumen splendescere*. Hac de re Iudaei a *vespera ad vesperam* iuxta praescripta legis agunt dies Festos. Eo processit Gentilium insania, ut has quoque temporis partes inter Numina referrent. Nocti vero mactabant gallum, *Quod tepidum vigili provocet ore diem*, inquit in I. Fastorum Ovidius. Dies item ac aether lucidus est Iupiter ille *Diespiter* et *Lucetius*, de quo Agellius lib. V. Noct. Attic. cap. 12. Ortus, illinc Lucifer et Hesperus, quibus equos desultorios consecrabant.

Sequitur pars minor diei *Hora*, ab *Hor lux* appellata, unde Sol etiam et Apollo *Horos* vocatur; sive ab *ἑπίζω*, id est, *terminare* ac definire, quod horae partes dierum finiant ac dividant. Fuerunt olim horae idem ac quatuor anni partes, ver, aestas, autumnus, et hiems. Huius partitionis causa dicuntur horae apud Nasonem citato lib. I. Fastorum, una cum Iano, id est, Sole servare et custodire cardines caeli; atque apud Horatium lib. I. Ode 12. mundum temperare. Propter quatuor illas horas vel anni tempora Gentes consecrasse Soli quadrigas, scribit Isidorus lib. XVIII. Originum cap. 36. Horas deinde Aegyptii in duodecim diei partes dissecuerunt, eo quod animal Serapi dicarum duodecies in die mingeret aequalibus intervallis. Duplicatus tandem est numerus, et ex duodenis horae factae viginti quatuor. Vide sis lib. I. Saturnalium cap. 21. Macrobius.

Duo-

Duodecim horas diei ac totidem noctis numerabant tempore adventus Domini Romani pariter et Iudaei. Idcirco Dominus universas diei partes significans inquit Ioan. XI. 9. *Nonne duodecim sunt horae diei?* In quatuor enim quadrantes diem partiebantur, quorum habebat quilibet horas ternas: ac prima incipiebat cum ortu Solis, sexta in meridie, duodecima vero absolvebatur cum Sol occideret. Praecipue tamen cuiuslibet quadrantis priorem horam, primam nempe, tertiam, sextam, et nonam Iudaei orationis causa observabant. Tertia enim, sexta, et nona sacrificia precesque fieri solebant: quod praeter Hebraeos docent nos Cyprianus de Oratione Dominica, et Hieronymus ad caput 6. Danielis, et in epistolis ad Lactantium, et ad Demetriadem. In cap. 10. *Numerorum* praecipitur, ut festis diebus horae ipsae tubarum sonitu significantur. Eapropter illas vocat Tertullianus in libro de Ieiuniis *insigniores in rebus humanis, quae diem distribuant, quae negotia distinguunt, quae publice resonant*.

Cum tres illae horae essent ceteris notiores, illarum designatione indicabatur medium illud tempus, quod inter unam et alteram orationis horam intercedebat. Ita hora tertia usque ad meridiem, nona usque ad Solis occasum computabatur. Ex his colligimus, horam *Sextam*, qua crucifixus est Dominus, fuisse meridiem; impletumque vaticinium Amos VIII. 9. *Et erit in die illa, dicit Dominus Deus: occidet Sol in meridie, et tenebrescere faciam terram in die luminis*. Apparet etiam, nullam esse antilogiam inter Marcum Evangelistam asserentem cap. XV. 25. Christum affixum Cruci *hora tertia*, et Ioannem scribentem cap. XIX. 14. patratum hoc scelus *hora quasi sexta*. Et enim id contigit medio tempore, inter tertiam et sextam horam nondum exacto (1).

A 2

V 2

(1) Vtique nonnulli Patrum, inter quos S. P. Augustinus, tra-

Vt diem ita noctem in quatuor partes primum Romani, deinde Iudaei dividerunt, quas appellarunt *Vigilias* a militum nocturnis excubiis. Quatuor illae vigiliae tribus horis singulae constabant, ac erant tempore hiemali longiores, et breviores aestivo. Etsi autem erant olim apud Hebraeos tres vigiliae, teste David Kimchi; a temporibus tamen Pompeii, qui Ierosolymam expugnavit anno P. Iul. 4651. ante Vulg. A. Eram 63. iidem Iudaei cum Romanorum moribus congruentes statuerunt quaternas. De priori Vigilia, seu Vigiliarum initio vide Hieremiam Thren. II. 19. Secundam ac tertiam commemorat Lucas XII. 38. quartam Matthaeus XIV. 25. et Marcus VI. 48.

Quarta haec vigilia Matutina appellatur Exodi XIV. 24. et secundum gallicinium apud Synesium et Aristophanem. Gallus enim in medinoctio et sub adventum lucis edit cantum. In eadem vigilia conspici solem in vertice montis Cassii in Arabia Petraea, scribit Plinius lib. V. cap. 22. Non ergo differt ab hac vigilia Aurora, quam gentes *Matutam* et *Λευνοθίαν*, hoc est, Albam Deam nuncuparunt: de qua Strabo lib. XI. Geographiae, Hyginus fabul. 2. et Cicero in I. Tusculan. Ex his infertur, in aurora demersum Pharaonis exercitum; Petrum eiusque naviculam iactatam fluctibus evasisse naufragium; eundem Petrum tertio negasse Magistrum; et hunc opus redemptionis inchoasse, quemadmodum Pontifex Hebraeorum sacerdotale munus auspicabatur. Nam haec omnia in quarta vigilia et in secundis galliciniis evenisse, commonstrant loca paullo supra producta.

A vigiliis, quas memoravimus, nomen traxerunt nocturnae preces, quibus veteres Christiani vacabant. De his plura in libello precum Marcellini et Fausti-

tradunt, Christum Dominum *hora tertia* crucifixum fuisse in Praetorio lingua Iudaeorum, et *hora sexta* licitorum manu: sed haec moralis explicatio litteralem, quam hic inuimus, minime excludit.

stini, in libro III. Institutionum Cassiani, in libris pertractantibus de Ritibus Eccl. Isidori, Honorii, aliorumque, et in Cardinalis Bona Divina Psalmodia. Iis autem vigiliis abrogatis, exceptis quae aguntur in Natali Dominico, Vigilias consuevimus appellare dies profestos, et interdum officia, maxime defunctorum, quae nocturnis olim vigiliis persolvebantur.

CAPVT II.

De etymologia, distinctione, initio, et varietate dierum.

Particulis temporis explanatis, agam de die, non quatenus significat lucem a tenebris segregatam, sed prout est spatium viginti quatuor horarum, et *vespere et mane*, ut divinae Scripturae utar phrasi, componitur. Appellatur dies *ἀπὸ τοῦ Διὸς*, nempe a Iove seu luce, nobiliori diei parte; sive, ut Varro inquit, a Deo, qui lucis et diei est auctor et rector. Graeci *ἡμέραν* dicunt, quoniam dum lucem emicat, homines gratulantur: ideoque veteres scripserunt *ἡμέραν*, nempe *desiderabilem*. Integram proinde diem, quae tenebras lucemque complectitur, vocant *νυχθήμερον*.

Ex quo autem *νυχθήμερον* sit noctis lucisque complexio, sequitur optime diem appellari illam temporis partem, in qua vespera et mane, tenebrae et lux distinguuntur. Quare duae noctes et dies unus, cum parte lucis seu diei praecedentis et insequentis, tres dies dici possunt. Ita quod legitur Matth. XII. 40. Ionom fuisse in ventre ceti *τρεῖς ἡμέρας ἢ τρεῖς νύκτας*, et Matth. XXVII. 63. ac Marci VIII. 31. Christum a mortuis resurrexisse *μετὰ τρεῖς ἡμέρας post tres dies*, accipiendum est, ac si diceretur, *μετὰ τρία νυχθήμερα post tria dienoctia*.

In

In naturalem et artificialem Astronomi diem disperiunt : et dies naturalis est ille , quo sol ab ortu ad occasum procedens ad idem , unde profectus erat, punctum revertitur ; artificialis vero dies est , in quo sol supra Finitorem vel Horizontem versatur , et cui ex adverso nox responderet. Nunc de die naturali agimus : quem tamen plerique cum artificiali confundunt , dum de naturali die locutum putant Basilium scribentem in Hexameron, diem esse aërem quem sol illuminat ; et Aristotelem asserentem , nihil aliud esse diem , quam solis excursus ab oriente in occasum. At missa illa Astronomorum partitione , diem nos alium civilem vocamus , legalem alterum , tertium ecclesiasticum. Ac primum dicimus illum , qui in consuetudine et usu receptus est modo , et incipit ab ortu solis ; legalem , qui protrahitur a vespera ad vesperam ; ecclesiasticum , qui a media nocte ad mediam noctem producit. Hoc enim postremo utimur in ieiuniis festisque servandis. Ea partitione liquet, Ioannem , qui cap. XIII. 1. ait Dominum instituisse postremam coenam *ante diem festum Paschae* , non discrepare a ceteris Evangelistis , qui aiunt Pascha a discipulis praeparatum *primo die azymorum*. Vbi enim alii Evangelistae commemorant diem legalem iuxta mandatum Exodi XII. 6. Ioannes *diem* communi et usitata significatione usurpavit.

Quatuor sunt cardines , a quibus dierum ducuntur initia. Ab oriente enim sole diem auspicabantur Babylonii , a meridie veteres Umbri , a solis occasu Athenienses et Iudaei , atque a medinoctio Romani. Id litteris tradunt Plinius lib. II. cap. 77. et Censorinus de die Natali. Vide et Legem Paulli *More Romano ff. de Feriis*. Non tamen perpetua fuit praedictarum Gentium consuetudo. Enimvero Iudaei , posteaquam venerunt in ditionem Romanorum , retento in diebus festis vetusto more , in aliis victores imitari coe-

coeperunt : atque aetate Anastasii Sinaïtae , qui floruit circa annum 560. Aegyptii ab initio noctis , et Athenienses ab ortu solis dies inchoabant. Quod Anastasius ipse testatur lib. I. Anagog. Contemplat. in Hexameron. Nec reprehendendus est Isidorus idem asserens in lib. de Mundo (vel de Natura rerum) cap. 1. Morem itaque nostrum auspicandi diem ab oriente sole comprobant vetustior consuetudo , plurium consensio , necnon Vlpiani leges *ff. de usucap.*

Dierum varia sunt apud profanae et apud sacrae historiae scriptores vocabula. Romanis ex Numae instituto alii dies erant *Festi* , alii *Profesti* , alii *Intercisi*. *Festi* dicebantur , qui dicati erant Diis ; *Profesti* , quibus publicae aut privatae res administrabantur , hominesque procul erant a Numinum religione ; *Intercisi* autem illi , quibus fas erat nonnullis horis , et nonnullis aliis nefas erat ius dicere , quasi forent Diis hominibusque communes. Ac festi dies in sacrificia , epulas , ludos , feriasque dividebantur : siquidem aut sacrificiorum oblatione , aut divinis epulis , aut feriis agendo , sacra celebritas agebatur. *Profesti* quidam dicebantur *Fasti* , quibus Praetori fari licebat , et ea verba proferre *Do , Dico , Addico* ; alii *Comitiales* a comitio dicti , eo quod populus simul conveniret ; *Comperendini* alii , quibus in perendinum sive in diem alium deferrebantur iudicia ; *Stati* dies alii , qui cum peregrino iudicii causa constituebantur ; ac demum alii *Procliales* , quibus fas erat res repetere , et hostes lacessere. De his plura qui de Antiquitatibus Romanis pertractant.

Sunt et apud ICC. dierum nomina alia permulta. *Atri* enim dicuntur dies , quibus educere legiones , et acies cum hostibus committere religio non sinit. *Religiosi* , ac tristi omine infames et funesti , in quibus nec rem divinam facere , nec novi aliquid exordiri homines superstitiosi audebant. *Sigillarii* , in qui-

quibus deorum sigilla fictilia et imagunculae emebantur a pueris, et pro munere invicem missitari solebant. *Diffusi*, qui, re in alteram diem reiecti, quasi diffindebantur. Complures demum alii, ut dies actionis, condictus, solutionis, cretionis, sessionum, de quibus Lexica Iuridica, et quotquot disserunt de significatione verborum.

Invenies praeterea apud sacrarum rerum scriptores multa dierum nomina a praecedentibus diversa. Dies enim *Sancti* vocantur dies Quadragesimae. Dies *Votorum* ii, quibus contrahuntur sponsalia, et fiunt nuptiae. Dies *Magnus* festum Dominicae Resurrectionis. Dies *Consecrati* sollemnitas Dominicae Nativitatis cum tribus diebus sequentibus. Dies *AEgyptii*, quos ut notivos quidam non absque superstitione solent adnotare. Dies *Neophytorum* illi octo, quibus recens baptizati albis vestibus induuntur. Dies *Censorius* vel dies *Humanus*, in quo ante supremi Iudicis tribunal adstabunt homines universi.

CAPVT III.

De Feriis Festisque diebus.

Feriarum nomine non semper idem significatur. Apud Latinos enim *feriae* dicuntur dies, quibus a forensibus negotiis et ab operibus minime necessariis vacatur. In hac significatione *feriae* vocantur publicae celebritates, tum dies quibus Magistratus ob vacationem aliquam ius non dicunt, nec non nundinae paganorum, id est, rusticorum gratia institutae, et quotquot vacationes ab opere a Praetore, vel sacrarum Antistite indicuntur. Adde *privatas ferias*, dies nempe in quibus memoria agitur in peculiari urbe aut familia vel expiationum, vel natalium, vel

RVDIMENTA.

funerum. Atque huiusmodi dies *feriati* a feriendis victimis, sive a *ferendis* epulis appellantur, nisi mavis cum Vossio *feriarum* nomen repetere a *Feriis*, S in R commutato.

In hac significatione dies in Dei honorem Sanctorumque cultum dicati vocantur *Feriae*, ut constat ex cap. *Pronunciandum*, de Consecrat. dist. 3. ex Novella 54. Leonis, et ex Cod. lib. III. tit. 12. Hinc *feriari* in Ecclesiasticis sanctionibus idem sonat ac festum colere, et *Feriales* commemorati in epistolis Chromatii et Heliodori ad Hieronymum sunt libri, aut catalogi festa Martyrum describentes. Vocantur item *feriae* septem dies, qui praecedunt, et septem, qui sequuntur festa Dominicae Resurrectionis atque Nativitatis, in quibus nemo in forum compelli poterat, non tantum canone 6. Concilii VII. Toletani, verum etiam Imperialibus Constitutionibus, ut liquet ex praecitato tit. 12. lege 2. 7. et ultima. Adde ex Ivone lib. IV. cap. 15. dies tres Rogationum. Memorant etiam leges et Canones *Ferias Messivas*: ex lege quippe Vlpiani *Nequis Messium* ff. de Feriis 1. messis et vindemiae temporibus adversarius non potest cogi ad iudicium. *Ferias* quoque *Iovis* et *Mercurii*, quas interdum legimus interdictas Christianis, non aliud significare intelligimus quam festa Paganicae superstitionis.

Haecenus explicavimus quid sit *feria*, in qua a negotiis litibusque cessamus. Verum mos obtinuit, ut *feriae* dicantur singuli dies hebdomadae, die solis excepto. In Vitis Romanorum Pontificum asseritur id constitutum fuisse a Sylvestro, ut clerici scirent se, abiecta ceterarum rerum cura, uni Deo vacare oportere. Quidam censent, ex quo Constantinus Magnus sancivit, ut hebdomada Paschatis esset *feriata*, inde factum, ut ab ipsa hebdomada, quae prima erat anni Ecclesiastici, dies etiam reliquarum hebdomadarum vocarentur *Feriae*.

Tom. I.

B

Qui-

Quinam sint dies festi, constat ex dictis. A Graeco *ἑτήρη*, quod est *festum diem agere*, repetunt cum Gerardo Ioanne Vossio etymologiam huius nominis *Festum* doctiores Grammatici: *ἑτήρη*, vero arcessunt Graeci *ἑτήρη* *foco seu lare*: unde et Vesta ignis praeses, virginesque Vestales. Festa enim agentes, apud larem suum, id est, domi amicos convivio excipiunt. Communis est persuasio, Festum esse diem, in quo iurgia et laboriosa opera cessant: quod testatur etiam Tibullus libro II. Elegia I. eo versu

Luce sacra requiescat humus, requiescat arator,
et novem sequentibus.

Plura in Festis Gentiles peragebant, a quibus non abhorrent Christiani, eadem specialis venerationis cultusque ratione exercentes. Haec recenset, notisque e Libanio Sophista, Plutarcho, Arnobio, Lipsio, aliisque sollerter collectis explanat erudita dissertatione Io. Fronto Parisiensis Academiae Cancellarius. Huiusmodi sunt reserare templa et simulacra detegere, indicere in profestis quietem et operum cessationem, summo mane ad sollemnitatem accedere; cum servis, et captivis, puerisque in paedagogio mitius agere: decorare terram floribus, advenas rogare apud se convivari, aurum effundere in pauperes, splendidis incedere vestibibus, hymnos post epulas decantare, cessare iurgia, et reconciliari civem civi, hospitem hospiti, mulierem mulieri.

Ex Gentilium quoque moribus derivasse videtur, ut Christiani natales, et emortuales dies tanquam Festos haberent. Natalem quippe mundi celebrarunt Aegyptii XIII. Kal. Augusti; Romani Urbis suae XI. Kal. Maias, quem diem a Pale pastorum, et pabulorum Dea, Palilia dixere. Adde Natalia Deorum, ut Apollinis die 7. Aprilis, Mercurii 17. Maii, et iis similia apud Dempsterum lib. IV. Antiq. Roman. Occurrunt ibidem et Regum, et Caesarum natalitiae fe-

festivitates, Romuli die 20. Septembris, Octaviani Augusti die 23. eiusdem mensis, Germanici die 31. Sextilis. Meminere istiusmodi Festorum sacri etiam libri, ut Natalis Pharaonis Gen. XL. 20. Natalis Antiochi II. Machab. VI. 7. Natalis Herodis Antipae Marc. VI. 21. Connumerabantur inter Natalia festa dedicationes templorum, inaugurationes regum, diesque, in quibus ab imminente periculo civitates et oppida evasissent. Praeter natales dies, emortuales, et anniversarios relegebant, et mortuorum memoriam celebrabant funebribus orationibus recitatis olim a consanguineis, erectis cippis, ac statuīs, inscriptisque monumentis, hymnis, et carminibus atque depictis historiis, actisque in commentaria relatis.

AEquum erat, ut sublatis erroribus, consimilia Festa institueret Ecclesia, ne videretur minoris aestimare virtutem, quam Ethnici vitia. Quamobrem natalem diem eorum, quos noverat Sanctos materno ex utero prodiisse, ab Apostolicis saeculis celebravit, videlicet, Reparatoris nostri, et Praecursoris Ioannis, addiditque postea Nativitatem Beatae Mariae castissimae eiusdem Reparatoris nostri Parentis. Acta quoque Martyrum a Notariis perquiri, et litteris mandari curavit, templa arasque supra illorum exuvias extruxit, imagines ad viventium exemplum atque praesidium exposuit, hymnos et psalmodiam instituit, et quoniam soluti e corpore rapiuntur in vitam meliorem ac sempiternam, diem obitus consuevit appellare *Natalem*. Ad haec diem, qua Apostolorum Princeps, cum Antiochiae, tum Romae sedere coepit, ac diem pariter consecrationis Pontificis, vel Episcopi, potiori iure, quam inaugurationis Caesarum, et Augustorum, coli annua celebritate mandavit. Templorum item dedicationis diem inter festa referre voluit, retento veteri nomine Encaeniorum, quod exstat I. Machab. IV. 59. et Ioannis X. 22. et significat *innovatio-*

nem ἀπὸ ἐγκαίνιων, propterea quod Esdras mense Adar, Salomon mense Tisri, et Iudas Machabaeus mense Casleu, purgato, innovatoque templo Ierosolymitano, indixerant Encaeniorum sollemnia.

Nec studuit solummodo Ecclesia in huiusmodi Festis quidquid superstitiosum est abolere; sed ulterius ritus quosdam Gentilium, qui vix eradicari poterant, consimili, sed religiosa caerimonia correxit. Et enim in festo Purificationis Deiparae, quod Festum Graeci ὑμνήτης, id est *occursum* adpellant, quoniam tunc Simeon obviam Christo processit instituta fuit a Gelasio, aut a Sergio R. P. benedictio Candelarum adversus lustrationes *amburbales*, quibus Ethnici accensis facibus, ut iusta persolverent Diis Manibus, urbem expiabant seu februebant: sive, ut aliis placet, ad eliminanda Lupercalia, quae *februa sacra* vocitantur, et a quibus secundus mensis dicitur Februarius. Kalendis quoque Augusti, qua die consecrata fuit aedes Martis, et celebrabatur Claudii Imperatoris Nativitas, dedicatus est Titulus AEquitii, et S. Petri Vincula maiori veneratione honorari coeperunt, ut in desuetudinem abirent memorata Claudii, et Martis Sollemnia. Sunt denique multi, qui Natalem Domini alligatum putant VIII. Kal. Ianuarias, quoniam ipso die colebant Ethnici Solis nativitatem; quibusdam tamen in aliam diem ortum Solis iustitiae, et Salvatoris mundi relegantibus, nequaquam possumus assentiri.

Singulos dies enumerare supervacaneum est; quisquis enim in Calendaria Romanae Ecclesiae coniciat oculos, percipiet illorum numerum. In antiquioribus vero Calendariis desideratur festum Trinitatis, quartodecimo saeculo institutum a Ioanne XXII. Ideo namque praecedentibus saeculis non colebatur SS. Trinitatis festivitas, quoniam repetito Trisagio, aliisque precibus quotidie eam adoramus. Asserendum est idem de festo Sacratissimi Corporis Christi, quod etsi diebus

bus singulis immolamus, eiusque institutio recolitur feria V. Maioris Hebdomadae, sollemniori tamen ritu celebratur ab universa Ecclesia ab anno 1264. ex Urbani IV. Constitutione. Inter B. M. V. festivitates recentiores sunt Praesentationis, quae in Occidentali Ecclesia coepit anno 1372. et Conceptionis, quam post Sixti IV. et Pii V. decreta, religiose ac sollemniter celebrari mandavit anno 1708. Clemens XI. Incoepit sollemnitas omnium Sanctorum sedente Bonifacio IV. ad summum Pontificatum evecto an. 608. Is enim Pantheon, quod M. Agrippa in honorem omnium Deorum aedificaverat, consecravit in cultum B. Virginis, omniumque Martyrum. Festorum deinde numerum pietas fidelium, sacrorumque Antistitum religio adeo multiplicavit, ut desit modo tempus singula recensendi.

Inter dies Festos quidam peculiari, nunc antiquato vocabulo distinguuntur. Legimus enim alicubi *Festum Architrictini*, quo nomine adpellabatur Dominica secunda post Epiphaniam: *Festum Stellae*, sanctorumque luminum, videlicet ipsam Epiphaniae celebritatem: *Festum epularum*, id est, Cathedrae S. Petri Antiochenae, in qua Ethnici convivia agebant ad sepulcra parentum. Festum *divisionis Apostolorum*, die 15. Iulii, quo fertur, in diversas mundi provincias illos abiisse.

CAPVT IV.

De Hebdomada, Sabbato et die Dominica.

Hebdomas ab ἑβδομος *septimus*, est septem dierum spatium, unde et *septimana* adpellatur non vulgari tantum consuetudine, sed etiam in Cod. Theodos. l. 5. de *spectac.* Hebraei item spatium illud dierum vocant *Sciabub* a radice *Sciabab*, *septem*. Hinc aliquando

do dies septimus hebdomada dicitur, ut in libris Iosephi animadvertit illustris Vossius, et vicissim nomen *Sabbati*, quod significat diem septimam, interdum usurpatur ad significandam hebdomadam. Ita Marci XVI. 2. habetur sanctas mulieres ad Christi monumentum vinisse *valde mane una sabbatorum*; et Phariseus Lucae XVIII. 12. aiebat: *Ieiuno bis in Sabbato*: ac prima hebdomadae dies vocatur *prima Sabbati* Matthaei XXVIII. 1. et Marci XVI. 9. In quibus, aliisque locis certum est, nomen *Sabbati* pro tota septimana usurpari.

Non solum hebdomadas dierum, verum etiam hebdomadas annorum legimus in sacris Bibliis, et in Hebraeorum Commentariis. *Numerabis* (ita Levit. XXV.) *quoque tibi septem hebdomadas annorum, id est, septies septem, quae simul faciunt annos 49. sanctificabisque annum quinquagesimum.* Singularum autem harum hebdomadarum annus septimus est annus ille Sabbaticus, de quo lex Mosis eodem capite Levitici vers. 4. *Septimo autem anno Sabbatum erit terrae, requietionis domini, agrum non seres, et vineam non putabis.*

Inter hebdomadas annorum celeberrimae sunt illae septuaginta, quibus Daniel Propheta cap. IX. 24. tempus futurae redemptionis definierat. Quarum, sententia eorum, qui Dominum cruci suffixum arbitrantur anno Vul. Aerae 29. talis esse debet partitio, ut harum hebdomadarum initium statuatur in anno 457. ante Aeram Christianam; hebdomada septuagesima, quam Propheta dixit, decisam esse et abbreviatam, inchoata sit anno eiusdem Aerae 26. et in dimidio hebdomadae, scilicet post alios tres annos, Christus occisus fuerit, praedicto nimirum anno 29. Enimvero si annis 457. addamus annos 29. resultat summa annorum 486. arque annus quadringentesimus octuagesimus sextus est dimidium hebdomadis septuagesimae. Nam septuaginta hebdomadae annorum sunt anni 490.

Ab

Ab annorum hebdomada ad hebdomadam dierum revocemur oportet. Insignitur haec enim in Epistolis Romanorum Pontificum, et in libris ritualibus, necnon apud Historicos, nominibus quibusdam peculiaribus. Atque hebdomada praecedens Dominicam Resurrectionis a Graecis Latinisque vocatur *ἑβδομας μεγάλη*, *hebdomada maior*, ob maxima Ecclesiarum officia: *indulgentia* item ob poenitentium absolutionem. Vocatur quoque *hebdomada poenalis*, et *laboriosa* propter Domini passionem. Rursus *hebdomada authentica* in monumentis Ambrosianae Basilicae. Tertia post Pascha dicitur *hebdomada expectationis*, quod per id temporis Spiritus Sancti expectetur adventus. Quarta hebdomada Quadragesimae, cuius Sabbato sacrae habentur Ordinationes, in Gelasii I. Innocentii III. aliorumque Pontificum litteris *Hebdomada Mediana* vocatur. Hebdomadae autem reliquae, ut *Paschalis*, *in Albis*, *Pentecostes*, pronuntiato dumtaxat nomine innotescunt.

Nomina septem dierum, e quibus conflatur hebdomada, sunt cuique notissima. Eorundem nominum origo inde repetitur, quod singulis diei horis Ethnici praeesse putaverint unum ex septem sideribus, quae sunt Sol, Luna, Mars, Mercurius, Iovis, Venus, Saturnus; adeo, ut primae horae diei primi praesit Sol, secundae Luna, tertiae Mars, etc. primae autem horae secundi diei Luna, primae horae tertii diei Mars praesit, atque ita deinceps. Quare a planeta, aut sidere horae primae habet dies, ut appelletur dies Solis, dies Lunae, dies Martis, etc. Legantur Dio lib. XXXVII. et Philander lib. IX. Not. in Vitruvium. Verum, ut supra monuimus, Ecclesiastici ex decreto Sylvestri his nominibus, ortis vel ex Pythagoricis subtilitatibus, vel ex commentis Aegyptiorum, commune Feriarum nomen substituerunt, ita tamen, ut primam diem hebdomadae appellent *Dominicam*, septimam *Sabbatum*.

Sabbati etymologiam deductam a *Sabbab*, *septem*,

tra-

tradidimus supra: sed repetita a *Sciabat* significat *cessionem*, et *requiem*; atque hoc pacto non totam denorat hebdomadam, sed diem septimam, in qua Deus *requievit ab omni opere, quod patrauerat*. Gen. II. 2. Hinc Iudaei creationis memores sabbatum colebant iuxta legis praeceptum Exodi XX. 11. et Deut. V. 14. Persius Sat. 5. Iudaeos irridens horum festa vocat *Sabbata recutita*, et Rutilius Numanianus lib. I. inquit,

Septima quaeque dies turpi damnata Veterno;
Ovidius pariter in libro I. de Arte amandi,

Culta Palaestino septima Festa viro.
Sabbatum anno Dominicæ Passionis incidens in hebdomadam Azymorum dicitur *Magnus dies* Ioan. XIX. 31. non quod fuerit ipsa Paschæ sollemnitas, sed quia populus cum victimis pacificis per totam Azymorum hebdomadam templum adibat. Dies vero hoc praecedens Sabbatum vocatur *Parasceve* Marci XV. 42. Est autem *παρασκευή* idem, ac *praeparatio*; nam Iudaei feria sexta post meridiem parant cibaria, mensasque sternunt pro die proximo. Huius rei causa dies emortualis Christi dicitur in Evangelio *παρασκευή τῇ πάσχα*. Commemoratur Lucae VI. 1. Sabbatum *δευτέρου πρώτου*, *secundo-primum*. Disceptatur adhuc quodnam Sabbatum indiget Evangelista: sed inter varias interpretationes illam existimamus probabiliorem, quae tradit Sabbatum *δευτέρου πρώτου* fuisse quod immediate sequebatur secundum diem Azymorum, quasi diceretur, ἀπὸ τῆς δευτέρας πρώτης, *primum post diem secundum*.

Sabbati in diem Dominicum translata festivitas fuit abrogatio legis quantum ad determinationem diei, non quantum ad cultum divinitatis, divinarumque beneficiorum contemplationem. Cum enim dies Dominica sit illa, in qua Deus mundum condidit, in qua Christus resurrexit, et in qua Spiritus Sanctus descendit super Apostolos; in cultu eiusdem diei commemoratur beneficium creationis, cuius gratia observatio Sab-

ba-

bati primitus fuerat indicta, et memoria reperitur perfecta redemptio, et sanctificatio animarum, ita, ut in huius Festi observatione perficiatur, non defraudetur finis praecepti, *Memento, ut diem Sabbati sanctifies.*

Præ ceteris Dominicis præcipuam venerationem expostulant Dominica Paschatis, et Pentecostes. *Pascha* etymologiam sortitur a radice *Pasach*, *transiit*, non ut quidam existimarunt, a verbo Graeco *πάσχω*, *patior*, Hebraei sollemnissimam habuere Paschatis celebritatem exeunte luna 14. mensis Nisan, id est, vespere diei quartae decimae, unde initium sumebat dies XV. legalis, in cuius nocte angelus pertransiens exterminavit primogenitos Aegyptiorum. A quo transitu prima dies Azymorum Phase, vel Pascha adpellatur; legatur caput XII. Exodi. Qui in Paschate celebrando eandem lunam 14. observabant, *Quartadecimani* dicti sunt: eosque traditione derivata ab Apostolis secundo Ecclesiae saeculo S. Victor I. et anno 325. Nicaena Synodus proscripsit, lata lege, ne alio, quam Dominico die Pascha ubique Gentium celebraretur, quod saluberrime institutum est, ne Christiani Iudaeis communicare viderentur, nec Agni typici, sed Christi, qui Pascha nostrum immolatus est, mysteria sacra recolerent.

Eodem plane modo *Pentecostem*, sive diem quinquagesimum, quem colebant Iudaei in memoriam legis datae in Monte Sinai, quinquagesimo die egressionis ex Aegypto, Christiani colunt die quinquagesima post Dominicam resurrectionis, ob divini Spiritus charismata Apostolis distributa. Est enim *πεντηκοστή* idem, ac *Quinquagesima*: ac recte hoc nomen ob dierum numerum quadrat in Pentecostem Christianam, haud secus, ac *ἑβδόμη* *hebdomadarum*, et *ἡμέρα τῶν νέων*, *dies novorum*; quibus nominibus Exodi XXXIV. 22. iuxta versionem LXX. insignitur Pentecostes Iudaica.

Tom.I.

C

CA-

CAPVT V.

*De Mensibus Variarum Gentium,
et Romanorum praesertim.*

Sequitur, ut dicamus de Mensibus, quorum nomen venit a *metior*, ut docet Cicero lib. II. de Nat. Deor. vel ut Varroni, et Isidoro placuit, a *metiri*, id est motus, et lunae decursus, vel etiam ab Hebraeorum radice *Manah*, quod est *numerare*. Est itaque mensis spatium illud temporis, quo luna suum peragit cursum, sive anni pars duodena.

Hebraeorum menses sunt, (1).

Ni-

(1) Annus Hebraeorum Civilis incipit a septimo mense Ecclesiastico *Tisri*. In Hebraeo Kalendario haec Festa recensentur. *Nisan* die I. Ieiunium ob mortem filiorum Aaron. X. alterum ob Mariae obitum: et eligebatur eo die Agnus mactandus in Paschate. Celebrandum istud erat die 14. ad vesperam. XV. prima dies Azymorum. XVI. *Homer*, seu oblatio novi manipuli: hinc supputabantur dies Pentecostes. XXI. Ultima sollemnitas Azymorum. XXVI. Ieiunium ob mortem Iosue.

Iar die X. Ieiunium ob captam Arcam. XIV. Pascha celebrandum ab iis, qui celebrare non potuerunt superiori mense. XXVII. Ieiunium ob mortem Samuelis.

Sivam die VI. *Pentecoste*, seu Festum Hebdomadatum XXIII. Ieiunium ob defectionem decem Tribuum sub Ieroboamo. XXV. Ieiunium aliud ob quorundam Rabbinorum caedem. XXVII. Tertium Ieiunium ob combustum Haninam cum libro Legis.

Tammus die XXVII. Ieiunium ob fractas tabulas legis, aliaque posteriorum temporum infortunia.

Ab die I. Ieiunium ob mortem Aaron. IX. Ieiunium alterum ob incensum cum urbe Templum, primo a Chaldaeis, secundo a Romanis.

Elul die XVII. Ieiunium ob mortem exploratorum terrae Chanaan. XXI. *Exoφopia*, nempe delatio lignorum ad Templum.

Tisri die III. Ieiunium ob necem Godoliae et Iudaeorum in

RVDIMENTA.

Nisan olim *Avib*, ita appellatur ab *Aviv*, *Spi-
ca*, quoniam eo mense incipit segetum spica virescere.

Iar.

Sivam.

Tammus.

Ab.

Elul.

Tisri, dictus olim *Ethanim*.

Marsheevan.

Gasleu.

Thebet.

Schebat.

Adar.

Veadar, sive *Adar* secundus.

Horum singuli a neomeniis inchoantur: et quoniam menses lunares sunt, ac breviores solaribus post tertium

C2

tium

in Maspha. V. Ieiunium ob mortem 20. Israelitarum, et Achiba filii Ioseph. VII. Ieiunium ob conflatum vitulum, inflicturnque propterea gladium. X. Ieiunium *Kippurim*, seu expiationis. XV. *Scenopegia*, sive Festum Tabernaculorum. XXI. *Exoφopia*, Festum Romanorum. XXIII. Legis et Mosis festiva memoria. Dedicatio item Templi Salomonis.

Marshevan die VI. Ieiunium ob excaecatam Sedechiam, eiusque filios a Nabuchodonosor interfectos. XXVII. Iove sive pluviae in autumnno tempestivae petitio.

Kisleu die VII. Ieiunium ob combustum a rege Ioachim volumen conscriptum a Baruch. XXV. *Encaenia*, vel Dedicatio Templi, festumque Luminarium.

Thebet die VIII. Memoria Legis in Graecum sub Ptolomaeo rege conversae, cum ieiunio. IX. et X. dies afflictionis ob obsidionem, clademque Ierusalem sub rege Babylonis.

Schebat die VIII. Mortis Iustorum, qui exstiterunt sub Iosue lugubris cum ieiunio recordatio. XXIII. Ieiunium propter idolum Michae, concubinam violatam in Gabaa, morusque Israelitarum contra tribum Benjamin.

Adar die VII. Mors Mosis atque ieiunium. IX. Ieiunium ob contentiones inter discipulos Sammai, et Scholam Hillel. XIII. Laetitia ob interfectum Nicanorem. XIV. et XV. Festa Sortium.

tium annum Iudaei lunationem unam addunt, sive mensem decimum tertium, quem vocant *Adar* secundum.

Nomina mensium apud Aegyptios sunt,

Thoth.

Paophi.

Atbyr.

Chojac.

Tybi.

Mechir.

Phamenoth.

Pharmutbi.

Pachon.

Payni.

Epiphi.

Mesori.

Quorum mensis primus, id est, *Thoth* cum primum vagus, et mobilis foret, capta a Caesare Augusto Alexandria anno V. C. 724. ante Aeram Christianam 30. fixus est die 29. Augusti, ut colligitur ex Dione lib. LI. Rom. Hist.

Atticorum, sive Atheniensium mensium ista sunt nomina.

Hecatombaeon.

Metagitnion.

Boedromion.

Macmaeterion.

Pyanepsion.

Posideon.

Gamelion.

Anthesterion.

Elaphebolion.

Munichion. (1)

Thargelion.

Scirrhophorion.

Pri-

(1) Scribendum *Munychion*, *μυνυχια*.

Primus mensis Atticus, videlicet, Hecatombaeon initium ducebat a Neomenia proximior Solstitio aestatis paullo post Idus Iunias, dum sol octavam partem Cancrī transmittens ad inferiores circulos incipit remeare.

Apud Macedones menses vocabantur.

Xanthicus.

Artemisius.

Daesius.

Panemus.

Lous.

Gorpiacus.

Hyperberetaeus.

Dius.

Apellaeus.

Audinaeus.

Peritius.

Dystrus.

Horum mensium primus *Xanthicus* concurrit cum Nisan Hebraeorum, *Hyperberethaeus* cum Tisri, et Adar cum *Dystro*, ut constat ex Flavio Iosepho lib. II. Antiquit. cap. 6. et lib. III. cap. 9. Ab *Hyperberethaeo* annum auspicabantur Syro-Macedones, a *Dio* quidam alii inter Europae fines.

Persarum menses sunt, qui sequuntur,

Pharavardin.

Adarpahascbth.

Chardad.

Thirmeh.

Merdedmeh.

Schaharimeh.

Meharmeh.

Abenmeh.

Adarmeh.

Dimeh.

Benmeh.

As-

Asphandar.

Hi omnes menses sunt dierum 30. postremo autem mensi addunt quinque dierum epagomenas, sive appendices. Progreditur vero *Pharavardin* a neomenia mensis Aegyptii Choia.

Menses Armeniorum,

Sahami.

Theri.

Cagutsch.

Arats.

Mabich.

Arich.

Abili.

Marini.

Marchats.

Harvatsis.

Naovasari.

Huri.

Neomenia Sahami concurrit cum sexta die mensis Aegyptiorum Choia.

Agarenorum, et Arabum isti sunt menses,

Mubaram, seu *Moharram*.

Tzepharu, aut *Safar*.

Rabiû Evel, sive *Rebiab primus*.

Rabiû Achir, vel *Rebiab secundus*.

Giumadi Evel, alias *Giomada*.

Giumadi Achir.

Rezeb, aut *Regiab*.

Sababen, aut *Schaban*.

Ramadhan.

Schevval, vel *Shaval*.

Dul, *Kaidathi*, *Silcadé*, aut *Doul*, *Kadah*.

Duhaga, *Silchize*: aut *Doulbegiab*.

Sunt omnes lunares (1): cumque nullos addant dies,

(1) Primus scilicet *Mubaram* dierum 30. secundus *Tzepharu* die-

dies, ut annos suos exaequent solaribus, variat apud Agarenos initium anni seu mensis *Mubaran*; qui anno primo Hegirae, Christi 622. incidit in diem 16. mensis Iulii.

Romanorum menses, ut modo enumerantur, cuique sunt nori. Romulus tamen ex decem mensibus annum constituit dierum 304. Ianuario et Februario seclusis. Hos duos menses Numa addidit, qui annum instituit dierum 354. Duodeno hoc numero usus est etiam Iulius Caesar, ad dies 365. annum protrahens. Qui ergo in anno Romuleo primus erat, Martius a Marte, quod is pater Romuli credebatur, nomen accepit. Ianuario autem Numa Pompilius adfixit anni primordia deferens honorem Iano, quem aiebat colendae terrae, quam belli gerendi fuisse studiosiorem, et volens a re bellica ad agriculturam Romanos transferre. Februarium a Februo Deo lustrationum denominari adnotavimus cap. 2. Aprilem quasi Aphrilem; *ἀπρὶς ἀπρὸς*, *spuma*, ex qua nata Venus, cui mensis iste fuit sacer, vel potius *quod annum aperiat*, dictum volunt: Maium vel a maioribus, vel a Maia Matre Mercurii; et Iunium a iunioribus, sive a Iunone. Quintilis, Sextilis, aliique a numeris sortiti sunt nomina; quamquam lege M. Antonii Quintilis adpellatus sit *Iulius* in honorem Iulii Caesaris nati eodem mense; et Sextilis dictus sit *Augustus* in honorem Augusti, qui Sextili mense iniit consularum, tres egit triumphos, Aegyptum devicit, et civilibus bellis finem imposuit.

Apud Latinos mensium dies Kalendis, Nonis et Idi-

dierum 29. et sic deinceps. Addita hisce mensibus nomina sunt variae tantummodo pronuntiationis. Necessarium non duximus alia mensium nomina apud Veteres reperta transcribere. Ea accurate collegit, in suis Institutionibus ad studium Antiquitatis Everardus Audrichius Scholarum Piarum, omnium, ut puto, qui de hoc argumento scripsere, novissimus.

Idibus distinguuntur. Kalendae a καλῶ dictae sunt, quod olim ad primum lunae aspectum sacrificio peracto, Pontifex ad curiam Capitolii vocata plebe pronuntiabat, quot numero dies usque ad Nonas superessent, aut quinquies, aut septies repetito verbo καλῶ, id est *voco*. Hinc prima dies, ex iis, quae calarentur, *Kalendae*, et *Curia*, ad quam plebs vocabatur, *Curia Calabra* fuit nuncupata. Nonae vero a nova lunae observatione, seu potius quod incidant in diem nonum ante Idus, auctore Varrone lib. V. de L. L. adpellatae fuerunt. *Idus* denique etymon habet ἀπὸ τῆς εἰδους, quod eo die in anno Romuleo luna plenam speciem ostenderet, vel a verbo Thuscorum *iduare*, id est dividere, quoniam idus mensem dividunt ac findunt, ut inquit Horatius libro IV. Ode 11.

.....Idus tibi sunt agendae,

Qui dies mensem Veneris marinae, Findit Aprilem.

Qua ratione singuli cuiusque mensis dies designentur, perspicue docent, qui pertractant de Kalendario; atque ad memoriam iuvandam tetrastichon quoddam conscribunt. Huius tamen loco placet nobis versus adponere ex Eclogario Ausonii Burdigalensis:

At Nonas modo quarta aperit, modo sexta refert lux.

Sexta refert Maii, Octobris, Martisque recursu.

Et qui Solstitio sua tempora Iulius infert.

Cetera pars Mensium quartis est praedita Nonis.

Omnes vero Idus octava luce recurrunt.

Post idus, quas quisque suas habet ordine mensis,

Diversae numero redeunt variante Kalendae.

CAPVT VI.

Pertractatur de anno, de Iubilaeo et de Saeculo.

A Nnum dici, quasi maiorem circum, sicut annulus minor circulus dicitur, Varro, Servius, alique

que tradiderunt. A Graecis tamen, qui annum ἔτος appellunt, nomen hoc derivasse censet Festus Pompeius: nec desunt, qui illud arcessant *ab innovatione*, sive ἀπὸ τῆς ἀνανέωσιν, uti observat laudatus Servius ad versum Virgillii AEn. 1.

Triginta magnos volvendis mensibus orbes.

Est itaque annus tempus, quo sol Zodiacum percurrit, revolvitur, et cursum iterum innovat.

Vnde veteres duxerint annorum initia, diximus cap. praecedenti. Sed animadvertendum est, Iudaeis duplicem esse annum, sacrum, qui incipit a Nisan, ut habetur Exodi XII. 2. *Mensis iste vobis principium mensium, primus erit in mensibus anni*: et annum civilem, inchoandum a mense septimo, seu Tisri, quando *cuncta* exacto messis, et vindemiae tempore, *contuntur*, ut constat ex eodem libro cap. XXIII. 16. et XXXIV. 22. Graeci item, praesertim post Christi adventum, nunc a verno tempore, nunc ab autumno initium anni auspicantur. Et quamvis auctor Chronici Alexandrini anni primordia statuatur in die 21. Martii, et Maximus Monachus in Aprili, communiter tamen annum Ecclesiasticum subducunt ab VIII. calendarum Aprilium; unde et nos annos *ab Incarnatione* consuevimus numerare. Profecto reliqua annorum initia ex inferius tradenda epocharum explanatione innotescunt.

Quemadmodum varia sunt annorum principia, ita varia est longitudo, ac extensio. Discrimen inter annum Romuli, Numae, et Iulii Caesaris assignatum est paullo supra. Illud vero, quod inter annum solarem et lunarem intercedit, unicuique obvium est; siquidem lunarem annum constare diebus 354. et horis fere 9. solarem autem diebus 365. et fere 6. horis nemo prorsus ignorat. Tempus itaque in istiusmodi quiescentibus non est terendum.

Non contemnenda videtur quaestio de annis Patriar-

Tom.I.

D

triar-

triarcharum: nonnulli enim non percipientes quomodo vitam diuturnam egissent, opinati sunt annos illorum fuisse nostratibus breviores, adeo, ut decem eorundem annorum unum dumtaxat communem annum conficerent, et Noë V. G. qui Gen. IX. 29. vixisse dicitur annis nongentis et quinquaginta, vixerit annis 95. Sed haec opinio manifestae falsitatis revincitur. Etenim Gen. VII. in anno sexcentesimo ipsius Noë distincte commemoratur mensis secundus, cuius die 17. coepit diluvium, et proximo cap. VIII. narratur arcam 27. die mensis septimi requiesvisse super montes Armeniae, prima die mensis decimi adparuisse, aquis imminutis, cacumina montium: tum dies numerantur usque ad initia anni vitae sexcentissimi primi, ut manifestum sit annos Noë duodecim mensibus constasse. Ad haec cap. V. eiusdem libri legimus Cainan genuisse Malaleel anno aetatis suae 70. et Henoch Mathusalam anno 65. si autem quilibet annus Patriarcharum annos decem communes comprehendisset, Cainan septennis, et Henoch in minori aetate liberos procreassent. *Quis autem, inquit Augustinus lib. XV. de C. D. cap. 12. generat homo septennis?*

Quaeritur insuper, cuius durationis fuerint anni Aegyptiorum, quorum aliqui ab Osiride ad Alexandrum numerabant annos 10000. aliqui 23000. auctore lib. I. Hist. Diodoro Siculo. At primo tamquam fabulosa reiicienda est prodigiosa illa Aegyptiorum antiquitas. Deinde Plinio, Censorino, et praecitato Diodoro testibus, non fuit apud Aegyptios annorum forma, sed fuerunt anni unius, duorum, vel trium tantummodo mensium. Praeterea Augustinus lib. XII. praecitati operis cap. 10. ait: *Perhibentur Aegyptii quondam tam breves annos habuisse, ut quaternis mensibus finirentur.* Dynastias demum Aegyptiorum, a Iulio Africano, et ab Eusebio descriptas, ex quibus exurgit

git portentosa illa annorum multitudo, implicitas, non successivas esse demonstrant in lib. I. de idololatria gentium Gerardus Ioannes Vossius.

Diximus superiori cap. 4. Iudaeos colere annum sabbaticum, illum nempe, qui cum sex annis praecedentibus constituebat hebdomadam unam annorum. Fuit quoque illis celeberrimus annus quinquagesimus recurrens post septem hebdomadas annorum, id est, post annos 49. Annus iste quinquagesimus vocatur annus *Iubilaei* Levit. XXV. 11. nomine derivato a *iubal buccina*, sive a *iabal*, adducere, quoniam clangore buccinae adnuntiabatur, et adferebat libertatem: atque eodem anno servi sui iuris fiebant, et fundi redibant ad pristinos dominos. Bernardus Lamy et alii, qui putant Iubilaeum solitum adnuntiari cornu arietis, ignorant arietum cornua, cum solida sint, non vacua, inflari non posse. Iubilaeum Septuaginta dixerunt annum *remissionis*, τὸς ἀπολύσεως.

Iubilaeum Romani etiam Pontifices instituere. Tribuunt quidam hanc institutionem Bonifacio VIII. qui indulsit, ut centesimo quoque anno venia peccatorum donarentur quicumque inviserent Romana templa. At constat ex const. ipsius Bonifacii lib. V. extravagantium communium, cap. *Antiquorum*, hunc Pontificem Iubilaeum non instituisse, sed confirmasse. Ex quo autem Romani Pontifices anno centesimo, et non quinquagesimo indixerint olim Iubilaeum, non videntur animum intendisse ad Iudaeorum consuetudinem, sed potius abolere voluisse superstitionem antiquorum Romanorum, qui centesimo quoque anno ab urbe condita celebrant ludos saeculares. Clemens tamen VI. singulis annis quinquagesimis Iubilaeum alligavit, constit. *Vnigenitus*, extrav. com. tit. de remiss. et indulg. lata anno 1343. Sedentibus Urbano VI. Bonifacio IX. Martino V. Iubilaeum post triginta tres annos repeti consuevit; ac demum Paulus

II. et Sixtus IV. celebrandum esse mandarunt singulis annis 25. prout ab anno 1475. hæcenus servatum est.

Prior itaque Iubilaeorum institutio spectabat ad finem cuiusque saeculi; et quodlibet saeculum comprehendit spatium annorum centum. Vel a *sequor*, quod aetate una abeunte sequatur altera, vel a *seco*, quod in minores partes spatium illud secetur, vel aliunde repetas saeculi etymologiam, parum refert. Quod nos dicimus *saeculum*, Graeci adpellant *γαιήρ*, aut *αἰών*. At *γαιήρ* apud Plutarchum aliquando significat annum; Artemidorus autem saeculo tribuit annos septem, Heraclitus triginta, Verrius Flaccus centum et decem, Varro, et modo scriptores omnes, annos centum. Nestor, cum vixerit annis 90. nimirum tribus saeculis iuxta Heracliti numerationem, quasi vitam protraxisset ad tria saecula, ut definita sunt a Varrone, aperto mendacio ab Ovidio XII. Metamorph. ita loquens inducitur:

Vixi annos bis centum, nunc tertia vivitur aetas.

Eodem errore labuntur, qui per Nestoreos annos designari arbitrantur insolitam ac prodigiosam senectam.

Graecorum *αἰών*, et Hebraeorum *bolam* aliquando aeternum, aliquando saeculum, et aliquando diuturnum, et indefinitum tempus significant. Hac ambiguitate conantur Origenistae eludere illa Sacrarum Scripturarum loca, quibus damnatorum supplicia sempiterna esse enuntiantur. Verum eam ambiguitatem non habet aut hebraica phrasim *minbolamhad bolam*, aut graeca, *ὡς τὸς αἰῶνας τοῦ αἰῶνος*, scilicet, *in saecula saeculorum*; qua phrasi impiorum cruciatus perenniter duraturus exprimitur Apoc. XX. 10. quamquam ad Origenistas refellendos alia plura suppetant argumenta.

CA-

CAPVT VII.

Quibusdam cyclis praemissis, periodus Iuliana explanatur.

EXactior ceteris mensura annorum est periodus Iuliana, a Iosepho Scaligero, Iulii filio, saeculo 16. ex variis compacta cyclis, et annis Iulianis accommodata: unde ipsius periodi Iulianae depromptum est nomen. Nequit iccirco haec periodus plane disci, nisi cyclorum, ex quibus fabricata est, praemittatur notitia.

Horum cyclorum prior est indictio, quam Graeci *ἐκκλησιαι* vocant, id est, largitionem; a pensitatione enim tributorum, quorum canon annis singulis indicabatur, indictmentis nomen derivant quamplurimi. Ab adparitione Crucis facta Constantino an. 312. indictmentem, quasi *indicationem*, dictam, putat Panvinius, ab Aetio autem promontorio, seu bello illic commissio, anno V. C. 723. ante aeram Christianam 31. etymologiam indictmentis quidam Graeculi nimium insulse deduxerunt, quasi indictio vocanda foret *ἰνδικτιών*. Auctor Chronici Alexandrini statuit indictmentum initia in anno I. monarchiae Iulii Caesaris, ante Chr. 84. ac primo aerae Antiochenae. Hinc Scaliger etiam auspicatur indictmentes, quas adpellat Caesarianas. Quidam vero indictmentes numerant ab anno secundo Caesaris Augusti, id est, ab anno ante Chr. 30. si computentur a pugna Aetia. At consentiunt omnes, indictmentem Constantinianam ab anno V. AE. 312. et a calendis Septembris esse inchoandam, adeo, ut annus proximus 313. cal. Ian. signandus sit *indictione I.*

Dixi indictmentem *Constantinianam*; nam sunt indictmentum diversa nomina ac diversa principia. Constantin-

stantiniana, ut nuper dixi, inchoatur a calendis Septembris; eamque rationem innuit S. Ambrosius in epistola ad Episcopos Aemiliae: eandem quoque tenent epistolae Gregorii Magni. At indictio *Caesariana*, cuius generis est *Valentiaca* l. 9. de indulgentiis debitorum in cod. Theodos. progreditur ab VIII. calendarum Octobris: atque hinc indictmentes supputat Ven. Beda de rat. temp. cap. 46. Indictio demum Romana, nunc Pontificia, a Kalendis Ianuariis ducit exordium.

Est autem indictmentum *πεπτεδεκατηρίς*, sive cyclus annorum quindecim, quibus exactis reditur ad unitatem. Igitur cum annus 313. cal. Ianuariis signandus fuerit *indictione* 1. congruit eadem nota anno 328. 343. 358. atque ita deinceps, ut annus 1582. correctionis Gregorianae notam habuerit indictmentis 10. et praesens annus 1760. indictmentis 8. Inveniendi autem numeri indictmentum in quolibet anno V. AE. vulgatissimus canon comprehenditur sequenti disticho,

Si tribus adiunctis, Domini diviseris annos,

Ter tibi per quinos indictio certa patebit.

Dato itaque anno Christi addantur 3. et summa dividatur per 15. ac numerus, qui neglecto quotiente residuus est, annum indicat indictmentis: si nihil sit reliqui, indictmentis annus erit 15.

Sequitur cyclus alter, id est lunaris, annorum 19. quem graeco vocabulo passim *ερεαδεκατηρίς* vocant. Idem cyclus Metonicus adpellatur a Metone celebri Astrologo Atheniensi Pausaniae filio, qui illum edidit anno 4. olympiadis LXXXVI. ante aeram Christi 433. (1) Dicitur quoque aureus numerus, quoniam tan-

(1) Rabbi Hillel cyclum alium 19. annorum ad neome-nias investigandas Iudaeis tradidisse fertur anno Christi 358. imperante Constantio. Idem Hillel primus constituit epocam illam Iudaicam, quae a creatione mundi usque ad principium aerae Christianae comprehendit annos 3760.

tanti eundem cyclum faciebat antiquitas, ut illum aureis pingeret characteribus. Inchoavit Meton cyclum suum a solstitio aestivo, sive potius a neomenia illi propinquiore, unde progredi annum Atticum praenotavimus cap. 6. Undeviginti illi anni, quibus lunae astrorumque perficitur revolutio, annus Metonus (forte Metonicus) vocatur a Diodoro Siculo lib. III. de fabulosis antiquorum gestis. Invenitur annus cycli lunaris, si dato anno aer. vul. addatur unitas, ac summa dividatur per 19. Ea enim partitione facta, numerus, qui secluso quotiente superest, indicat lunarem annum, et si nihil remaneat, erit annus cycli lunaris 19. Iuvandae memoriae caussa traditur canon iste arithmeticus sequenti disticho,

Vnum addes annis Domini, summamque novenis

Et denis tribuas, numerus tibi ut aureus adsit.

Hac regula adhibita constat aureum numerum huius anni 1760. esse 13. Praetermitto periodum Calippi, qui anno 3. olympiadis 112. id est, 330. ante aer. Christ. animadvertens in anno octavo cycli V. Metonici variationem unius diei, instituit periodum ab ipso auctore *Calippicam* nuncupatam, tanquam subsidiariam Metonicae, et conflata ex quattuor cyclis lunaribus, nempe ex annis 76. huius enim nullus nobis in huius institutionibus futurus est usus.

Tertius est cyclus solis complectens annos 28. Huius auctor fuit Sosigenes egregius Mathematicus, cuius praesertim opera anno Confusionis, ante aeram Dionysianam 46. usus est in calendarii reformatione Iulius Caesar. Adpellatur autem *cyclus solis* a prima hebdomadis die, quoniam exacto dumtaxat spatio annorum 28. iisdem litteris (quas vocant dominicales) dies hebdomadae praenotantur. Harum vero litterarum iuxta Sosigenis institutionem ille erat ordo, quem indicat versiculus,

Gaudet Francus Equo, Dorus Canē, Baltasar Agno.
Cum

Cum itaque primus annus cycli sit bissextilis, quemadmodum 5. 9. 13. 17. 21. et 25. praesignabatur olim prior ille annus litteris G. F. At post correctionem Gregorianam, quae contigit anno 1582. litterae illae interdum e loco suo dimoventur, atque modo ita cyclus solaris procedit, ut primo huius cycli anno affixae sint litterae D, C, secundo B, tertio A, quarto G, quinto F. E. Atque ita deinceps, duplicatis litteris in quolibet anno bissextili quoniam huic una additur dies mense Februario, diesque Dominica de una in aliam feriam transcurrit, ut constat ex calendario.

Canon investigandi annum huius cycli est huiusmodi. Dato anno aerae vulgaris adde 9. deinde summam divide per 28. ac numerus, qui neglecto quotiente supererit, is cycli annum commonstrabit; ac si nihil supersit, annus cycli erit 28. Haec regula comprehenditur sequenti disticho:

Iunge annis Domini ter ternos, perque viginti

Octo seca summam; cyclus solaris habetur.

Invenies huius canonis ope annum 1760. esse 5. cycli solaris, cui respondent, cum bissextilis sit, litterae dominicales F. E.

Uam vero si cyclus solaris 28. multiplicetur per cyclum lunarem 19. resultat summa 532. quae summa periodus Victoriana, sive Dionysiana adpellatur. Hanc enim periodum anno Christi 463. rogante Hilario Papa instituit Victorius Aquitanus, ut in celebrando Paschate cum Latinis Alexandrini in posterum convenirent, eandemque periodum recensuit et adhibuit anno 526. Dionysius Exiguus, ut ipsemet innuit in epistola, quam laudat Beda de rat. temp. cap. 40. Est autem Victoriana periodi haec proprietas, quod iidem lunae et solis characteres nonnisi transacto illo cyclo annorum 532. simul concurrent. V. G. annus 1. aerae Ch. fuit cycli lunaris 2. et

solis 10. nec una simul redierunt similes cycli, nisi anno 533. ineunte; atque hoc anno 1760. est cycli lunae 13. et solis 5. qui coniunctim redibunt anno 2584.

Hunc cyclum Victorianum annorum 532. si multiplicemus per cyclum indictionum, consurget summa annorum 7980. quae summa est periodus illa Iuliana, cuius gratia praemissa fuit aliarum periodorum explanatio (1).

CAPVT VIII.

De utilitate et usu praedictae periodi, necnon de Graeco-Romana atque Norisiana.

Periodi Iulianae multiplex est utilitas: nam primum si annus quilibet eiusdem periodi dividatur per 15. iuxta canonem supra praemissum, habetur annus indictionis; si per 19. annus cycli lunaris; si per 28. annus solaris cycli. Deinde potest haec periodus tam annis, qui aeram praecessere Christianam, tam iis, qui subsequuti sunt, immo ante mundum quoque confictis ac perpetuo in posterum excogitatis aptari. Insuper huius periodi ope deprehenduntur chronicorum errores, et praecipui Historiae cardines retinentur memoria. Sat est, si dicamus Cl. Petavium, qui Scaligerum ubique exagitavit, in magno opere de doct. temp. lib. VII. cap. 8. haec litteris consignasse: *Magnopere Chronologiae tironibus auctor sum, uti Iulia-*

E

nam

(1) *Sorbicam* periodum, seu *Canicularem*, traditam a Porphyrio, de qua Marshamus, et Stanleius, complectentem annos 1460. ante aeram Nabonassar, ceterosque cyclos, quorum nullus nobis erit usus, necesse non est declarare. Cyclus vero lunisolaris annorum 1932. ab Augustino Aetini solletter deductus, utpote innixus suppurationi LXX. Interpr. nequit nobis in usu esse perpetuo.

nam hanc periodum, eiusque tractationem, et usum sedulo condiscant, certoque sibi persuadeant, sine hoc praesidio difficilem, et erroribus obnoxiam temporum esse doctrinam; e contra vero tutissimam ac facillimam iniri viam, si quis eam sibi, quam dixi, periodum praescribat. Similia illustris Pagius dissert. praevia in criticam Annalium Baronii.

Ut eadem utamur periodo in annis aerae Christ. sciamus oportet, annum primum eiusdem aerae esse P. Iul. 4714. quoniam anno Iuliano 46. in quo communis aerae statuuntur initia, fuit annus 4. indictionis, 2. lunaris cycli, et 10. cycli solaris, qui tres characteres nunquam invenientur rursus coniuncti, nisi post exactam totam periodum annorum 7980. at simul convenerunt anno huius periodi 4714. Igitur cum annus P. I. 4714. sit primus vulg. aerae, dato quolibet anno Christi, adinvenitur cum quo anno P. Iul. concurrat, si addantur anni 4713. quibus P. Iuliana antevertit aerae Christianae.) Est itaque praesens annus 1760. P. I. 6473. quo diviso per 15. habetur indictio 8. diviso per 19. habetur annus cycli lunaris 13. et diviso per 28. habetur annus cycli solaris 5.

(Ex quo autem cum anno primo aerae vulgaris concurrat annus P. I. 4714. sequitur annum mundi 4004. qui iuxta recentiorum, et communiori usu receptam chronologiam est itidem annus primus eiusdem aerae, supputari ab anno P. Iul. 710. atque in hoc anno adspectabilis mundi consignandam esse productionem; siquidem ut anno 4714. respondeat annos 4004. necessum esse superaddere anno 710. Atque haec de periodo Iuliana.)

Addamus nonnulla de periodo Graeco-Romana, quam exornavit, et ad Latinorum usum accommodavit Antonius Pagius. Iuxta aeram Ecclesiasticam Antiochenam, et Constantinopolitanam (aera enim

ci-

civilis apud Graecos diversa est, ut dicam infra pertractans de annis mundi) natus est Christus anno 5493. qui concurrat cum anno Iuliano 45. Ut hac periodo utamur, 1. debemus annum inchoare more Latinorum a cal. Ianuariis, 2. a cyclo lunae, quem exhibet haec periodus, unitatem detrahendo; 3. addere quattuor unitates cyclo solis; 4. indictionem, uti exhibetur, retinere nihil detrahendo, et nihil addendo. Enim vero si annum P. Graecorum 5493. divides per 15. erit indictio 3. si divides per 19. erit cycli lunae annus 2. si divides per 28. erit cycli solis annus 5. Indictione igitur retenta, et a cyclo lunae ablata unitate, cyclo autem solis quattuor unitatibus adiectis, habetur indictio 3. annus cycli lunaris 1. et annus cycli solaris 9. qui sunt characteres anni Iuliani 45. periodi Iulianae 4713. Haec regula cuique anno aerae vulgaris aptari poterit, dummodo ei superaddatur praedicta illa summa annorum 4593. qui iuxta Graecos praecedunt ipsius aerae vulgaris initia.

Nonnulli denique induxerunt periodum annorum 1932. quam adpellarunt Norisianam, quod conflata sit ex 23. cyclis annorum 84. seu comprehendat 23. ogdoecontatesseraeteridas cyclosque Paschales Latinorum, quos eruditissimis dissertationibus illustravit Cardinalis Norisius. Istius periodi, quae progreditur ab anno 1. aerae Dionysianae, sive ab anno Iuliano 44. perutilis est usus ad inveniendum cyclum solarem, novilunia, diemque Paschalem. Quae enim competunt anno primo aerae Christianae, eadem cyclo illo revoluta, convenient anno 1933. prout constat ex tabulis expansis in calendario Romano F. Guillelmi Boniour.

CAPVT IX.

*De epochis, aerisque praecipuis, ac primum
de Mundiali.*

HActenus de periodis : nunc de epochis notioribus pertractabimus , a mundana ducentes initium. *Ἐποχή* apud Philosophos idem est ac quaedam mentis remora, vel cohibitio assensionis , a verbo *ἐπιχω*, *contineo*, *cohibeo* : apud Astronomos autem *ἐποχή* est status caeli, situs siderum, et gradus planetarum in Zodiaco ; atque apud Chronologos illustre aliquod exordium futuri temporis, quod et aera adpellatur.)

Aeram vero Isidorus dictam putat a priori censu, quo C. Augustus universum orbem descripsit, et omnis orbis professus est *aes reddere* eidem *Augusto*. Id contigit ex lapide Ancyrano, et ex Dione libro LIII. Coss. Augusto VI. et Agrippa, id. anno V. C. 726. ante aer. Christ. 28. Quidam aerae nomen derivant ex quo Arabibus irruentibus in Hispaniam coeperint anni epochae Hispanicae, quae figitur anno 38. ante Dionysianam, adnotari hisce litteris A. ER. A. *Annus erat Augusti*; vel potius ab eo tempore Hispani coeperint Romanis *aera* persolvere. Sunt denique nomen aerae deducetes ab *arab*, *supputare*. Frustra in origine nominum vestiganda immoraremur, posteaquam assecuti sumus eorum significationem.

Princeps itaque epocharum est Mundana, quae scilicet a creatione mundi inchoatur. De hac pertractaturi, supponimus mundum aliquando habuisse principium ; neque id esse inanem persuasionem fabulamque senilem, ut permulti effutiant apud Gisbertum Voëtium in opusculo de Atheismo, et apud Mer-

Mersennium in Genesim. A qua opinione non abhoruisse Galilaenum, et Thomam Hobbes censet Tribecchovius in dissertatione quam inscripsit, *Veritas creationis mundi*; quamquam Mathematici plures non alia fortassis ratione tamquam athei audierint, nisi quod scripserint quaestionem de origine mundi non posse dirimi physicis argumentis.

Arbitramur tamen nos humana quoque evinci ratione, mundum sempiternum non esse. Aeternitas enim est numinis attributum; et necessum est, ut quidquid est ex nihilo, aliquando non fuerit. Frustra etiam fingitur illa mundi longaeuitas, quam nullae produnt historiae : quod pariter asserendum est de naufragiis et cataclysmis, quibus autumant periisse vetustissimarum rerum memoriam. Quis enim, si homines universi aut igne, aut aqua consumpti sunt, praeteritorum vitam nuntiavit? Si vero a communi interitu servati sunt aliqui; cur ii, secus ac fecit Noë a diluvio servatus, nil prorsus de maioribus suis tradiderunt! Demum, ut cetera mittam, artes, scientiae, bella, et quidquid novi decursu temporis contigit, fictam mundi aeternitatem evertunt. Non fugit haec ratio ipsos contemptores divinitatis et religionis, inter quos T. Lucretius lib. V. de rer. nat. ait:

*Præterea si nulla fuit genitalis origo
Terrarum et caeli semperque aeterna fuere,
Cur supra bellum Thebanum, et funera Troiae
Non alias alii quoque res cecinere poëtae?
Quare etiam quaedam nunc artes expoliuntur,
Nunc etiam augescunt?*

Tametsi autem haec momenta nullum robur haberent; nihilominus ad asserendam mundi nativitatem et initium divina nos Scriptura compelleret.

(Verum quaestio agitur gravissima, num Hebraeorum, num Graecorum codicum sit praeferenda chronologia. Illi nos adhaerendum existimamus, quam

ex-

exhibent Hebraica exemplaria. Principio nos movet, quod codicibus discrepantibus, confugiendum ad illos sit, qui primum editi fuerunt, et purior ex fonte, quam e rivulis aqua hauriatur. Deinde diversitatem numerorum, aliter se habentium in codicibus Graecis, aliter in Hebraicis, tribuendam esse scriptori, qui de bibliotheca Ptolemaei Graeca Biblia describenda primus accepit, monet lib. XV. de C. Dei cap. 13. S. Augustinus.) Praeterea a Hebraicam supputationem sequitur Latina Vulgata, quam Tridentina synodus canonicam definivit; etsi divinae Scripturae auctoritati sola numerorum varietas, vel similia amanuensium errata parum offendant. Fieri ulterius non potuit, ut in codicibus tam multis ac tam longe lateque dispersis Iudaeorum malitia annorum seriem perverteret; neque causa potest excogitari cur id attentarent, cum sua potius, quam Graecorum chronologia, ipsorum confutetur impietas. Ad haec Hieronymus ad Chromatium scribens (*) versionem LXX. corruptam atque violatam esse testatur; et Iustinus Martyr in dialogo cum Tryphone atque Origenes homilia 16. in Ieremiam vocant Iudaeos Hellenistas Scripturarum falsarios. (Si denique non malitia, sed imperitia adulterata est in sacris Bibliis series numerorum, facilius id evenire potuit in Graecis codicibus quam in Hebraicis, cum isti annos designent integris dictionibus numerabilibus, non elementorum apicibus notisque arithmetice. Vide quae sequenti capite dicentur de epocha universalis diluvii.

Recepta itaque Hebraeorum chronologia, epocha mundi figenda est in anno P. Iulianae 710. ante aeram Christianam 4004. Etsi enim certo definiri nequeat quo anno mundi natus est Christus; tamen secundum illam supputationem a mundi exordio

us-

(*) In accuratissima editione studio Monachorum Congr. S. Mauri habentur ea in Praef. ad Chromatium lib. II. adversus Rufinum.

usque ad nativitatem Domini fluxere, plus, minus, anni 4000. et ab ipsa nativitate usque ad aeram vulg. anni 4. quae est sententia recentiorum Chronologorum, aeris paullo infra explicandis cohaerens, et iuvandae memoriae aptior ceteris.

Epocha tamen Hebraeis communior (nam variae supputationes reperiuntur etiam apud Rabbinos) inchoatur ab anno 3761. ante aeram Christianam, a Tisri septimo mense annos enumerando.

Inter Graecos Antiocheni a mundi exordio usque ad incarnationem Domini enumerant annos 5493. (1) Constantinopolitani et Moschovitae annos 5509. Alexandrini 5511. sed hi biennio natale Christi praemittunt. Incarnatum enim natumque ex Virgine Dei Verbum existimant anno 43. Iuliano, C. Augusti 42. quum Antiocheni et Constantinopolitani incarnationem et nativitatem Domini consignent anno 45. Iuliano et C. Augusti 44. Itaque Antiochenorum aera decennio discrepat ab Alexandrina, et haec a Constantinopolitana annis 8. Iuxta communioem Graecorum aeram natus est Christus anno a creatione mundi 5493.

Igitur si dato anno aerae vulgaris addantur anni 4004. erit annus mundi iuxta nostram, et omnium fere recentiorum chronologiam: si addantur anni 3761. erit annus mundi iuxta vulgatum computum Hebraeorum; et si addantur anni 5493. erit annus mundi iuxta eram inter Graecos communioem. Ab aliis autem recentioribus in hoc discrepamus, quod hi in autumno, et die 23. Octobris, nos verno tempore ac die 21. Martii, quando sol constituitur in 1.

gra-

(1) Etsi Moschovitae Russique Graecorum schismati haerentes ante Constantinopolitanam aera uterentur, attamen sub Petro I. ac sub initia postremi huius saeculi XVIII. adhibere coeperunt communem vulgaremque supputationem epochae Dionysianae, iuxta tamen consuetudinem Protestantium, qui correctionem calendarii factam sedente Romano Pontifice Gregorio XIII. nondum receperunt.

40 CHRONOLOGIAE
gradu arietis , arbitramur Deum produxisse caelum
et terram. Opinionis autem nostrae alibi munimen-
ta produximus.

CAPVT X.

*Afferuntur epochae sacrae , quae aeram
Christianam praecesserunt.*

Sex sunt illustriores Historiae sacrae epochae , un-
de a mundi creatione usque ad Christum tori-
dem distinguuntur aetates. Ac prima est , quae ab
ipsa mundi productione ducit initium , de qua per-
tractatum est nuper. Altera , quae inchoatur ab uni-
versali diluvio. Tertia progrediens a vocatione Abra-
ham. Quarta , quam auspicamur a lege per Moysem
lata. Quinta ducens initium ab aedificatione templi.
Sexta , quam soluta per Cyrum captivitate exordimur.

Epocha *diluvii* figenda est in anno P. Iul. 3366.
mundi 1656. ante aeram Chr. 2348. Ex chronologia
enim Biblicorum Hebraicorum , et Latinae Vulgatae
Adam genuit Seth anno aetatis suae 130.
Seth Enos an. 105.
Enos Cainan an. 90.
Cainan Malaleel an. 70.
Malaleel Jared an. 65.
Jared Henoch an. 162.
Henoch Mathusalam an. 65.
Mathusala Lamech an. 187.
Lamech Noë an. 182.
Diluvium vero coepit anno Noë 600.

Conficiunt hi anni summam 1656.

Graeci quidem ab orbe condito ad diluvium usque
numerant annos 2242. et Samaritani annos 1307. At
supra ostendimus praeferendam esse chronologiam
He-

RVDIMENTA.

41
Hebraici textus , cui et Chaldaeus et Latinus con-
sentiant. Deinde Graeci codices inter se discrepant.
Nam in vulgatis editionibus LXX. habetur Adam ge-
nuisse filium Seth anno aetatis suae 230. in versio-
ne autem , qua usus est S. Ioannes Chrysostomus et
in ea , quam adhibuerunt Flavius Iosephus in anti-
quitatibus Iudaicis , et Theophilus Antiochenus lib. III.
ad Autolycum (*), necnon in Bibliis Aldinis legitur ab
Adamo genitum Sethum *τριακοντὴ καὶ τριακισιοτὴν* , *trigesimo ac trecentesimo* : quam lectionem probarunt quo-
que Suidas et Ioannes Antiochenus , annos ab ori-
gine mundi usque ad diluvium 2342. non vero 2242.
enumerando. Immo S. Clemens Alexandrinus lib. I.
strom. aliam sequutus supputationem ab Adamo ad di-
luvium numerat annos 2148. Non possumus itaque cal-
culos adeo discrepantes , neglectis Hebraicis , approbare.

Idem asserendum est de computo Samaritanorum.
Etenim S. Hieronymus libro tradit. Hebraic. testatur
tam in Hebraeis quam in Samaritanorum libris legi
Mathusalem genuisse Lamech anno aetatis suae 187.
et nihilominus in autographo , ut fertur , codice Sa-
maritano , quem laudant Scaliger in notis Eusebianis
et Seldenus praefat. in marmora Arundelliana , ha-
betur Mathusalam genuisse Lamech *anno 77.* atque
in Bibliis Samaritanis in lucem editis , necnon apud
Vossium diss. 4. chronologica , et apud Petavium
lib. IX. de doctrina temp. cap. 8. *anno 67.* Aperte
denique S. Epiphanius haer. 55. fatetur omnia Samari-
tanorum exemplaria in numeris discrepare. Atque haec
praestantiam Hebraicae supputationis confirmant. A Era
itaque diluvii recte in anno mundi 1656. constituitur:
unde in computo Iudaico Hillel habetur , *Ab Adam ad
diluvium usque anni mille sexcenti quinquaginta sex.*

Tom. I.

F

In-

(*) Apud Theophilum Antiochenum opera Monachorum
Congr. S. Mauri fertur Adamo genitum Sethum anno 230.
Ἀδὰμ ἕως τοῦ ἐκείνου γενέσθαι σλ'.

Inchoatur tertia mundi epocha *ab Abrahami migratione*, et exitu a Mesopotamia, sive a benedictione illa Gen. XII. 3. *In te benedicentur universae cognationes terrae*, atque a promissione foederis Evangelici. Statuitur autem haec epocha in anno P. Iulianae 2793. mundi 2083. post diluvium 427. ante aeram Christ. 1921. Enimvero aera diluvii fixa est paullo supra in anno mundi 1656.

Sem genuit Arphaxad anno aetatis suae centesimo et post diluvium 2.

Arphaxad Sale anno aet. suae (1) 35.

Sale procreavit Heber an. 30.

Heber Phaleg anno 34.

Phaleg Rehu an. 30.

Rehu Sarug anno 32.

Sarug Nachor an. 30.

Nachor Thare anno 29.

Thare Abraham an. 130.

Thare autem post annos 75. vita functo, dum aetatis suae annum ageret 205. Deus iniit foedus cum Abraham.

Conficiunt praedicti anni summam annorum 2083. et seclusis annis 1656. qui fluxerunt ante diluvium, summam annorum 427.

Graeci tamen a diluvii initio usque ad migrationem Abraham numerant annos 1311. et Samaritani annos 1077. ita, ut codices Samaritani superent Hebraeos annis 650. Graeci Samaritanos annis 234. et Hebraeos annis 884. At necessum non est repetere, cur Hebraicam supputationem computo Samaritarum Graecorumque praeferamus.

Sunt nihilominus, qui nostrae adhaerentes chronologiae a diluvio ad migrationem Abrahae ex Haran

(1) Inter Arphaxad et Sale, quidam ducti auctoritate LXX. Interpretum et S. Lucae Evangelistae, locant Cainanum; plura autem de ea quaestione, an inserendus ille sit, an abradendus, diximus de Theol. discipl. libro XXVI. cap. 4.

ran urbe Mesopotamiae, ubi Thare decessit, enumerant solummodo annos 367. Hi nimirum natum putant Abraham anno Thare 70. non 130. Falsitur haec sententia verbis Gen. XI. 26. *Vixit Thare septuaginta annis, et genuit Abraham*: pugnatque pro illa acerrime Petavius lib. IX. de doctr. temp. cap. 18. Sequimur tamen nos Vsserium, aliosque viros doctissimos, qui docent Abraham natum anno Thare 130. Ratio est, quoniam ex praecit. cap. XI. Gen. versu 32. Thare mortuus est in Haran anno vitae suae 205. Quando autem Abraham iubente Domino, et patre defuncto egressus est de Haran, *septuaginta quinque annorum erat*, ex cap. XII. Gen. vers. 4. Si modo annos istos 75. Abrahae subtraxerimus ab illis annis 205. vitae Thare; residui erunt anni 130. Hac itaque aetate Thare genuit Abraham. Porro cap. XI. Gen. v. 26. non tantum Abraham commemoratur, sed etiam duo illius fratres. Legitur enim: *Vixitque Thare septuaginta annis, et genuit Abraham, Nachor, et Aram*. Fieri non potuit, ut hi tres eodem anno 70. Thare nascerentur. Abraham itaque priori loco nominatus est, non quia *πρωτότοκος*, et natu maior, sed promissionis, et dignitatis causa. Hinc Aran, qui ante Thare patrem suum mortuus est in Vr Chaldaeorum, genuit filiam nomine Melcham, quae nupsit Nachor patruo suo. Viderur itaque Aran senior duobus fratribus suis Nachor, et Abraham. Eadem ratione, non aetatis, sed dignitatis privilegio, inter filios Nōe primo loco nominatur Sem, Gen. V. 31. *Nōe vero cum quingentorum esset annorum, genuit Sem, Cham et Iaphet*; quamquam Iaphet fuerit filiorum Nōe primogenitus, ut probabilius existimant Rabbiorum doctissimi, R. Salomon, Aben-Ezrae, R. Levi Bangeron, Moses Gerundensis, necnon Procopius, Caietanus, aliique apud Vossium diss. 5. chronolog. cap. 5. Vossius idem, et Hugo Grotius in Genesis,

atque Iacobus Vsserius in annalibus vet. et nov. Testam. 1. et 2. aer. mundi. His adstipulatur quod Gen. IX. 24. Cham dicitur filius Noë *minor*, et Iaphet X. 21. iuxta Hebraicos codices, de quorum tamen sensu contentiose disseritur, *magnus*, aut *maior*.

Quarta epocha progreditur *ab exitu filiorum Israel de Aegypto*, et a lege data per Moysem. Egressi sunt autem Israelitae de Aegypto anno P. Iulianae 3223. anno mundi 2513. et anno ante aeram Christianam 1419. Enimvero quando Abraham egressus est de Haram agebat annum aetatis suae 75. ut dictum est sura, eiusque anno centesimo natus est Isaac. Numerantur itaque ab exordio peregrinationis Abrahæ usque ad Isaac anni 25. Isaac nascuntur Iacob, et Esau an. 60. Iacob cum universa familia in Aegyptum descendit annos natus. 130. Moritur ibidem post annos. 17. Fluxerunt deinde usque ad exodum. 198.

Sunt anni 43. Praecesserant vocationem Abrahæ anni a creatione mundi. 2083. Adde nunc annos 430. conficitur epochæ Mundialis summa annorum. 2513.

Habetur de annis illis 430. peregrinationis, ac servitutis, illustre testimonium Exodi XII. 40. *Habitatio autem filiorum Israel in Aegypto fuit quadringentorum triginta annorum*. Enimvero annos istos 430. a peregrinatione Abraham supputandos esse, aperte docet Apostolus ad Galatas III. 17. Consentiant Patres: inter quos S. Hieronymus in hunc locum lib. II. cap. 3. inquit: *Computandi isti anni 430. ab eo tempore, quo Deus ad Abraham locutus est dicens: In semine tuo benedicentur omnes gentes*. Idem tradit Iosephus lib. II. antiq. cap. 15. *Κατέλπει δὲ τῆς Αἰγύπτου, μὴ Σανδίκῳ πεμπτῇ δὲ*

δὲ-

διὰ τὴν κατὰ σελήνην, μετὰ ἑπὶ ἡμέρας τὰς πεντακλῆς ἢ τὸν πρόγονον ἡμῶν Ἀβράμην εἰς τὴν Χαναανίαν ἐλθεῖν. Reliquerunt autem Aegyptum mense Xanthico, luna 15. anno quadringentesimo trigesimo, postquam pater noster Abraham in Chanaanem venit. Abierunt in eandem sententiam Rabinorum doctissimi, necnon Severus Sulpicius, Beda, Rupertus, Tostatus, ut sexcentos alios omittam. Suffragatur quoque versio LXX. quae citato cap. XII. Exodi habet, *ἐν γῇ Αἰγύπτου, ἢ ἐν γῇ Χαναάν*. Haud secus legitur in codice Samaritano.

Profecti sunt Israelitae Ramesse inferioris Aegypti urbe, quam putant aliqui eandem esse cum Arsenoite (1) die 15. mensis Abib, seu Nisan, Exodi XII. 37. Tertio autem post exitum mense Moses in monte Sinai, cunctis ab accessu prohibitis praeter Aaron, sed maiestatis fulgorem cernentibus ac trepidantibus, a Domino legem accepit Exodi XIX. 20. Quare epocha exodi, et legis latae eodem anno mundi 2513. statuitur.

Subducitur epocha quinta *a iactis a Salomone fundamentis templi*, id est, exactis ab exitu filiorum Israel de Aegypto annis 479. et anno 480. inchoato, nimirum anno P. Iul. 3702. mundi 2992. ante aeram Chr. 1012. Fulcitur haec epocha hisce calculis.

Mosis post datam legem numerantur anni.	40.
Iosue, et seniorum.	17.
Iudicum.	299.
Heli sacerdotis.	40.
Samuelis, et Saulis.	40.
Davidis item.	40.
Salomonis iam completi.	3.

Sunt in unam summam redacti.

479.
Qui-

(1) Vide tabulas Geographicas Aug. Lubin. In lexico Baudrand, Ramesse dicitur *Ikaal Lein Alschemet*, aliis *Buiris* memorata a Plinio, Strabone, etc.

Quibus si addantur anni 2513. qui a creatione mundi fluxerunt ante legem scriptam, consurgit annus epochae mundialis 2992. in quo iacta fuerunt templi fundamenta.

Commonstrant huius epochae initium quae leguntur lib. III. Regum VI. 1. *Factum est ergo quadringentesimo et octogesimo anno egressionis filiorum Israël de terra Aegypti, in anno quarto, mense Zio (ipse est mensis secundus) regni Salomonis super Israël aedificari coepit domus Domino.* Idem legitur lib. II. Paralip. III. 2. Consentiant codices Hebraei, horumque chronologia, quae inscribitur *sedar bolam*. Idem habetur in Bibliis Graecis iuxta editionem Complutensem, et melioris notae alias; tametsi in quibusdam pro *ἑξάκιστος* exaratum sit *πεντακιστός*. In depravatum huius generis codicem incidit Carolus Sigonius, qui comment. in historiam sacram Severi Sulpicii inquit: *capite 6. lib. III. Regum in codice Hebraeo numerantur anni 480. in Graeco 440.* Habetur tamen in *τῷ πεντακιστῷ καὶ ἑξήκιστῳ* in Romana LXX. Interpretum editione; sed mendum ipse quoque Sulpicius lib. 1. memoratae historiae longe antea deprehenderat. Iam ergo anni 479. transacti erant ab exodo, et decurrebat quadringentesimus octogesima, quando a Salomone templum coepit aedificari, ut diximus paullo supra.

Supputatur epocha sexta a fine captivitatis Babyloicae, et a libertate Iudaeis per Cyrum restituta, anno P. Iul. 4178. mundi 3468. ante aeram Christianam 536. Nam a iactis templi fundamentis usque ad invasionem Iudaeae factam a Nabuchodonosor, et ad initium captivitatis fluxerunt anni 407.

In captivitate Iudaei permanserunt an. 70. Sunt omnes anni 477. addantur 2991. qui ante aedificationem templi praecesserant, secundo enim mense anni mundi 2992. incoepit fuit sacrae aedis structura. Resultat summa annorum 3468. mundanae epochae.

Hu-

Huius epochae initia ex chronologia Regum Iuda et Israël magis apparent. Defuncto enim Salomone cum regnasset annis 40. ex III. Regum XI. 42. ideoque cum vixisset a fundatione templi annis 36. Roboam eius filius decem a se tribus avertit, quae venerunt in ditionem Ieroboami; a quo ita regnum Iuda et regnum Israël distracta sunt, et regnarunt ab anno M. 2992.

REGES IUDA.

Salomon	36.
Roboam	17.
Abias	3.
Aza	41.
Iosaphat	25.
Ioram	7.
Ochozias	1.
Athalia	6.
Ioas	40.
Amasias	29.
Ozias	51.
Ioatan	16.
Achaz	16.
Ezechias	27.
Manasses	55.
Amon	2.
Iosias	31.
Ioachas 3. m.	
Ioachim	4.
Captivitatis	70.

Summa 477.

REGES ISRAEL.

	36.
Ieroboam	22.
Nadab	1.
Baaza	24.
Ela	2.
Zambri 7. d.	
Amri	12.
Acab	22.
Ochozias	2.
Ioram	12.
Iehu	28.
Ioachas	17.
Ioas	16.
Ieroboamus II.	41.
Interregnum	11.
Zacharias 6. m.	
Selhum 1. m.	
Manahem	10.
Phacee	20.
Osee anno	9.
venit in potestatem Sal-	
manasais Regis Assy-	
riorum: unde ad liber-	
tatem Iudaeorum nu-	
merantur anni	192.

Summa 477.

Perspicua erit huius calculi ratio, si animadvertatur captivitatem Babylonicam coepisse anno 4. Ioa- chim, et mundi 3398. Oseam vero Regem Israël sub- iugatum fuisse a Salmanasare anno regni sui 9. et mundi 3276. a iactis templi fundamentis 285. Sive autem anno M. 3398. addas annos 70. captivitatis, sive anno M. 3276. addas annos 192. qui a Salma- nasare ad restitutam per Cyrum libertatem fluxerunt, pervenies ad annum M. 3468. et a fundatione tem- pli 477.

A libertate Iudaici populi, et a monarchia Per- sarum fundata per Cyrum, usque ad Christi nativi- tatem numerantur 532. nimirum a Cyro usque ad Alexandrum Macedonem computantur anni 201.
Ab Alexandro ad Antiochum 112.
Hinc ad Ioannem Hircanum 90.
Ab Hircano ad Herodem Magnum 93.
Huius anno trigesimo sexto, si eius anni com- putentur ab eo tempore, quo salutatus fuit Rex a Romanis, natus est Christus 36.

Summa annorum 532.

Addatur haec summa epochae libertatis Iudaicae, sive anno mundi 3498. et conflabitur summa anno- rum 4000. quos a mundi creatione usque ad Re- demptoris nostri nativitatem innixi eruditissimorum vi- rorum calculis diximus numerandos.

Habet iste computus praesidium aliquod in tra- ditione Hebraeorum attributa Eliae prophetae in Thal- mud lib. Sanhedrim cap. Helec, quae est huiusmo- di: *Sex millia annorum mundi, et postea interitus; duo millia inanitatis, duo millia legis, duo millia an- norum Messiae* (1). Sed quoniam haec traditio non est Eliae

(*) Nicolaus Cardinalis de Cusa in *coniectura de novissimis dieb.* n. 12. et 13. verius esse opinatur, tot annos a Moysis mor-

Eliae Thesbitae, sed Rabbini eiusdem nominis, qui floruit circa annum 154. a restituto templo, atque nostrum non est definite futura tempora, quae, ut legimus Act. I. 7. *Pater posuit in sua potestate*; ic- circo non alius erit nobis traditionis illius usus, ni- si ad revincendam pervicaciam Iudaeorum, qui, licet exacti sint Herode alienigena inter ipsos regnante an- ni 4000. irritis tamen votis, et per orbem dispersi adhuc Messiam praestolantur.

Constat ex dictis, sex mundi aetates ante Christi adventum distingui.

I. A creatione ad diluvium annorum	1656.
II. A diluvio ad vocationem Abrahæ	426.
III. A vocatione Abrahæ ad exodum	430.
IV. Ab exodo ad templum	479.
V. A templo ad finem captivitatis	477.
VI. A soluta captivitate ad Christum	532.

Summa annorum — 4000.

Tom. I.

G

CA-

morte usque ad Christum fluxisse, quot ab Adam usque ad dies Noë, et quot a diebus diluvii sub Noë usque ad mor- tem ipsius Moysis; adeo ut tot fluere debeant a Christo us- que ad complementum annorum. Ita praeunte Philone omne tempus dividit in quattuor partes; quarum postrema a Christi resurrectione ad mundi finem extendatur. Qua sententia, si ve- ra foret, apertum esset quomodo Christus dicatur mortuus in medio annorum, et quare tempus, quod a morte Christi ad mun- di finem decurrit, seu postremum quaternarium, appellatur fi- nis saeculorum ac tempus novissimum. De hac pariter coniectura nihil temere definimus.

CAPVT XI.

*Profanae epochae, quae praecedunt
aeram Christianam.*

Sequuntur modo epochae illustriores, quarum in Historia frequentior est usus. Harum prima est *imperii Assyriorum*, cuius initia recentior chronologia statuit in anno P. Iulianae 3447. mundi 2737. ante Christum 1267. (1) quo tempore Ninus Beli filius, inito foedere cum Ariaeo Rege Arabum, Asiam fere totam in sui potestatem redegit; ut litteris tradiderunt Herodotus, Appianus Alexandrinus et Dionysius Halicarnassensis. Petavius tamen lib. 13. de doctrina temp.

(1) Ita etiam in IV. mundi aetate Iacobus Vsserius. Plures statuerunt huius imperii, regnique Babyionici initia in anno M. 1717. eo quod Callisthenes Philosophus dixerit captam ab Alexandro Macedone Babylonem anno epochae Assyriorum 1903. manet initium Babylonis in anno 1717. Ita Galvisius; sed Alexandro dedita est Babylon ann. P. Iul. 4382. mundi 3672. ante Christum, seu ante aeram Christianam 332. Franciscus Iunius, Pareus, Piscator, aliique auctorem imperii Assyrici faciunt non Assur, aut Ninum, sed huius parentem Nemrodum. Hunc autem et Ninum eundem hominem fuisse contendit in sua chronologia Mercator. Semiramidem Nino uxorem fuisse tradit Diodorus Siculus. A Semiramide positum Nino epitaphium excisum in columna, in libro *de aequivocis* refert Xenophon. Epitaphium est quod sequitur.

Mibi patet Iupiter Belus.

Avus Saturnus Babyonius.

Proavus Chus, Saturnus Aethiops.

Abavus Saturnus Aegyptius.

Atavus Coelus Phoenix Ogyges.

Hunc esse Noë perspicuum est; ideoque Saturnius Aegyptius est Cham: et Ninus fuit filius Beli, filii Nemrod, filii Chus, filii Cham, filii Noë. At qua ratione cogimur epitaphium illud probare et subscribere Xenophonti?

temp. statuit imperii Assyriorum primordia in anno P. Iul. 2604. ante Christum 2110. Is enim putat Ninum fuisse Assur filium Nemrod filii Chus, filii Cham, filii Noë, ac Nemrodum esse Belum, qui condidit Babylonem, de quo Gen. X. 10. Non videtur mihi ea opinio inverisimilis: nam Babylonem conditam a Belo tradiderunt quoque Abydenus apud Eusebium lib. 9. de praep. Evang. cap. 41. et Dorotheus Sydonius eo versu.

Antiqua urbs Babylon, Tyrio quae condita Belo.

Nemrod autem dictus est *Belus*, quoniam Ninus, ut inquit S. Hieronymus in cap. II. Osee, patrem suum in Deum retulit; ac Deus in Daniele *Bel* dicitur; unde *Belus* Assyriorum, et *Baal*, quem Sidonii et Phoenices coluerunt.

Certior est epocha secunda *excidii Troiae*, regiae olim et clarissimae urbis Phrygiae minoris sitae ad montem Idam, oramque maritimam. Nam Ilium eversum anno 408. ante primam olympiadem fere omnes consentiunt, Capellus, Petavius, Vsserius, alii: idque Graecorum chronica testantur, auctore Eusebio in X. de praep. Evang. Quamvis autem Tatianus apud eundem Eusebium et Eratosthenes apud Clem. Alexandrinum in 1. strom. a Troiae excidio ad priorem olympiadem numerent annos 407. haec tamen unius tantum anni differentia nequit nos a communi opinione divellere: annus vero 408. ante olympiadem I. est annus P. Iul. 3530. mundi 2820. ante Christum 1184. In hoc itaque anno Troia capta et Ilium dirutum est.

Tertia est epocha *regni Argivorum*, quorum primus Rex Inachus in Peloponneso principatum inivit anno P. Iul. 2858. M. 2148. ante aeram Christianam 1856. Ab anno tamen superiori Inachi regnum auspiciatur Petavius lib. 13. de doctr. temp. quod cum minimum discrimen sit, non moramur.

Proxima est epocha *olimpiadum*, quae statuitur

omnium suffragio in anno P. Iulianae 3938. mundi 3228. ante Chr. 776. die 19. mensis Iulii. Loquimur de olympiadum supputatione, qua utuntur Graecorum historiae, ab hoc dumtaxat tempore meliori annorum rerumque serie digestae, ac minus fabulosae. At Graeci enumerant olympiades a praedicto anno P. Iul. 3938. quo anno ludos olympicos instauravit Iphitus, et stadio vicit Coroeus Eleus. Hinc olympiades istae *Iphitaeae* vulgo appellantur. Verum ante annos 430. agonem olympicum constituerat Hercules Idacus, et quinto quoque anno iusserat celebrari, auctore Pausania in Eliacis. Est olympias spatium annorum quattuor ex eo appellata, quod iuxta Olympiam Elidis civitatem, quae et Pisa dicta est, quinto quoque anno fierent certamina gymnica in honorem Iovis Olympii. Ita Vossius in Erymologico. Quattuor itaque annis transactis nova inchoatur olympias, adeo ut aera Christiana, quae figitur in anno Iphitaeo 777. initium ducat ab anno 1. olympiadis 195.

Quinta est epocha *urbis conditae*, constituenda in anno P. Iul. 3961. ante aeram communem 753. Quamvis enim diversa statuuntur a Chronologis urbis initia, quae a M. Porcio Catone, a fastis Capitolinis, a Fabio Pictore et Lucio Cincio traduntur, atque in partes distrahunt Chronologos, nihilominus recentiores sensu unanimi auspiciuntur aeram Christianam ab anno V. C. 754. ideoque supponunt ante eandem aeram annos urbis 753. praeteriisse. Atque recentiorum sententiae suffragatur, quod haec sit opinio Varronis et communiori recepta plausu, unde anni V. C. hic supputati appellari solent anni urbis *Varroniani*. Deinde Dionysius Halicarnassensis lib. 1. Cato, alique scribunt conditam Romam anno 432. post Troiae excidium, qui annus concurrit cum anno P. Iulianae 3961. Praeterea iuxta Varronem et Plutarchum natalia urbis statuuntur in anno Iphiti 24. id est anno 4. olympia-

piadis 6. (1) qui unus idemque est cum praedicto anno P. Iulianae 3961. ante Christum 753.

Hanc itaque epocham et nos sectabimur in annis urbis enumerandis. At praetermittere nolimus non minori probabilitate inniti sententiam illorum, qui censent conditam Romam anno P. Iul. 3966. mundi 3256. ante Christum 748. id est toto quinquennio post Palilia Varroniana. Fulcitur haec opinio, quam ceteris praefendam putant Panvinus noster et Iacobus Vsserius, Fabii Pictoris auctoritate et saecularium ludorum, fastorumque ratione; quibus momentis evincitur Romam fuisse conditam anno Iphiti 29. seu anno 1. olympiadis 8. ante aeram Christianam 748. atque anno 6. Varroniano.

Sexta epocha est *Nabonassari*, statuenda in anno P. Iul. 3967. M. 3257. ante Chr. 747. Primum quoniam communi fere Chronologorum consensione prior annus Nabonassari incidit in annum Iphiti 29. labentem, sive in annum 1. olympiadis 8. itidem labentem, atque in annum V. C. 7. si a calendis Ianuariis, non a Palilibus computetur: atque hi omnes characteres quadrant anno P. Iul. 3967. Deinde in canone Regum Babyloniorum edito a Ptolemaeo, a principio regni Nabonassari usque ad obitum Alexandri Magni numerantur anni 424. decessit autem Alexander anno P. Iul. 4390. ante aer. Chr. 324. qui est annus quadringentesimus vicesimus quartus computatus ab anno P. Iul. 3967. Praeterea Censorinus, qui scribebat librum de die natali *Coss. Vlpio et Pontiano*, cap. 13. eundem consulatum adscribit anno Nabonassari nongentesimo octogesimo sexto. Incidit vero Consu-

(1) Conditam Romam anno 2. olympiadis septimae ex sententia Corneli Nepotis et Lutatii scribit *Polybist. cap. 1. Solinus*. Antea appellatam *Valentiam* quidam putant. Vide ibi *exercit. Salmasii*. Ex nomine sententiarum est orta diversitas; siquidem et *Polux*, et *robur*, ac *Valentia* idem sonant.

sulatus Vlp̄i et Pontiani in annum aer. Ch. 238. Adde huic numero annos 747. ante vulgarem aeram, conficitur summa annorum 985. qui ante praedictum consulatum fluxerunt. Igitur anno 747. ante aeram Chr. sive anno P. Iul. 3967. constituenda est epocha Nabonassari (1).

Inquiritur quisnam fuerit Nabonassar, cuius epocham nuper definivimus. Andreas Oleander, Ioannes Funcius et Boringhus existimant Nabonassarum esse eundem cum Salmanasare patre Sennacherib, de quo IV. Regum XVIII. 9. ac putant opinionem suam comprobari nominum similitudine, sed illos prolixè refellit isagoge chronologica Serthus Calvisius. Et quidem ratio temporum non convenit; nam quo tempore Salmanasar imperabat Assyriis, Babyloniorum Rex erat Berodach filius Baladan, IV. Regum XX. 12. sive Merodach Baladan, Isai. XXXIX. 1. Iste vero Merodach non alius est, quam Maidoch Cempad, qui iuxta canonem Ptolemaei regnavit in Babylone anno 27. postquam imperium illud instituit Nabonassar. Igitur Nabonassar alterius imperii fuit moderator, alterius Salmanasar: et ille aliquantulum senior isto. Neque ulla est nominum similitudo; cum Salmanasar scribatur, *Salmaneser*, et Nabonassar *Nebonepter* si recurramus ad fontes. Nabonassar itaque idem est, ac Baladan primus, unde genitus est Merodach Baladan memoratus ab Isaia. Appellatur idem Baladan ab Herodoto Belesus; atque is est, qui conspirante Arbace, aut Pharnace Mediae praefecto destruxit imperium Assyrium, regnumque Babyloniae occupavit. Ita imperii Baladan initia adeo fuerunt conspicua, ut aeram hanc

(1) Hac aera Nabonassari nihil antiquius reperiri in Chaldaeorum Astronomis plures viri docti observarunt, unde constat portentosam esse ipsorum Chaldaeorum iactantiam, dum ab eo tempore, quo astra observari coeperunt usque ad expeditionem Alexandri Magni fluxisse autumant annos 470000.

hanc constituerent, quam dicimus epocham Nabonassari.

Septima epocha est *Cyri, seu monarchiae Persarum*, figenda in anno P. Iul. 4178. M. 3468. ante aeram Chr. 536. Hoc enim anno Cambyse pater in Persia defuncto, Cyrus potitus est monarchia totius Orientis, Iudaeisque in regno suo versantibus facultatem concessit in patriam redeundi, ac templum Ierosolymitanum iterum aedificandi, ut diximus cap. praecedenti.

Octava epocha est *monarchiae Graecorum*, cuius initia referri debent ad an. P. Iul. 4384. M. 3674. ante Chr. 330. Enim vero Alexander Philippi Macedo successit patri defuncto anno aetatis suae vicesimo, P. Iul. 4378. et anno 1. olympiadis 111. quo anno Philippum inter ludos occisum a Pausania scribunt Diodorus, Plutarchus et Arrianus. Delevit autem Alexander Darii copias, et ipse Darius Bessi parricidio interfuit anno 3. olymp. 112. P. Iulianae 4384. atque ita Alexander anno regni sui sexto, ut historici tradunt, toto Oriente potitus est; aera itaque Graecorum, si computetur a monarchia Alexandri, recte in anno 330. ante aeram vulgarem constituitur.

Alexandri tamen distinguuntur aerae aliae duae: quarum prima supputatur a morte Philippi, id est ab anno 1. olymp. 111. ante aeram Christianam 336. ut nuperrime dicebamus, altera vero ab anno 3. eiusdem olymp. 111. ante Chr. 334. et P. Iul. 4380. quo anno idem Alexander electus Graecorum adversus Persas imperator in Asiam transmisit, et Darium ad Granicum amnem illustri certamine superavit. Atque haec aera in anno tertio regni Alexandri figenda, a Diodoro, Plutarcho, Curtio, ceterisque historicis peculiari ratione adnotatur, iidemque historici olympiadem centesimam undecimam, in quam incidit, vocare solent antonomastice τῇ Ἀλεξυμπιάδῃ.

Com-

Complures dum annos Graecorum enumerant, utuntur *epocha Seleucidarum*, quam nono ponimus loco. Pro huius epochae intelligentia sciendum est, ab Alexandro, qui naturae concessit anno P. Iul. 4390. olymp. 114. anno .i. et ante Chr. anno 324. posteaquam a morte Philippi regnasset annis 12. et mensibus 8. nullum designatum fuisse imperii successorem, tamen apud Perdiccam, cui moriens annulum suum dederat, summa potestas aliquandiu viguerit. Diviso itaque inter Macedones imperio, Seleucus Babylonem invasit, atque inde expulso Nicanore duce Antigoni, Mediam, Susianam, ceterasque finitimas regiones in suam redegit potestatem. Contigit id anno 1. olymp. 117. id est, anno P. Iulianae 4402. mundi 3692. ante Christum 312. et urbis conditae 442. Atque haec est epocha Seleucidarum, quam auctor libri I. Machabaeorum computat a mense Nisan, et a verno tempore; auctor autem II. libri ab autumno et a mense Tisri. Quare nulla est contradictio quod lib. I. Machab. cap. VII. 1. statuatur initium regni Demetrii in anno Seleucidarum 151. et lib. II. cap. XIV. 4. in anno 150. Haec Seleucidarum aera ab autumno subducta appellari consuevit *aera contractuum*, quod autumnali tempore collectis segetibus et vindemia peracta, praedia novis colonis initio contractu locentur.

Me non later nonnullos supputare annos Seleucidarum, non ab initio regni Seleuci in Babylone, sed ab initio regni eiusdem Seleuci in Syria, id est ab anno 4. olymp. 119. ante Christum 301. in quo anno ab exercitu Seleuci, Lysimachi et Cassandri Antigonus et Demetrius devicti fuerunt, et Seleucus condidit Antiochiam. Sed qui ita sentiunt, facili negotio refelluntur. Primo quoniam Eusebius in chron. refert natalia regni Babylonis, Syriae et superiorum locorum in annum 1. olymp. 117. et in lib. VIII. demonstr.

Evang.

Evang. in annum duodecimum post mortem Alexandri, ideoque in annum P. Iul. 4402. Deinde qui concilium Nicaenum, quod constat celebratum fuisse anno Christ. 325. Act. II. synodi Chalcedonensis, necnon ab Eusebio, a Dionysio Exiguo, a Cresconio, aliisque dicitur celebratum anno Graecorum 636. quod falsum erit, nisi Graecorum, sive Seleucidarum aera computaverimus ab autumno anni 312. ante Christum. Postremo quoniam Cardinalis Norisius diss. 2. de epochis Syro-Macedonum tam inviste hanc aera Seleucidarum definit, ut nullus sit in praesentiarum Chronologus, qui hanc sententiam oppugnet.

Iam vero epochae, quae remaneat explicandae, inconcussam habent certissimumque principium. Decima itaque est *aera subactae a Romanis Iudaeae*, et debellatae a Pompeio Ierosolymae. Haec aera in anno P. Iul. 4651. M. 3941. ante Christum 63. statuenda est. Nam Pompeius an. V. C. 691. *Coss. Cicerone et Antonio*, capto templo in sollemni ieiunio tertii mensis, hoc est die 28. Casleu, vertente anno 2. olymp. 179. Iudaeos fecit tributarios Romano populo; et licet Hircano reddiderit Pontificatum, abstulit illi tamen diadema et Syriam Scauro Quaestori suo regendam commissit. Quae ex Iosepho lib. XIV. antiq. cap. 4. et lib. I. de bello cap. 7. ex Dione lib. XXXVII. ex Severo Sulpicio lib. II. hist. sacrae, aliisque historicis satis comperta sunt. Profecto adnotatione dignum esse videtur, quod eadem die 28. mensis 3. Ierosolyma ante annos 543. a Nabuchodonosor capta fuerit, eademque die post annos 26. rursus ab Herode et Sosio fuerit expugnata, ita, ut uno, eodemque die Iudaeorum populus olim Babylonis, deinde Romanis, postea Herodi Idumaeo coeperit inservire.

Vndecima est *aera Antiochena*, cuius initium locandum est in anno P. Iul. 4665. mundi 3935. ante

Tom. I.

H

Christ.

Christ. 49. sive anno 4. olymp. 182. et V. C. 705. *Coss. Claudio Marcello, et L. Cornelio Lentulo.* Hanc epocham illustravit prae laudatus Cardinalis Norisius dissert. 3. de epochis Syro-Macedonum ex nummis sub Publio Licinio Muciano, et sub Pomponio Flacco procusis. Ex utroque enim numismate constat epocham Antiochenam progredi ab autumno praedicti A. V. 705. et P. Iul. 4665. Nam Mucianus fuit Syriae administrator an. V. C. 821. et Flaccus Syriam obtinuit anno V. 786. In priore autem numismate sub Muciano signatur annus epochae Antiochenae 117. in altero sub Flacco annus eiusdem epochae 82. Ut vero annus Antiochenus 117. incidat in annum V. 821. necessum est, ut primus annus epochae Antiochenorum concurrat cum anno V. 705.; idque pari ratione consequitur, si annus V. 786. sit aerae Antiochenae 82. His, aliisque gravissimis monumentis Norisius refellit Langium et Scaligerum, qui aera Antiochenam inchoarunt ab anno V. C. 706. P. Iul. 4666. necnon Christmannum et Hervartum, qui annos Antiochenos coepisse autumarunt una cum annis Iulianis. Quod Norisius validissime propugnavit, tradiderant aliis monumentis innixi Petavius lib. X. de doctr. temp. cap. 62. et Vsserius ad annum P. Iul. 4665.

Duodecima est epocha *primi anni Iuliani*, quae omnium consensu computatur ab anno V. C. 709. ante aeram Chr. 45. sive P. Iulianae 4669. mundi vero 3959. Siquidem annus iste a calendis Ianuariis computandus, primus est, qui sequitur annum *confusionis* et reformationem calendarii factam a Iulio Caesare, ut luxantes annos ad certos limites revocaret.

Decimatertia est epocha *Caesaris Augusti*, sive Romani imperii. Principatus autem Caesaris Augusti varia statuuntur initia. Vel enim computantur a nece Iulii Caesaris avunculi sui, qui idibus Martiis occisus est in senatu anno V. C. 710. atque ita Augustus im-

pe-

perare coepit anno P. Iul. 4670. M. 3960. ante aeram Christianam 44. Vel numerantur ab initio Triumviratu, seu foedere et conspiratione Augusti, Lepidi et Antonii, qui praetextu reipublicae constituendae imperium indepti sunt anno V. C. 711. die 27. Novembris, atque ita coepit Augusti principatus anno P. Iul. 4671. M. 3961. ante Christum 43. Vel supputantur a pugna Actiaca, seu navali certamine, quo apud Actium, urbem et promontorium Epiri, Antonio devicto an. V. C. 723. quarto nonas Septemb. cessit Augusto universum Romanum Imperium; et sic ipsius principatus inchoatur ab anno P. Iul. 4683. M. 3973. ante aeram Christ. 31. Haec a nullo erudito Chronologo controvertuntur, ac prolixa dissertatione etiam a nobis alibi complanantur.

Quartadecima est *aera Hispanica*, computanda ab anno P. Iulianae 4676. M. 3966. ante aeram Chr. 38. Labente enim anno V. 715. *Coss. L. Marcio et C. Sabino*, Domitius Calvinus Hispaniam Augusto subegit, ut libro XLVIII. narrat Dio: ac a proximis cal. Ianuariis anni V. C. 716. qui est P. Iul. 4676., coeperunt Hispani inire novum annorum computum. De hac epocha S. Iulianus Archiepiscopus Toletanus libro II. contra Iudaeos inquit: *aera inventa est ante 38. annos, quam Christus nasceretur* (1). Nunc autem acclamatur aera 724. detractis itaque 38. annis, ex quo aera inventa est, usque ad Christi nativitatem residui sunt anni 686. Diximus cap. 9. non deesse, qui ipsum commune aerae nomen repetant ab epocha ista Hispanorum.

Postrema et quintadecima epocha est *Herodis Magni*, quo regnante in Iudaea natus est Christus. At non unum est regni Herodis principium. Is enim, cum alienigena esset, et Idumaeus genere, teste Iosepho

H 2

lib.

(1) Loquitur S. Iulianus de natali *Dionysiano*, nimirum de tempore, a quo Dionysianam, communemque aeram auspiciamur.

lib. XIV. antiq. cap. 2. post occupatam ab Antonio Syriam, eiusdem Antonii opera declaratus fuit Rex a Romanis, *Domitio Calvino et Asinio Pollione Coss.* teste eodem Iosepho cir. lib. cap. 14. et lib. I. de bello cap. item 14. Perspicuum est autem consulatum Calvini et Pollionis incidere in annum V. C. 714. et 1. olympiadis 185. sive in annum 6. Iulianum et quintum principatus Augusti, si a nece Iulii Caesaris computetur. Atque annus iste est P. Iul. 4674. M. 3964. ante aer. Chr. 40. At Herodes summa rerum potitus est *Vipsanio Agrippa et Caninio Gallo Coss.* anno V. C. 717. quando captis Ierosolymis periit Antigonius, quasi recurrente in idem temporis momentum illata a Pompeio Iudaeis calamitate, ut praenotatum est supra, et praecitatus Iosephus scribit lib. XIV. antiq. cap. 28. Itaque ab anno V. C. 717. et 4. olymp. 185. Iuliano 9. et Augusti 10. sive, quod idem est, ab anno P. Iul. 4667. M. 3967. ante aer. Chr. 37. computanda est haec epocha Herodiana. Hinc est, quod Herodes regnasse dicitur annos triginta quattuor a morte Antigoni, triginta vero septem ex quo declaratus fuit Rex a Romanis, teste eodem Iosepho lib. XVII. antiq. cap. 8. et lib. I. de bello cap. ultimo. Mortuus est autem Herodes anno V. C. 751. anno Iuliano 43. C. Aug. 42. et P. Iulianae 4710. circa festa Paschalia, ut lib. XXIX. Th. discipl. cap. 1. prop. 3. demonstravimus. Atque haec de epochis, quae nativitatem Domini praecesserunt.

CA-

CAPVT XII.

De anno Dominicae nativitatis, et de aera Christiana.

Non eadem est, ut quidam existimaverunt, aera Christiana et epocha natalis Christi; nam haec incerta est, illa vero omnino explorata et singulis manifesta. Controvertitur quo anno intemerata Virgo Christum peperit: omnesque tandem consentiunt vel anno V. C. 748. 3. olymp. 193. P. Iulianae 3708. et Caesaris Augusti 39. vel anno proxime sequenti, in lucem editum fuisse generis nostri reparatorem. Postremam sententiam nos post Norisium, Cappellum, Vserium, Natalem Alexandrum, Gravessonium, aliosque permultos, amplexati sumus, pro altera Pagio, Blanchinio, Schelestrateno, cum illustri aliorum eruditorum copia certantibus.

Sententia igitur nostra, Maria primogenitum suum in lucem edidit anno 41. Iuliano, Caesaris Augusti 40. V. C. 749. olympiadis 193. anno 4. P. Iul. 4709. et quinto ante aeram communem ad finem properante, VIII. calend. Ian. *Augusto XII. et L. Cornelio Sulla Coss.* Produximus vero sententiae huius nostrae munimentum cum lib. 26. Theologicarum disquisitionum cap. 2. in dissertationibus chronologicis, quas prelo commissimus.

At vulgaris aera progreditur a calendis Ianuarii anni 46. Iuliani, C. Augusti 45. V. C. 754. olympiadis 195. anno primo per. Iul. 4714. solido quadriennio post Christi nativitatem. Apertissime enim viri clarissimi, Petavius lib. XI. de doctr. temp. cap. 29. Norisius in dissert. de duobus nummis Diocletiani et Licinii et Pagius ad annum Chr. 284. demonstrarunt aeram

aeram Diocletianaeam, seu Martyrum Alexandrinorum, incipere a consulatu *Carini Augusti II. et Aurelii Numeriani A. II.* id est, a praedicto anno 284. P. Iul. 4997. et V. C. 1037. Detrahis itaque ab aera Diocletiani annis 283. qui praecesserunt ab exordio aerae Christianae usque ad imperium eiusdem Diocletiani, residuus erit annus P. Iul. 4714. et V. C. 754. in quo proinde rectissime constituuntur ipsius Christianae aerae principia.

Haec vulgaris aera eadem est cum illa, quam Dionysianam appellant. Dionysius enim Exiguus loco cycli annorum 95. quem S. Cyrillus coepit ab anno 153. Diocletiani aer. Chr. 436. ac terminavit in anno Diocletiani 247. Christi 530. induxit cyclum Victorianum annorum 532. suisque cyclis noluit memoriam impii persecutoris innectere, sed magis elegit ab incarnatione Domini tempora praenotare: ut Dionysius ipse testatur in sua ad Petronium epistola. Quum autem idem Dionysius cyclos suos inchoaverit ab anno Diocletiani 248. et aerae Chr. 531. ut ibidem Dionysius declarat et docet quoque Venerabilis Beda de rat. temp. cap. 45. sequitur annum 1. cycli Dionysii esse annum Iulianum 45. qui proxime initia aerae Christianae praecessit, et eundem cyclum ab aera Dionysiana discrepare, ut demonstrat Petavius lib. XII. de doctr. temp. cap. 2. Immo vulgaris aerae non Dionysium revera auctorem fuisse, sed Bedam, quemadmodum in dissert. 3. de cyclo Paschali Ravennate cap. 5. animadvertit Norisius.

In eo tamen a Bedae computo discrepamus, quod is a Christi Domini conceptione, non ab eius nativitate, seu potius neglectis diebus septem anni exeuntis, a proximis calendis Januariis annos Christianae epochae supputamus. Quamquam rationem illam computandi annos a Dominica incarnatione Orientis Ecclesiae, et diu in publicis monumentis Florentini, alii-

aliique servaverint. Immo Pisani ad nostra usque tempora unum annum aerae conceptionis Domini addiderunt, fortasse enumerationem illam sequuti cycli decemnovalis, cuius praecesserat unus annus, *quando facta est incarnatio*, ut inquit Beda praecitato cap. 45. et in libro de argum. lunae pag. 215. Sed provide, sapienterque instituerunt paucis ab hinc annis provinciae nostrae rectores, ut ad confusionem omnem vitandam *communi stilo* uteremur.

Nunc statuto vulgaris aerae principio in anno Iuliano 46. V. C. 754. P. Iul. 4714. facillimum est cum annis Christi epochas illas componere, quas duobus praecedentibus capitibus explicavimus. Adde E. G. huic anno 1760. annos 776. et habebis annum Iphitaeum, sive olympiacum 2536. Adde annos 753. et emerget annus V. C. 2513. Adde annos 330. et erit annus Graecorum 2090. Adde annos 423. et conflabitur annus Seleucidarum 2184. Adde annos 45. et exsurget annus Iulianus 1805. Adde annos 38. et occurret annus 1798. aerae Hispanicae. Adde annos 4713. et efficietur annus P. Iulianae 6473. Ita de reliquis epochis agendum est addendo annis aerae Christianae annos, qui eandem aeram praecesserunt, alterius epochae cuius computus investigatur.

CAPVT XIII.

De annis Christi, et de epocha Tiberii Caesaris.

DE finito anno Dominicae nativitatis, arduum non est annos reliquos vitae Salvatoris nostri adinvicem. Nam ex Aegypto, quo illum una cum matre adportaverat S. Ioseph ab Angelo monitus de proxima caede Bethlehemiticorum puerorum, rediit

Iesus defuncto Herode, et in Iudaea regnante Archelao, anno V. C. 751. Iuliano 43. Augusti 42. ante aeram vulg. 3. atque aetatis suae anno secundo; siquidem hoc anno contigit circa festa Paschalia mors Herodis, et peracto Paschate Archelaus Romam veniens confirmatus fuit Ethnarcha super Iudaeam, et Idumaeam et Samariam, ceteris regni Herodis provinciis Philippo et Herodi Antipae distributis, ut narrat lib. XVII. antiquitatum cap. 10. et 11. Flavius Iosephus. De hoc reditu de Aegypto pertractat S. Matthaeus cap. II.

Duodecim annos natus Ierosolymam a parentibus ductus Christus ad festum Paschae, Ierosolymis permansit, et per triduum quaesitus, inventus est in atrio templi sedens, ac disserens inter legisperitos, Lucae II. 42. et seq. Quod contigisse anno aer. vulg. 8. Herodis Antipae et Philippi anno 11. Iuliano 53. Caesaris Augusti 52. et V. C. 761. ex praedefinito tempore Dominicae nativitatis aperte consequitur.

Baptizatum Dominum a Ioanne, cum ingredi coepisset annum tricesimum, testatur S. Lucas cap. III. 23. ideoque consignandus est Christi baptismus anno aer. vulg. 26. Iuliano 71. V. C. 779. Herodis Antipae et Philippi 29.

Inter Christi baptismum, eiusque crucifixionem quattuor intercessisse Paschata colligimus ex Evangelica Historia: de quorum 1. agitur Ioannis II. 13. de altero Ioann. V. 1. de tertio Ioannis VI. 4. Postremum vero illud est, quo celebrato affixus est cruci: ideoque passio Domini consignanda est anno aetatis suae 33. aer. vulg. 29. olympiadis 202. anno primo, correctionis Iulii Caes. 74. P. Iulianae 4742. Herodis Antipae et Philippi 32. consulibus (ut memorabilem Redemptionis annum illustrioribus characteribus designemus) *Rubellio Gemino et C. Fusio Gemino*; quibus Coss. Dominum subisse pro nobis terribilissimum

cruc-

crucis supplicium sententia est et antiquior et communior et verior.

Videtur tamen huic sententiae adversari quod legitur Lucae III. 1. praedicationem et baptismum Ioannis, a quo Dominus tinctus est in Iordane, coepisse anno *quintodecimo imperii Tiberii Caesaris*. Cum enim Tiberius imperium adeptus sit statim post mortem Caesaris Augusti, qui decessit Coss. *duobus Sextis*, anno V. C. 767. die 14. calendarum Septembrium, id est, anno aer. vulg. 14. et die 19. Augusti; sequitur annum Tiberii decimum quintum incidere in annum aer. vulg. 29. et V. C. 782. quo anno, aut sequenti, Dominum venisse ad baptismum contendunt cum Vsserio plerique recentiores. Qui proinde passionem Domini differre coguntur ad annum aer. vulg. 33. verae aetatis Christi tricesimum septimum, V. C. 786. ac Tiberii Caesaris 19.

Verum haec sententia, quae aperte et veterum traditioni, et si fallor, Evangelio quoque repugnat, (propterea quod non anno 34. ut autumant recentiores illi Chronologi, sed anno tricesimo ineunte baptizatum Dominum Lucas narrat absque ullis involucris verborum) numquam mihi probari potuit; atque ad Evangelicam cum Romana conciliandam historiam, cum viris eruditissimis recurrendum esse censeo ad epocham imperii Proconsularis Tiberii Caesaris.

Itaque praeter imperium Augusteum, quod diximus collatum Tiberio anno V. C. 767. die 19. mensis Sextilis, admittendum est imperium Proconsulare eiusdem Tiberii; de quo scribit Velleius Paterculus lib. II. cap. 121. *Senatus Populusque Romanus postulante patre eius, ut ius aequum ei in omnibus provinciis exercitibusque esset, cet.* Atque hoc imperium concessum Tiberio, dum ex Pannoniis, Dalmatisque triumphum egit, tradit eo loci Paterculus. Triumphus autem Tiberii consignatur a scriptoribus Romanae histo-

Tom. I.

I

riae

riae *Tiberio Germanico Caesare et C. Fonteio Capitone* Coss. anno V. C. 765. et vulg. aer. 12. Bene ergo se habet. Anno aer. vulg. 26. quo consignavimus baptismum Domini, vertebatur annus imperii Proconsularis Tiberii Caesaris *decimus quintus*, ut inquit Lucas Evangelista et annus imperii Augustalis 12. absolvendus 14. cal. Septembris: et anno aer. vulg. 29. quo asserimus Christum in ara crucis fuisse immolatum, fluebat annus imperii Proconsularis 28. annus autem imperii Augustaei 15. Atque ita Tertullianus lib. adv. Iudaeos cap. 8. ait passum Christum *quintodecimo anno imperii Tiberii*, et in 1. contra Marcionem, *baptizatum anno 12. eiusdem Tiberii Caesaris*. Quae de solo imperio Proconsulari, prout a nobis fixum est, possunt intelligi.

CAPVT XIV.

De epochis, quarum initium statuitur post aeram Christianam.

Consueverant plerique veterum supputare annos a *passione Domini*, quam superiori capite consignandam diximus in consulatu duorum *Geminorum*, et in anno vulg. aerae 29. S. Hieronymus de Script. Eccl. et S. Isidorus Hispalensis in libro de vita et morte Sanctorum, docent Petrum Apostolorum principem coronatum fuisse martyrio *anno 37. post Domini passionem*; et Hippolytus Portuensis apud Canisium et Schelestratum, ait annum 13. Imperatoris Alexandri esse a *passione Christi* 206. At Petrum subiisse martyrium Coss. *Nerva et Vestino*, anno aerae vulg. 65. affirmat S. Epiphanius haer. 27. cap. 6. et consonat catalogus Romanorum Pontificum tempore Liberii exaratus. Annus vero 13. imperii Alexandri, successoris Elagabalii,

gabali, concurrat cum anno aerae vulg. 234. Nequit autem annus a *passione Christi* 37. incidere in annum aerae communis 65. neque annus ab eadem *Passione* 206. in annum aerae 234. nisi mors Christi consignetur in anno aerae vulgaris 29. et in consulatu *Geminorum*: quae aperte epocham Dominicae passionis stabiliunt, et corroborant quae de annis Domini dicta sunt capite praecedenti.

Diu etiam in usu fuit *aera Diocletiani*, seu *Martyrum*, quam cap. 12. figendam dixi in anno aerae Christianae 284. quod Baronius ad eundem annum, Petavius de doctr. temp. lib. XI. cap. 30. Norisius in diss. de duobus nummis Dioclet. et Licinii et Emmanuel a Schelestrate diss. 2. antiq. eccl. cap. 8. veteribus inscriptionibus, Ambrosii et Evagrii testimoniis, aliisque monumentis tanta evidentia statuerunt, ut reiecta opinione Scaligeri, Chronologi omnes in illorum sententiam descenderint (1).

Illustris item est *epocha Constantini*, inter Imperatores, qui palam professi sunt religionem Christianam (2), primi: quam epocham quidam a devicto Maxentio et a restituta Ecclesiae pace, quidam vero a celebrata Nicaena synodo auspiciantur. Constantinus imperare coeplit ex fastis Idatio attributis, *Constantio Chlоро Aug. VI. et Galerio Maximiano Aug. VI. Coss.* nempe anno Chr. 306. VIII. calendas Augusti. Maxentium vero superavit iuxta praecitatos fastos, *Constantino Aug. II. et Licinio Aug. II. Coss.* scilicet,

I 2

an-

(1) Aera Diocletiani, quam diximus appellari *aeram Martyrum*, ab Eusebio vocatur *aera persecutionis*, ab Aethiopibus *aera gratiae*, et a Mahometanis *aera Elkupti* seu *Coptitarum*. Cum subducatur ab obitu Numeriani, quo occiso Diocletianus assumpsit imperium anno Chr. 284. XV. calendas Octobris, convincuntur errasse quotquot aliunde huius aerae primordia sunt auspiciati.

(2) Dixi palam, ut evitetur quaestio de religione utriusque Philippi, de qua alibi.

anno Chr. 312. V. calendas Novembris, quo tempore, ut inquit Severus Sulpicius, impositus est finis persecutioni. Nicaena demum synodus, ipso Constantino imperante, celebrata est *Coss. Paullino et Iuliano*, id est, anno Chr. 325. XIII. calendas Iulias, quemadmodum praeter Historicos omnes testantur in praefat. ad symbolam Patres concilii Chalcedonensis.

Apud Arabes et Saracenos in usu est epocha, quam *Hegiram* vocant, sive a fuga Mahometi, sive ab Hagar, a qua gens Hagarena ducit originem. Statuendum initium Hegirae in anno Christi 622. et die 16. Iulii ineunte feria sexta (1), cuius diei nocte Pseudo-Propheta ex urbe Mecha invalescentibus hostibus coactus est fugere, protritum est, ac vulgare. Sed quoniam singuli Turcarum menses sunt lunares, et ideo anni Hegirae varia habere solent initia, ut praenotavimus cap. 5. ad revocandos annos Hegirae ad annos Iulianos nullam aliam viam adinvenimus magis expeditam, quam si post triginta duos annos Iulianos, exactos et absolutos dixerimus annos Hegirae 33. siquidem intervallo annorum 32. communium redit Hegira ad idem fere principium et dies 10. horae 21. et minuta 12. quibus annus Hegirae minor est anno Iuliano, unum annum eiusdem Hegirae superaddunt (2).

Addamus epocham Caroli Magni, seu fundationis

(1) Die Iulii 16. sive XVII. cal. Augusti, unde inchoatur *Hegira*, erat dies lunae 5. epacta enim erat signanda XIV. et aureus numerus 6. Erat item annus cycli solaris 6. et notandus *litt. Domin. C.* ideoque *dies Veneris*. Concurrebat autem annus ille 622. cum anno 1371. aerae Nabonassar, ab V. C. supputato a Palilibus 1375. ab institutione olympiadum 1398. atque vertebatur Heraclii Imperatoris annus XIII.

(2) Omittimus epocham Persarum institutam anno 631. dictam vero *Yezdeyerd* a Yezdeyero filio Schariari Persarum Rege: cuius epochae anni ratione quantitatibus sunt Nabonassarei, sive Aegyptiaci veteres.

nis novi imperii, atque finis imperii Graecorum, et initii imperii Turcarum. Carolum Magnum inauguratum fuisse sollemni ritu a Romano Pontifice Leone III. faustisque populi acclamationibus dictum *Imperatorem Romanum et Augustum*, anno Christi 800. hora secunda matutina diei 25. Decembris, scribit in eius vita cap. 28. illius Cancellarius Eginhardus. Hinc itaque initia ducit Occidentis imperium. Graecum autem ad Turcas pertransiit anno Christi 1453. quando Mahometus II. filius Amuratis II. anno tertio principatus sui, Hegirae 857. Constantinopolim expugnavit. Mirum, quod primus in Oriente Imperator Christianus fuit Constantinus Magnus filius Helenae, et ultimus Constantinus Palaeologus itidem filius Helenae!

ECCLESIASTICAE

HISTORIAE

BREVIARIUM.

Constitui hoc opere tironibus sacrarum scientiarum studio animum intendentibus, memoriae iuvandae causa, improbique laboris vitandi, tradere universae Ecclesiasticae historiae prospectum quemdam, vel epitomen, iis, quae ad res humanas profanasque attinent, penitus non praetermissis. A natali autem Salvatoris nostri *Dionysiano*, ad haec usque tempora facta saeculorum partitione, opus istud progreditur. Natali illo, communisque aerae inspectis primordiis, misso vero Dominicae nativitatis anno in controversia maxima posito, illuxit primum Christiani nominis saeculum, *C. Caesare et L. AEmilio Paulo Coss.* anno Octaviani Augusti 45. computato a caede Iulii Caesaris Dictatoris. Inchoatus tunc erat annus quintus aetatis Christi, in sententia eorum, qui natum propugnant anno V. C. 749. Primus enim annus communis aerae concurret cum anno V. C. 754. P. Iul. 4714. correct. Iulianae 46. et primo olympiadis 195. Anno autem eiusdem aer. vulg. 26. Decimoquinto imperii Proconsularis Tiberii Caes. incoepit Praecursoris Domini praedicatio, quam subsequutus est Reparatoris baptismus. Is vero iuxta vetustissimam Sanctorum Patrum traditionem immolatus in ara crucis pro universi humani generis redemptione lytrum persolvit anno communis aerae 29. aetatis suae 33. imperii Augustalis Tiberii 16. Pro-

SAEVLVM I. CAPVT I.

71

consularis 19. *Coss. duobus Geminis*, ac primo olympiadis 202. Postquam vero resurrexit, et quadraginta dierum spatio Ecclesiam, quam acquisivit sanguine suo, fidei ac mysteriorum traditione firmavit: ad caelos victor conscendens, eandem Ecclesiam Romanis Pontificibus, vices suas gerentibus, instituendam regendamque commissit.

PRIMUM

ECCLESIAE SAEVLVM.

CAPVT I.

De Romanis Pontificibus primi saeculi.

Administrarunt itaque Romanam Ecclesiam primo saeculo *Petrus, Linus, Cletus et Clemens.*

I. Petrus Galilaeus genere, Apostolorum princeps, et Cephae, id est, *Petrae* nomine insignitus, Romanam sub *Claudio* venerat circa initia anni 42. aer. vulg. id asserentibus Eusebio, Hieronymo et Severo Sulpicio. Rediisse rursus ad eandem urbem, impetrante *Nerone*, nullus dubitat: nec desunt, qui hunc unum statuam eius in urbem adventum, innixi testimonio Lactantii in lib. *de mortibus persecutorum*. Ibidem Simonem Samaritanum, magum vaferrimum, cui erectam a Romanis statuam affirmat Iustinus Martyr (1) (*Semoni Sango* Deo Sabinorum erectam fuisse putant alii) volare tentantem oratione e sublimi aere deiecit (2). In persecutione Neronis obiit affixus

(1) Etiam Eusebius lib. II. H. E. cap. 13. Statuamque Semoni Mago erectam, fuisse diversam a statua erecta Semoni Sango Deo Fidio demonstrat ad an. 44. Ven. Card. Baronius.

(2) Id quidam recentiores in dubium revocant; sed vide Ven. Baronium ad an. Chr. 68. et Ven. Bellarminum lib. I. de Rom. Pontif. cap. 23. et lib. II. cap. 2.

cruci *Coss. Nerva et Vestino*, id est, anno 65. post passionem Domini 37. tertio cal. Iulias, cum a prioribus in Urbem adventu tenuisset ibidem cathedram sacerdotalem circa annos 25.

II. Linus Volaterris, ut fertur (1), exortus, et in Ecclesiasticis tabulis appellatus *e regione Tusciae*, successit Petro; seditque iuxta vetustiores catalogos, emendatosque codices libri Pontificalis, annis undecim, et martyrio coronatus est; quamquam id negent recentiores nonnulli, anno aer. vulg. 76. *Coss. Vespasiano VII. et Tito V.* nona die calendarum Octobris.

III. Successor Lini iuxta traditionem Romanae Ecclesiae, praeferendam Criticorum commentationibus (2), fuit *Cletus* patria Romanus; qui Episcopatum gessisse dicitur annis 12.; menses enim diesque in hac synopsi ut plurimum praetermittimus. Quare obiit

(1) *Linus natione Tuscus, patria Volaterranus*, inquit Baronius ad an. 69. et ita Pagius, ceterique; in catalogis tamen, et in libro Pontificali habetur duntaxat, *Linus natione Itulus e regione Tusciae, ex patre Herculano, cet.* Sunt qui procreatum scribunt ex praeclarissima *Maurorum* gente.

(2) Lino quidam Clementem, non Cletum successisse opinantur, et fulcitur horum opinio auctoritate SS. Optati Milevitani lib. II. et Augustini epistola 165. (*) Vetusta tamen Romanae Ecclesiae monumenta Clementem faciunt ordine quartum. Orta priorum sententia ex quo Cletum eundem esse cum Anacleto crediderint, nominis decepti similitudine. Fuerunt ex Haereticis, qui Cletum simul cum Lino sedisse autumarunt. Fallax assertio, traditioni, catalogis pervetustis et unitati Apostolicae sedis repugnans, aequae absurda, ac sit illa, quae Petrum et Paulum eadem potestate, eodemque iure Ecclesiae Romanae asserunt praefuisse. Haec est autem utriusque Pagii chronologia, Romanus Petri Pontificatus incoepit anno aerac vulgari 55. Lini 65. Clementis 67. Cleti 77. Anacleti 85. Evangelisti 65. cet.

(*) In editione vero operum S. Augustini studio Monachorum Congr. S. Mauri, epistola 53.

obiit *Coss. T. Aurelio Fulvo II. et A. Sempronio Atratinio*, nimirum anno aer. vulg. 89. eique in Pontificatu successit *Clemens*.

IV. Hunc Romanum et praeclarissimo natum genere, opinabatur antiquitas: recentiores levissima ducti coniectura putant ex Iudaica stirpe procreatum. Episcopatum tenuit annis 9. scilicet, usque ad annum Christi 98. quo, imperante Traiano, in Chersonesum Thraciae deportatus, post exactum aerumnis et egestate biennium, in mare demersus est, anno tertio imperii eiusdem Traiani, vulg. aer. 10. ut inquit Eusebius lib. III. H. E. cap. 34. Hieronymus de script. Eccl. martyrologium Bedae XI. cal. Decembris, et MSS. codices Florentini libri Pontificalis. Vnde apparet recentioris Chronologiae, Clementis obitum statuentis in anno 77. haud certa et labilis supputatio (1).

PATRIARCHARVM NOMINA.

Hoc primo saeculo Alexandrinam Ecclesiam rexerunt
Tom. I. K

(1) Chronologia Romanorum Pontificum, qui sederunt prioribus saeculis, adeo implicata est, ut diversam supputandi rationem complures inierint. Vide Baronium, Petavium, Papebrochium, utrumque Pagium, Tillemontium, Pearsonium, Dodwelium, alios. Ad hanc praeferendam nos impulerunt, quae de Petri in Urbem adventu, et de obitu Clementis Traiano imperante veteres tradiderunt. Quod adversus Clementis chronologiam ab Eusebio traditam opponunt ex epistola eiusdem Clementis *ad Corinthios*, Isaac Vossius epist. 2. ad Riverum, Pearsonius in vindiciis epistolarum S. Ignatii, et Antonius Pagius ad annum 78. solvitur a Schelstrateno diss. 2. antiq. Eccles. cap. 1. Legendus ad annum 69. et 93. venerabilis annalium conditor Baronius. In ea, quam sequimur, chronologia, etiam Pontificatus Anacleti comprehenditur in primo saeculo. De illo tamen agendum saeculo proximo, quoniam ei complures tribuunt 9. aut decem annos Episcopatus, et hunc Ven. Baronius inter annum 103. et 112. circumscribit.

74 ECCL. HIST. BREVIARIUM
runt *S. Marcus* Evangelista, *Ananus*, *Avilius* et *Cerdo*.
Antiochenam post Petrum, *Evodius* et martyr *Ignatius*. Ierosolymitanam *Iacobus Alphaei* et *Simeon*.

CAPVT II.

De Conciliis priori saeculo celebratis.

TRia primo vertente saeculo celebrata fuerunt concilia in actibus Apostolorum descripta.

Concilium primum congregatum fuit paullo post adventum Spiritus Sancti, ut alius Apostolus eligeretur in locum Iudae proditoris. Electus est autem *Matthias* in concursu *Barsabae* cognomenti Iusti. Vide act. Apostol. cap. I.

In altero concilio septem electi fuere diaconi, non administri dumtaxat mensarum, ut inquit Novatores, sed liturgiae inservientes et ordinati manuum impositione. Quorum primus *Stephanus* sapientia et signis praeclarus obrutus lapidibus retulit praesignatam nomine proprio coronam. Act. cap. VI. et VII. Haec duo concilia paullo post ascensionem Domini contingere.

Tertium celebratum fuit circa annum Christi 50. iam promulgato in Palaestina Evangelio, decretumque ea in synodo, ne regeneratis baptismo circumcisionis, rituumque legis Mosaicae onus imponeretur, ibid. cap. 13. Convenerunt ad hanc synodum Apostoli omnes et presbyteri, non vero plebs, ac fidelium multitudo: omniumque prius loquutus est, iudiciumque protulit Petrus, sed ceterorum quoque Apostolorum nomine promulgata sententia; atque ita futuris sacerdotum conventibus praescripta forma.

Sunt qui putant aliud ab Apostolis coactum concilium

SAECVLVM I. CAPVT II.

75
cilium ad condendum symbolum, promulgandosque canones, qui *Apostolici* nuncupantur (1). Verum quod ad symbolum attinet, nec de tempore, nec de modo, quo conditum sit, conveniunt Historici. *Apostolicum* dici arbitramur, quod Apostolicam comprehendat doctrinam. Eadem ratione laudati canones dicti sunt *Apostolici*, immo hos inter spurii exstant nonnulli; unde liber, quo 84. continentur, can. *Sancta Romana* dist. 15. declaratur apocryphus.

CAPVT III.

De Haereticis primi saeculi.

ERuperunt primo saeculo haereses Simonis, Cerinthi, Menandri, Ebionis, Saturnini, Basilidis et Nicolaitarum (2).

Simon genere Samaritanus, baptizatus a Philippo, in eam primum prolapsus est impietatem, ut crediderit dona Spiritus Sancti pecunia obtineri. De se adeo superbe sensit, ut sese Deum Iudaeorum legislatorem, mundique reparatorem et Paraclerum quomodo

K 2

que

(1) Quidam octo Apostolorum concilia recensent, quorum tamen octavum vel dubium, vel supposititium esse opinantur. Videsis apparatus Annali lib. V. sectione 2.

(2) Omittimus haereses sectasque adhuc persistentes, Iudaeorum, nempe, *Pharisaeorum*, quorum origo refertur ad tempora Machabaeorum, nomen vero est a *Pharis*, segregavit, *Sadducaeorum*, qui dicti sunt a *sedech* vocabulo significante iustitiam, Essaeorum, obscuri nominis, neque in libris novi testamenti occurrentis, *Herodianorum*, de quibus cap. XXII. S. Matthaeus. *Primi* frivolae traditiones legi contrarias servabant: *secundi* negabant animos post obitum permanere, esse spiritum et futuram resurrectionem: *tertii*, cum alioqui coelibes essent ac religiosi, sacrificia exteriora damnabant: *postremi* credebant Herodem fuisse Messiam in lege promissum. Adde Samaritanos a Iudaeis schismate separatos.

que iactaret. Helenae, quam deperibat, sub Minervae nomine cultum impendit latriae. Dogmatizavit praeterea mundum productum ab Angelis, animosque solutis corporibus in alia corpora transmigrare. Fertur et negasse futuram mortuorum resurrectionem.

Cerinthus in Asia natus, viventibus adhuc Apostolis, commentus est, Deum non esse creatorem mundi; legem Moysis etiamnum ad salutem necessariam asseruit: mille annorum regnum carnalibus voluptatibus, victimisque cruentis transigendum invenit; et Christum purum hominem ex Maria et Ioseph procreatum ausus est affirmare.

Menander et Ebion (1) eidem haeserunt luto, fuitque unus Simonis conterraneus et discipulus, alter e secta Phariseorum, et Paulli Apostoli infensissimus hostis, mendicus quod eius nomen sonat, et inops.

Saturninus, ac Basilides (2) fuerunt Menandri auditores. Addidere tamen illius erroribus peculiaria fragmenta, ut 365. Angelorum propaginem, parem caelorum membrorumque humani corporis numerum, et quos-

(1) Ebionem emersisse statim post excidium Ierosolymitanum tradit Eusebius.

(2) Tertullianus de praescript. cap. 46. et S. Hieronymus in Amos (*) aiunt, Deum omnipotentem a Basilide appellari *Abraxam*. S. Irenaeus in voce illa *Abraxas* contineri docet numerum illum caelorum 365. Perspicua est computatio; nam Graece α valet 1. β 2. γ 3. δ 4. ε 5. ζ 6. η 7. θ 8. ι 9. κ 10. λ 11. μ 12. ν 13. ξ 14. ο 15. π 16. ρ 17. σ 18. τ 19. υ 20. φ 21. χ 22. ψ 23. ω 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. Quorum numerorum summa est 365. Vossius in 1. de Idol. eo nomine designari putat Deum Persarum *Mitram*, id est solem, qui anno cursu implet numerum illum dierum. Basnage et Beausobre nomen illud repetunt ab Aegyptiorum superstitione. Non sunt audiendi, qui in ipso vocabulo *Abraxas* trinitatis et incarnationis mysteria vestigant. A, inquit, est Ab Pater; B, ben filius; R, ruach spiritus; A, achodes sanctus *carapia* salus; A, *apō* per, ξ, *ἐλός* cruce. Nemo non videt huius interpretationis auctorem modo ad Hebraicam, modo ad Graecum alphabetum: confugere, litterasque a suo loco amovere.

Quis

quosdam Prophetas barbaris insulsisque corporis nominibus designatos.

Nicolaitarum impura secta admittebat mulierum, etiam coniugarum promiscuum usum, esumque carnum idolothyt. Nomen accepere a Nicolao diacono, qui uxori imprudenter dimissae facultatem fecit, ut nuberet cuicumque vellet. Commemorantur Nicolaitae cap. II. Apocalyp. Apollonius Tyanaeus Romae sub Domitiano exercebat praestigia (1).

CAPVT IV.

De Scriptoris primi saeculi.

SI epistolae Iesu Christi ad Abgarum Regem Edesensorum, et B. Mariae Virginis ad *Messanenses* et ad *Florentinos* exploratae essent auctoritatis; principem sibi locum isto in capite vindicarent. Verum supposititiae censentur, quamvis prima ob Eusebii assertionem lib. I. H. E. cap. 13. propugnatores habeat complures (2).

Me-

Quis etiam credat vel Aegyptios, vel Haereticos primi saeculi propugnasse divinarum Personarum trinitatem et Domini incarnationem? Idem dicendum de *Abracadabra*, voce a praedicto vocabulo *Abraxas* derivata.

(*) Percussis, ut aiunt, a carceribus ad metam tribus S. Hieronymi libris in Amos nullum de quo Tertius vestigium reperi: ideo studiose lectorem remitto in eiusdem Hieronymi, epist. 53. ad Theodorum viduam.

(1) Quidam post S. Philastrium memorant *Judaistas*, qui prodicionem laudarent. Alii Thebutis, qui apostatavit a fide, Hymenaei, Phileti et Alexandri, de quibus Paullus Apostolus, Diotrephes, de quo epist. 3. Ioannes, mentionem fecere. At non omnes impii, et communione privati nomen sectae alicui dederunt.

(2) De hac epistola in utramque partem disputavimus lib. XXIX. de Theol. discipl. cap. 6. num. 4.

Memorandi sunt itaque scriptores Agiographi, quorum libri in canone divinarum Scripturarum habentur; tum recensendi sunt ceteri.

S. Matthaeus, qui et *Levi*, Evangelium conscripsit Hebraica lingua, circa annum 8. a Christi resurrectione, ipse autem circa annum aer. vulg. 60. martyrium perpassus est Hierapoli in Parthia.

Marcus ex Hebraeo Matthaei, atque ex his, quae audierat a Petro, Evangelium mandavit litteris Romanae, Graeca, quae tum communis erat, lingua, non autem Latina; idque circa annum 40. aer. vulg. et post decimum a Christi passione.

Lucas Antiochenus et Medicus (Pictorem quoque nonnulli faciunt, scriptura, ac antiquitate silentibus) Evangelium Graece scripsit in Achaiae, vel Boeotiae partibus circa annum aer. vulg. 56. Scripsit et actus Apostolorum; atque ipse martyrio affectus est in Bithynia, anno aetatis suae, ut fertur, 84. cum vitam egisset coelibem.

Ioannes filius Zebedaei et Salomis Evangelium edidit reversus Ephesum, Nerva imperante, anno 97. cum tamen relegatus a Domitiano in insulam Pathmum, superiori anno 96. scripsisset *Apocalypsim*. Ephesi itidem, eodemque tempore, quo Evangelium, tres conscripsit epistolas, quae habentur in canone: senioque confectus tranquillo fine quievit post initia proximi saeculi, id est, anno 104.

Paullus, *Saulus* antea, Cilix ac patria Tarsensis anno aer. vulg. 31. ad Christum conversus et factus ex persecutore Apostolus Evangelium longe lateque promulgavit, suisque epistolis erudit Ecclesiam. Exstant Paulli epistolae XIV. Una *ad Romanos*, et *ad Corinthios* duae, scriptae circa annum 57. *ad Galatas* quarta, adversus Iudaizantes, data ante priorem *ad Corinthios* iuxta Dodwellum et Caveum, seu potius an. 58. Ex urbe Roma scripsit circa annum 60. *ad Ephesios*,
ad

ad Philippenses, *ad Philemonem* et *ad Hebraeos*: epistola pariter *ad Colossenses* eodem tempore, eodemque loco scripta est. Duae *ad Thessalonicenses* datae videntur Corinthi anno 52. *ad Titum* scripsit ex Epiro, vel Macedonia anno 64., et *ad Timotheum* epistolas duas, paullo ante martyrium, consignandum anno 65. non, ut quidam autumant, 68. Afflictae autem ac suppositae sunt, quae sub Paulli nomine ab aliquibus laudantur, *ad Senecam*, atque *ad Laodiceenses*.

Petrus quoque duas epistolas Romae conscripsit ad electos Ponti, Asiae, Bithyniae et finitimarum provinciarum, plenas instituendae vitae praeceptis: unam anno 43. dum Marcus Alexandriam profecturus Roma discederet; alteram postremo vitae suae tempore, instante iam depositione *tabernaculi* sui, scilicet, corporei carceris, ut inquit cap. I. 14.

Iacobus *Alphaei* primus Ierosolymorum Episcopus, *columna* appellatus a Paulo, epistolam scripsit argumento multiplicem, in qua docet fidem sine operibus nihil prodesse: quae epistola appellatur *catholica*, et edita est anno 61. paullo ante, quam praecipitaretur de pinna templi, et a synedrio damnaretur procurante Anano Pontifice.

Iudas, vel *Thaddaeus* praedicti Iacobi germanus frater scripsit et ipse brevem epistolam, de qua olim haesitarunt nonnulli, quoniam de libro *Henoch*, qui apocryphus est, testimonium assumit. Sed communi tandem approbatione tamquam canonica recepta est. Ex versu 18. constat fuisse scriptam post secundam Petri. Libris haecenus recensitis novum componitur Testamentum (1).

Mo-

(1) Codicem apocryphorum librorum novi Testamenti compilavit, ediditque Fabricius. Qui de Apostolis scripsere, a Saggittario quoque in introduct. ad hist. Eccl. et a Franc. Budaeo de Eccl. Apostolica laudantur.

Modo scriptores laudabimus alios : ac primum *Clementem* Romanum Pontificem, cuius duae exstant *ad Corinthios* epistolae, quarum prima communi eruditorum consensu recipitur, aliam vero Hieronymus, Photius et recentiorum plures existimant reprobendam. Eidem Clementi perperam adscribuntur octo *constitutionum Apostolicarum* libri, *itinerarium Petri*, disputatio *Petri et Apionis*, et epistolae aliae quinque.

Barnabas, qui et *Ioseph Levites*, unam conscripsit epistolam : quam tamen Hieronymus et Eusebius vocant *apocrypham*, nempe extra canonem divinatorum librorum.

Hermas, seu *Pastor*, edidit opus tripartitum, complectens *visiones, statuta ac similitudines*, sed *apocryphum* declaratur decreto Gelasii (1). Scripsit Hermas circa an. 92.

Etiā *Flavius Iosephus* et *Philo* Alexandrinus Iudaeorum doctissimi solent hī recenseri : ille ob testimonium de Christo, quod habetur *libro XVIII. antiq. Iudaic.* iste autem, quod in *vita eorum, qui Ascetae dicuntur*, videatur plurimum commendare Christianos Alexandrinos. Vtrumque tamen ambiguum est, atque obscurum. Commemorat S. Hieronymus in catal. n. 24. *Iustum a Tiberiade* Ioseph aequalem.

Praetermitto *Acta presbyterorum Achaiae*, seu martyrii S. Andreae Apostoli, scripta quae tribuuntur *Prochoro, Lino et Abdiae*, epistolas *Martialis Episcopi Lemovicensium* (2), atque *acta Pilati* : de quibus varia sunt

(1) Olim tamen a pluribus magno in pretio habitum, et in quibusdam perlectum Ecclesiis. Nicodemi Evangelium, aliaque spuria praetermittimus. *Dionysium Areopagitam*, ac primum Atheniensium Episcopum Eusebius lib. III. H. E. cap. 4. ceterique commemorant. An sit auctor librorum, qui sub eius nomine circumferuntur, et an distinguendus sit a S. Dionysio Parisiensium Antistite controversatur.

(2) Habendus eodem in loco *Aurelianus* S. Martialis auditor, et in Episcopatu successor.

sunt sapientissimorum virorum iudicia, nec aliquid certi possumus definire (1).

CAPVT V.

De Romanis Imperatoribus, Martyribus, et Sanctis aliis primi saeculi illustrioribus.

Octavianum *Augustum* e Velitris oriundum, sed natum Romae iuxta Suetonium, Velitris auctore Dione, Romanum tenuisse imperium, quando natus est Christus, et eiusdem Caesaris anno 45. inchoandam aeram Christianam, dictum est supra. Obiit autem Augustus *Coss. duobus Sextis*, id est, anno aer. vulg. 14. die 19. mensis Sextilis, cum imperasset annis fere 58. vixisset autem 76. Augusto imperante, ab Herode Ascalonita Iudaeorum Rege interfecti fuere in omnibus finibus Bethlehem cuncti infantes bimuli, quos Ecclesia numerat inter martyres. Contigit immanissima haec caedes quarto ante aeram communem anno.

Tom. I.

L

Au-

(1) Dionysium Areopagitam, eique adscripta opera, ob dissensiones auctorum, cum de uno aut duplici Dionysio, tum de libris Dionysii nomine insignitis, consulto praetermisimus. Sed Areopagitae libros, praeter Maximum monachum, Syncellum, Suidam, Photium, aliosque Graecorum, laudant Trichemius, Facultas Parisiensis in sua contra Erasmum censura, Sixtus Senensis lib. II. biblioth. S., Bellarminus lib. de script. Eccl. Baronius ad an. 109., Possevinus in apparatu sacro, Nat. Alex. dissert. 22. saeculi 1., Annatus et alii in oppositam partem abeuntibus Erasmo, Riveto, Dallaco, Launojo, Morino, Blondello, Caveo, Papebrochio item, sed hoc, aliisque Orthodoxis alieno spiritu ab iis, qui Ecclesiasticam student evertere hierarchiam.

Sibyllarum libri, qui modo exstant, communiori eruditorum iudicio habentur supposititii.

Augusto successit in imperio *Tiberius* e gente Claudia, filius Tiberii Neronis et Liviae Drucillae, Augusteum principatum indeptus eodem anno 14. cum tamen ante exactum biennium consecutus fuisset imperium Proconsulare, cuius epocham sequitur Lucas Evangelista. Decessit autem Tiberius anno Christi 37. *Coss. Acerronio et Nigrino*, die 16. Martii: eoque imperante anno 28. aerae vulgaris, iussu Herodis Antipae, saltatrice puella petente, decollatus est S. Ioannes Baptista et proximo anno suffixus cruci caput martyrum, mundique Redemptor (1).

Post Tiberium imperavit *Caius* cognomento *Caligula* filius Germanici et Agrippinae, confossus a Cassio Cherea triginta vulneribus die 24. Ianuarii, dum quartum cum *Sentio Saturnino* gereret consulum, anno scilicet vulg. aer. 41. quo imperante egregiam fidei catholicae navavit operam S. Barnabas, eandemque fidem amplexus est Cornelius centurio baptizatus a Petro: atque fideles an. 40. coeperunt Antiochiae denominari Christiani (2).

Suc-

(1) Tiberius ob vitium ebrietatis *biberius* a ioculatoribus dictus, atque ob portentosam libidinem, cuius nefanda exempla in secessu insulae Capreensis invexit, *caprineus* appellatus et *bircus*: unde in epigram. Ausonius:

Praenomen Tiberi nactus Nero prima iuventae

Tempora laudato gessit in imperio.

Frustra debinc solo caprearum clausus in antro,

Quae prodit vitii, credit aperta locis.

Procomartyr Stephanus lapidibus obrutus, Tiberio imperante, *Aët.* cap. VII. Vide Baronium ad annum Christi 34. Per idem tempus persecutionem magnam factam in Ecclesia Ierosolymis restantur praecit. *Aët. Apost. cap. VIII.* 1. referenda potius ad anni 33. exitum. Suetonius et Tacitus tradunt Tiberium obiisse die 16. Martii, Dio autem die 26.

(2) Eodem anno 40. Caius Caligula iussit statuam suam poni in templo Ierosolymitano. Verum id differente Petronio Syriae praeside, et contranitante Agrippa mandatum non fuit

exc-

Successit Caio *Claudius* frater Germanici, et filius Drusi et Antoniae, sublatu veneno in boletis sumpto, conscia uxore Agrippina die 13. Octobris, *Coss. M. Asinio Marcello et M. Acilio Aviola*, nempe anno Chr. 54. A Claudio Herodes Agrippa adactus Iudaeae et Samariae principatu in Ecclesiam desaeuit, et Iacobum fratrem Ioannis occidit gladio, ac Petrum carceri, unde ab Angelo ereptus est, mancipavit (1).

Post Claudium imperium tenuit *Nero* e gente Domitia, filius Domitii Aenobarbi et Agrippinae, qui seipsum interemit die 10. Iunii, *Coss. Silio Italico et M. Galerio*, nempe anno Chr. 68. Vndecimo Neronis anno, aer. Chr. 64. exorta est prima, post Herodianam, seu Iudaicam, persecutio, in Christi fideles incendii urbis et exitiosae superstitionis conflata calumnia (2). Non modo Romae, sed ubique perse-

L 2

cu-

executioni: erratque Grotius asserens impletum in Caio quod scribit Apostolus in II. ad Thessalonicenses cap. II. 8. et illud esse praenunciatum eo loci Antichristum. *Caligulam* dictum volunt a caligis, quas ornatas margaritis portaverit, vel potius a caligis, quas deferebant gregarii milites. Ausonius praemisso Tiberio.

Post hunc castrensis caligae cognomine Caesar,

Successit saevo saevior ingenio.

(1) Repudiaverat Claudius Aemiliam Lepidam, Plautiam Herculanillam, et Aeliam Petinam nobilissimas matronas. Massalina altera Claudii uxor, adeo impura, ut viro vivente palam nuberet Caio Silio, iugulata est, proco quoque Silio necato. Agrippina filia erat fratris sui Germanici, unde a S. C. postulavit, ut nuptiae inter patruos nepresque ratae haberentur. A Nerva abrogatum fuit hoc senatus consultum, repugnans etiam divinis legibus *Leuitici XVIII.* 12.

(2) Decem vulgo ante Constantinum Magnum enumerantur persecutiones Ecclesiae, de quibus singulis suo loco, I. Neronis. II. Fl. Domitiani. III. Vlpri Traiani. IV. M. Aur. Antonini Veri. V. Sept. Severi. VI. Maximini Thracis. VII. Decii. VIII. Valeriani. IX. Aureliani. X. Diocletiani et Maximiani.

cutio desaeuit. Necati in urbe Apostolorum Principes, *Processus* et *Martinianus*, *Basilissa*, *Anastasia*, *Herodion*, *Olympias*, alique Apostolorum discipuli. Interfecti item Mediolani an. 65. *Nazarius* et *Celsus*, necnon *Gervasius* et *Protasius*. Per idem temporis *Terpes* Pisis martyr occubuit (1). Postremo autem Neronis anno *Marcus* Evangelista prope urbem Alexandrinam, et *Evodius* Antiochiae, cuius post Petrum gessit Episcopatum, martyrium perpassi sunt. Fertur anno Neronis quarto obdormisse, et ad caelum fuisse assumptam beatissimam Christi matrem; an Ierosolymis, an Ephesi, Patres et Historici non consentiunt. Concurrit quartus ille annus cum anno aer. vulg. 57. (2)

Extincto Nerone, regnarunt unius anni intervallo *Sergius Sulpicius Galba*, *Marcus Salvius Otho*, et *Aulus Vitellius*: quibus, uno post aliam, interfectis, imperium indeptus est *Flavius Vespasianus* anno Christi 69. calendis Iunii. Anno Vespasiani 2., aer. vulg. 70., a morte Christi 42., a Tito eius filio expugnata est Ierusalem cal. Sept. in cuius urbis obsidione perierunt undecies centena millia Hebraeorum, et 97. millia

(1) Decem millia martyrum in eadem civitate sub Nerone martyrium perpassi sunt. Putarunt nonnulli Neronem iterum venturum, et futurum fore praecursorem Antichristi. Tradit id Lactantius de mortibus persecut. cap. 2. At variant lectiones; et qui credunt Neronem esse translatum, et adhuc vivere, ibidem appellantur *deliri*. Reversurum scribit instruct. 41. Commodianus.

(2) In fragmento Hippolyti Thebani inter codd. Vaticanos habetur Deiparam vixisse post Domini passionem annis XI. omnes vero illius annos fuisse LXI. Apostolis de quibus in I. P. adde LXXII. discipulos Domini *Timotheum* discipulum Pauli primum Episcopum Ephesiorum, et *Caesarium* Terracinensem, ac sanctis mulieribus, quae Dominum secutae sunt. *Mariam Cleophae*, *Salomen*, *Martham*, et *Mariam Magdalenam* sorores *Lazari*.

lia in captivitatem abducta sunt (1). Vespasianus vero naturae concessit anno Chr. 79. die 24. Iunii, in consulatu suo nono, imperiiue anno 10. Sub Galba fertur in Achaia pro Christo mortem crucis perulisse *S. Andreas* Apostolus, et anno post Ierosolymitanum excidium, nempe aer. vulg. 71. *Bartholomaeo* in maiori Armenia detracta cutis, et caput abscissum.

Imperavit post Vespasianum invictissimus eius filius *Titus*, qui post biennium fati cessit *Silvano* et *Pollione Coss.* anno Chr. 81. idibus Septembris. Post quem imperium arripuit *Domitianus* eius frater, filius Vespasiani et Domitillae.

Domitianus imperium administravit annis 15. interitque XIV. cal. Octobris *Coss. Valente et Antistio*, anno Chr. 96. Erupit Domitiano imperante secunda Ecclesiae persecutio, anno Chr. 93. Pergami in Mysia *Antipas* inclusus in bovem aeneum candentem: Romae *Ioannes* in olei ferventis dolium (2): *Flavius Clemens* Domitiani patruelis percussus gladio: *Flavia Do-*

(1) Excidium Ierosolymitanum praedictum a Daniele cap. IX. 26. et a Christo Domino Matth. XXIV. 15. ante annos septem ingentibus clamoribus annunciare coepit Iesus F. Anani, anno nempe aer. vulg. 63. atque an. 65. die 21. Maii visi in aere currus exercitusque pugnantes, atque die 29. in festo Pentecostes audita vox illa excedentium Angelorum, *Migrenus hinc*. Legitote Ioseph de bello.

Sub Vespasiano dirutum fuit templum illud Iudaeorum in Aegypto, quod aedificaverat ante annos fere 256. Onias a Iasone fratre suo deiectus Pontificatu. Ab hoc templo derivatam quidam putant fabulam *asini*, quem Iudaei ab Ethnicis coluisse dicuntur: neque enim inverisimile est illud, quod erat appellandum τὸ ἱερὸν ὄνιον, appellatum fuisse neglecta minima littera *Iota* τὸ ἱερὸν ὄνιον.

(2) Eundem Ioannem vixisse annos CX. usque ad Domitianum, legitur in praelaudato fragmento; at post obitum Domitiani ex Pathmo rediisse Ephesum, ibique Ecclesiam rexisse usque ad Traiani tempora tradit Hieronymus.

Domitilla in insulam Pontiam relegata, cum duobus eunuchis *Nerco* et *Achilleo*, postea Tarracinae martyrium passis: occisus *M. Atilius Glabrio* Ex-Consul: *Fellula* item virgo inedia, fame et equuleo necata: et *Nicomedes* presbyter plumbatis caesus. Iussit quoque Domitianus occidi omnes posteros Davidis, ut inquit Eusebius lib. III. H. E. cap. 19. (1) Hoc Caesare quidam Athenis afflictum martyrio aiunt *Dionysium Areopagitam*, mortuumque *Onesinum* Ephesiorum Episcopum, repugnante tamen Baronio.

Domitiano successit *Nerva Cocceius* Narniensis, qui regnavit tantummodo usque ad diem 27. Ianuarii anni Chr. 98. quo obiit stomachi dolore correptus. Post Nervam autem imperavit *M. Vlpus Traianus* Hispani natus: de quo proximo secundo saeculo.

CAPVT VI.

*De primi Christiani saeculi doctrina,
ac disciplina.*

Quidquid modo credendum proponit Romana Ecclesia, a Christo, vel Apostolis traditum fuit. Articulus fidei initio expositos colligitur e *symbolo* edito pro initiandis baptismo. Trium personarum

(1) Alibi 20. Domitianus ipse dicitur a Iuvenale *calvus Nero*, a Tertulliano *portio Neronis in crudelitate*, a Lactantio *non minor Nerone tyrannus*, ab Eusebio *Neronianae impietatis et odii adversus Deum successor*. Vide not. Baluzii in lib. de mortibus persecut. cap. 3. Non videtur itaque a caede Christianorum, ut Dodwellus et Gisb. Cuperus autumant, abstinuisse.

Dio in *Domitiano* plures ab eo necatos commemorat, aliorumque interficiendorum nomina sub pulvinari scripta in tabulis tiliaceis, maturatas in eius necem insidias, Domitia uxore, Norbano PP. et Petronio II. haud ignaris, inflicta illi vulnera, cadaver a Phillide nutrice sepultum.

rum divinarum distinctionem, miracula quae evenerunt baptizato Domino, et forma baptismi Evangelici aperte confirmant. Verbi divinitatem execratio haeresis Cerinthianae, et Evangelium Ioannis praesertim commonstrant. Eucharistiae sacramentum et sacrificium comprobatur institutione Dominicae coenae, litterisque Apostolicis ad Corinthios et ad Hebraeos. Sacramentalem absolutionem demonstrat collata Apostolis facultas ligandi et solvendi. Extremae-unctionis egregium est testimonium caput V. epistolae Iacobi. Sacrorum librorum canonem ab initio conditum inde eruitur, quod non inveniatur a quo, et ubi primum fuerit institutus. Traditionem aliorum dogmatum ab aetate Apostolorum viguisse ostendimus, ex quo aliquo exorto errore, statim Ecclesia illum proscripserit. Ecclesiasticam hierarchiam, distinctionem Episcoporum a presbyteris, et sacram ordinationem impositione manuum peractam, acta declarant Apostolica, et Pauli epistola ad Titum (1).

Ad disciplinam quod attinet, abrogatis caerimoniis, quae typus erant futurorum, retinendos crediderunt Apostoli ritus ad res divinas decentius tractandas peritiles, ut lumina, tura, indumenta. Statis diebus, septimo primum hebdomadis die, tum Dominico conveniebant in unum, festaque religiose servabant. Pro templis fuerunt principio privatorum hominum aedes. Praemissis precibus, sacrorumque librorum

(1) Liturgiam in Ecclesiae primordiis cum sola oratione Dominica, paucisque precibus peractam, post Gregorium Papam in epist. ad Ioannem Syrac. tradiderunt Valafridus Strabo, Rupertus, Stephanus Augustod., Honoratus, Durandus, alique de divinis officiis et sacris ritibus pertractantes. Quare ab eruditis inter spurias reijciuntur liturgiae, quae sub nomine Apostolorum Petri, Matthaei, Marci, necnon Iacobi ceteris forte antiquiores, atque XII. simul Apostolorum laudantur. De illa, quae legitur in constitutionibus Clementis Rom. idem ferri solet iudicium.

rum lectione, unde liturgia derivavit, fiebat oblatio, et sub utraque specie communio. Non omittebatur utilis exhortatio, et addebantur sobria quaedam convivium, quae Agapae dicebantur. Communis erat fidelium vita, et in unum singula conferebantur. Gravioribus vitiis polluti privabantur communione sacrorum, quam poenam Apostolus inflixit cuidam Corinthio. Exortas controversias Apostoli aut voce, aut per litteras componebant; his denatis, dirimebat Antistes, aut communi consensione terminabantur. Ne religionis nostrae mysteria irriderentur a paganis, arcani disciplina caute servata est; unde fideles coenae *Thyesteae*, aliorumque criminum insimulabantur ab iis, qui nesciebant quid in eorum congressu ageretur (1).

AP-

(1) Auctor constitutionum Apostolicarum lib. V. cap. 18. affirmat instituta fuisse ab Apostolis festa Dominicae resurrectionis, Dominicae in albis, ascensionis Domini et Pentecostes. Idem tradit de Paschatis custodienda vigilia. Ieiunium 4. temporum esse pariter ex traditione Apostolica alibi diximus, idque non uno in loco asserit Leo Magnus. Apostolorum et Stephani Protomartyris festa indicta fuisse a discipulis ipsorum Apostolorum, affirmat idem auctor constitutionum lib. VIII. cap. 33.

Altaria quovis tempore ad oblationem sacrificiorum erecta, Ecclesia etiam Christi ad sacram synaxim adhibuit. Lege Apostolum ad Hebr. cap. XIII. Tertullianum de orat. cap. 14. et 1. ad uxorem cap. 7. Cyprianum epist. 66. altaria tamquam primitus condita commemorantes. Ligna initio fuisse constans sed aliqua pro locorum opportunitate fuisse lapidea censet lib. I. rerum liturg. cap. 20. Cardinalis Bona. Idem praecedenti capite 19. ab Apostolorum aetate templa exstitisse, et etiam a Pontificibus consecrata, plerumque tamen constructa in coemeteriis cryptisque martyrum (unde martyria quoque dicebantur) multiplici eruditione demonstrat. Quenam exstiterint in urbe Roma docebit Auringhus. Primam vero Christianorum Ecclesiam fuisse aiunt domum, in qua Dominus celebravit postremum Pascha, et instituit Eucharistiam. Illic ordinatos septem diaconos, et consecratum Iacobum primum Ierosolymitanum Episcopum tradit Nicephorus lib. II. cap. 3. ductus testimonio, non satis explorato, Evodii Episcopi Antiocheni, qui primus post Petrum sedit Antiochiae, ut ait Eusebius libro III. H. E. cap. 22.

APPENDIX.

De externis eventibus.

Per pauca ex profana historia hic ducimus subliicientia, ad Iudaeos, Romanosque spectantia.

Anno 1. aerae Christianae *Caïus* init consulatum in Syria. 2. *Lucius Caesar* repentino morbo obiit Massiliae. 3. *C. Caesar* Tigranem Armenia expulit, praefecitque Ariobarzanem origine Medum. 4. *Augustus* renuit appellari a populo Romano *dominus*, et adoptavit Tiberium. 5. Conspecta Romae die 28. Martii eclipsis solis, de qua Dio libro LV. *Agrippae* nepoti Augusti data toga virilis. 6. *Archelaus* Romam accersitus, et Viennam ob tyrannidem, quam in Iudaeos et Samaritanos exercuit, pulsus est in exilium. 7. Iudaea, Samaria et Idumaea a *Sulpicio Quirino* redactae sunt in provinciam, et oppressus est *Iudas Galilaeus*, qui concitaverat ad arma Iudaeos. 8. Deiectus Pontificatu *Ioazar*, et substitutus *Ananus*: profanatum a Samaritanis templum, ossibus mortuorum ubique sparsis. 9. Lata ab Augusto in coelibes lex *Papia Poppaea*; confectum a Tiberio bellum Pannonicum; extinctus in Germania cum tribus legionibus *Quintilius Varus*. 10. *Tiberius* suo, Drusique fratris nomine dedicavit Romae aedem Concordiae: et facto functa est Solome, soror Herodis Magni. 11. In Germaniam *Tiberius* et *Germanicus* irruperunt. 12. *Annius Rufus* missus est in Iudaeam procurator: exautoratus ab ipso *Ananus*, et huic suffectus est *Ismail*. Romae *Tiberius* de Germanis triumphavit. 13. *Augustus* in decennium, veluti invitatus, suscepit regimen reipublicae. 14. Idem *Augustus* lustrum condidit, et Nolae in Campania decessit. 15. *Drusus* Tiberii filius dictus est Caesar. Procurator Iudaeae in locum

Tom. I.

M

An-

Anni Rufi *Valerius Gratus* constitutus est a Tiberio. 16. *Archelaus* Cappadociae Rex Romam evocatus, ibi angore, senioque confectus est. 17. Triumphavit *Germanicus* de Cheruscis, Catts et Angrivariis; pulsus in exsilium *Ovidius*; ingens terraemotus in Asia; *Valerius Gratus* detruso Ismaele Pontificem Iudaeorum subrogavit *Eleazarum* filium Anani. 18. *Germanicus* victo Orode res Armeniae composuit; et Ierosolymis renuntiatus a Valerio Pontifex Iud. *Simon F. Camithi*. 19. Discussa Romae Sibyllarum oracula; Aegyptia et Iudaica sacra interdicta; dirutum Isidis templum, et in Tiberim simulacrum demersum; *Germanicus* a Pisone, ut vulgo creditur, sublatu veneno. 20. *Piso* iudicio postulatus sibi mortem conscivit. 21. Vita functus est *P. Sulpicius Quirinus*, qui censum peregit in Syria. 22. *Cn. Sentius* e Syria revocatus, eique suffectus est *L. Pomponius Flaccus*. 23. *Aelius Seianus* Drusum Tib. F. veneno ei per Lygdam spadonem propinato, e vita sustulit, *Livia* Drusi coniuge adulterio corrupta; deiecto Simone P. Ierosolymis suffectus *Iosephus Caiaphas*. 24. *Philippus Tetrarcha* instauratam Paneadem urbem vocavit *Caesaream Philippi*. 25. *Pontius Pilatus*, revocato Valerio Grato, factus procurator Iudaeae (1). 26. Thraces do-

(1) Pilatus iubente Tiberio anno Christi 35. vel 36. Romam venire iussus: misso in Iudaeam Marullo, qui interim procuratoris munere fungeretur. Non pervenit tamen Romam Pilatus ante obitum Tiberii, qui decessit anno 37. die 19. Martii, ut diximus cap. 5. Propria se manu Pilatus interfecit anno aer. vulg. 39. iuxta alios an. 40. Relegatus dicitur a Caligula Viennam Galliae. Deportatum Lugdunum scribit in *apologia contra Galli calumnias* Franciscus Petrarcha pag. 1079. edit. Basil. Ait ibidem Petrarcha, Pilatum fuisse Gallum. Quod aiunt Praetorem fuisse Areti, ubi exstant *Pilati* nomine aedes, crediderim esse popularem credulitatem.

Praetermissimus huius saeculi eventus alios complures, nempe

domuit *Sabinus*. 27. *Herodes Antipas* Praecursorem carcere Macherunte detinuit. 28. Deducitur ab hoc anno *Victoriana periodus*, quae cum annis aerae vulgaris coniungitur, si ab his anni 27. detrahantur. 29. Obiit *Livia mater* Tiberii. 86. anno aetatis suae. 30. *Seianus*, dissimulante Tiberio, honoribus afficitur a Senatu. 31. Idem e curia in carcerem abductus occiditur, eiusque cadaver in Tiberim demergitur; Iudaeis infensissimum appellat Philo de *legatione ad Caium*. 32. *Iunius Gallio* immodicus Tiberii adulator damnatus exsilio. 33. Mortuo Pomponio Flacco Praefecto Syriae successit *L. Vitellius*. 34. Obiit *Philippus Tetrarcha*. 35. In locum Caiaphae Vitellius Pontificem renunciavit *Ionatham Anani F.* 36. Visam in Aegypto Phoenicem Dio, Plinius et Solinus restantur. 37. Mortui Tiberii successor *Caligula* Iudaeae procuratorem loco Pontii Pilati constituit *Marullum*. 38. *Caligula* ad mortem adegit *Macronem* P. P. *Flacum* huius amicum in Andrum insulam relegavit. 39. *Herodes Antipas* exspoliatus est tetrarchia, et Lugdunum prius, tum in Hispaniam relegatus. 40. Orta Alexandriae inter Iudaeos et Graecos seditione, *Philo* Iudaeus, et *Apion* Grammaticus Romam venerunt: *Agrippa* a Caio patrum Herodis tetrarchiam obtinuit. 41. Caio Caligula occiso a Cassio, *Claudius Caesar* Agrippam catena aurea donavit; atque is Ierosolymam reversus, amoto a sacerdotio Theophilo Anani F. substituit *Simonem* cognomento *Cantharam*. 42. Revocato Petronio Praeses Syriae renunciatus est *Vibius Marsus*; Agrippa Simonem exiit Pontificatu, quem

M2

con-

pe ingentem in Asia terraemotum anno iuxta Eusebium 20. incensum theatrum Pompeii an. 23. perniciosam amphitheatri ruinam in urbe Fidenarium cum magna hominum clade memoratam a Tacito, allatam ex Aegypto mirae pulchritudinis Phoenicem, de qua idem Tacitus, Dio, ac Plinius, Lugdunum incendio conflagratum *Aproniano* et *Capitone Coss.* id est, anno Christi 59. cet.

contulit *Mathiae* fratri *Ionathae*; Romae laboratum maxima frumenti penuria. 43. Invasit *Claudius*, domuitque Britanniam; ademptum *Mathiae* Pontificatum *Agrippa Max. Elionaeo* dedit; fames praenunciata ab *Agabo* irrupit. 44. Triumphavit *Claudius* de Britannis; illi Romae, et in Galliis arcus triumphalis decretus: *Messalinae* eius uxori carpentum, ut olim *Liviae A.* concessum; obiit Iudaeae Rex *Agrippa*, regni-que procurator missus est *Cl. Cuspius Fadus*, cui successit *Cassius Langinus*. 45. *Agrippa Iunior* ius in templum, et sacrum aerarium consecutus, Pontificatum decoravit *Iosephum Canei F.* 46. *Messalina* *Claudii* coniux veneno sustulit *M. Vinucium* recusantem cum ipsa stupri consuetudinem: *Helena* *Adiabenes* in veteri Syria Regina laborantes fame Iudaeos iuvit; quod et fecit *Izates* Rex, illorum religionem amplexus. 47. *C. Silio Nervae Messalina* palam in urbe nupsit, raptoque *Silio* ad supplicium, impurissima femina occisa est in hortis *Lucullianis*; post *Cuspium Fadum* Iudaeam administravit *Tiberius Alexander*; opera *Herodis* Regis Chalcidis Pontificatus a *Iosepho Canei F.* translatus in *Ananiam filium Nebedaei*. 48. *L. Annaeus Seneca* e Corsica, quo eum *Caligula* relegarat, a *Claudio* revocatus horratu *Agrippinae* alterius uxoris suae, instituendae pueritiae *Neronis F.* praeficitur; in procuratione Iudaeae *Tiberio Alexandro* successit *Ventidius Cumanus*; et per id temporis naturae concessit *Herodes Rex Chalcidis*. 49. Missus ad regendam Samariam *Ant. Claudius Felix*, *Claudii Imp.* libertus, regnumque Chalcidis *Agrippae iuniori* collatum est; Iudaei Roma expulsi; *Seneca* gessit praeturam. 50. *Claudius* opera *Pallantis* liberti adoptavit *Domitium Neronem*. 51. Praefuit Syriae *F. Vinidius Quadratus*; Parthi in Armeniam irruerunt, collatumque *Neroni* fuit imperium Proconsulare. 52. Propter cuiusdam Galilaei caedem, magni Iudaeos inter ac Sa-

ma-

maritas excitati tumultus. *Claudius* edidit *Naumachiam*; *Nero Octaviam* *Claudii* filiam duxit uxorem. 53. Propter rixas Samaritarum venerunt Romam *Ionathas*, *Ananias* et *Ananus* principes Sacerdotum: *Agrippae* praeter regnum Chalcidis data *Philippi* tetrarchia. 54. Extincto *Claudio* successit *Domitius Nero*, eius gener, filiusque *Agrippinae*. 55. Latronibus, magis et impostoribus referta Iudaea, quam *Felix* praefectus animadvertendo in improbos purgare curavit; interfectus tamen eo hortante etiam *Ionathas* Pontifex a *Dora Ierosolymitano*. 56. Corinthii scortis liberior abutebantur. 57. *Demetrius* faber argentarius *Dianae Ephesiac* corflabat et vendebat aedículas. 58. Parthi rursus cum Romanis pro Armenia certarunt. 59. Subortam *Caesareae* seditionem inter Iudaeos, ac Gentiles, utrisque urbem illam esse suam asserentibus, *Felix* minaci edicto studuit compescere. 60. Revocato *Felici* successor datus est *Porcius Festus*, qui latrones provinciam infestantes iussit comprehendere. *Agrippa* Pontificatum contulit *Ismaeli Phabei F.* 61. Propter magnum coenaculum ab eodem *Agrippa* aedificatum prope *Xystum*, unde prospiciebat quidquid agebatur in templo, in Regem Ierosolymitani proceres surrexere. 62. *Nero*, dimissa *Octavia* caussans sterilitatem et relegata in *Pandatariam*, uxorem duxit *Poppaeam Sabinam* (1). Exaucto-

ra-

(1) Rapuit postea *Nero* *Statilliam Messalinam* uxorem *Attici Vestini* Consulis, ipso nuptiarum tempore trucidato. Vim intulit *Rubriae* virgini Vestali et *Sporum* exsecris virilibus duxit in coniugem, immo et ipse nupsit liberto *Doryphoro*. Turpissima patravit alia, de quibus *Dio*, *Suetonius*, *Tacitus*. Matris *Agrippinae* caedem *Nero* mandavit *Aniceto* centurioni, corpusque parentis vulneribus confossum ac denudatum inspicere ausus est. Apposita fuit ad *Agrippinae* statuam tabella cum hac inscriptione:

Ego quid potui?

Sed tu culcum meruisti.

Poc-

rato Ierosolymis Ismaële, Pontifex creatus est ab Agrippa *Iosephus Simonis F.* cognomine *Cabeus*; ac Porcio Festo defuncto successor missus a Nerone *Albinus*. 63. *Vologeses* Syriam occupans repellitur a *Corbulone* Proconsule: Rex *Agrippa* Pontificem Max. nominavit *Iesum F. Gamalielis* post *Iesum* alterum *F. Damnaei*. 64. Nero, ut cerneret Troiae Iudaeos imaginem, Romam incendit; et ad invidiam declinandam iussit Christianos exquisitissimis poenis affici. 65. Interfecti a Nerone *Lucanus* poeta, et *Seneca* praeceptor suus: *Poppaea* etiam gravida ictu calcis perempta. Ierosolymis vacca ad aram mactanda peperit agnum: visae per aërem discurrentes igneae phalanges: atque vox illa excedentium Angelorum, *Migremus hinc*. 66. Vexante *Gessio Floro* Iudaeos, hi contra Romanos delectis belli ducibus arma sumpserunt. 67. *Vespasianus* inita contra Iudaeos expeditione, recuperavit Galilaeam, Iotapatam expugnavit, urbes alias in deditionem recepit, adaucto Romanorum exercitu legionibus, quas Titus eius filius abduxit Alexandria. 68. *Vespasianus* compositis Galliarum moribus, in Iudaeam redux Ierichuntem occupavit; misitque Caesarea Romam Titum, ut *Galbae*, qui successit Neroni, gratularetur imperium, et novi principis iussa capesseret. 69. *Titus* audita, dum praeternavigaret Achaïam, caede *Galbae*, remeavit ad patrem: extincto autem *Vitellio*, *Vespasianus* ad imperium evehitur, dum adhuc moraretur in Syria. 70. Patre in Italiam reverso, *Titus* Ierosolymas cinxit obsidione, paullo ante diem azymorum, concurrentem cum 14. Aprilis; eandemque urbem penitus occupavit die 8. *Gorpii*, seu 1. Septembris. 71. *Titus*, ac pater de subacta Iudaea triumpharunt; missus in ipsam lu-

Poenam scilicet parricidae descriptam a Tullio in orat. pro Sex. Roscio Amerino. Vide Pompeiam legem digest. lib. XLVIII. tit. 9. l. *Quamquam*.

Iudaeam legatus Caesaris *Lucilius Bassus*; indictus *fiscus Iudaicus*, id est, iussi Hebraei, ubicumque degerent, pendere Capitolio binas drachmas, quas antea templo solvebant. 72. *Nazarei*, qui legem et Evangelium servabant, sunt appellati. 73. Sublato e vivis *Lucilio Basso*, Iudaeae obtinuit regimen *Flavius Silva*. Sexcenti sicarii ad *Lupum* Aegypti praesidem adducti sunt puniendi. 74. *Ionathas* Iudaeus Cyrenenses pauperes in solitudinem adduxit, quasi illic miracula patraturus; at detecta, ac punita est impostura. 75. Advenit Romam *Berenices* Agrippae maioris filia, quam Titus adamavit, et in palatio detinuit, quod cum aegre ferrent Romani, invitum invitam dimisit. 76. Clauit *Q. Asconius Pedianus* historicus. 77. Natus est Imp. *Hadrianus*. 78. Obiit Ravennae *S. Apollinaris* martyr. 79. *Vespasianus* in villa sua apud *Sabinos* profluvio ventris extinguitur; imperat *Titus*; *Vesuvii* incendium in Campania vicinas urbes, hominesque combussit. 80. Extruxit *Titus*, dedicavitque Romae amphitheatrum, ac thermas; paravitque templa *Serapidis*, *Isidis* et *Neptuni* flammis. 81. *Domitianus* imperium indeptus Septembem *Germanicum*, Octobrem *Domitianum* dici voluit: vestes in urbe seri prohibuit: pepulit inde Philosophos et Mathematicos. 82. In Germaniam *Domitianus* cum exercitu profectus, rediit ut victor, cum nullo tamen congressu. 83. Tres virgines Vestales ob stuprum vivae defossae sunt. 84. Florebat hoc tempore *Apollonius Tyaneus*, Sophista, mendacis, ineptisque celebris; cuius vitam descripsit *Philostratus*. 85. *Domitianus* Consul. XI. de Cattiis, Dacis et Germanis triumphum egit. 86. Institutus fuit primus agon Capitolinus. 87. *Deum* se, ac *dominum* appellavit *Domitianus*. 88. Celebrati fuerunt ludii saeculares, et Daci rursus bello devicti. 89. Coepit, ut inquit *Tacitus*, per intervalla ac spiramina *Domitianus*, interfectis viris

ris illustribus, rempublicam exhaurire. *L. Antonius* Praefectus Germaniae rebellavit, et a *L. Maximo* superatus et captus. 90. Decennalia Domitiani celebrata fuere. 91. *Apollonius* coniectus in carcerem et postea adductus ad Caesarem, fertur ab huius oculis evanuisse. Aedificata hoc anno capitolium, stadium, forum transitorium, horrea piperatoria, fanumque Minervae. 92. *Cornelia Maximilla* Vestalis viva ob stuprum defossa fuit. 93. Coepit Domitianus omnis saevitiae genere vexare Christianos. 94. Exornabat hoc anno *Flav. Iosephus* libros antiq. Iudaicarum. 95. Lapidibus strata est via, quae est inter Puteolos et Sinuessam. 96. Libertinorum conspiratione, nec uxore ignara, *Domitianus* interfectus est XIV. cal. Octobris. 97. Initio principatus *Nervae*, decreto S. C. revocari ab exilio fuerunt quos relegaverat Domitianus; sublata item Iudaici fisci calumnia; adoptatus a Caesare *M. Vipsius Traianus*. 98. Obiit *Nerva*, tenuitque *Traianus* rerum habenas. 99. Adveniens *Traianus* Romam congiarium distribuit, et a S. P. Q. R. optimus appellatur. 100. Proficiscitur *Traianus* ad bellum Dacicum. *G. Plinius Secundus* Consul successus fuit cum Cornuto Tertullo a calendis Septembris.

Florentur primo Christi saeculo litteris, *Pub. Ovidius Naso* Sulmonensis, poeta facilis ac tersus, sed in elegiis paullo lascivior. *Titus Livius* Patavinus Romanae pater Historiae, cui ab *Asinio Patavinitas* obiecta. *Strabo* veterum historiarum accuratus collector. *Phaedrus* Thrax, libertus Augusti, festivissimus et latinissimus fabulator. *M. Annaeus Seneca* Philosophus, declamator et rhetor. *Valerius Maximus* dictorum, factorumque memorabilium collector, Ciceroni tam similis, aiebat Erasmus, quam mulus homini. *G. Velleius Paterculus* Romanus Historicus, luculentus, presus ac nitidus. *Philo Iudaeus* Alexandrinus, sententiarum locuples ac disertissimus, Platoni ab aliquibus compa-

paratus. *Aulus Persius Flaccus* Volaterranus, satyricus acutus quidem, sed obscurus. *Pomponius Mela* Hispanus, Geographus elegans et accuratus. *Lucius Iunius Moderatus Columella* Gaditanus, qui de re rustica, agrorumque cultu, neque rustice, neque inculte pertractavit. *M. Annaeus Lucanus* Cordubensis, oratoribus potius, quam poetis annumerandus; quamvis carmine scripserit, mascula et concitata dictione. *T. Petronius Arbitrator* eques Romanus, scriptor purissimae, ut inquit Vossius, impuritatis. *G. Silius Italicus*, qui maiori cura, quam ingenio, carmina scripsisse fertur. *C. Valerius Flaccus* Campanus, qui Apollonium imitatus cecinit Argonauticem. *Plinius Secundus* Veronensis, appellatus a Budaeo veritatis Antistes, censorque liberrimus. *Q. Curtius Rufus* rerum ab Alexandro Macedone gestarum candidus et elegans enarrator. *Epietetus* Hieropolitanus Philosophus Stoicus: cuius enchiridion dici solet *anima moralis philosophiae*. *M. Valerius Martialis* Hispanus, a quo conscripta epigrammata sale, felle, verborumque licentia. *M. Fabius Quintilianus* Calaguritanus, instituendae pueritiae artifex et eloquentiae magister. *Sextus Iulius Frontinus* vir Consularis, expolitus et minime verbosus Geometra. *Pub. Papinius Statius* Neapolitanus, poeta cultissimus, prope ad Virgilianam maiestatem accedens. *Fl. Iosephus* sacerdotali regioque sanguine editus, quem S. Hieronymus *Graecum* Livium appellat. *Decius Iunius Iuvenalis* Aquinas, in satyris, iudicio Scaligeri, tanto melior Horatio, quanto Horatius Lucilio (1).

Tom.I.

N

Com-

(1) Ferrur eodem anno, quo Ovidius, natus Romae *Albius Tibullus* Hirtio et Pansa Coss. ab V. C. 711. Variusque amicus fuit *Sex. Aurelius Propertius* ex Mevania Umbriae oppido. Florentur eodem tempore *Cassius Severus* Parmensis, *Domitius Marsus* et alii, ut *Athenodorus* Tarsensis, *Socion* Alexandrinus magi-

Commemoravimus in fine capituli quarti *acta Pilati*, et diximus non unum de iis esse virorum eruditissimorum iudicium. Eadem quidem *acta* exstitisse compertum est; eadem etenim laudant Iustinus martyr in secunda apologia ad Antoninum Pium, Tertullianus adversus gentes cap. 21. et Eusebius lib. II. H. E. cap. 2. Adulterarunt ea tamen *acta* tum Haeretici, ut inquit S. Epiphanius haer. 1. num. 1. tum Gentiles, ut narrat praelaudatus Eusebius lib. IX. c. 5. Hac de re *acta Pilati*, quae citato cap. 4. inter dubia reiecit, isto in loco rursus citavimus. *Plinium Secundum*, qui hoc labente saeculo, et inchoato sequente floruit, appellavimus *Veronensem* sequenti Christophorum Landinum, qui eius historiam donavit Italica lingua, et hanc esse testatur opinionem multorum, innixam auctoritati eiusdem Plinii, qui sibi communem patriam esse testatur cum Valerio Catullo, proculdubio Veronensi. Vide prolegomena Cl. Io. Antonii Vulpii in Catullo cap. 4. At complures

Pli-
gister Senecae praestantes Philosophi. Grammatici item Theon et Apion Alexandria Romam profecti. M. Verrius Flaccus, Menelaus, de quo Genebrardus: oratores percelebres Q. Atherius, Cassius Severus, Clodius Arelatensis, Succulus Tolosanus; atque poetae haud obscuri Petronius impurissimus, Iulius Pomponius tragicus comparatus Pindaro, Sulpicia matrona, cet. Claruit quoque imperante Augusto (nescio an ad Christi aetatem pervenerit) Manilius, cuius opera perfectum obeliscum ad deprehendas solis umbras, aetate nostra effossum in campo Martio, colligimus ex Plinio lib. XXXVI. cap. 10. A Manilio, qui carmine tradidit Astronomiam, discernendus videtur. Synchronus huic Strabo Cretensis, Pomponius Mela Cosmographus. Priscianus Caesarensis, et C. Iulius Solinus Grammatici, praelaudatus Plinius II. Veronensis ad Imp. Domitianum libris XXXVII. historiarum conscriptis, Theo Smyrnaeus, alique hoc primo saeculo cessisse fati dicuntur. Inter quos memorandus Aurelius Cornelius Celsus rei Medicae peritissimus, qui floruit sub Tiberio, sive ut aliis placet imperante Nerone, integro ante Galenum saeculo, cet.

Plinium *Novocomensem* fecerunt. Nolumus huic urbi talem auferre concivem. Plinii hoc saeculo mentionem fecimus, quoniam Domitiano Imperatori historiam suam nuncupavit.

SECUNDVM

ECCLESIAE SAECVLVM.

CAPVT I.

De Romanae Ecclesiae Pastoribus.

Romanam Ecclesiam secundo saeculo gubernarunt Anacletus, Evaristus, Alexander, Sixtus, Telesphorus, Hyginus, Pius, Anicetus, Soter, Eleutherus et Victor.

V. Anacletus Atheniensis, quem ob nominis similitudinem nonnulli confundunt cum Cleto, sedit post Clementem annis 2. computato tempore, quo Clementis in Chersonesum deportati gessit vices. Obiit itaque anno 100. Traiano A. III. et Iulio Frontino Coss. dicata in Vaticano sacra aede Petri (1).

N 2

VI.

(1) Anacletum post Clementem recensent ii quoque, qui Cletum omiserunt, ut lib. II. contra Parmen. Opratus, et epistola 165. ad Generosum Augustinus. In vetustissimis autem diptychis Romanae Ecclesiae, et in melioris notae catalogis Pontifices hoc ordine numerantur, Petrus, Linus, Cletus, Clement, Anacletus. Auctor carminis contra Marcionem Anacletum praeposit Clementi. Nonnulli Graecorum pro Α'νακλήτω, quod idem sonat, ac revocato, scripsere Α'ναγλήτω, inculcato scilicet, seu irreprehensio. Hinc Papebrochius contendens Cletum et Anacletum fuisse eundem Pontificem, inquit, Lini successorem Cletum ab urbe expulsam a Vespasiano suadente Musonio cessisse Pon-

VI. Post Anacletum Ecclesiam rexit *S. Evaristus* Bethlehemita annis 9. nempe usque ad annum 109. quo Consules exstiterunt *A. Corn. Palma II. et C. Calvisius Tullus II. Coss.* Distributi ab Evaristo tituli Presbyteris, sacra nempe loca concionibus et sacramentis administrandis percommoda.

VII. Successit *S. Alexander* Romanus, cui ritum benedicendi, et adspargendi lustralem aquam attribuunt. Seditque annis 8. usque ad consulatum *Quintii Nigri et Aproniani*, nempe usque ad annum Chr. 117. (1)

VIII. Deinde Pontificatum tenuit *S. Sixtus I.* qui post decennium subiit martyrium anno 127. consulatum gerentibus *Gallicano, et Caelio Titiano.* Trisagion liturgiae a Sixto additum, formatasque litteras, unionis Ecclesiarum tesseram, aiunt indictas.

IX. Administravit deinde Ecclesiam *S. Telesphorus* na-

Pontificatum Clementi, ipsoque Clemente iussu Domitiani pulso in exilium rursus Cletum pristinam sedem occupasse, ideoque appellatum fuisse *Anacletum*, nempe in Apostolicam cathedram revocatum. Verum istiusmodi coniecturis, quibus certiora testimonia adversantur, innitendum non esse alii nos ammonent.

(1) Henschenius in apparatu ad chronologiam Pontificiam, et Papebrochius in conatu chronico-historico tradunt sedisse Alexandrum a consulatu *Cornelii Palmae*, et *C. Calvisii Tullii*, id est, ab anno 109. usque ad consul. *AEmilii Aelianii*, et *Lucii Antistii veteris*, nempe ad annum 116. exactum. Innotuit antiquo catalogo conscripto tempore Liberii Papae. Alexandrum coronatum martyrio anno 177. quinto nonas Maias alii tradunt. Vterque Pagius statuic *Anacletum* inauguratum Pontificem Maximum anno 85. *Evaristum* anno 95. Alexandrum anno 108. *Sixtum* 116. *Telesphorum* 126. *Hyginum* 137. *Pium* 141. *Anicetum* 151. *Soterem* 161. *Eleutherum* 170. et *Victorem* anno 185. Nos praemissa saeculo 1. chronologia ad hanc impulit supplicationem. Figentes tamen *Soteris* obitum in anno 177. *Eleutheri* in anno 192. huiusque saeculi exitum in anno *Victoris* 9. consentientes habemus viros clarissimos.

natione Graecus ab anno 127. usque ad annum 138. intervallo undecim annorum: eremiticae vitae olim cultor, ieiunii quadragesimalis inculcator, et coronatus martyrio in consulatu *Sulpicii Camerini*, et *Q. Nigri Magni*.

X. Episcopatum tum obtinuit *S. Hyginus* natus Athenis, post 4. annos, nempe an. 142. Coss. *Rufino et Quadrato*, damnato Cerdone, compositoque clero, martyr effectus.

XI. Subrogatus Hygino *S. Pius I.* Aquileiensis. Is iussit, ut Pascha die Dominico iuxta traditionem Apostolicam celebraretur: et postquam sedisset annis 16. non exactis, in consulatu *M. Ceionii Silvani et C. Serii Augurini*, nempe anno 156. aut sequenti pro Christo sanguinem fudit.

XII. Rexit postea Ecclesiam per annos 12. *S. Anicetus* natione Syrus, qui anno 168. in *Paulli et Montani* consulatu fuit praeclara morte sublatus.

XIII. Deinde Episcopatum Urbis suscepit *Soter* Fundis in Campania ortus, beneficentia in Christianos ad metalla damnatos, et in exilium detrusos clarissimus: cuius beata mors contigit octo regiminis annis expletis, id est, anno Domini 177. Coss. *Aurelio Commodus, et Plautio Quintillo*.

XIV. Sedit postea *S. Eleutherus* Nicopolitanus usque ad annum 192. quo anno expletis Episcopatus sui annis 15. *Commodo A. VII. et Pertinace II. Coss.* sancto fine quievit (1).

XV. Victor Afer fuit successor Eleutheri: cui gravis cum Asiaticis de die celebrandi Paschatis contenten-

(1) Eusebius lib. V. H. E. cap. 6. enumeratis Romanis Pontificibus usque ad Eleutherum inquit, Valesio interprete: *Hac serie, et successione tum traditio Apostolorum in Ecclesia, tum veritatis praedicatio ad nos usque pervenit.* Ex legitima Pontificum successione comprobari veritatem Apostolicarum traditionum docet etiam *S. Irenaeus* lib. III. adv. Haer. cap. 2. 3. et 4.

102 ECCL. HIST. BREVIARIUM
rentio (1). Decessit autem Pontificatus sui anno 10.
et aerae Christianae 201. *L. Annio Fabiano, et M. No-*
nio Marciano gerentibus consulatum.

PATRIARCHARVM NOMINA.

Secundo saeculo Alexandriae post Cerdonem se-
derunt *Primus, Iustus, Hymenaeus, Marcianus, Gela-*
dion, Agrippinus, Iulianus et Demetrius, Antiochiae
post Ignatium *M. Hero, Cornelius, Heros, Theophi-*
lus, Maximus et Serapion, Ierosolymis post Simeo-
nem *Iustus, Zacchaeus, Tobias, Benjamin, Ioannes,*
Matthias, Philippus, Seneca, Iustus II. Levi, Ephras,
Ioses, Iudas (✕), *Marcus, Casianus, Publius, Ma-*
ximus, Iulianus, Gaianus, Symmachus, Gaius, Iulia-
nus II., Capito, Maximus II., Antoninus, Valens, Do-
lichianus, Narcissus.

CAPVT II.

De secundi Ecclesiae saeculi conciliis.

Q Vi de conciliis pertractant, solent communiter
unum dumtaxat coactum *Romae* a Victore cir-
ca annum 198. commemorare; in quo statu-
tum fuit non alia die celebrandum esse Pascha, quam
Dominica ad Martii plenilunium sequente.

De eadem tamen re plura alia circa idem tempus
habita fuerunt concilia, quae lib. V. cap. 23. et seq.
laudat Eusebius. *Caesareense* in Palaestina sub Theo-
philo: in *Ponto* Ecclesiarum provinciae Osdroenae sub
Palma; *Corinthiacum* sub Bacchyllo: *Lugdunense* sub
Ire-

(1) Ante Victorem quo die celebrandum sit Pascha definie-
rat S. Pius. Vide Spondanum ad annum 179.

(✕) Qui sequuntur, non fuerunt Iudaei genere.

SAECVLVM II. CAPVT II. 103
Irenaeo. Concilia haec omnia Victoris, Romanaeque
synodi comprobavere sententiam.

Contra *Ephesina* Asiaticorum synodus sub Poly-
crate statuit Pascha celebrandum luna 14. in quam-
cumque hebdomadae diem incidisset.

Auctor libri *Praedestinati*, et Baluzius memine-
runt synodi *Pergamensis* sub Theodoto, adversus hae-
resim Colorbasi paullo post describendam. At eru-
diti de huius synodi tempore non consentiunt.

In libello *Synodico* recensetur quoque concilium
Hierapolitanum sub Apollinario contra Montanum et
Theodotum Coriariam; atque hoc concilium a non-
nullis refertur ad annum Christi 173.

Meminerunt nonnulli Concilii cuiusdam *Siciliae*
sub Eustathio Episcopo Lilybaeorum, ac Theodoro
Panormitano, adversus Heracleonem haereticum.

CAPVT III.

Haeretici secundi saeculi recensentur.

A Gmen Haeticorum huius saeculi ducit *Carmo-*
crates. Alexandrinum vocat Clemens Alexandri-
nus, Epiphanius Samosatensem, Gnosticorum, hoc
nomen sibi ob rerum notitiam arrogantium, condi-
torem Eusebius. Erupit Carpocratis haeresis sedente
in Petri cathedra Aniceto. Ea Simonis et Cerinthi in-
novabantur figmenta, mundum non esse productum
a Deo, dari transmigrationem animarum, Christum
genitum esse ex concubitu, apparenter dumtaxat
subiisse crucem, omnemque licitam esse incestae li-
bidinis turpitudinem.

Valentini haeresis fabulosa Aeonum procreatrix eru-
pit imperante Antonino Pio. Fuit autem ille Aegyptius,
patria Phrebonites. Fuerunt Valentini discipuli *Secun-*
dus,

dus, *Ptolemaeus*, *Marcus*, *Bardesan* (1) *Colorbasus*, *Heracleon*, alique nominis obscurioris: qui ad Aëonum fabulam addiderunt commenta Basilidis; et quod fuit Gnosticorum commune placitum, negarunt fas esse subire martyrium, et Christum corpus adsumpsisse aethereum dogmatizarunt.

Fecunda Valentinianae haereseos fetura: illinc enim prodire *Ophitae*, *Archontici*, *Caiani* et *Helcesitae*. *Ophitae* serpentem, a quo deceptus fuit Adam, Sophiam, seu Dei sapientiam putarunt, ab eoque nomen traxerunt; Graeci enim serpentem *ophin* vocant. *Archontici* spirituales substantias, tamquam ceterarum rerum principia venerabantur, ita appellari, quoniam *archon* idem sonat ac *princeps*. *Caiani* Cain, ceterosque turpiora perpetrantes facinora viris melioribus praeferebant. *Helcesitae* ab Helcesa Arabe denominati, Christum creaturam, et Spiritum Sanctum feminam eiusque sororem esse dicebant; ad vitandam mortem tura immolabant idolis: iurabant per salem, ventum et elementa, tamquam per numina; ac pulverem haerentem pedibus, sputaque quarundam muliercularum religiose colligebant, et asservabant.

En-

(1) *Bardesan* iuxta chronicum Edessenum in lucem editum a Cl. Asseman, Edessae natus est anno Chr. 154. S. Epiphanius H. 56. vixisse ait post mortem Abgari. Falli Epiphanium censet lib. IV. *Hist. Manich.* cap. 9. Beausobre, quoniam Abgarus regnavit Edessae ab anno 152. usque ad annum 187. Epiphanius autem eo loci tradit Bardesanem pervenisse ad imperium Lucii Veri. At Lucius Verus apoplexia correptus interiit iuxta Pagii chronologiam anno 169. ideoque ante obitum Abgari. Nos ita Epiphanium intelligimus, ut Bardesan vixerit sub Lucio Vero, et vitam protraxerit ultra obitum Abgari. Sunt vero plures, quibus nomen Abgari commune est; et ille, cui acceptus Bardesan, fuit Abgarus filius *Maanus*. Bardesan ad frugem revocatus dicitur. Illius et Bardesanistarum conscripsit historiam Frid. Strunzius. Addendi *Floriniani* a Florino, et *Adamitae*, quos Isaac de Beausobre excusare peculiari dissertatione conatur.

Encratitae auctorem habuerunt *Tatianum* Syrum, sophistam et oratorem illustrem, qui floruit circa annum 170. Hi, praeter Aëones Valentinianos, damnarunt coniugia, negarunt Adami salutem, et a vino, etiam in sacris mysteriis abstinuerunt, dicti propterea Encratitae *ἀπὸ ἐγκρατεῖς*, quod significat esse continentem ac temperantem.

Marcion Ponticus, patria Synopensis, discipulus *Cerdonis*, haeresim disseminavit imperante Antonino Pio, appellatus *Antonianus haereticus sub Pio impius*. Fuerunt Marcionis dogmata, duo esse rerum omnium principia, unum bonum, alterum malum (1); inhibitionem Adae factam de non comedendo arboris fructu, legem, Prophetarumque vaticinia principii mali opus esse; Christum umbratilem assumpsisse carnem; et damnandas esse nuptias, tamquam intemperantiam ac stuprum. Quae omnia circa annum 190. paucis immutatis adiectisque dogmatizavit *Apelles*.

Vixerat ante Apellem *Montanus* e Mysia, oppidoque contermino Phrygiae, Montanistarum, seu Cataphrygum parens. Duo eius dogmata praecipua fuisse; secundas nuptias a fornicatione nequaquam differre, et persecutionis tempore neminem posse fugam
Tom. I. O ar-

(1) Marcion Deo opposuit materiam innatam et infectam, deputavitque eidem materiae innatum innatae ex Tertulliano lib. I. cap. 15. Idem statuisse Bardesanem et Minetem asserit Epiphanius. Hinc plerique putant principium malum esse materiam innatam et informem, et ideo hanc adstruentes tradidisse mundum conditum ab Angelis, quod Deo summo bono tribui nequeat creatio rerum materialium, quibus malum inhaeret. Certe Hieronymus scribens ad Pammachium ait Marcionem dogmatizasse, a Deo bono invisibilia, a Deo malo visibilia fuisse condita. Hanc hanc haeresim a Cerdone affirmat quoque haeresi XVII. S. Philastrius. Diximus alibi, duorum principiorum, boni et mali, dogma traditum olim fuisse a Zoroastre; et Marcionitarum, Manichaeorumque principia parum differre ab *Oroumade*, et *Arimanio* Persarum, *Iside* et *Osiride* Aegyptiorum, Graecorumque poetarum *Pandora* et *Tiphone*.

arripere. Illius insaniam, qua se spiritum Paracletum, impurasque feminas Priscillam et Maximillam divino afflatus numine praedicabat, non opus est patefacere. Montanum laqueo sibi gulam fregisse an. 172. tradit chronicum Eusebianum (1).

Accessere *Theodotus Trapezita*, *Theodotus* alter *Coriarius* Byzantinus, *Artemon* et *Hermogenes*. Affirmavit primus Melchisedech Regem Salem fuisse virtutem quamdam Christo superiorem. *Theodotus* Coriarius et *Artemon* eundem Christum nudum hominem appellarunt: *Hermogenes* demum Stoicus, pictor, falsarius et adulter asseruit materiam Deo coaeternam, et improductam.

CAPVT IV.

Secundi saeculi scriptores Ecclesiastici.

Permulti secundo saeculo floruerunt scriptores: quorum agmen ducit *S. Ignatius*, *Severus* quoque appellatus (2). Rexit is Antiochenam Ecclesiam post Evodium supra annos 40. atque a Traiano, qui bella-

(1) Montanistas, et praesertim horum unum, Proclum nomine, refutavit Caius presbyter, cuius non semel meminit Eusebius.

(2) An *Severus* dictus sit, quod fuerit puerulus in ulnas sublatu a Domino, an quia ipse Christum fide, et sanctimonia gestaverit, incertum. Videtur secunda opinio probabilior; nam in eius martyrio, quod edidit Iacobus Vsserius, interrogatus Ignatius, quinam esset *Theophorus*, respondit: *Is, qui Christum gerat in pectore*. Passum *Sura* et *Senecione Cors.* id est, anno 107. eius acta apud Ruinart innuunt. Sed vide ad hunc annum. Ant. Pagium. De Ignatianis epistolis egimus lib. VIII. Theol. cap. 2. At illas, etiam ut editas a Vossio, et Vsserio, reiciendas tamquam spurias, post Salmasium, Blondellum et Dallaeum, nervos intendit in commentario de script. Eccl.

laturus cum Parthis Antiochiam pervenerat, damnatus ad bestias, et Romam missus, ibi in amphitheatro discerptus et comminutus fuit a leonibus an. 116. die 21. Novembris. Septem Ignatii epistolas eruditi fere omnes post multas altercationes receperunt, ut genuinas: at opus inscriptum *Διδασκαλία*, quod in VII. libros constir. Apost. quidam distributum fuisse affirmarunt, nullo certo testimonio eidem adscribitur.

Sequitur *Polycarpus* (1) Ioannis discipulus, et Smyrnensis Episcopus, cuius una exstat ad Philippenses epistola ab Eusebio, a Hieronymo, a Photio summis laudibus celebrata. In actis Ecclesiae Smyrnensis apud Eusebium lib. IV. dicitur flamma consumptus VII. cal. Maias. Annus passionis eius incertus, creditur a plerisque 169.

Iustinus, qui gladio percussus sub M. Aurelio anno 163. migravit ad Dominum, ortus in civitate Samariae Sichem, seu Neapoli Flavia, Philosophus Platonicus, duplici pro Christianis apologia, confutatione Tryphonis Iudaei et oratione paraenetica ad Graecos magnum sibi nomen comparavit; atque immerito dicitur a Sandio, et Episcopo negasse Verbi divinitatem (2).

Pugnavit contra haereses praesertim Valentinianam egregio opere *S. Irenaeus* Polycarpi discipulus, et Episcopus Lugdunensis, qui in persecutione Severi martyrii retulit palmam anno 202. Graece scripsit, non ut Erasmus putavit, Latine; eumque Tertullia-

O 2

nus

Eccl. Oudin. Ignatii martyrium acta apud Ruinart referant ad an. 107. Norisius in epist. consulari ad annum 113. Pagius, alisque ad annum 116.

(1) Quo anno *S. Polycarpus* Romam venerit, incertum est. Pearsonius id contigisse scribit anno Christi 142. Tilliemoncius an. 161. at ceteris antiquior Eusebius anno 157. aut sequenti.

(2) *Iustinus* cum Crescentio Philosopho Cynico de religione certavit.

nus contra Valent. cap. 5. fuisse testatur *doctrinarum omnium accuratissimum exploratorem* (1).

Grassante persecutione apologetica scripta pro Christiana religione ediderunt *Melito Sardinus* anno 170. *Tatianus Syrus* sophista et orator anno 172. *Athenagoras* Philosophiae Platonicae sectator circa annum 169. *Theophilus Antiochenus* eodem anno ad Christum conversus, atque Hermogenis et Marcionis acerrimus insectator. *Apollinaris* Hieropolitanus, cuius libros commemorat libro IV. cap. 27. Eusebius, quique per eadem tempora floruit, M. Aurelio, et L. Vero imperantibus. Et *Aristides* et *Quadratus*; de quibus hoc unum scimus, apologias obtulisse Imperatori Hadriano, qui Traiano, ut paullo infra dicemus, successit.

Inter ceteros claruit, imperante Severo, et vergente hoc saeculo ad finem *Tit. Fl. Clemens* Alexandrinus, discipulus Panteni, et praeceptor Origenis, ac presbyter, non Episcopus (2) a multis *Christianae antiquitatis Varro* appellatus. Laudantur Clementis protrepticum ad gentes, libri tres paedagogi et stromatum octo. Reliqua eius opera perierunt. Inex-

(1) Qui Patrum traditionibus bellum indicunt, ut Dallaeus, Barbeyrac, Clericus, Buddeus, alii, in priorum saeculorum scriptoribus adnotant absurda Platonicae Philosophiae, assertum angelorum cum mulieribus concubitus, regnum Millenariorum, erroresque huiusmodi, idque ad illorum elevandam auctoritatem; sed perperam, neque enim in quaestiunculis, in quibus discrepant, sed in doctrina, cui Catholici dogmatis fundamenta nituntur, eorum consensionem plurimum valere affirmamus. Lege Canum lib. VII. de Locis Theologicis.

(2) Episcopum tamen ac Praesulem dixit Iacobus Gaddius tom. I. pag. 128. et Christianus Lupus dissert. prooemiali in canones Nicaenos cap. 10. tradit, antiquam fuisse Alexandrinae Ecclesiae consuetudinem, abrogatam tamen ab Heracla Patriarcha, ut omnes presbyteri Episcopali consecratione decorarentur; cuius consuetudinis profert congruam quoque rationem. Sedit Heraclas III. saeculo, et Clemente e vivis sublato.

haustae doctrinae, et sacrae atque exoticae eruditionis copia mirifice fuisse praeditum asserunt omnes, maxime Cyrillus Alexandrinus lib. X. contra Iulianum, et Eusebius lib. II. de praeparat. Evang. nec non Hieronymus de script. Eccles. (1)

Floruerunt eodem saeculo alii percelebres, quos memorasse sat erit; nimirum *Abercius* Hierapolitanus, in cuius libro de disciplina apostolicum fulsisse spiritum affirmat Baronius ad an. 163. n. 15. *Dionysius* Episcopus Corinthiorum martyrium perpassus circa annum 170. cuius epistolas laudat lib. IV. cap. 23. Eusebius. *Hegesippus* ex Iudaeo Christianus qui obiit imperante Commodo. Eius libri de martyrio Iacobi fratris Domini, et Simeonis Cleophae filii, alique de Ierosolymitana Ecclesia, et de sectis Iudaicis etiamnum exstant. *Musanus* Encratitarum, ac *Modestus* Marcionitarum profigitor, qui ambo vivebant an. 176. *Miltiades* rhetor, qui floruit circa annum 180. dictus a Tertulliano *Ecclesiarum sophista*. *Asterius Urbanus* insectator Montanistarum, de quo Eusebius lib. V. cap. 16. *Serapion* Antiochenus eorundem haereticorum debellator et hostis. *Theophilus* Caesareensis, qui de die celebrandi Paschatis scribebat anno 196. *Maximus*, qui adversus Marcionem disputavit

de

(1) Addendi *Aquila* Ponticus appellatus a Hieronymo *proselytus et contentiosus interpret*, alicubi tamen laudatus, *Aristo* Pelaeus Palaestinus auctor dissertationis *Iasonis*, et *Papisci* et *Pantenus*, quem Clemens Alexandrinus eius, ut diximus, auditor appellavit *Apim Siculam*. Item *Agrippa* Castor debellator Basilidis, laudatus a Hieronymo in catalogo, *Papias* Hierapolitanus Episcopus Chiliastarum auctor, *Philippus* Cretensis Antistes Marcionis confutator, *Apollonius* Senator Romanus, qui scripto et sanguine pro fide Christi certavit, *Polycrates* Ephesinus Quartadecimanus. *Athenogenes* clarus doctrina ac martyrio, *Rhodon* Asianus Marcionis impugnator, de quo Nicephorus post Eusebium et Hieronymum, *Heraclitus* qui commentarios edidit in epistolas Pauli, et *Candidus* qui scripsit in Hexameron, pariter ab Eusebio, et a S. Hieronymo laudati.

de origine mali, laudatus ab Eusebio lib. VII. praep. Evang. cap. 21. male autem ab Huëtio in appendice ad *Origenian.* ad aetatem Constantini Magni detrusus.

Commemorandus demum foret *Tertullianus*; sed quoniam dicitur vita functus circa annum 220. opportunius videtur de illo in historia proximi saeculi pertractare.

CAPVT V.

De Romanis Imperatoribus, et de viris coronatis martyrio, et sanctitate conspicuis.

M. Vlpianus *Traianus*, qui anno Chr. 98. successit *Nervae*, ineunte secundo saeculo oderabatur imperium, fato functus in urbe Ciliciae Salinunte, *Q. Nigro et Vipsanio Aproniano Coss.* anno 117. die 10. Augusti. Tertiam excitavit in Christianos persecutionem anno 107. et anilis est fabula, illius animam precibus S. Gregorii Magni fuisse ab inferis liberatam (1). In ea persecutione affixus cruci *Simeon* Ierosolymorum Episcopus citato anno 107. aetatis suae 120. De *Ignatio* diximus praeced. cap. Combustae Antiochiae mulieres quinque, earumque cineres permixti metallis, ex quibus conflati fuerunt in thermarum usum lebetes. Passi tum *Caesarius* diaconus, et *Julianus* presbyter Tarracinae, in Portu Romano *Hiacynthus*, Heliopoli *Eudocia*, Edessae Episcopus *Bar-*

(1) Tametsi anno 102. *Plinio* in Bithynia Proconsuli *Traianus* edixerit Christianos non esse inquirendos, iussit tamen accusatos puniri, quod hostibus magnam praebuit occasionem nocendi.

SAECVLUM II. CAPVT V.

simaeus, ac *Sarbelius*, et *Barbea* eius soror. Romae *Victorinus* Episcopus Amiterni, et *Romulus* aulae ipsius *Traiani* praefectus (1).

Post *Traianum* indeptus imperium *Aelius Hadrianus*, Hispanus genere, opera *Plotinae* uxoris eiusdem *Caesaris*, quae illius capta erat amore, principis adoptionem mentitus, rempublicamque rexit usque ad annum 238. quo hydropse, et sanguinis effusione tabescens obiit apud *Baias* Campaniae oppidum VI. idus Iulias, *Camerino et Magno Coss.* et eius cineres urna aurea reconditi sunt in Vrbe ad pontem *Aelium* (2). Quamvis autem sub imperio *Hadriani* persecutio aliquantulum remitteretur, perpassi tamen martyrium sunt praeclaudati Romani Pontifices *Evaristus et Alexander* (3), *Iustinus* et *Publius* Atheniensis Episcopus, *Ma-*

(1) Obierunt circa haec tempora *Titus* discipulus *Pauli*, et *Marcus* adolescens sub *Antonino*; *Alexander* item martyr, quorum inscriptiones profert in itinere Italico Cl. *Mabillonius*. Innumeros cineres Sanctorum celebrat hymno XI. πρὶ αὐτ. ad *Valerianum Prudentius*: ac plures refellunt *Dodwellum* adstruentem dissert. XI. *Cyprianica* martyrum paucitatem. Imperante *Traiano* *Barcochebas* dux Iudaeorum, qui se Messiam esse iactabat, exquisitis suppliciis plurimos Christianos necavit. Inter martyres recensent quoque martyrologia *Antistium* Macedonem, *Phocam* Episcopum *Synopsis* in Ponto, *Maronem* sociosque, *Eustachium* cum *Theopista* coniuge ac liberis, *Eutropium* Episcopum *Xanthi* ceterosque sub *Traiano* interfectos.

(2) *Hadrianum* instante morte fecisse *Spartianus* inquit hosce versus:

*Animula, vagula, blandula,
Hospes comesque corporis,
Quae nunc abibis in loca?
Pallidula, rigida, nudula,
Nec, ut soles, dabis iocos?*

Paraverat sibi tumulum ex *Pario lapide*, quoniam *Mausoleum* *Augusti* oppletum erat. Vbi moles illa *Hadriani*, exstat modo arx S. Angeli.

(3) *Alexandrum*, cum duobus presbyteris *Eventio et Theodulo* pas-

Marius dux militum, *Faustinus* presbyter et *Iovita* diaconus. *Sabina* nobilissima matrona Romana a *Seraphia* virgine Christianae fidei instituta praeceptis, *Symphorosa* cum septem filiis, et *Getulio* viro, atque *Amantio* fratre, ipsius Hadriani tribunis, alii-que plurimi; quorum nomina in libro vitae inveniuntur descripta.

Adoptaverat Hadrianus *Antoninum Pium* filium *Anni Veri* fratris *Sabinae* uxoris suae, atque is extincto Imperatori successit; imperavitque ultra annos 22. abreptus placida morte somno simillima anno 161. die 7. Martii, *Coss. M. Aurel. Antonino III. et L. Aelio Commodus* (1). A caede Christianorum penitus *Antoninum* non abstinuisse, evincitur ex inscriptione *Alexandri* martyris reperta in coemeterio *Callisti*, et ex actis *S. Felicitatis*, et septem filiorum, quos nolentes idolis sacrificare vario poenarum genere affecit.

Sed crudelius saevit Gentilium furor, imperium moderante *M. Aurelio Antonino Vero*. Is, qui *Pii* gener erat, vir nempe *Valeriae Faustinae* eius filiae, principatum exercuit usque ad annum 180. quo anno interijt apud *Vindobonem*, nunc *Viennam Austriae* 16. die Martii, *Fulvio Bruttio II. et Quintilio Candiano Coss.* Exorta hoc *Caesare IV. Ecclesiae* persecutio anno 162. in qua sepeliendis martyribus, alendisque pauperibus pietatem exercuere *Pastor* presbyter R. E., et *Pudentiana* atque *Praxedes* virgines. Praeter *Iustinum Ro-*

passum sub *Aureliano* acta quaedam testantur. Intellige *Aurelium* comitem et iudicem, non *Aurelianus* Imperatorem, ut legitur in quibusdam exemplaribus *Vsuardi*. Passus circa haec tempora *Onerimus* *Pauli* discipulus.

(1) *Antoninus Pius* ab anno 138. usque ad annum 161. tenuit imperium, eique successit *M. Aurelius Antoninus*, qui imperavit usque ad annum 180. Interea tamen ab anno 161. usque ad annum 169. rempublicam administravit etiam *Lucius Verus*, quem *M. Aurelius* adscivit in consortium imperii. Primum duorum simul imperantium exemplum.

Romanosque Pontifices *Pium*, *Anicetum* et *Soterem* superius laudatos, martyrii palmam sub *M. Aurelio* consecuti fuerunt circa an. 167. duodecim *Philadelphenses*, *Smyrnae Pionius*, *Pergami Pappus*, *Papulus* et *Agathonica*, martyres *Lugdunenses* 48. anno 177. quorum cineres proiectos in *Rhodanum* scribit *Augustinus* in lib. *de cura gerenda pro mortuis* num. 8. *Augustoduni Symphorianus*, *Hermias* in *Ponto*, *Atinae Julianus*, *Pontianus* *Spoleti*, in *Sardinia Potitus*, *Lugduni Epipodius et Alexander*, *Apameae* in *Phrygia Alexander* alter et *Caius*, *Cabilone Marcellus*, *Trinurtii Valerianus*, *Sidotece Andochius*, *Thirsus*, et *Felix*, *Mediolani Gervasius et Protasius*, *Vesuntii Ferrucius* presbyter cum *Ferrutio* diacono, *Valentiae Allobrogum Felix* presbyter cum diaconis *Fortunato et Achilleo*, *Divinione Benignus*, *Sagaris Laodiceae, Heraeae Gliceria*: quos ex ingenti martyrum numero sufficiat commemorasse. (1) *M. Aurelio* cum *Quadis* ultra *Danubium* bellum gerente, et siti premente exercitum, Christianorum militum precibus e caelo prodigiosum cecidisse imbrem, et hostes fulminibus in fugam versos, *Eusebius* lib. V. cap. 5. alique scriptores posterorum memoriae tradiderunt. (2)

Regnavit post *M. Aurelium L. Aurel. Commodus* eius filius, *Marciae* concubinae insidiis praesentissimo
Tom. I. P mo

(1) Apud *Eusebium* lib. IV. cap. 1. inter martyres *Lugdunenses* commemorantur *Maturus* neophytus, *Attalus* *Pergamenus*, *Blandina* et *Bibildes*, *Ponticus* adolescens, et *Photinus* *Episcopus* maior nonagenario. Ex illo capite constat *Gentiles* obicisse Christianis *Thyesteas coenas*, et incestos *OEdipi* concubitus.

(2) Hanc pluviam *Gentiles* diis suis referebant acceptam, ut constat ex nummis, et ex sculpra in columna *Antonini* imagine *Iovis Pluvii*. Vide citato loco *Eusebium*, et adnotationes *Valesii*. Ven. *Baronius* plura ad annum 176. De nomine legionis fulmineae, seu fulminatricis, quo designantur illi milites, complures adversantur *Eusebio*.

mo hausto veneno, dum illud evomeret, a Narcisso palaestrita suffocatus pridie cal. Ianuarias anno 192. ipso *Augusto VII. et P. Helvio Pertinace II. Coss.* (1) Tranquillior fuit sub hoc Principe status Ecclesiae; tametsi anno 185. iuxta Ruinartium capitali sententia damnatus sit *Appollonius* ordinis senatorii, a proprio servo delatus Perenni praefecto.

Arripuit extincto Commodō imperium *P. Helvius Pertinax* ex civitate Alba Pompela in Gallia Cisalpina ad Tanarum sita: sed Pertinace interfecto cum vix dies 88. imperasset, anno 193. die 28. Martii, imperium a Praetorianis pecuniae pollicitatione, armorumque vi occupavit *M. Didius Severus Iulianus Mediolanensis*: qui tamen promissorum immemor a gregario milite trucidatus fuit eodem anno 193. calendis Iunii, *Q. Sosio, et Iulio Erutio Coss.*

Renunciatus ab ea die Imperator *L. Septimius Severus Pertinax*, interim Pescennio Nigro in Syria et Clodio Albino in Britannia imperii sibi adrogantibus auctoritatem: quorum unum apud Antiochiam proximo anno 194. Severus superavit, alterum vero sibi conciliare studuit oblata Caesaris dignitate (2). Mor-

vī

(1) *Commodus* uxorem habuit Crispinam Quinti filiam, concubinas autem CCC. Appellatus fuit *Caesar* anno Chr. 166. et anno proximo *Augustus*. Sororem Lucillam occidit, quaestionem exercente Perenne. Perstringit illius vitia Lampridius. Sprevisse prudentum consilia scribit Herodianus. Christianis perpercisce fertur ob preces concubinae suae Marciae. Latam ab eo legem adversus delatores Christianorum, punitumque fractis cruribus accusatorem Apollonii martyris, tradit Eusebius lib. V. cap. 21. Ceterum de M. Aur. Antonino, cognomento Philosopho, Commodi patre, ita Ausonius:

Successore suo moriens, sed Principe pravo,

Hoc solo patriae, quod genuit, nocuit.

Iulius Capitolinus Commodum ex illegitimo concubitu natum putat. Fuit enim Faustina eius mater adulteriis infamis.

(2) Severus parentes habuit Marcum Getam, et Fulviam Piam.

vī Severus adversus Ecclesiam persecutionem V. de qua proximo saeculo tertio.

CAPVT VI.

Quaenam secundo vertente saeculo fuerit Ecclesiae doctrina, ac disciplina.

EAdem semper, et invariabilis fuit doctrina Ecclesiae, sed pro temporum opportunitate iuxta Apostolorum traditiones maiori in lumine collocata. Ipsae traditiones, quas semper negarunt Heterodoxi, a Romana Sede repetendas lib. III. cap. 2. et 3. demonstrat adversus Valentinianos S. Irenaeus. Is, alii-que Patres in dogmate Trinitatis convenere; atque de iis evulsi et eradicati sunt cuncti recentiorum Haereticorum scrupuli. Naevi quidam in PP. scriptis notati labefactare nequeunt fidem communi consensu firmatam. Celebrandum Pascha die Dominico, non luna 14. statuta Pontificum, et huius saeculi concilia demonstrant. Adventus Polycarpi ab Asiaticis pro ea quaestione missi Romam ad Anicetum, et legatio Irenaei ad Eleutherum nomine martyrum Lugdunensium, docent servandam esse cum Ecclesia Romana unionem, et maiores causas ad sedem Apostolicam referendas. Martyrum cultus, Sanctorum gloria, Pa-roeciarum institutio, et Ecclesiastica hierarchia ha-

P 2

bent

Piam. Cognominatus est *Pertinax* in honorem Helvii Pertinacis trucidati a Didio Iuliano. Ante imperium militari sorte obtinuerat quaesturam Boëticam, tum Sardiniam, postea legationem proconsulis Africae, deinde creatus tribunus plebis, et Lugdunensis provinciae legatus. Salutatus est Imperator apud Carnutum a legionibus Germanicis. Lege AElum Spartianum. Dicitur solus ex Afris ad imperium evectus: unde Ausonius,

Punica origo illi, sed qui virtute probaret,

Non obstare locum, cum valet ingenium.

bent ex historia secundi saeculi locupletissima testimonia. Sanctificatio item diei solis, et fidelium conventus ad agendam synaxim eodem saeculo enituit.

Quantum attinet ad disciplinam, didicimus ex Justino, collectis aliqua in domo tamquam in templo fidelibus, illis commentaria Apostolorum cum aliis divinis libris fuisse lecta, habitum sacerdotis sermonem, oblatam deinde Eucharistiam. Haec etiam laicis sub utraque specie fuit administrata, et lactentibus ori infusa Divini poculi pars exigua. Saevientibus persecutionibus, data in laicorum manus ad proprios ferenda lares. Baptizandi ter in aquam in Trinitatis nomine nudi immergebantur. Adhibitas caerimonias exorcismi, insufflationis, inunctionis, et impositionis manuum sacerdotis baptismum administrantis, scripta Patrum declarant. Mel quoque, et lac degustandum tradebatur baptizatis ad spiritualem nativitatem, morumque simplicitatem, et innocentiam significandam. Fideles diebus Dominicis stantes orabant, ac ut plurimum facie ad Orientem conversa (1).

AP-

(1) Templi secundo saeculo peculiaribus in locis constructa. Talia fuere distributi ab Evaristo tituli. Inter istos domus Euprepiae. Dicata a Pio successore Hygini Ecclesia in Thermis Novati. Enituit illic Praxedis virginis pietas. Est eadem sacra aedes perantiquus pastoris titulus. Reliquos alibi descripsimus. Septem diaconis ad curam pauperum gerendam commissae Urbis regiones; qui propterea appellati sunt *regionarii*. Ex Ignatii martyris epistolis accepimus ratam non fuisse sine Episcopo Eucharistiam, huiusque oblationem. Baptismum item ab illo, aut eius saltem nutu, administrandum. Inde et *hierarchiam*, ordinesque sacrorum ministrorum didicimus, et Episcoporum praesertim a presbyteris distinctionem.

APPENDIX.

De externis rebus.

ANno 101. *Traianus* Decebalum Dacorum Regem bello vicit. 102. Dacia in provinciam redacta: devicti Arabes: impositus pons Danubio. 103. Actus a Traiano de Dacis triumphus. 104. Alimenta ab Imperatore 5000. pueris Italici assignata. 105. Aedificatus a Traiano portus Anconae. 106. Secundo Dacico bello *Decebalus* sibi mortem conscivit. 107. Aquae Marciae ductus 23. milliariorum spatio refectioni. 108. *Hadrianus* Pannoniae propraetor repressit Sarmatas. 109. Instaurata *Via Appia* a porta Urbis Capena ad Capuam usque, atque inde Brundisium. 110. Dirutae terraemotu tres Galatiae urbes, ac Pantheon fulmine attactum. 111. *Traianus* Romae magnificas extruxit bibliothecas. 112. Parthis Armenisque bellum indictum. 113. Erecta in foro, et dicata Traiano columna. 114. Assyria venit in potestatem P. R. Traiani Forum, et Basilica Vlpia Romae dicantur. (1) 115. Ingenti terraemotu quassata est Antiochia: Iudaei Cyrenenses irruerunt in arma, et innumeros Romanos Graecosque occiderunt, eorumque viscera depasti sunt. 116. In eosdem Iudaeos Aegyptum vastantes missus a Traiano *Marcus Turbo* ingentem prostravit illorum numerum. 117. *Traianus* Ctesiphontem cepit, ad Oceanum pervenit, Syriam adiit, in Cilicia decessit. 118. Remisit *Hadrianus*, crematis tabulis, Iudaeorum tributa. 119. *Traianus* inter Deos re-

(1) Coss. *Hasta*, et *Vopisco*, id est, anno 114. Iudaei deficientes a Traiano eodem proximoque anno occiderunt in Aegyptu hominum ducenta millia; atque in Cypri insula ducenta quadraginta millia itidem trucidarunt: ab hoc autem tempore capitale illis fuit illuc appellere.

latus: Ierosolyma dicta est *Aelia*. Iudaei in pago Te-
rebintho equorum pretio venundati. 120. *Hadrianus* in
Sarmatas movit: eversae terraemotu Nicomedia urbes-
que finitimae. 121. *Circum* Romanum *Hadrianus* re-
fecit. 122. Barbaros a Romanis muro 80. M. divisit.
123. Aedem Augusti Tarracone restituit. 124. Sacra
Eleusina celebravit Athenis. 125. *Serenius Granius* Pro-
consul Asiae iniquum credidit Christianos, nullo ob-
iecto crimine, occidi. 126. Transmisit *Hadrianus* in
Africam. 127. *Iovi Olympio* aedem, sibi que aram Athe-
nis *Hadrianus* dicavit. 128. *Sabinam* dicit Augustam:
cum Rege Parthorum Cosrohe inijt amicitiam. 129.
Terraemotu Nicopolis et Caesarea corruerunt. 130.
Pelusium veniens Imperator Pompeii tumulum magni-
ficentissime ornavit. 131. Mergitur *Antinous*, quem
Hadrianus perdit amabat, in Nilo; refertur inter
Deos, atque ex eius nomine *Antinoia* civitas conditur.
132. Atheniensem miri operis bibliothecam *Hadria-
nus* exstruxit, et edidit agonem. 133. Missus *Iulius
Severus* contra Iudaeos Palaestinam depopulantes. 134.
AEquatae solo 50. Iudaeorum arces, et 980. vici
ferro et igne vastati. 135. Iudaeis omnibus agro Ie-
rosolymitano interdictum. (1) 136. Alani contra Ro-
manos concitati repressi sunt a *Flavio Arriano*. 137.
Absolvit *Phlegon* Hadriani libertus opus de *olympia-
dibus*. 138. Obiit calendis Ianuarii *Aelius Verus* ab
Hadriano creatus Caesar, et adoptatus. 139. *M. Au-
relius* ab Antonino Pio renunciatus est Caesar. 140.
Obiit

(1) Ad annum imperii Hadriani 18. refert Eusebius lib. IV.
cap. 6. edictum ne Iudaei in regionem circa Ierosolymam si-
tam auderent pedem inferre, citatque Aristonem Pellacum. Au-
ctor seditionis Iudaicae debitas poenas persolvit. Fuit is *Barche-
chebas*, quod nomen stellam significat, commemoratus cap. 5.
in notis ad Traianum. Hunc ad fucum Iudaeis faciendum stip-
ulam in ore accensam anhelitu ventilasse, ut flammam evome-
re videretur, scribit S. Hieronymus II. adversus Rufinum apo-
logia.

Obiit Antonini uxor *Faustina*. 141. *Marcion* advenit
Romam. 145. Vno partu mulier enixa est quinque
liberos. 158. Restituit *Antoninus Pius* aedem Augu-
sti. 161. Sequuta est Antonini mortem eius apotheo-
sis. 162. Exundavit Tiberis, et Parthi caesis Roma-
norum copiis Syriam vastarunt, et occuparunt Ar-
meniam. 163. In Armeniam *Satius Priscus* irrupit. 164.
Parthi ultra Euphratem pelluntur, et *Vologeses* illorum
Rex a *Cassio* vincitur. 165. *Peregrinus Cynicus*, si fi-
des habenda est Luciano, sese in rogam iniecit. 166.
Medos *Marcus Verus* invasit. 167. *M. Aurelius*, et *L.
Verus* triumpharunt de Parthis. 168. *Avidius Cassius*
vicit Bucolicos. Pestilentia multas vexavit provincias.
169. Germania Romanis subiicitur. 170. *Lucius Ve-
rus* exstinguitur apoplexia. 172. Marcomanni transitu
Danubii a *M. Aurelio* delentur. 173. In deditionem
recepti, atque illorum plurimi in Italiam translati sunt.
174. Insignis de Quadis reportata victoria. 175. Arri-
puit *Avidius Cassius* tyrannidem: togam virilem in-
duit *Commodus*. 176. Periit ex podagra in vico Ha-
gale ad radices montis Tauri *Faustina* iunior, coniux
M. Aurelii, sed adulteriis infamis. 177. *Commodus* *Cri-
spinam* duxit uxorem. 178. De Quadis et Hermaduris
relata victoria. 179. A *Paterno* barbari superantur.
180. Sirmii *M. Aurelius Antoninus* decessit. 181. Trium-
phavit *Commodus* de Germanis. 182. Alexandriae *Se-
rapidis* templum incenditur. 183. Daci et Germani re-
cusantes *Commodi* imperium bello impetuntur. 184. Bri-
tanni rebelles a ducibus Romanorum devicti. 185. In
Commodum cum aliis conspiravit soror Lucilla. 187.
Idem *Commodus* Annubim colit, et sacra Isidis cele-
brat. 189. Pestis in urbem Romam, et in Italiam
desaevit. 190. Fames grassatur Romae, et evitatis in-
sidiis *Commodus* Cybeli sacrificat. 191. Palatium, aedes
Vestae, Urbisque pars maxima incenditur. 192. *Mar-
ci* pellicis, et *Electi* cubicularii insidiis *Commodus*
in-

interficatur. 193. *Pescennius Niger* a Syriacis legionibus dicitur Imperator. 195. *A Severo* Nisibis, urbesque aliae captae fuerunt, vastata Arabia, Parthi, et Adiabene devicti. 197. Byzantini ad deditionem compulsi. 198. *Albinus* in Gallis a Severo expugnatur. 199. Is ad bellum Parthicum proficiscitur. 200. Captae a Severo Babilonia, Seleucia, Ctesiphon, ac tota Parthiae provincia.

Celebres secundo saeculo humana sapientia fuerunt *Plutarchus* Cheronensis sacerdos Pythii Apollinis, qui Ethica, Historica, et Politica limatissimo stilo conscripsit. *Dio Chrysostomus* orator, quem Synesius Aquilam, et Cygnum appellat. *Aulus Gellius* grammaticus Noctium Atticarum candidus elecubrator. *Cornelius Tacitus*, cuius dictio in libris historiarum uberior, in annalibus pressior habetur. *Arrianus* Nicomediensis, Epicteti discipulus, Philosophus, orator, historicus, dictus *novus Xenophon*. *C. Suetonius Tranquillus* cuius XII. Caesarum vitae plus habent nervorum, quam corporis. *Appianus Alexandrinus* scriptor historiae utilioris viris militaribus, quam civilibus. *Claudius Aelianus* Praenestinus Attica praeditus eloquentia. *Pausanias* Cappadox Graeciae antiquitates erudite, licet minus facunde, decem libris complexus. *Claudius Ptolemaeus* Pelusiensis in Geographicis, et Astrologicis sapientissimus. (1) *Diogenes Laertius* Ci-

(1) Mitimus *Appollodorus*, *Sextum Iulianum Frontinum*, *Rab. Eliazer*, et *Rab. Ada Babylonium*. De *Claudio Ptolemaeo* Alanus in anti Claudiano:

Dioitis ingenii vena Ptolemaeus inundans

Devestus superas curru rationis in arces.

Colligit astrorum numeros, loca, tempora, cursus.

Pervenisse traditur ad tempora Marci Antonini, qui inauguratus est Imperator anno Chr. 161. *Epictetus* Hierapolitanus Philosophus Stoicus, cuius *Enchiridion* Graece scriptum Latinitate donavit Angelus Politianus; ac tantae admirationis, ut eiusdem

Cilix veterum Philosophorum sedulus indagator. *Iustinus* historicus *Trogi Pompeii* praeceptoris sui abbreviator nitidus, ac disertus. *Claudius Galenus* Pergamensis alterum ab Hippocrate decus Medicorum. *Athenaeus* scriptor *Δειπνοσοφισταί* id est *sermonum convivialium*, dictus ab aliquibus *Varro Graecorum*. *Hermogenes* Tarentis rhetor, *Antiochus sophista* vocatur. *Lucius Appuleius* Platonius, de quo Vives, *Appuleius in Asino plane rudit*. *Lucianus* Samosatensis Atheus, qui, ut aiebat Lactantius, nec diis, nec hominibus pepercit. (1) *Iulius Pollux* Naucratica laudatus ob varietatem et copiam verborum. *Celsus Epicureus*, qui fidem, moresque Christianorum opere inscripto *ἀνδραλόγα* oppugnavit. *Phegontis* liberti Hadriani meminimus paulo supra. *Atticus*, Platonius, *Herodianus* Graecus, *Oppianus* Cilix, qui carmine scripsit de piscibus, *Papinianus* cognominatus. *Asylum* Iuris, *Maximus Tyrius* Philosophus, cet. (2)

Tom.I.

Q

TER-

dem Epicteti lucerna scitilis venum ierit tribus drachmarum milibus. Existimo, tamen fuisse aliquantulum sepiorem. Romae enim servivit Epaphrodito familiari Neronis et imperante Domitiano rediit in Phrygiam. Nemo autem seipsum interemit anno Chr. 68. qua aetate cum Epictetus adultus fuerit, videtur mortem obiisse antequam M. Aur. Antoninus auspicaretur imperium. Accedit, quod sub Hadriano, qui an. Chr. 117. successit Traiano, floruit Flavius Arianus Nicomediensis; Philosophus, historicus et Iureconsultus percelebris, alter *Xenophon* dictus, et qui Epicteti fuerat discipulus et auditor. Non abs re erit utriusque hoc in loco meminisse, licet Epictetum commemoraverimus in appendice I. saeculi.

(1) *Lucianus*, et *Celsus* circa idem tempus dicuntur vixisse, et illum quidam referunt ad Traiani aetatem, quidam ad Marci Aurelii, et ad Commodi imperium. *Lucianum* discerptum a canibus tradit Suidas.

(2) Huius sunt generis *Plinius* Iunior, qui panegyricum dixit Traiano, *L. Forus* brevis, et expolitus historicus, *Solinus* polyhistor, *Dionysius Milesius* historiographus, *Iuventius* et *Iulius*

TERTIVM
ECCLESIAE SAECVLVM.

CAPVT I.

Romani enumerantur Pontifices.

PRae fuerunt Romanae et Apostolicae Ecclesiae tertio saeculo *Zephyrinus*, *Callistus*, *Urbanus*, *Pontianus*, *Antherus*, *Fabianus*, *Cornelius*, *Lucius*, *Stephanus*, *Sixtus II.*, *Dionysius*, *Felix*, *Eutychianus*, et *Caius*: quos omnes inter sanctos veneratur Ecclesia.

XVI. *Zephyrinus*, qui Pontificatum inierat an. 201. decessit VIII. cal. Sept. anno 219. iuxta *Baronium*, cuius chronologia aberrat biennio, 221. Defecisse ad Montanistas videtur innuere cap. I. adv. *Praxeam* *Tertullianus*, sed huius libro de *pudicitia* calumnia ista retunditur.

XVII. Suffectus ei est *S. Callistus I.* cuius Pontificatus ab anno 219. usque ad annum 224. protenditur. Eo anno post aedificatam basilicam *Transtiberinam*, et amplum in via *Appia* coemeterium *Coss. Claudio Iuliano II. et Crispino* in puteum demersus est pridie id. Octobris, et ingestis rudibus suffocatus (1).

XVIII.

Iulius Gelsi ICC. Philostratus scriptor vitae *Apollonii Thyanei* videri hominis, et sophistarum, qui usque ad tempora *Severi* Imperatoris vixerunt. *Spartianus* in *Hadriano* commemorat *ICC.* quibus is in causis diiudicandis utebatur, praeter *Iulium Celsum*, *Meratium Priscum*, *Domitium Labeonem*, et *Salvium Iulianum*.

(1) *Callistum* ad sacrum ministerium vasa argentea confasse tradidit *Ven. Baronius* ad an. 233. Sacro regeneravit baptismate *SS. Caeciliam*, *Valerianum*, ac *Tiburcium*, de quibus infra cap.

SAECVLVM III. CAPVT I. 123

XVIII. Tenuit deinde Pontificatum *S. Urbanus* filius *Pontiani* *Romani* civis usque ad annum 231. quo martyrio coronatus est die 15. Maii, *Claudio Pompeiano* et *Feliciano* gerentibus consulatum.

XIX. Creatus postea *S. Pontianus* *Calpurnii* filius, relegatus ab *Alexandro Severo* in *Sardiniam*, et sub *Maximino* fustibus caesus die 14. Martii anno 235. *Severo*, et *Quintiano Coss.*

XX. Ordinatus in eius locum *Antherus*, qui nondum expleto Pontificatus anno, a *Maximo P. V. III.* nonas Ianuarias occiditur in tertio lul. *Maximini A. Consulatu*, nempe anno 236. (1)

XXI. Post *Antherum* Pontificatum gessit *S. Fabianus* *Romanus* ad annum usque 250. electus, ut aiunt, columba super caput eius desuper advolante; martyrioque coronatus in persecutione *Decii* die 20. Ianuarii, ipso *Decio II. et Grato Coss.* (2)

XXII. Gubernavit deinde Ecclesiam *S. Cornelius*, schisma constante *Novatiano*; et exortis circa lapsos controversiis, coronatus et ipse martyrio secundo *Ponti-*

Q²

ti-

cap. 5. Basilicam *Transtiberinam* dicatam *Virgini* ab eodem *Callisto* Platina, *Pagius*, aliique adserunt. Idem *Callistus Romanus* fuit, et filius *Domitii*. Eius decretalis, quae exstat I. conciliorum volumine, et aliae usque ad *Siricium* creduntur passim supposititiae.

(1) Quidam hoc in loco intrudunt Pontificem *Cyriacum* nomine, de quo in actis *SS. Ursulae* et sociorum: facentur omnes eruditi hunc Pontificatum esse fictitium, actorumque *Ursulae* fidem labescere. Egi de his in dissertatione de *SS. Pontiano* et *Anthero*. *Antherus* genere *Graecus* fuit, diligens actorum martyrum collector, unde et habetur *Martyrologii* primus auctor.

(2) *S. Fabianus* damnavit *Privatum* *Lambesitanum* Episcopum, etiam in concilio 90. Episcoporum in *Africa* condemnatum. Ignota *Privati* haeresis. Missos a *Fabiano* in *Gallias* Apostolicos viros scribit *S. Gregorius Turonensis* lib. I. Hist. Fr. Celebratur idem *Fabianus* laudibus *S. Cypriani* epist. 56. ad *Corn.*

124 ECCL. HIST. BREVIARIUM
tificatus sui anno, aer. vulg. 252. decimo octavo cal.
Octobris, in consularu *Galli, et Volusiani*.

XXIII. Sedit deinde *Lucius* Porphyrii Romani filius, exiguo et ipse tempore; cum martyrium subierit in 2. consularu *Volusiani*, id est proximo anno 253.

XXIV. *Lucio* successit *Stephanus* patria Romanus, traditionis de non repetendo baptismo assertor, et vindex (1), et fidei, quam effuso sanguine confirmavit, propugnator illustris. Obiit 4. nonas Augusti: *Valeriano IV. et Callieno III. Con.* nempe anno 257.

XXV. Episcopatum deinde gessit *Sixtus II.* Atheniensis uno tantum anno, animadversus in coemeterio, ut inquit *S. Cyprianus*, non, ut ait *Prudentius*, affixus cruci, VIII. idus Augusti, anno 258. *Coss. Tusco et Basso*.

XXVI. Ad Pontificatum evectus est post *Sixtum* *Dionysius* presbyter Rom. E. a SS. *Basilio*, *Dionysio* Alexandrino summo opere commendatus: qui migravit ad Dominum die 26. Decembris an. 271. in 2. *Aureliani A.* consulari (2).

XXVII. In Petri cathedra sedit post *Dionysium* *S. Felix I.* qui et martyr decessit III. cal. Iun. anno 267. consularum *Tacito* et *AEmiliano* gerentibus.

XXVIII.
(1). Fuere qui controversias de Haereticorum baptismo inter *Stephanum* et *Cyprianum*, huiusque concilia, et epistolas de eodem baptismo pertractantes reiecerunt inter apocrypha. Sed vide quae scripsimus lib. XXXI. de Tb. disc. cap. 13. *Legge* et tres *Ioannis Sbaraleae* contra *Missorium* dissertationes, necnon secundam epistolam *Eusebii Philaethis* ad *Franciscum Morenas*.

(2). Quidam cum *Antonio Pagio* censent *Dionysium* decessisse *Coss. Claudio II. et Paterno*, id est, anno 269. *Peravio* vero ait vita functum *Coss. Antiochiano et Orfito*, anno nimirum 270. *Pagii* autem haec est chronologia: *Zephyrinus* creatus fuit Pontifex anno 197. *Callistus* 217. *Urbanus* 222. *Pontianus* 230. *Antherus* 235. *Fabianus* 236. *Cornelius* 251. *Lucius* 252. *Stephanus* 253. *Sixtus II.* 257. *Dionysius* 259. *Felix I.* 269. *Eutychianus* 275. *Gaius* 283. *Marcellinus* 296.

SAECVLVM III. CAPVT I. 125

XXVIII. Romanam deinde Ecclesiam gubernavit *S. Eutychianus* Lunensis, qui suis manibus sepelivit martyres plusquam 342. Sedit autem an. 8. et decessit die 7. Decembris, an. 283. in consul. *Gaii A. II. et Garini*.

XXIX. *Caius* Dalmata, et Salonitatus ad Episcopatum Romanum post *Eutychianum* evectus, sanctissime illum administravit usque ad VI. consularum. *Diocletiani*, id est, annum 296. coronatus X. cal. *Marias*. Sedit postea *Marcellinus*, de quo in saeculo proximo.

PATRIARCHARVM NOMINA.

Tertio saeculo praefuerunt Alexandrinae Ecclesiae post *Demetrium* *Heraclas*, *Dionysius*, *Maximus*, *Theonas*: Antiochenae post *Serapionem* *Asclepiades*, *Philetus*, *Zebenus*, *Babylas*, *Fabius*, *Demetrianus*, *Paulus Samosatensis*, *S. Domnus*, *Timotheus*, et *S. Cyrillus*: Ierosolymitanae post *Narcissum* *Dio*, *Gordius*, *Alexander*, *Maxabanus*, *Himenaeus*, et *Zabda*.

CAPVT II.

Tertii saeculi recensentur concilia.

Occurrunt primo synodi rebaptizantium, nullius in Ecclesia auctoritatis. Quarum prior est *Agrippini Carthaginensis*, celebrata circa annum 215. Aliae indictae fuere ab *Agrippini* successore *Cypriano*, una anno 255. altera anno 256. et alia rursus eodem anno frequentior ac plenior. Eodem anno, sive, ut sentit *Baronius*, 258. coactae item fuerunt synodi *Iconii*, et *Synadae*, quibus omnibus reicitur latum ab Haereticis baptisma.

Di-

Dixi eas synodos nullius auctoritatis, quoniam valere Haereticorum baptismum decrevit Stephanus Papa, et ea quaestio finita postea fuit, ut inquit Augustinus, *plenario concilio*, quod alii putant fuisse Nicaenum, alii autem Arelatense.

In causa vero lapsorum, et contra libellaticos synodis Patrum saluberrima edita fuerunt decreta: *Carthagine* sub Cypriano an. 251. et 252. ac rursus 254. in causa Basilidis Legionensis, et Martialis Asturicensis Episcopi contendentium, quamvis libellatici forent, propriis sedibus restitui. Actum pariter de recipiendis lapsis sub *Cornelio* an. 241. coacto Romae 60. Episcoporum concilio.

Adversus haereses ea, quae sequuntur, indicta sunt. Contra Origenem anno 230. *Alexandrinum* sub Demetrio (1). Adversus Privatum anno 140. *Lambesitanum* in Africa. Adversus Beryllum *Bostrenum* in Arabia anno 244. Adversus Noetum *Ephesinum* anno 255. Duobus *Antiochenis* 265. et 270. damnatus Paulus Samosatenus (2).

CAPVT III.

Haeretici, et Haereticorum commenta.

PRaxeas a Phrygia, quem circa annum 209. refutavit Tertullianus, unus e Cataphrygibus, seu Montanistis, *Patri-passianorum* sectam instituit, eorum sci-

(1) Origenes ea in synodo damnatus est, non propter haeresim, sed quoniam ordinatus fuerat in aliena Dioecesi, et genitalibus abscissis. Vide dissert. 4. in III. saeculum.

(2) Alias synodos contra Paullum celebratas innuit Eusebius lib. VII. H. E. cap. 28. Poscremiam, quam consignavimus anno 270. qui cum Pagio Dionysii Papae obitum figunt die 26. Decembris anno 269. ad hunc annum retrahunt, immo ad annum 266. Pearsonius.

scilicet, qui aiebant Patrem descendisse in utero Virginis, et crucis subiisse patibulum. Praxeam sequuntur sunt *Beryllus*, et *Sabellius*, qui SS. Trinitatis personas tria dumtaxat esse nomina putaverunt.

Beryllus Bostrorum in Arabia Episcopus, ausus asserere Dominum, antequam inter homines versaretur, non substitisse in propriae differentia Personae, ut inquit Eusebius lib. 6. cap. 33. haeresim disseminabat anno 230. *Noetus* Ephesinus, quamvis Theodoretus illum vocet Smyrnesem, circa annum 245. vestigia Berylli calcavit, et Christum eundem esse cum Patre, et Spiritu Sancto dogmatizavit. *Sabellius* vero Ptolemaide natus circa annum 256. tam pervicaciter tres divinas Personas in unam hypostasim, tamquam tres appellationes convenire affirmavit, ut ab ipso divinae Triadis oppugnatores denominentur *Sabelliani*.

Propugnavit Sabellianum dogma *Paullus Samosatenis* favore Zenobiae Reginae Palmyrenorum eventus ad Episcopatum Antiochenum, et damnatus duobus conciliis supra commemoratis (1).

Vixit eodem saeculo *Novatus* presbyter Carthaginiensis fautor Novatiani, qui circa annum 251. tradidit lapsis post baptismum non esse impendendam absolutionem (2).

Deterior ceteris videtur haeresis *Manichaeorum*, exorta anno 277. Huius auctor *Cubricus*, Persarum lingua *Manes*, Graeca *Manichaeus*, quasi fundens manna, vocatus. Is duo principia post Marcionem, bonum unum, alterum malum constituit: hinc duas in ho-

(1) Paullum Samosatensem renovasse haeresim Artemonis, et Theodoti Coriarii, aurumantium Christum nudum esse hominem, affirmat Eusebius lib. V. Hist. Eccl. cap. 28. Cum summo dedecore Paullum ex Ecclesia exturbatum scribit idem Euseb. lib. VII. cap. 30.

(2) Auctores complures, praesertim Graeci, Novatum cum Novatiano confundunt, decepti nominum similitudine.

homine oppositas animas, pugnam concupiscentiae et rationis, certamen carnis et spiritus, boni et mali-que commixtionem in qualibet re-creata adstruebat: a principe tenebrarum vetus Testamentum, a Deo bono editum novum opinabatur. Christum apparen-ter crucifixum, eiusque animam in globo solis resi-dere putavit. Praeluserunt ei *Terbinthus*, et *Scythianus*, his praedictus *Marcion*, et *Bardesanes* Syrus, atque istis Aegyptii, ac Persae, qui *Idem* et *Osiridem*, seu *Oromasdem* et *Armanium*, aut qualicumque ap-pellaverint nomine, duplicem invexerunt cunctarum rerum causam, bonam et malam (1).

Fuerunt Haeretici alii nominis obscurioris: *Nepos* Aegyptius, qui Papias, sive Millenariorum recoxit errorem: *Valesii* sibi met, et hospitibus virilia secan-tes: *Angelici* cultum latriae Angelis impendentes; et *Apostolice* eos, qui utuntur uxoribus, a sua arcen-tes communione.

CA-

(1) Apud Eusebium lib. VI. H. E. cap. 37. memoratur hae- resis quaedam cognominata *Arabica*, asserentium animas homi- num simul cum corporibus interire, et simul pariter resurre- cturas, eandemque haeresim refutasse, et exstinxisse fertur Ori- genes. *Rebaptizantes*, quorum memini superiori capite, et *Mil- lenarios* quosdam, non Cerinthii, sed Papias sectatores, quo- niam errarunt, vel non explorata traditione, vel nondum ex- pressis Ecclesiae definitionibus, et quoniam abscissi non fue- runt a fidelium communione, non ausim Haereticos appellare. Meminit proximo capite 38. Eusebius haeresis *Helcesitarum*, qui integrum *Paullum* repudiabant, et aiebant indifferentem rem esse Christum abnegare, alia comminiscens absurda; quae ta- men haeresis simul nata et exstincta est. Videntur alia dogmatizas- se ab Helcesitis, de quibus superiori saeculo cap. 3. Hos re- censitos ab Eusebio sub Gordiano et Iulio Philippo, hoc nem- pe saeculo III., describit Origenes in Psalmum LXXXII.

CAPVT IV.

De scriptoribus Ecclesiasticis tertii saeculi.

PRaeterito, ac praesenti saeculo floruit *Q. Septi- mius Tertullianus* presbyter Carthaginensis, quem defecisse ad Montanistas traditur circa an. 192. obiis- se autem circa 220. Se fuisse Gentilem, et patre cen- tutione natum, prodidit in lib. de spectaculis. Scri- ptor sententiis creber, locutione difficilis, pro Chri- stiana religione strenue contra idolatras pugnavit: Marcionem, Praxeas, Valentinianos et Cainianos exa- gitavit; sed in plura etiam lapsus est paradoxa, af- firmans rationalem animam, et fortassis etiam Deum, esse sui generis corpus, angelos cum filiabus Cain incestam perpetrasse libidinem, et secundas nuptias esse tamquam supra damnandas.

Hippolytus Portuensis Episcopus florebat circa an- num 234. ad quem usque chronicum suum protraxit, prout constat ex cathedra eius marmorea, anno 1551. repertam agro Verano, et adservata in bibliotheca Va- ticana (1). Huius martyrium hymno XI. *πρωτομάρτυρος* cele- bravit Aur. Prudentius.

Eadem cum Hippolyto aetate floruerunt *Minucius Felix*, *Ammonius Alexandrinus*, et *Iulius Africanus*. Mi- nucius in dialogo, quem inscripsit *Octavius*, refuta- vit profanorum fabulas, dictus propterea a Lactantio *idoneus veritatis adsertor*: Ammonius cognomento *Sac- Tom. I.*

R ca

(1) Scripsit canonem Paschalem, annorumque XVI. perio- dum incipientem ab anno I. Alexandri Severi, Christi 222. de quo canone viri doctissimi Aegydius Bucherius, Franciscus Blan- chinius, et Ioan. Dominicus Cassinus. An Hippolytus Episco- pus fuerit *Portus* Romani, an *Ponti*, an *Metropolita* Arabiae, controversatur. Quidam illum cum Hippolyto Thebano con- fundunt.

ca edidit de concordia Mosis cum Iesu opus elegantissimum: et Iulius Africanus tradidit concisa methodo chronographiam; explanavit historiam Susannae, et in epistola ad Aristidem Salvatoris nostri genealogiam (1).

Fuit Ammonii discipulus Origenes Adamantius, Alexandrinus natus ex Leonide martyre: an. 203. praefectus catechumenis instituendis, sed ob audaciam, qua se eviravit, pulsus a Demetrio Episcopo Alexandriae: ordinatus presbyter Ierosolymis ab Alexandro anno 228: et post varia itinera et discrimina mortuus Tyri anno 259. aetatis suae 69. Innumera scripsit opera, inter quae eminent multiplices in libros utriusque Testamenti lucubrationes, et *tetrapla*, *hexapla*, et *oktapla*, accuratae scilicet versionum divinarum librorum complexiones. Errores tamen docuit permultos, ut Pelagianorum *ἀναμαρτίας*, spiritum, animarumque perpetuum circulum, et post iniquorum expiationem finem gehennae. Damnatus fuit a Theophilo Alexandrino, ab Epiphanio in synodo Cypria, et a Vigilio in V. OEcumenica: eiusque libri decreto Gelasii declarati fuerunt apocryphi (2).

Dionysius Alexandrinus Episcopus fuit auditor Origenis, obiitque anno 265. Colitur inter sanctos a Graecis V. non. Octob. a Latinis XV. cal. Decembris. Laudantur eius epistolae ad Fabium Antiochenum, Ammonem, et Cononem, et ad Cognominem Rom. Pontificem. Accusatus a Pentapolitanis de haeresi Sabellii naviter se ipsum purgavit.

Prae-

(1) *Serapionis*, qui scriptis revocare studuit ad frugem Dominum, qui persecutionis tempore a fide desciverat, meminit Eusebius lib. VI. H. E. cap. 12.

(2) Claruerunt inter Origenis discipulos *Ambrosius* olim Marcionita, fidem amplexus cum *Theodisto*, Maximino imperante; *Trypho* sacrae Scripturae peritus, sensusque allegorici scrutator; et *Beryllus*, qui fuit Episcopus Bostrae in Arabia, de quo cap. 3.

Praetermittendi non sunt *S. Cyprianus* Episcopus Carthaginienensis, et *S. Gregorius* Neocaesariensis, cognomento Thaumaturgus. *Cyprianus* discessit quidem a sententia Stephani circa haereticorum baptismum; sed errorem, si admisit, purgavit anno 258. falce martyrii (1). In ceteris libris et epistolis Ecclesiae disciplinam, idolorum vanitatem, unitatem Ecclesiae, virginum, sacerdotum, omniumque mores servavit, ostendit, firmavit, instruxit.

Gregorius vero, qui et *Theodorus*, mirabilem operum patratorem, et a Basilio Magno comparatus Apostolis, et Prophetis, relicta *μετάφρασις*, id est, *expositione* in Ecclesiastem, et epistola canonica de lapsis approbata a VI. synodo, sancto fine quievit post synodum Antiochenam anni 265. cui interfuit, et in qua Paulum Samosatensem damnavit; atque inter sanctos colitur a Graecis, Latinisque XV. calendas Decembris.

Addo Symmachum Samaritanum, qui edidit Graecam veteris Testamenti translationem (2): *Caïum* presbyterum R. E. qui scripsit contra Artemonem, et Theodotum: *Geminum Antiochenum*, qui teste Hieronymo pauca reliquit ingenii sui monumenta: *Hymenaeum Ierosolymitanum*, cuius libros testatur se legisse

R 2

S.

(1) Epistolas, quibus reiicitur haereticorum baptisma, in dubium revocarunt nonnulli. Enituit ea in re Raymundi Missorii ingenium et elegancia. Missorio alii praeluserant, quibus adhaesit in sua historia Eccles. Franciscus Morenas. In Missorium acuit stilum Ioannes Sbaralea; in Morenam Eusebius Philalethes. Nostrum iudicium pronuntiavimus lib. XXIII. Theol. discipl. cap. 5. et lib. XXXI. cap. 13.

Cyprianus ad fidem Christianam conversus opera Caecilii presbyteri, huius sibi cognomentum adscivit. Illius vitam scripsit Pontius ipsius Diaconus.

(2) *Symmachum* fuisse Ebionaeorum haeresi infectum ait Eusebius lib. VI. H. E. cap. 17. Ab illo Ebionitas appellatos esse *Symmachianos* constat ex Augustino lib. I. contra Cresconium cap. 31. et lib. XIX. contra Faustum, cet.

S. Maximus scholiastes S. Dionysii Areopagitae: *Anatolium* Episcopum Laodicenum, qui *canones Paschales* exaravit: *Commodianum*, qui se nominat *mendicum Christi* (1), scriptorem *instructionum* adversus Paganos: *Archelaum* Caschorum in Mesopotamia Episcopum, qui contra Manichaeos disputavit: *Victorinum* martyrem e Pannonia, qui in sacros libros edidit commentaria, omnesque haereses exagitavit: *Pamphilum*, qui scripsit libros quinque *apologeticos* pro Origene, et martyrii palmam obtinuit: *Lucianum* denique, et *Hesychium* martyres, qui in conferendis corrigendisque Graecis divinae Scripturae codicibus sedulam navarunt operam (2).

CAPVT V.

De Romanis Imperatoribus, et martyribus.

INeunte III. saeculo Romanum regebat imperium *Septimius Severus* (3) Afer, filius Marci Getae ac Fulviae Piae. Is enim principatum adeptus anno 193. eum administravit usque ad consulatum *Elpidii*, et *Pomponii Bassi*, ad annum 211. quo mortuus est Eboraci quarta die Februarii. Orta est Severi edicto quinta

(1) Videtur *Commodianus* vixisse temporibus S. Sylvestri, siquidem cap. 33. hortatur Ethnicos, ut ad eiusdem Sylvestri gregem accedant, quamquam hic nonnulli mendum subesse opinantur.

(2) Confutavit Montanistas *Zoticus* Episcopus Ostrenus ac martyr. In eosdem stilum acuit *Caius* discipulus Origenis, de quo lib. VI. H. E. Eusebius. Contra Origenem S. *Metodius* M. Episcopus Tyri. Adversus Manichaeos *Archelaus* Caschorum in Mesopotamia Antistes. *Malchion* presbyter Antiochenus contra *Paullum* Samosatensem.

(3) Cognominatus *Pertinax*, exstinctus in Anglia ingluvie et stomachi cruditate. Restituit *Pantheon*, subegitque Britannos.

ta (1), eaque saevissima persecutio anno 202. Trucidati ramen fuerunt anno 200. Carthagine *Speratus*, alique undecim martyres Scyllitani (2). Interfecti eadem persecutione grassante pater Origenis, *Plutarchus*, *Serenus*, *Heraclides*, *Hera* adhuc cathecumena, alique, de quibus lib. 6. Eusebius. Illustre fuit martyrium virginis *Potamiaenae* post acerbissimos cruciatus cum matre *Marcella* igni damnata, et cuius exemplo permulti Alexandrini cives subiere martyrium. SS. *Perpetuae* et *Felicitatis*, necnon *Rutilii* et *Manvilii*, qui anno 203. martyrium in Africa passi sunt, meminere praeter martyrologia Tertullianus et Augustinus. Passus item circa hoc tempus Albae Helvetiorum *Adaleon*, de quo rom. 2. Maii pag. 35. *Bollandistae*: *Andeoli* subdiaconi in quattuor partes ense ligneo conscissi memoriam colunt martyrologia calendis Maii.

Severo defuncto imperatores creati sunt *M. Aurel. Bassianus Antoninus*, dictus *Caracalla* a veste ad talos demissa, et *Septimius Antoninus Geta*, filii Severi, et

Iu-

(1) Origo persecutionis fuit a Plautiano, quem Severus in Orientem proficiscens reliquerat praefectum Urbis. Idem Severi et Bassiani vitae insidias molitus interfectus est, ut refert Herodianus.

(2) *De Sperato*, qui Carthagine securi percussus fuit, et de proconsule *Saturnino*, qui illum damnavit, et paucis post diebus captus est oculis, vide Tertullianum ad Scapulam cap. 3. *Hera* in Martyrologio Romano die 22. dicitur Irae, et ab Eusebio item lib. VI. cap. 4. *Hraïs*. Tres Heraides distinguendas esse monet eo loci Valesius. Meminit Eusebius proximo cap. 5. S. martyris *Basilidis*, unius ex apparitoribus, qui Potamiaenam duxerant ad supplicium, ad Christum S. virginis apparitione conversi. Nec abstinuit Severus a caede *Philippi* praefecti Aegypti, quoniam Christianae religioni addictus erat. Idem Eusebius cap. 7. et Nicephorus lib. IV. cap. 33. scribunt existimasse nonnullos advenisse imperante Severo tempora Antichristi, atque in ea opinione fuisse scriptorem quemdam, Iudae nomine, qui disseruit de LXX. hebdomadibus Danielis.

Iuliae (1); at Geta, nondum exacto mense a fratre in gremio matris occiditur. Ipse fratricida, cum imperasset an. 6. et 2. m. a Martiale centurione prope Carras urbem Mesopotamiae fuit interfectus, anno 217. *Coss. Praesente et Extricato.*

At brevior fuit principatus *Opelii Sev. Macrini*, eiusque filii *Diadumeniani*, quos an. 218. *Coss.* ipso *Diadumeniano et Advento*, milites obruncarunt, opera Iuliae Maesae aviae M. Antonini. Successit in imperio idem *Antoninus*, dictus, quod fuerit solis sacerdos, *Heliogabalus*, et in nummis *Elagabalus* (2). Is 4. imperii sui anno, aer. vulg. 221. militari tumultu occisus fuit, et proiectus in Tiberim VI. idus Martias. Impurissimus fuit, et appellatus a Dione *Pseudoantoninus et Sardanapalus*, ab aliis *Tiberinus*, *Traetivius*, *Impurus*.

Imperavit deinde *Aurel. Severus Alexander*, natione Syrus, et Elagabali consobrinus an. 13. occisus a militibus XV. cal. Aprilis *Coss. Severo et Quintiliano*, id

(1) *Iulia* fuit secunda uxor, nam prior fuit Marcia, quam aliqui matrem Caracallae falso putarunt. *Iulia* adeo fuit impudica, ut se cum eodem Caracalla incestu polluerit; sibique illo necato Antiochiae mortem conscivit. Privigni cum noverca et germana matre connubium damnat lex divina *Levit. XVIII. Deut. XXVII.* Lex naturae I. ad *Corinth. V.* Lex civilis l. ult. de *Rit. nupt.* et *Virgilius* apud inferos puniri ait *AEn. 1.*

Qui thalamos natae invadit vetitosque hymenaeos.

(2) *Elagabalus* filius fuit Caracallae; an ex *Iulia* matre, an ex *Saemiade* concubina, incertum. Perit trucidatus in latrina, florentissima aetate, annos natus 16. aut 18. tribus iam compressis, et repudiatis uxoribus, *Iulia Cornelia Paulla*, *Aquilia Severa Vestali*, et *Annia Faustina*, quam occiso illi viro *Pomponio Basso* rapuerat. Nupsit quoque *Zotico*, ut inquit *Lampridius*. Ridicula patravit, modo colligens decem milia pondo aranearum; modo eandem copiam mustelarum et murium; adhibuitque in convivio 8. luscus, 8. calvos, 8. surdos, 8. insigniter nigros, 8. laborantes podagra, 8. notabiliter obesos, 8. nasutos, ita servans proloquium, *ἐπεὶ τὸ*

id est anno 235. Sub *Alexandro* autem martyres occubuerunt Romae *Calepodius* presbyter, *Caecilia* virgo cum sponso *Valeriano*, huiusque fratre *Tiburtio*, *Palmatius* consul cum liberis et uxore; *Felix* cum coniuge sua *Blanda*, *Martina* virgo. Item *Quiriacus* Episcopus Ostiensis, *Asterius* presbyter, *Tatiana* matrona, *Aurea* virgo, *Iulius*, et *Hesychius* milites, cum aliis permultis apud Ostia Tiberina peremtis (1).

Exstincto *Alexandro* imperium tenuit *Iulius Maximinus* e Thracia, opilio olim et pastor, trucidatus ab exercitu mense Octobris *Coss. Perpetuo*, et *Rustico*, ac simul inauguratus est Imperator in Africa *M. Ant. Gordianus*, qui seipsum interemit mense Maio iisdem *Coss.* nempe anno 237. Orta sub Maximino persecutio Ecclesiae sexta anno 236. Affectae martyrio *Barbara* Nicomediae, et Alexandriae *Catharina* (2): cuius acta sunt admodum ambigua. A Maximino alios in crucem sublato, alios animalibus nuper occisis inclusos, alios feris obiectos, alios fustibus elisos, affirmat etiam *Capitolinus* (3).

De-

(1) *Aurelius Alexander Severus* matrem habuit *Iuliam Mamaeam* sororem matris Elagabali, Christianam feminam. Repudiata priori coniuge filia Martiani, duxit *Memmiam* filiam *Sulpicii* viri consularis. *Apollonii*, *Abrahami*, *Orphei*, necnon Christi coluisse fertur imagines. Videsis §. 7. *Lampridii*.

Prohibuisse balnea mixta refert *Dion*.

(2) Alias *Ecaterina*.

(3) *Maximinus* parentes habuit *Miceam* Gothum, et *Ababam* Alanam, ut inquit *Capitolinus*. Appellatus est pestis reipublicae. Eo auctore interfectus *Alexander*, qui redeuntem e Thracia amantissime exceperat, et creaverat legionis a se institutae tribunum. Maectari in persecutione Maximini *Lucianus* presbyter Antiochenus eruditione clarissimus; *Pamphilus* presbyter Laodiceus aedificator bibliothecae Caesarensis, cuius nomen *Eusebius* pro suo cognomine adhibuit; *Dorothea* virgo Alexandrina formae, et decoris gloria percelebris. Plura de hac *Eusebius* lib. VIII. cap. 14. Sed ibi *Dorotheae* nomen non lego, ciu-

Devolutum deinde imperium ad *M. Antonium Gordianum* Iuniorum (1) interfectum a Philippo Arabe anno 244. Tum *ad-Philippum*, de cuius religione disceptatur, confossum Veronae a militibus anno 249. trucidato circa idem tempus Romae a cohorte Praetoria *Iulio Philippo* illius filio, adscito in consortium imperii; ac deinde ad *Q. Traianum Decium*, natum in inferiori Pannonia, peremptum a Scythis et in paludem demersum, exeunte anno 251. ipso III. et *Herennio Etrusco Coss.* (2).

Mota sub Decio persecutio Ecclesiae VII. Tradunt sin-

eiusque certamen refertur ad tempora alterius Maximini, et Galerii: de quibus saeculo proximo. Sub hoc tamen Maximino floruisse Dorotheam alii tradunt. Martyrologium Germ. XV. cal. Nov. memoriam agit *S. Tryphoniae* aut *Tryphenae* filii ipsius Decii uxoris, et *S. Cyrilla* eiusdem Caesaris filia locum habet in Martyrologio Adonis. In Romana Ecclesia coluntur *Abdon* et *Sennen* Persae, *Venantius* Camers mirae constantiae adolescens. Illustres quoque in tabulis Ecclesiasticis SS. MM. *Epimachus* et *Alexander*, *Pionius* presbyter, *Amaranthus* Aquitanus, *Marina* virgo Antiochena, cet. Viginti Christianorum millia Antiochiae in templo combusta in nocte Dominicae nativitaris Nicephorus lib. VII. cap. 6. et Genebr. tradiderunt. Contigit horum triumphus saeculo deficiente, vel sub initia sequentis.

(1) *Gordianus* senior patrem habuit Metium Mamillum, matrem Vlpianam Gordianam, uxorem vero, quae illi peperit *M. Antonium*. *Gordianum* Iuniorum, *Fabiam Orestillam* Antonini proneptem.

(2) *Decio* cognomen Traiani tribuit Senatus. Messium Decium alii vocarunt. Eius patria Bibalis. Suscepit ex coniuge Tryphoniam filium Decium, quem constituit consortem imperii magnopere laudatum a Valerio Maximo. *Exsecrabile animal* dicitur a Lactantio de moribus persecutorum n. 4. Incepta Decii persecutio statim ac imperium obtinuit, anno 249. ac perduravit usque ad eius mortem, id est, usque ad finem Novembris anni 251. Quo anno in tertio ipsius Decii filii quoque consulu fasti Idatiani hanc persecutionem consignant. Inter Paludes victus, et cum exercitu deletus nec sepultura potuit honorari. Id Lactantius loco citato, Cyprianus de lapsis, et Hieronymus in Zach. XIV. ultioni divinae adscribunt.

sincera martyrum acta, sub Decio *Metram* lapidibus obrutum, *Apolloniae* dentes excussos, *Serapionem* e coenaculo deiectum, *Iulianum* flagris caesum et igne consumptum, *Ammonarium*, *Mercuriam*, et *Dionassiam* gladio caesas, *Ischirionem* per media viscera transfixum, *Saturninum* Tolosanum Episcopum pedibus circumactum tauro alligatum, et omni membrorum parte laceratum, *Alexandrum* Ierosolymitanum Episcopum, et *Babylam* Antiochenum in carcere extinctos, *Pionem* Smyrnae cum *Sabina* et *Asclepiade* et *Metrodoro* stipiti affixum, *Maximum* lapidibus obrutum, *Petrum*, *Andream*, *Paullum* et *Dionysiam* Lampsaci gladio peremptos, *Tryphonem* et *Respicium* Nicaeae capite truncatos, *Lucianum* et *Marcianum* Nicomediae flammis exustos. De his sincera Ruinartii acta. Sed alii plures sub Decio martyrio coronati fuere, ut *Aretii Pergentinus* et *Laurentius* fratres, Catanae *Agatha* virgo, Ravennae *Fusca* et *Maura*, Romae *Abdon* et *Sennen*, atque in Tuscia *Secundianus*, *Marcellianus*, et *Verianus*. Sub Decio itidem contigit passio *S. Miniatii*, quem Florentini colunt. Furente hac persecutione *Paullus* eremitarum pater in Thebaidis antra secessit, et Ephesi septem *Dormientes* in spelunca reserato ostio consummarunt martyrium.

Ad Imperatorum revertendum est seriem. Trucidato Decio, Augustus inito cum Scythis foedere dictus est *Caius Vibius Trebenianus Gallus* qui imperii consortem fecit filium *Volusianum*: sed inchoato principatus anno tertio, ambo Interamnae occisi sunt anno 254. ac suffectus *M. AEmilianus* Maurus, et ipse a militibus prope Spoletum occisus, nondum transacto tertio imperii anno. Acclamati sunt itaque Imperatores *Pub. Licinius Valerianus*, et *Pub. Licinius Gallienus* illius filius: quorum *Valerian.* an. 259. captus a Sapore Persarum Rege ignobili servitute conuenit, ac tandem detracta cute miserrime obiit. *Gallienus*

Tom. I.

S

lic.

lienens vero in expugnatione Mediolani a suis interfectus est *Coss. Paterno et Mariniano*, anno 268. die 21. Martii.

Excitata sub Valeriano anno 257. in 4. ipsius consulatu persecutio VIII. *Antichristi* appellata a S. Dionysio Alexandrino. In qua Christo testimonium reddidere Romae eodem anno *Stephanus* Papa, et *Tarsicius* acolythus, et anno 258. *Sixtus* una cum *Quarto*, *Hippolyto*, *Felicissimo*, *Agapito*, et clericis aliis octo, ac paullo post levita *Sixti Laurentius*, *Rufina* et *Secunda* sorores, *Eusebius* presbyter et *Marcellus* diaconus (1). In Africa vero praeter *Cyprianum*, de quo supra, *Viticae* demersus fuit in calcem 300. Sanctorum exercitus, quem a fornace calcaria *massam candidam* appellarunt. De aliis martyribus vide *Eusebium* lib. VII. cap. 15. et 16. et *Theodoricum Ruinart* pag. 200. et seqq. Sub Valeriano item martyrio coronati sunt

(1) Coeptram persecutionem anno 3. imperii sui, et Christi 257. aiunt docti viri. Ineunte enim imperio micissimus fuit, ut non tantum testatur *Trebellius Pollio*, sed etiam *Eusebius* lib. VII. H. E. cap. 10. Ut saeviret in Christianos incitavit archisynagogus magorum Aegypti. Meminit *Eusebius* cap. 12. trium martyrum Caesareae in Palaestina damnatorum ad bestias, quorum unus dicebatur *Priscus*, alter *Malchus*, tertius *Alexander*. Fuit *Valerianus* ex *Cornelia* familia, filius *Valerii Flacci* et cognominatus *Colobius*. Captus a *Sapore*, huic equum, aut vehiculum adscendenti terga vertere, et dorsum, cui Rex pedem imponeret, curvare coactus est. Detracta eius curis, et infecta rubro colore posita fuit in templo idolorum ad clarissimi triumphii memoriam. Vide librum de mortibus persecut. cap. 5. acta *S. Pontii* martyris a *Baluzio* in lucem edita cap. 24. et *Hugonem Floriacensem* in chronico. *Licinius Gallienus* eius filius insidiis *Macriani* et *Heraciani* ducum interfectus est anno imperii sui 14. completo, aetatis 51. Fuit litteris egregie excultus, eiusque legitur epithalamium illud, recitatum dum filios fratrum suorum iungeret matrimonio:

*Ite, ait, o pueri, pariter sudate medullis
Omnibus inter vos: non murmura vestra columbae,
Brachia non bederae, non vincant oscula conchae.*

sunt Romae *Eugenia* virgo, *Tarracone Fructuosus* Episcopus, *Viennae in Galliis Florentinus*, cet. *Gallieno* item imperante securi fuerunt percussi *Protus* et *Hycinthus* praeclaudatae virginis *Eugeniae* eunuchi.

Sublato e vivis *Gallieno* suffectus fuit *M. Aurel. Claudius II.* et huic post biennium pestilentia correpto, successit anno 270. *Lucius Domitius Aurelianus* Sirmiensis occisus inter *Heracleam* et *Byzantium* anno 275. (1) Movit *Aurelianus*, aut instauravit Ecclesiae persecutionem, quae dicitur nona, *Coss. Quiet*, et *Voldumiano*, id est, anno 272. *Augustoduni Symphorianus*, *Caesareae in Cappadocia Mamantes*, *Athenodorus* frater *S. Gregorii Thaumaturgi* in *Ponto*, *Chariton* in *Isauria*, *Iustus*, et *Patroclus* in *Galliis*, *Philomenus* *Ancyrae*, alique permulti martyrium perpassi sunt. Vixit circa haec tempora *Felix Nolanus*, quem *S. Paullinus* natali v. vocat confessorem ac martyrem.

Reliqui Imperatores tertii saeculi sunt, *M. Clarus*
S 2

(1) *Aurelianus* imperium indeptus est *Coss. Antiochiano* et *Orfito*, ex fastis *Idatii*, ideoque anno 270. Occisus in 4. suo consulatu, anno 275. die 29. Ianuarii. Patrem habuit aedituum, obscuri generis et matrem solis sacerdotem. Alii *Sinnii*, alii in *Moesia*, alii in *Dacia* natum putant. Erumpentes *Sarmatas* cum trecentis tantum praesidiariis attrivisse narrat *Vopiscus*. Pugnavit contra *Gothos*, *Svevos*, *Marcomannos*, et *Reginam Zenobiam*, egitque de Oriente et Occidente triumphum. In libro de mortibus persecut. dicitur *natura veteris et praecepti*, a *Vopisco paedagogus senatorum*. Persecutionem excitavit paullo ante mortem, exeunte anno 274. aut ineunte sequenti. Interfectus est enim *Coenophrarii* inter *Heracleam* et *Ryzantium* anno 275. mense Ianuario, unde *Eusebius* lib. VII. H. E. cap. 30. intererunt ait: *compositis contra nos edictis subscribentem*. Occisum malitia notarii sui, et manu *Mucaporis* scribit lib. IX. *Eutropius*. Notarius ille *Maestheus* nomine affixus est scripti, ferisque obiectus. *Sex. Aur. Victor* in epitome ait ab *Aureliano* septimam Urbem validioribus, et laxioribus muris, primum apud Romanos usum capitis diademate, gemmisque et veste aureata.

rus Tacitus, qui obiit die 13. Aprilis anno 276. *M. Annius Florianus* frater Taciti, a militibus Tarsi post duos menses peremptus; *Probus* post Florianum acclamatus Augustus, septimo imperii anno, id. 282. apud Sirmium occisus: *M. Aurel. Carus* proximo anno 283. interfectus: *M. Aur. Carinus* et *M. Aur. Numerianus* filii *M. Aur. Cari*, et ipsi occisi anno 284. Denique *Valerius Diocletianus Iovius*, Diocles antea dictus, obscuro genere Salonis in Dalmatia ortus, eodem anno 284. unde subducitur *aera martyrum*, adeptus imperium, socium adscivit anno 286. cal. Aprilis *M. Aur. Maximianum* cognomento *Herculeum*: qui sese imperio abdicarunt anno 304. dum *Diocletianus* nonum, et *Maximianus* octavum gereret consulatum, sive, ut recentiores contendunt, anno 305. calendis Maii. Mota postremis Diocletiani temporibus decima Ecclesiae persecutio, de qua sequenti saeculo quarto (1).

CA.

(1) *Diocletianus* Anulini senatoris libertinus a Dioclea matre nomen suum derivavit, Graium vocabulum in Romanum morem convertens. Vocatur in libro de mort. persec. num. 7. *scelerum inventor, et malorum machinator*. Indicta persecutio VII. cal. Martias, dum celebrarentur Terminalia, id est, dum ageretur dies festus Romanorum ob Deum Terminum; in 8. Diocletiani, et 7. Maximiani consularu. Ita in fastis Idacianis. Ea dies est 23. Februarii anno 303. De hac die num. 12. de mortib. persecut. usurpantur verba Virgilii AEn. 4.

*Ille dies primus leti, primusque malorum
Causa fuit.*

Occurrebat annus imperii Diocletiani 19. ut recte Eusebius in chronico, et libro VIII. H. E. cap. 2. Proposita tunc imperialia edicta, quibus jubebatur Ecclesias dirui, sacros codices flammis absumi, honoratos notari infamia, plebes libertate exspoliari. Additum paullo post, ut omnes Ecclesiarum Antistites ubicumque conicerentur in vincula, et Diis cogerentur sacrificare. Acerbissimam hanc persecutionem per decem continuo annos depopularam fuisse Christianas plebes ait libro II. cap. 47. Severus Sulpicius. De illa praedicto libro de mortib. per-

CAPVT VI.

Tertii saeculi dogmata, et disciplina.

TRaditione Apostolica, et decreto Stephani definitum est ratum esse baptismum verbis Evangelicis consecratum, etiamsi ab Haereticis conferatur. Nullum esse peccatum, quod per claves Ecclesiae nequeat remitti, Ecclesia Christi declaravit adversus Novatianos. Fides Trinitatis damnatione Haereticorum magis magisque confirmata est. Vnum esse Deum veteris et novi Testamenti auctorem, et divinum Verbum veram assumsisse carnem, vere suffixum fuisse cruci, non est haesitandum. Commentitium esse aeternum mali principium cum naturali Philosophia religio revelata suadet.

Vt Episcopo divinam rem peragenti adstarent presbyteri, Zephyrinus constituit. Sacri ministerii vasa, quae vitrea erant, coeperunt Urbano sedente ex argento confari. Lapsis in persecutione concessa est indulgentia; sed *libellatici, et turificantes* ex clericis ad communionem tantum laicam admissi fuerunt. Institutae stationes, sive gradus poenitentium, *πρόπλουσις fletus, ἀκρίαις, auditio, ὑπόπαισις, substratio*, et *σύστασις consistentia*. Viguit a Callisti aetate ieiunium quattuor temporum. Diaconi septem regionibus

persecut. num. 16. *Vexabatur ergo universa terra, et praeter Gallias, ab Oriente usque ad Occasum tres acerbissimae bestiae saeviebant:*

*Non mihi si linguae centum sint, oraque centum,
Ferreæ vox, omnes scelerum comprehendere formas,
Omnia poenarum percurrere nomina possum.*

Sunt tres illae acerbissimae bestiae, Diocletianus, Maximianus Herculeus, et Galerius Maximianus: de quibus cap. 5. proximi saeculi.

bus Urbis praeerant, ut pauperum curam gererent. Sepeliebantur religioso cultu cadavera martyrum cum dalmatica, aut colobio purpureo, id Eurychiano iubente. Supra eorundem martyrum memorias ab aetate Felicis I. Missae celebrabantur; unde morem derivasse aiunt consecrandi altaria cum eorum reliquiis (1).

APPENDIX.

De rebus externis memorabilibus.

Varios commemorabimus saeculi huius eventus, deinde clariora bella, postremo celebriores scriptores. Igitur anno Christi 204. ludis saeculares exhibiti fuerunt Romae, celebrati rursus anno 248. sub *Philippis*. Medici, qui noluerant Severum occidere, ipsi anno 211. interfecti fuerunt iussu Antonini. *Papinianus* IC. nolens Getae caedem excusare, ab eodem Antonino anno 212. morte afficitur. Thermae Antonianae dictae anno 215. fuerunt in Vrbe constructae: Occiditur anno 222. a Praetorianis militibus *Vlpianus*, quoniam severiorem exercebat disciplinam. 226. Thermae Alexandrinae vocatae in urbe Roma aedificatae fuerunt. *Talmud* Ierosolymitanum anno 232. dicitur editum. *Pupienus*, & *Balbinus* interficiuntur an-

(1) De rigore disciplinae cum lapsis servandae legito epistolae Cypriani. Qui carceribus mancipati confitebantur Christum, confessores nondum perpassi martyrium appellabantur. Tempore quoque persecutionum, pestilentiae, maximaeque calamitatis, celebratos a fidelibus festos dies, in quovis loco, et interdum in agro, in solitudine, in navi, in stabulo, sacros conventus tamquam in templo habitos, sepultaque religioso cultu gentilibus prorsus contrario fidelium defunctorum cadavera, testatur B. Dionysius Alexandrinus apud Eusebium libro VII. H. E. cap. 22. Adhibitos in funere cereos ex vetusto Christianorum more, acta S. martyris Cypriani testantur.

anno 237. tempore agonis Capitolini. Pestilentia provincias plurimas, ac praesertim Aegyptum, et huius metropolim Alexandriam anno 252. occupavit. Imperante *Gallieno* insurrexere (1) XXX. tyranni affectantes principatum: *M. Cassius Postumus*, qui imperium arripuit Coloniae: *C. Iunius Cassius Postumus* eius filius, a Gallis dictus Augustus: *Cyriades* Saporis Persarum Regi confederatus: *L. Aelius* Pannoniae rector: *Laelianus*, qui sublato Postumo in Gallia salutat est Imperator: *M. Piavonius Victorinus* Laeliani occisor, et successor: *L. Aurel. Victorinus* illius filius: *Victoria* Victorini senioris mater, quae filio ac nepote sublati Tetricum movit ad capessendum imperium: *Mamurius*, ferri olim opifex, gladio, quem ipse confecerat, occisus a milite: *Q. Nonius Regillianus* e Dacia acclamatus in Illyrico a Moesiis: *M. Acilius Aureolus* olim pastor, coactus a militibus imperium sumere in contentum Gallieni: *M. Fulvius Macrianus*, eiusque filii *Q. Fulvius*, et *Caius Fulvius Quietus* in Oriente acclamati: *Servius Anicius Balista*, occisus in Daphne, dum in tentorio cubaret: *Domitius Domitianus* dux Aureoli: *Odenatus* Rex Palmyrenorum: *Herodianus* filius Odenati: *Herennianus*, et *Timolaus* Odenati pariter filii: *Zenobia* Regina uxor Odenati de stirpe Prolemaeorum: *Maconius*, qui Odenato vitam imperiumque rapuit: *Valerius Valens* renunciatus Imperator apud Macedonas: *L. Calpurnius Piso*, qui se in Thessalia nominavit Augustum: *T. Caesstius AEmilianus* in Egipto declaratus Imperator ab exercitu: *Publius Saturninus* a militibus item electus: *C. Pesuvius Tetricus* memoratus supra in Victoria, seu Victorina: *Tetricus* iunior eius filius, simulque Caesar factus in Galliis: *C. Annius Trebellianus* in Isauria acclamatus: *T. Cornelius Celsus* tribunus Africae.

Hi

(1) Ex Trebellio, de quo cap. ult. sive in append. proximi saeculi.

Hi triginta imperium invadentes, et Augusti declarati, brevi tempore miserrime perierunt.

Bella huius saeculi illustriora confecta sunt anno 209. a *Severo* in Britannia, quae circumducto per insulam muro fuit validiori praesidio munita. 216. Pugnavit *Antoninus*, vicitque Artabanum Parthorum Regem. 229. Idem *Artabanus* cum Persis, (quorum imperium circa annum 226. restauraverat Artaxar gregarius antea miles) bellum gerens occisus est, et in illo extinctum regnum Parthorum. 234. *Varius Marcinus* in Illyrico, et *Iunius Palmatus* in Armenia felici eventu pugnarunt. 240. Commissum in Africa bellum contra *Sabinianum*, qui a Gordiano defecerat. 242. Idem *Gordianus* ingentibus copiis contra Persas tetendit, horumque fudit exercitus. 258. A Gothis, Scythis, Marcomannis, Persisque in arma ruentibus, Romanum imperium foedissime laceratur. 260. Victi ab *Odenato* Persae: *Sapor* Orientem aggressus: *Scythae* irruerunt in Asiam. 263. In Scytharum, Gothorumque irruptionibus incensum est templum Dianae Ephesiae, reputatum Asiae miraculum. 270. Ad *Haemimontum* Thraciae Gothorum exercitus fuit peste et fame consumptus. 273. Imp. *Aurelianus* non procul ab Antiochia superavit Zenobiam, quae imperium Orientale occupaverat, eamque captam suo reservavit triumpho. 296. Alexandria cum toto Aegypto recuperata a *Diocletiano*, qui ita se extulit, ut ad instar Dei adorari voluerit, pedesque osculandos praebuerit salutantibus.

Inclauerunt litteris tertio Christiano saeculo *Papinianus* (1), et *Vlpianus* ICC. praestantissimi superius

(1) Imperante Caracalla floruerunt ICC. plerique Papiniani auditores, *Terruntius*, *Paternus*, *Macer*, *Terentius*, *Clemens*, *Mennander*, *Arcadius*, *Rufinus*, *Papirius Fronto*, *Antibius*, *Maximus*, *Hermogenianus*, *Africanus*, *Florentinus*, *Tryphonius*, *Iustus Callistras*.

rius laudati. *Censorinus* doctissimus grammaticae artis, auctor libri *de die natali*, chronologis utilissimi (1). *Dionysius Longinus Cassius* praeceptor Porphyrii, et Zenobiae Reginae Palmyrenorum a consiliis, quem Eunapius vocat βιβλιοδύκτης ἐμψυχος, ὁ περιπατῶν μωρεῖας. Memoratur *Porphyrius* Philosophus religionis nostrae infensissimus hostis, qui cum *Plotino* Romam advenit circa annum 263. (2) *Philostratus* Lemnius Apollonii Tyanei mendacissimus, blasphemusque laudator. *Iulius Titianus*, qui scripsit *provinciarum* libros pulcherrimos, *simia sui temporis* appellatus. *Dio Cassius* Nicaenus historicus, qui grandi utitur stilo, ac Thucydidem imitatur, sed immerito in praestantissimos viros invehitur. *Herodianus* stili perspicui, sed fidei in *Alexandro* et *Maximino* nutantis. *Asinius Quadratus*, qui Ionica dialecto Romanam scripsit historiam. *Dionysius* historicus, cuius meminit Iornandes de rebus Geticis cap. 19. *Oppianus* Cilix ob singulos versus donatus ab Antonino Caracalla *statere* uno, id est

stratus, *Venuleius*, *Celsus*, *Serenus Sammonicus*. De his Raphael Volaterranus, *Rutilius*, *Pancirolos*, *Gravina*, cet. *Domitius Vlpianus* collegit *nefaria rescripta Principum* adversus Christianos. Vide *Lactantium* lib. V. instit. cap. 11.

(1) Dicitur fuisse e gente *Marcia*, quae originem traxerat a duobus Romanorum Regibus Numa, et Anco. Legi apud *Carolus Patinum* in familiis Rom. pag. 169. tres inscriptiones ad *Marciam* gentem spectantes, in quibus *Censorini* nomen occurrit. Pertinere puto ad *Censorinum*, qui anno Urbis 746. octavo ante aeram Christianam cum *Asinio Gallo* gessit consulatum. Sed ostendunt tamen haud insolitum in familia *Marcia* gentilicium nomen. Aureum de die natali opusculum editum a *Censorino* fuit anno Christi 238.

(2) *Porphyrius* fuit natione Tyrius, Syrorum lingua appellatus *Melchus*, discipulus *Plotini*, natus anno 12. Severi Alexandri, Christi 233. et mortuus Romae septuagenario maior postremis annis Imp. *Diocletiani*. *Plotinus* vero obiit anno aetatis suae 66. aerae vulg. 270. quo *Claudio II.* occumbente levatus est *Aurelianus*.

est viginti millibus nummorum aureorum, unde eius carmina aurea dicuntur. *Aelius Spartianus*, historiae *Augustae* auctor, in quo deprehenditur rerum repetitio, et confusio (1).

QVARTVM

ECCLESIAE SAECVLVM.

CAPVT I.

De Episcopis Romanae urbis.

IN Romana Petri cathedra sederunt quarto saeculo *Marcellinus*, *Marcellus*, *Eusebius*, *Melchiodes*, *Silvester*, *Marcus*, *Iulius*, *Liberius*, *Felix II.*, *Damasus*, *Siricius*, *Anastasius*.

XXX. Marcellinus subrogatus Caio dicitur coronatus martyrio XVII. calendas Aprilis, *Diocletiano IX. et Maximiano VIII. Coss.* scilicet anno aer. vulg. 304. Narrantur eius turificatio; et habitum de hac re Sinuessanum concilium. Verum S. Pontificis lapsus videtur a Donatistis confectus, et concilium illud a plurimis commentitium censetur. Martyrium, quod nonnulli in dubium revocant, comprobant vetusta martyrologia, et Romanae Ecclesiae traditio (2).

XXXI.

(1) Claruerunt itidem hoc saeculo, *Alexander* Aphrodisaeus primus commentator Aristotelis, *Philemon* comicus Syracusanus, *Nicostratus* sophista Trapezuntinus, *Amelius* Platonius, *Volcarius* historicus, *Nemesianus* poeta.

(2) Iuxta Pagii chronologiam *Marcellus* creatus est an. 308. *Eusebius* anno 310., eodemque anno post menses quattuor *Melchiodes*. *Silvester* anno 314. *Marcus* anno 335. In reliquis saeculi huius Pontificibus nulla occurrit discrepantia, aut saltem minima.

XXXI. Suffectus *Marcellus* (1), qui Episcopatum tenuit usque post consulatum *X. Maximiani Herculei*, id est, usque ad annum 309. quo obiit inedia, et loci situ confectus in domo Lucinae, quam ipse in Ecclesiam, Maxentius in catabulum redegerat.

XXXII. Sedit postea *S. Eusebius* natione Graecus, qui supremum diem obiit anno 311. in consulatu *VIII. Maximiani* cognomento Armentarii.

XXXIII. Ad Episcopatus apicem evectus deinde est *S. Melchiodes*, aut *Miltiades*, Afer genere. Is Donatistas repressit, absoluto Caeciliano Carthaginensi Episcopo, quem traditionis sacrorum codicum ipsi Donatistae insimulabant. E vivis excessit *Constantino A. III. Licinio A. Coss.* id est, anno 313. mense Decembri.

XXXIV. Rexit deinde Ecclesiam supra annos 21. hoc est, usque ad exitum anni 334. quo plenus meritis obiit *Coss. Iulio Constantio*, et *Rufo Albino*, *S. Silvester* Romanus, primus omnium Pontificum ob restitutam Ecclesiae pacem et libertatem redimitus corona (2).

XXXV. Silvestro *S. Marcus* filius Prisci.

XXXVI. Marco *S. Iulius I.* successit: quorum primus obiit post menses octo anno 336. *Coss. Nepotiano et Facundo*, die 7. Octobris: alter vero post annos 16. mortuus est die 12. Aprilis in consulatu *Constantii Aug. V. et Galli Caesaris* nempe anno 352.

XXXVII. Liberius Romanus post Iulium praefuit Ecclesiae usque ad annum 366. quo anno *Coss. Gratiano*

T 2

tia-

(1) Hunc quidam ob nominis similitudinem cum Marcellino confundunt, ut contigit de Cleto et Anacleto, sicut praenotavimus in primo saeculo.

(2) Exolevit opinio adserentium Constantinum Magnum a Silvestro regeneratum fuisse baptismate, tradente Eusebio, cui Patres scriptoresque gravissimi subscribunt, baptizatum fuisse morti proximum prope Nicomediam. Nutant etiam quae de donatione Constantiniana traduntur.

tiano et *Dagalaipho*, die 24. Septembris migravit e vita. Hunc aliqui ex Pontificum numero excludunt, quod apud Sirmium exsul subscripserit formulae Arianorum. At ea formula non damnabat *ἐμμέτρος* nec erat expresse haeretica.

XXXVIII. Pulso in exilium Liberio ab Imperatore Constantio, et sponte cedente Epi-copatu, commissum Ecclesiae regimen *S. Felici II.* qui anno 359. martyr occubuit. Liberius vero Roman reversus Ecclesiae rursus praeficitur. Plures Pontificatum Felicis oppugnant, quem nos alibi vindicavimus.

XXXIX. Ab anno autem 366. emortuali Liberii usque ad annum 384. exercuit Pontificis Maximi munus *S. Damasus* plurimis virtutibus clarus (1). Compresso Vrsicini schismate, refutatis falsis criminatibus, Arianis, et Apollinaristis damnatis, de Ecclesia optime meritis obiit praedicto anno 384. die 11. Decembris, Consulibus *Rechimero et Clearcho*.

XL. Damaso e vivis sublato gubernavit Ecclesiam *S. Siricius* annis tredecim, obiitque VIII. calendas Martias anno 398. Honorio *A. IV. et Eutychiano Coss.* Huius, et sequentium PP. recipiuntur decretales epistolae; nam praecedentium suppositae, aut saltem dubiae creduntur.

XLI. Suffectus Siricio *S. Anastasius* Romanus, Maximi filius (2), qui annis quattuor Romanam gubernavit Ecclesiam, ad caelestem patriam profectus, *Arcadio V. et Honorio V. Coss.* nimirum anno aer. vulg. 402. postea quam damnaverat errores Origenis; et Rufi-

(1) Sanctos Damasum Pontificem et Laurentium M. Hispanos, quos nonnulli recentiores Romae exortos scripsere, Hispaniae adseruit, vindicavitque vir *Clarissim. Franciscus Perezius Bayezius*.

(2) *Anastasi* nomen idem significat ac Hebraicum *Ioachim*, quod interpretatur *Domini resurrectio*. Resurrectio enim dicitur *ἀνάστασις*. Vide adnot. ad proximum caput 3. ubi de *Photino*.

finum, qui libros *περί ἀρχῶν* Latinitate donavit, Romanam ut se purgaret, adire iusserat, et renuenti obtemperare anathema inflixerat.

PATRIARCHARVM NOMINA.

Sederunt Alexandriae post Theonam *Petrus, Alexander, Athanasius, Petrus II., Timotheus*, et *Theophilus*. Antiochia post Cyrillum *Tirannius, Vitalis, Philogonius, Paullinus, Eustathius*, (1) *Eulalius, Meletius*, et *Flavianus*. Ierosolymis post Zabdam *Hermion, Macarius* (2), *Maximus, Cyrillus, Ioannes II.*

CAPVT II.

Quarto saeculo celebrata concilia.

PLura quarto saeculo celebrata fuerunt concilia: quaedam pro Ecclesiastica disciplina: quaedam adversus haereses, maxime Arianam; quaedam etiam ab iisdem Heterodoxis ad eludendas Ecclesiasticas definitiones.

Concilia primi generis sunt, *Eliberitanum* in provincia Hispaniarum Baetica anno 305. : (3) *Cirtense* in Numidia, provincia Africae, eodem anno: *Ancyranum* anno 314. aut 315. : *Neocaesariense* in Ponto circa idem tempus: *Carthaginensia* anno 390. 398. et 399.

(1) *Euphronius*, quem Eustathio deiecto substitutum inquit Sozomenus lib. II. ab Eusebianis intrusus fuit.

(2) Inventa est Ierosolymis sedente Macario crux Domini, et huius inventionis historia traditur a Rufino lib. X. H. E. cap. VII. et VIII. a Sozomeno lib. II. cap. 1. et a Theodorito lib. I. cap. 18. Ex his, quae narrantur, hauserunt scriptores ceteri.

(3) Circa epocham concilii Eliberitani viris eruditissimis dissentientibus, sequimur vulgarem calculum.

399. : *Hipponense* anno 393. In his collapsa Ecclesiarum disciplina fuit editis saluberrimis, ac temporis congruentibus definitionibus, restituta.

Adversus Donatistas in Africa plures coactae fuerunt synodi. Atque in memorata urbe *Carthagine* duae, una anno 306. altera anno 348. : *Romana* sub Melchiade anno 313. : et *Arelatensis* convocata a Constantino anno 314. Donatistae etiam factionis suae synodos congregarunt, *Carthagine* anno 308. et 311. nec non *Bagae* in Numidia, anno 394.

Contra Arianam haeresim celebrata fuere quae sequuntur concilia: *Alexandrinum* sub Alexandro Antistite anno 315. : ibidem alterum, cui omnes Episcopi Aegyptii cum Osio Cordubensi interfuerunt, anno 324. : proximo autem anno 325. celebratum fuit celeberrimum *Nicaenum* concilium, primum *oecumenicum*, in Bithynia. Interfuerunt Episcopi, qui in damnationem Arianae consenserunt, 318. (1) praeter clericorum, aliorumque virorum ingentem numerum. Adfuit et religiosissimus Imperator Constantinus. In synodo Verbum Divinum declaratum est Patri *Consubstantiale*, extinctum schisma Meletianum, et finita die Paschatis controversia.

Nicaenam fidem confirmarunt adversus Arianam perfidiam *concilium Sardicense*, seu *Illyrici*, celebratum praeside Osio anno 347. : *Mediolanense* anno 355. in quo Catholici nolentes subscribere condemnationi S. Athanasii pulsati sunt in exilium: *Ariminense* anno 359. in quo Episcopi 400. primum fidem Nicaenam de-

(1) Inter istos miraculorum gloria claruisse *Paphnutium* Episcopum in superiori Thebaide, et *Spiridionem* Episcopum Trimithuntis in Cypro, refert Socrates lib. I. cap. 11. et 12. Qui Nicaeno concilio praefuisse putarunt Romanum Pontificem Iulium, apud Gelasium Cyzicenum, ubi scriptum erat, *παλαιὸς Ρωμαίων ἐπισκοπός*, forte pro *πρόεδρος*, aut *πρωτεύς*, legerunt *ἱερός*. Videsis Petrum de Marca in concordia sacerdotum et imperatorum lib. V. cap. 3.

decreto firmarunt, sed postea fraudibus circumventi, minisque tentati, plures formulae subscripserunt supprimendi *Omoousion*: *Romanum Iulii* anno 342. et *Damasi* anno 370., necnon aliud 378. et *Alexandrinum* anno 349. quo S. Athanasii causa discussa fuit, et vindicata innocentia; quemadmodum in *Ierosolymitano* anno 350.

Eundem quippe Athanasium Ariani conciliis Episcoporum suorum coactis non semel deponi, et in exilium detrudi curarunt. Actum id anno 334. in synodo *Caesareae* in Palaestina: anno 335. in synodo *Tyria*: (1) anno 336. in *Constantinopolitana* Eusebiano: anno 341. in *Antiochena*.

Aliis insuper pseudosynodis aut Ariana perfidia, aut versutia obstitit verae fidei. Nam in *Sirmiensi* Semiarianorum anno 351. qua depositus fuit Photinus, nulla *consubstantialis* facta fuit mentio: in *Sirmiensi* altera anni 357. eadem vox reiecta fuit, atque proscripta; et in *Sirmiensi* tertia, paullo post celebrata, eadem, ac in priori synodo, callide in fidei formu-

(1) In hac Tyri synodo *Archaph*, qui S. Athanasium accusaverat, quod manum Arsenio praecidisset ad maleficia patranda, ipsomet Arsenio comprehenso, et cum utraque manu ad invento, confusione permotus et conspectu Patrum cum ceteris calumniatoribus se subduxit. Vide Athanasium apol. contra Arianos. Fuit Archaph Episcopus factionis Meletianae apud Memphim. Appellabatur quoque Ioannes. Irrepsit mendum apud Socratem lib. I. cap. 30. ubi vocatum *Ἀρχαφς*, *Archaph*. Legendum, *Ἀρχαφς*, *Archaph*. Arsenii tamen historiam ad synodum Arianorum Caesareae anno 334. aut praecedenti coactam plures referunt. Vide eruditorum notas in Sozomeni librum II. cap. 23.

In Antiochena synodo depositum *Eustathium* eius urbis Episcopum Nicaenae fidei propugnatorem, eique suffectum *Euphronium*, narrat Socrates lib. I. cap. 24. Sozomenus lib. II. cap. 19. Eusebius vita Constantini lib. III. cap. 59. Id refert Theodoretus ad annum 330. Philostorgius ad annum 329. Baronius ad annum 324.

152 ECCL. HIST. BREVIARIUM
mula omissa est vox *homo*, *consubstantialis*. Sed pseudocouncilia haecenus enumeravimus: ad Orthodoxa revertamur, oportet.

In concilio *Caesaraugustano* provinciae Tarracensis anno 380. damnati fuerunt Priscillianistae: in *Aquileiensi* anno 381. Palladius Arianus: in *Burdigalensi* anno 385. rursus Priscillianus, et Instantius: in *Capuano* anno 389. Bonosus: in *Mediolanensi* anno 390. Iovinianus.

Laudandum est specialiter celebratum anno 381. *Constantinopoli*. Est enim concilium *oecumenicum II*. Adfuere Episcopi Catholici 150. et Macedoniani 36. Sed hi nolentes approbare *homo*, discesserunt ex urbe. Confirmata est in hac synodo fides Nicaena, damnata haeresis Macedonii, addita symbolo verba, quae Spiritus Sancti enuntiant divinitatem. Ad horum intelligentiam necessaria est notitia, quae infra subiicitur, Haereticorum.

Theophilus Alexandrinus sub finem huius saeculi, et anno 399. iuxta Baronium, iuxta Pagium autem anno 401. damnavit in synodo *Alexandrina* Origenistas, eiecitque his adhaerentes monachos Nitrienses: quos cum, ignota expulsionis causa, excepisset Chrysostomus, orta sunt inter clarissimos hos praesules dissidia.

CAPVT III.

Schismata, et haereses IV. saeculi.

TRia schismata, praeter excitatum Romae ab Ursicino, sedente Damaso, exorta sunt quarto saeculo. Ac primum *Donatistarum*, cuius auctor fuit *Donatus* a Casis Nigris Episcopus in Numidia, ac promotor *Donatus* alter successor Maiorini in Episcopatu Car-

SAECVLVM IV. CAPVT III. 153

Carthaginensi. Erupit circa annum 311. et sese continuit intra Africae limites. Donatistae *Circumcelliones*, quod vagarentur, etiam vocati, in sua tantum communione Ecclesiam contineri iactabant, irritumque censebant baptismum ab improbis administratum.

Schisma alterum fuit *Meletianum* ineunte saeculo a *Meletio* Lycopolitano, seu Muniensi. Episcopo nuncupatum: qui, cum in persecutione Maximini immolasset idolis, e sede deiectus a S. Petro Alexandrino (1) aram contra aram erexit, discissis Aegyptiorum Ecclesiis.

Tertium schisma *Luciferianum* dictum est a *Lucifero* Calaritano, qui cum Antiochiae, cuius urbis Episcopatum gerebat Meletius, consecrasset Paullinum, anno 362. occasionem praebuit, ut alii Meletio, alii Paullino adhaererent. Ad ordinationem tamen Paullini impulerunt Luciferum Catholicorum dissidia; neque Lucifer, quem inter Sanctos vocant Sardi, alicuius haereseos aperte convincitur; quamquam Luciferiani quidam traderent rationalem animam gigni ex traduce, et in cod. Theodosiano Euresius e secta Luciferianorum vocetur haeticus.

Deteriores autem haereses fuerunt, *Arii*, *Macedonii*, *Apollinaris*, *Photini*, *Priscilliani*, *Helvidii*, et *Ioviniani*. Arius presbyter Alexandrinus, filius Ammonii coepit post annum 315. pestilentissimae haeresis propinare venena, affirmans *Trinitatis* personas pares non esse gloria, ac maiestate, sed *Verbum* esse initium creaturarum, expers paternae substantiae, et factum ex non exstantibus. Ad latrinam secedens urgente alvi necessitate animam cum intestinis efflavit anno 336. Inter Arianos vero alii Filium creaturam Patri *dissimilem* adserebant, ut Aetius, Eunomius, Eudoxius: atque hi appellati sunt *Anomati*, *aripus* enim *Tom. I.* V idem

(1) Meletius a S. Petro synodali sententia damnatus, et depositus fuit anno 305. Vide 2. apologiam Athanasii.

idem est, ac dissimilis (1). Alii similem quidem, sed non consubstantialem dicebant, ut Narcissus, Demophilus, ceterique Episcopi Semiariani tertiae synodi Sirmiensi; a quibus approbatum est *ὁμοούσιον*, *substantia simile*, non probatum *ὁμοούσιον*, *consubstantiale*. His accesserunt *Eusebiani*, qui ab Eusebio Nicomediensi partibus Arianorum addicto nomen traxerunt (2). Quod Arius de Verbo Dei, *Macedonius* adseruit de Spiritu Sancto, hunc ad conditionem deprimens creaturarum. Macedonius Constantinopolitanum adeptus erat Episcopatum, cum circa annum 360. coepit disseminare haeresim, in Thracia praesertim, et Bithynia, et Asia propagatam. Ei adhaerentes ab illius nomi-

(1) Auctor Anomoeorum *Eunomius*, qui Cyzicenam regebat Ecclesiam, et non in Trinitatem, sed tantum in Christi mortem baptizandum esse docebat, ut inquit Sozomenus lib. VI. cap. 25. Cum Eunomio conspirarunt *Eudoxius* invasor Patriarchatus Antiocheni, apro silvestri comparatus, *Aetius*, quem a Flaviano accusatum Leontius exuerat diaconatu, *Georgius* Alexandrinae insidiator Ecclesiae, aliique huius furfuris.

(2) Pro Arianis pugnarunt *Eusebius* Nicomediensis, *Theognis* Nicaenus, *Eustathius* Antiochenus Sabellianus, aliique plures, qui Nicaenam fidem tentarunt subvertere. Socrates lib. I. ait, iussu Eudoxii C. P. Eunomium, de quo supra, sermonem ad populum habuisse in die *Theophaniae*, et utrumque ausum dicere, Iosephum post ineffabilem partum coivisse cum Virgine, et Filium, ac Spiritum Sanctum esse ministros et servos Patris; quod adserit quoque Philostorgius lib. VI. cap. 2. Apud eundem historicum lib. IV. cap. 15. fit mentio haeresis *Borborianorum* in Cilicia degentium. Eosdem commemorat etiam S. Philastrius. Laudabant hi carnalem concupiscentiam, negabant futurum iudicium, et incedebant caeno faciem oblinientes. Hinc nomen traxerunt, caenum quippe Graece dicitur *ἀσβεστος*. Haeretici *δαυματισμοί*, miraculorum nempe effectores, qui absurda iactabant miracula, fuerunt, ut opinor, perditissimi Ariani; recensentur enim in istorum classe apud eundem Philostorgium initio libri IX. *Aetius*, *Eunomius*, *Leontius*, *Candidus*, *Evagrius*, *Arrianus*, *Florentius*, et *Theophilus* Indus: quos ille tamquam *Consubstantialis* oppugnatores depraedicat.

mine *Macedoniani*, a dogmate autem, quo Divini Spiritus maiestati bellum intulere, *Pneumatomachi*, *πνεύμα*, *ἡ μάχη*, sunt appellati.

Apollinares duo fuerunt, pater, et filius, presbyter unus, et institutor grammaticae, alter rhetoricae praeceptor, et in Ecclesia lectoris functus officio. Pater Alexandriae Berytum, Beryto migraverat Laodiceam, ibique vetiti a Theodoto Episcopo Laodiceo uti consuetudine Epiphani sophistae, ne ad Gentilium superstitionem delaberentur; Apollinaris filius id ducens contumeliae loco, novam haeresim condidit, imperante Constantio, dogmatizans hominem absque anima adsumtum fuisse a Deo Verbo, ac postmodum adsumtam quidem animam, sed mente destitutam, cui proinde loco mentis esset idem Verbum. *Apollinaristae* hoc autumantes dicuntur.

Photinus a Galatia, sed Sirmii in Pannonia Episcopus, et Marcelli Ancyranus discipulus, adhaesit aliquando haeresi Sabellianae: tum addidit Christum esse *φύλον ἀνθρώπου*, id est, purum putum hominem, neque ante Mariam exstitisse, depositus, et damnatus in 1. et 2. synodo Sirmiensi. Coepit blasphemias evomere anno 341. obiitque in Galatia anno 377. *Photini* sequaces a Vigilio Tapsensi, et ab Augustino appellantur *Homuncionistae* (1).

V 2

Pri-

(1) A Photino in haeresim fuisse pertractum Romanum Pontificem *Anastasium* affirmat Danthes celeberrimus poeta Etruscus *Inferni* cantu undecimo. Christophorus Landini, et Alexander Vellutelli in commentariis suis ad praedictum cantum XI. aiunt, *Anastasio* Photini haeresi infectum, fuisse Romanum, eandem haeresim palam tradidisse, dum autem illam confirmare studeret, infelici obitu periisse: ast Vellutellus hunc Pontificem fuisse ait *Anastasio* huius nominis IV. Haec autem nulla ratione consistunt. Nam *Anastasius IV.* Romanus sedit saeculo duodecimo, *Photinus* autem haeresim spargebat suam saeculo Ecclesiae quarto. Verum hoc saeculo Ecclesiam administravit S. *Anastasius* huius nominis I., quem Photinianum haereticum appellare au-

Priscillianus in Hispania ortus familia nobili ac praedivite, seductus a Marco quodam Aegypto Gnostico, et Manichaeo (1), duorum principiorum, atque fatalis necessitatis errores innovavit, mendacium ac periurium licitum esse tradidit, promiscuas probavit libidines, Sabellianorum fovit deliramenta, ac traducta sub humilitatis specie flagitiosissima vita Treviris damnatus est capitis anno, ut fertur, 388.

Perpetuam Deiparae virginitatem denegarunt Helvidius, et Iovinianus. Quorum primus discipulus Auxentii Episcopi Mediolanensis Ariani circa annum 380. vix primis imbutus litteris conscripto libello tradidit Mariam post Domini nativitatem alios filios ex Iosepho carnali concubitu peperisse. Iovinianus vero monachus apostata, et auditor Helvidii docuit ulterius servandam non esse pudicitiam, nuptias solatia esse ad despumandas libidines, atque meritorum et praemiorum sustulit discrepantiam, damnatus sedente Romae Siricio, anno 390. et lege Honorii anno 412. quo adhuc superstes conventicula agebat, plumbatis caesus, et in Bubuiam Dalmatiae insulam relegatus.

Hae

audacia est maxima. Primo enim Anastasius I. inter Sanctos Romana veneratur Ecclesia. Deinde hunc Romam habere non meruisse, recte scribit ad annum 368. venerabilis Caesar S. R. E. Cardinalis Baronius. Insuper quis hunc haereticum dixerit, quem Apostolicae sollicitudinis anxium, sibilantia hydrae Haereticorum ora compescuisse, et libros Origenis *Periarchon*, horumque interpretem *Rufinum* damnasse, ad Principiam, et ad Demetriadem scripsit S. Hieronymus? Idem Anastasium in epistola ad Geruntiam summopere commendavit. Quanti insuper Anastasium Pontificem fecerit S. Paullinus, apertum est ex huius litteris ad *Delphinum* in Gallia Episcopum. Hinc perspicuum est, poetas sibi met *quodlibet audendi*, ut Venusinus aiebat, factam sibi existimare potestatem.

(1) Aegyptii saeculo IV. magna ex parte Manichaeis adhaesere. *Hieracitas* hos Manetis gregarios legimus fuisse appellatos. Horum unus fuisse creditur *Marcus* seductor Priscilliani, et Memphi ortus.

Hae quidem fuerunt praecipuae quarti saeculi haereses; sed quasdam alias commemorat Epiphanius, videlicet, *Audianorum*, ab Audaeo Syro, qui affingentes Deo humani corporis delineamenta, *Anthropomorphitae* sunt appellati ab *ἄνθρωπος*, homo, et *μορφή*, figura (1): *Antidicomarianitarum*, adserentium cum Helvidio Virginem post partum copulatam fuisse viro; unde dicti sunt *Mariae adversarii*, *ὑπιδίκως* enim, et *adversarius* idem sonant: *Collyridianorum*, qui Deiparae tamquam numini sacrificabant, nomen sortiti a *κόλλυρις*, siliginea placenta, Virgini ab illorum oblata feminis: *Messalianorum* denique, adserentium omnis omnibus aliis operibus orationi tantummodo esse vacandum, nullumque ex Ecclesiae sacramentis, Baptismo etiam, et Eucharistia, percipi fructum. Hos *Euchitas* ab *εὐχή*, oratio, et *Enthusiastas* ab *ἐνθουσιάζω*, numine agor, vel, *insanio*, dixerunt (2).

CAPVT IV.

De Ecclesiasticis saeculi IV. scriptoribus.

Brevitati studentibus locus non est plurimos saeculi huius distincte recensere scriptores. Praecipuos

(1) Ab Origenistis etiam Catholici *Anthropomorphitae* sunt appellati, quasi reicientes Origenis allegorias, etiam Scripturae loca, quae Deo manus, pedes, ceteraque adtribuunt humana membra, sensu dumtaxat litterali exponerent. A qua insimulatione neque Sanctissimi viri Epiphanius et Hieronymus, apud Ioannem Ierosolymitanum et Rufinum, fuerunt immunes.

(2) In historia Philostorgii lib. VIII. n. 3. describitur haeresis cuiusdam Episcopi *Theodorii*, qui, Ioviano imperante, ad impia Eunomianorum dogmata addebat, Christum eximio virtutum studio ex natura mutabili immutabilem evasisse, et Deum neque loqui posse, neque audire, quoniam lingua caret et auribus.

puos itaque, et litteris aequae, ac sanctitate celebres laudabimus separatim, tum coacervatim reliquos.

Occurrit primo *S. Athanasius* Alexandrinus insectator Arianorum acerrimus (1). Interfuit anno 325. Nicaeno concilio, et anno proximo suffectus est Alexandro in Episcopatu patriae suae. Non semel Arianorum machinationibus coactus est solum vertere, fractusque aerumnis succubuit anno 371. aut sequenti. Exquisitissimis lucubrationibus Arianam haeresim profligavit.

Antonius quoque Aegyptiorum monachorum parens, claro ortus genere Comae non procul ab Heraclea an. 252. in solitudinem profectus anno aetatis suae 18., et mortuus anno 357. aetatis suae 105. scripsit sermones quosdam, et perutilia ad monachos documenta. Quod idem praestitere *Macarii* duo, prior Aegyptius et Antonii discipulus, qui obiit nonagenarius anno 391. alter incola Nitriensis eremi, qui centenarius decessit anno 404. necnon *Pachomius* in Thebaide ortus, et auctor monachorum Tabenesium, in quorum uno monasterio 1040. ascetae simul vixerunt, qui decessisse fertur anno 360. Hos vero propter instituti similitudinem una coniunximus.

Sapientia itidem inclaruerunt *Cyrillus* Ierosolymitanus, *Hilarius* Pictavensis, *Zeno* Veronensis, *Eusebius* Vercellensis, *Ephrem* Syrus, et *Pacianus* Barcinonensis. *Cyrillus* in Ecclesia Ierosolymitana anno 350. successit Maximo, ediditque catecheses tam ad competentes, quam mystagogicas ad initiatos. *Hilarius* ob eloquentiam comparatus Rhodano rapidissimo Galliarum flumini, circa annum 335. creatus Episcopus Pictavorum in Aquitania, exinde synodis, scriptisque Arianos plurimum exagitavit. *Zeno* Antistes Veronensis,

(1) Quod narrant de Athanasio puero alios pueros baptizante, magna laborare suspitione demonstrant in eius vita doctissimi PP. S. Mauri.

sis, qui fertur martyrium pertulisse circa an. 360. homilias plures conscripsit: sed an illae, quae eius circumferuntur nomine, genuinae sint, haesitatur. *Eusebius* Vercellensis in Insubria Episcopus, exsilium fidei causa, et aerumnas perpeusus imperante Constantio, ad hunc, atque ad Patrophilum Arianum, et ad Vercellenses suos conscripsit epistolas, atque ex Graeco vertit commentarios Eusebii Caesariensis in Psalmos, necnon Evangelia Marthaei, et Marci: cuius versionis codex ipsius S. Eusebii manu exaratus Vercellis etiamnum adservatur. Obiit autem, et immarcescibilem coronam obtinuit circa annum 370. *Ephrem*, Prophetæ Syrorum cognominatus, orationes supra mille, hymnosque et carmina scripsit; obiitque circa annum 378. *Pacianus* decessit anno 390. senex admodum, instituitque scriptis catechumenos, ac poenitentes, et refutavit Novatianos.

Generis claritudine, parentum confessione, propriisque virtutibus *Magni* cognomentum adeptus fuit *Basilius* Cappadox, monastici instituti promotor egregius, et Ecclesiae Caesariensis Episcopus, Libanium rhetorum huius saeculi principem eloquentia superavit, Haereticos, presertim Eunomium, perstrinxit, monachos regulis et sanctionibus imbuit, sacras interpretatus est litteras; atque ad caelestem gloriam evocato circa annum 378. parentatum fuit splendidissimo funere, et lacrymis quoque Iudaeorum, Gentilium, et advenarum.

Accedunt *Gregorii* duo, *Nyssenus*, et *Nazianzenus*. Ille Basilii Magni frater, iste eidem Basilio amicitia, et consuetudine coniunctus. Primus Nyssae in Cappadocia Episcopus, refutavit scriptis Apollinarem Eunomium, et Manichaeos, divinos libros exposuit, orationes et epistolas edidit elegantissimas: et obiit an. 395. *Gregorius* alter Episcopus Nazianzi admodum valuit metro, ac soluta oratione, quemadmodum

il-

illius scripta cedro digna testantur. Vita functus est orator, et Theologus praestantissimus anno 389.

Haereseon conscripserunt historiam *Epiphanius*, et *Philastrius*. Ille in *Panario*, huiusque operis *anacephaleosi* sive epitome: iste in libro, cui titulus *de haeresibus*. Fuit Epiphanius gente Palaestinus, sed Episcopus in Cypro Salaminae, sive Constantiae, diemque supremum obiit anno 402. *Philastrius* vero fuit Italus, et Episcopus Brixienensis, obiitque, ut aiunt, anno 387.

Summa laude, et admiratione dignus est Episcopus Mediolanensis *Ambrosius*; nam cum saecularibus litteris, causisque actitandis dedisset operam, et AEmiliae ac Liguria praefecturam, inopinato adeo profecit, ut libros de Patribus veteris Testamenti, de Testamenti novi mysteriis et Sacramentis, de ministrorum officiis, in Evangelium Lucae, ac plures varii argumenti epistolas, et orationes erudite eleganterque exornaverit. Decessit anno 397. pridie nonas Aprilis.

Ceteros eloquentia, scriptorumque copia et delictu superavit *S. Ioannes Chrysostomus*, ortus Antiochiae ad Orontem fluvium circa annum 354. a Flaviano presbyter ordinatus an. 386. locatus in sede C. P. anno 398. renitente licet Theophilo Alexandrino; multaque huius, et quorundam aliorum Antistitum, necnon Eudoxiae Augustae causa perpressus, deposuit exuvias mortalitatis in Comata Pontica anno 407. die 14. Septembris. Vt vero eius ad populum Antiochenum, ceterasque homilias, orationes de Sanctorum virorum laudibus, libros de sacerdotio, contra vituperatores vitae monasticae, atque in Evangelium Matthaei, in epistolas Pauli, et in vetus Testamentum lucubrationes laudaremus amplissimas, illa orationis facundia opus foret, quae ipsi peperit *Chrysostomi* appellationem.

De

De Hieronymo, Augustino, et Paullino Nolano, in quinti saeculi synopsi agemus.

Iam vero eos, qui sapientia, non sanctitate floruerunt, carptim attingimus. Initio saeculi adversus Gentes libros VII. florenti dictione scripsit *Arnobius* Afer, non omnino expertus errorum. Gentilium pariter Theologiam in libris *institutionum* impugnavit *Lactantius* Firmianus (1), cui et librum de moribus persecutorum, aliosque adscribunt; claruit autem sub Constantino. Versatus est in eodem argumento *Iulius Firmicus Maternus*, qui edidit librum *de errore profanarum religionum* (2). De Ecclesiastica historia optime meritus est *Eusebius* Episcopus Caesareae in Palaestina, sed de Arianismo suspectus: ei que debemus etiam, missis aliis, de praeparatione, et de demonstratione Evangelica libros eruditissimos. Adversus Haereticos certarunt, et in divinos libros commentaria ediderunt, *Titus Bostrensis* in Arabia Episcopus, qui obiit anno 363. *Didymus* Alexandrinus Hieronymi, et Rufini praeceptor, qui anno 392. excesserat aetatis suae anno 83. *Victorinus* Afer, qui naturae concessit circa annum 370. Evangelicam historiam quattuor carminum libris circa annum 330. complexus est *Iuvencus* presbyter genere Hispanus.

Praetermitto *Basilium* Ancyranum, et *Tichonium* Afrum, Semiarianum unum, alterum Donatistam.

Tom. I.

X

CA-

(1) *Lactantius* videtur eruditus compluribus Afer, non Italus, utpote *Arnobii* auditor *Sicca*. Fuit Crispi Caesaris praeceptor. *Institutiones* scripsit circa annum 320. exorta persecutione Licinii. Erravit cum millenariis: et negasse Spiritus Sancti substantiam, inquit ad Pammachium S. Hieronymus. Obiisse dicitur Treviris senectute extrema. At locus et annus mortis, incerti.

(2) *Iulius Firmicus Maternus* natione Siculus ex Gentili Christianus scripsit ad Constantium et Constantem Impp. circa annum 339.

CAPVT V.

Quarti saeculi Imperatores, et martyres.

IN eunte saeculo IV. *Diocletianum*, et *Maximianum Herculum* imperasse dictum est supra. Coepit Diocletianus anno 301. *Coss. Postumio, et Nepotiano* saevire in milites, anno 303. in VIII. suo consulatu adversus Christianos. Haec est Ecclesiae persecutio X. omnium crudelissima, incoepa Nicomediae, ubi Ecclesia eversa est VII. cal. Martias. Omnem fere orbem *sacro martyrum cruore infectum* scribit Severus Sulpicius: interfecta uno die XVII. fidelium millia, et in sola Aegypto trucidata CXLIV. millia, unde Copti novam aeram subducunt (1).

Diocletianus, et Maximianus Hercules purpuram exuerunt anno 305. iuxta Balutium, praecedenti anno iuxta alios, et nuncuparunt Augustos, Maximianus Hercules *Maximianum Galerium* cognomento *Armentarium*, quod olim in Dacia pastoritiam exercuisset artem: Diocletianus vero *Constantium Chlorum*. Uterque anno 293. ab Herculeo et Diocletiano adoptati fuerant, et Caesares dicti; nam *Chlorus* uxorem duxerat privignam Herculi Theodoram, repudiata Helena, ex qua genuerat Constantinum; Galerius autem Maximiano nupsit Galerius Valeria filia Dio-

(1) Persecutionis incentores fuerunt Gentiles Philosophi: praetextus incendium regii Nicomediensis palatii Christianis falso attributum, ut imperante Nerone Urbis conflagratio. Fraude Galerii nondum Augusti occultis ministris ignis palatio fuit subiectus. Quare Diocletianus iussit omnes suos excarnificari et igne torqueri. Lege Lact. de mort. persec. num. 14. Ibidem num. 16. laudatur *Donatus* novies sub tribus iudiciis tortus. Fuerunt hi Bithyniae praesides, Flaccinus, Hierocles, et Priscillianus.

Diocletiani (1). Eadem die, qua Constantinus, et Maximianus declarati fuerunt Augusti, Caesares creati sunt *Severus*, et *Maximinus Daza*: et uterque erat nepos *Armentarii* ex sorore.

Non diu *Constantius Chlorus* regnavit, sed extinctus est Eboraci (2) anno 306. eique *Constantinus Magnus* successit suprema patris voluntate, militumque consensu. Interea Caesareae *Maximinus* persecutionem instauravit compellens omnes sacrificare (3). Romae autem imperium invasit *Maxentius* Maximiani Herculi filius, qui patrem in Campania commorantem ad imperium rursus eiecit. Severo item, qui contra Maxentium ducebat exercitum, apud tres Tabernas occiso, Maximianus Galerius Augustum nominavit anno 308. *Valerium Licinianum Licinium*, et hunc persecutorem crudelissimum Christianorum. Inierunt tum concordiam cum Maxentio Maximianus Hercules, et Galerius Maximianus: at illum Constantinus anno 312. ad pontem *Milvium* superavit (4), insigni illa victoria, quam crucis mirabilis apparitio praesignaverat. Habemus persecutionem sae-

X 2 vis-

(1) Priusquam Diocletianus et Maximianus Hercules exuerent purpuram, regia illius sedes fuit Nicomedia Bithyniae metropolis. Herculi Mediolanum, Constantii Chlorig sedes fuit Augusta Trevirorum in Gallia, Maximiani autem Galerii Sirmium in Pannonia. Galerius pro Christianis, ne diutius vexarentur, edictum Nicomediae edidit anno 311. pridie cal. Maias. Horrenda tunc consumtum legitur in libro de mort. persec. n. 35. Rufinus lib. VIII. cap. 15. et Orosius lib. VII. cap. 28. aiunt agitarum furiis vim sibi intulisse. Obiit idibus Maii praedicto anno 311. Nullum ex Valeria filium suscepit. Candidianum ex concubina procreatum Licinius occidit anno 313.

(2) In Anglia.

(3) *Maximinus* Valeriam Galerii viduam, eius nuptias recusantem, relegavit cum Prisca matre et uxore Diocletiani in desertas Syriae solitudines.

(4) *Milvium* Victor, Prudentius contra Symmachum, Paulus Diaconus, alique dixerunt.

vissimam, incoeptam sub Diocletiano, et usque ad annum 312. subsecutam (1).

Singulos recensere in hac persecutione peremptos non vacat; oporteret enim omnia deflorare martyrologia. Quosdam enumerabimus tamen. Nondum lata erant persecutionis edicta, et Namnetis in Britannia lancea confossi obierunt *Rogatianus*, et *Donatianus* germani fratres.

Romae *Sebastianus* Mediolanensis transfixus sagittis, et *Felix* cum *Adauto* securi percussus. Nicomediae *Pantaleo* nobilis Medicus equuleo tortus, gladioque necatus. Tarsi abscissum caput *Bonifacio*, qui cum *Aglæ* matrona Romana stupri habuerat consuetudinem. Puteolis martyrio cum sociis coronatus *Ianuaris* Beneventanus Episcopus. Coronatos in eadem persecutione complures memorat Eusebius lib. VIII. H. E. et in subiecto libro *de martyribus Palaestina* ait: Nicomediae vario mortis genere affectus *Dorotheum*, aliosque pueros Imperatoris cubicularios, *Gorgonio* elisas laqueo fauces, *Anthimum* Episcopum truncatum capite, innumeros proiectos in mare. In Armenia, in Palaestina, in Thebaide, ceterisque provinciis tanta sacrorum ministrorum comprehensa est multitudo, et capitis damnata, ut carceres, quibus continerentur, deessent. Illustre fuit martyrium *Philæ* Episcopi Thmuitarum, *Adauti* Romana dignitate conspicui, quattuor Coronatorum, aliorumque, de quibus fasti Sanctorum VI. idus Novembris, *Luciani* presbyteri Antiocheni, *Petri* Alexandrini, *Felici* Carthaginiensis, *Theodori* Ancyranus una cum septem virginibus, *Romuli* cum infante, cuius martyrium describit Prudentius. Inter martyres Palaestinos celebrantur

(1) In persecutione Diocletiani uno mense coronatos martyrio XVII. mille Christianorum, inter quos *Marcellinus* Papa una cum *Claudio*, *Cyrino*, et *Antonino*. Vide Martyr. Rom. VI. cal. Maii.

brantur *Procopius*, *Alphæus*, *Zacchæus*, *Timotheus*, *Timolaus*, *Dionysius*, cer. Passi itidem in Cilicia *Cosmas*, et *Damianus*, *ἰωάννου* nuncupati, quoniam gratis medebantur aegrotis: Gallicae prope Nicomediam *Iustina*, *Cyprianus*, et *Theodotus*: in Africa *Saturinus*, *Crispina*, alique complures: Alexandriae *Didymus* et *Theodora*: Chalcedone *Euphemia*: Tyri in Tuscia *Christina*: ad Aquas Gradatas *Chrysogonus*: Hadrianopoli *Philippus* Heracleensis: Valentiae in Hispania *Vincentius*: Emeritae *Eulalia*: Augustae Vindelicorum *Afra* antea meretrix: Amaseae *Theodorus*: Nicomediae *Barbara*: Syracusis *Lucia*: in Achaia *Aradius*: Romae *Susanna* et *Agnes*, *Cyriacus*, *Largus*, *Smaragdus*, alii: Foro Corneli, seu Imoliae *Cassianus*: Bononiae *Vitalis* et *Agricola* (1): Caesaraugustae sub Maximiano martyres XVIII. Sebastae in Armenia *Blasius*, et XL. martyres sub Licinio, cer.

Superato devicto Maxentio, *Constantinus M.* primum cum Licinio, deinde solus imperavit ad annum usque 337. quo Achirone prope Nicomediam obiit XI. cal. Iulias, *Coss. Titiano et Feliciano*: eodemque anno V. idus Sept. renuntiantur Augusti tres illius filii, *Constantinus*, *Constantius*, et *Constans* (2). Diuturnior fuit principatus Constantii, quam fratrum: nam *Constantinus* occisus fuit prope Aquileiam *Coss.*

Acin-

(1) Floruit itidem circa haec tempora, et saeculo tertio ad finem vergente, *S. Eusebius* Episcopus, Ambrosio Mediolanensi amicitia coniunctus, et *S. Simplicianus* eiusdem Ambrosii successor.

(2) Magni Constantini avi fuerunt *Eutropius*, et *Claudia*: parentes *Constantius Chlorus*, et *Helena*; noverca *Theodora*: fratres a *Theodora* geniti *Hanniballius* pater Dalmatii, *Constantius* pater Galli, et *Iuliani* apostatae: sorores *Constantia* Licinii coniux, et *Anastasia* uxor Bassiani: uxores *Minervina*, ex qua genuit *Crispum*, quam *Sex. Aurelius Victor* ait fuisse concubinam, et *Maximiana Fausta* filia *Max. Herculi*, ex qua suscepit *Constantinum*, *Constantium*, *Constantem*, *Constantiam*, et *Helenam*.

Acindino et Proculo, anno 347. die 6. Aprilis: *Constantinus* a Magnentio in Gallis interfectus fuit sub initio anni 350. consulatum *Sergio*, et *Nigriniano* gerentibus; *Constantius* vero obiit *Coss. Florentio*, et *Tauro*, id est anno 361. tertio nonas Octobris. Arripuit tunc imperium *Flavius Claudius Iulianus* filius *Constantii* (1) et *Basilinae*, qui a Christi fide ad cultum idolorum descivit, apostata iccirco denominatus. Saeviit et is in Christianos anno 362. cum conflagrasset templum *Apollinis* in *Daphne* (2). Sed apostata scelestissimus ictu caelitus immisso miserrime interiit die 27. Iunii anno 363. ipsomet *Iuliano IV. et Promoto Coss.*

In persecutione *Iuliani* martyrio coronati fuerunt *Antiochiae Artemius*, *Alexandriae Gallicanus*, *Caesareae in Cappadocia Euphychius*, *Aretii Donatus* Episcopus, et *Hilarinus* monachus, *Romae Gordianus*, et *Epimachus*, *Ioannes et Paullus*, *Bibiana* virgo, cet.

Exstincto *Iuliano*, imperator a militibus renunciatus est *Flavius Iovianus*, aliis *Iovinianus*, e *Pannonia*; et *Ioviano* mortuo anno proximo 364. die 17. Februarii (3) successit *Flavius Valentinianus*, eiusque fra-

(1) *Constantius* pater *Iuliani* fuit *Constantini Magni* frater, non filius. Idem *Constantius* non ex *Helena*, sed ex *Flavia Maximiana Theodora* genitus fuerat, ac frater fuit *Hanniballii*. Apud *Suidam* *Iulianus* dicitur *Parabata*. Vxorem habuit *Flaviam Maximianam Helenam* filiam *Constantini Magni*.

(2) Eodem anno 362. *Iulianus* ad Hebraeos scripsit epistolam 25. reaedificationem *Ierusalem* templique suadens: quod illi opus proximo anno 363. aggressi sunt, sed frustra.

(3) Id quidem iuxta *Socratem*, aliosque adserentes diem *Ioviani* emortualem fuisse XIII. cal. Martias; sed in cod. *Theod.* lib. IX. tit. 25. exstat eiusdem *Ioviani* lex contra raptores bi-duo post latam, nempe XI. cal. Martii, et die 19. Februarii. Obiit *Dadasthanae* inter *Galatiam* et *Bithyniam*. Post *Ioviani* obitum designatus Imperator *Salustius P. P.* dignitatem renunciavit senectutem caussatus: concurrentibus in eius filium studiis, ait, hunc vero nimium esse iuvenem.

frater *Fl. Valens* *Orienti* praefectus. *Gratianus* quoque filius *Valentiniani* et *Severae* a patre appellatus est Augustus anno 367. IX. cal. Septembris. Decessit *Valentinianus* anno 375. die 17. Novembris, eique successus est *Valentinianus Iunior*, illius et *Iustinae* filius, et ex patre frater *Honorii*. *Valens* occubuit anno 378. die 9. Augusti, *Gratianus* anno 383. die 25. Augusti. *Valentinianus Iunior* occisus est ab *Eugenio* anno 392. die 25. Maii. Imperarunt tum *Theodosius*, et *Arcadius*; quorum ille filius *Honorii* et *Thermantiae* (1) a patre Augustus dictus fuerat an. 379. *Arcadius* vero filius *Theodosii* et *Flaccillae* a patre consors imperii declaratus est cum *Honorio* filio itidem *Theodosii*. Obiit *Theodosius* 395. die 17. Ianuarii: atque hinc subducitur *Arcadii*, et *Honorii* principatus: quorum anno 6. *Coss. Aureliano*, et *Stilicone* desiit quartum Ecclesiae saeculum.

Imperante *Honorio*, aut *Gratiano* ab Hunnis martyrio affectae sunt *Vrsula*, et aliae virgines (2): quarum numerus fidem superat, et forte in actis, pro undemillia, undecim mille irrepserunt. Floruerunt etiam hoc saeculo eximia sanctitate, praeter enumeratos praecedenti capite inter scriptores, *Hilarion* et *Paphnutius* monachorum patres, *Iacobus* *Nisibi* in *Mesopotamia*, *Eustathius* *Antiochenus*, *Nicolaus* *Mirensis*, *Dionysius* *Mediolanensis*, *Martinus* *Turonensis*, *Zenobius* *Florentinus* Antistes; ac matronae sanctissimae, *Helena* mater *Constantini*, *Monica* *Augustini* parens (3) *Marcellina* soror *Ambrosii*, et *Paulla* *Romana*.

CA-

(1) *Honorius*, et *Thermantia* parentes *Theodosii Magni* confundendi non sunt cum *Honorio* filio ipsius *Theodosii* et *Flaccillae*, *Arcadii* fratre, et cum *AEmilia* materna *Thermantia* filia *Stiliconis*, et *Honorii* secunda uxore.

(2) Harum quidam putant mentionem fieri in *Philopatro* *Luciani*, ideoque inficem libellum huic abiudicant; sed locus ambiguus est.

(3) *Marcellina* inter virgines colitur.

CAPVT VI.

*Quae saeculo IV. doctrina, et disciplina
vigerint.*

DEi Verbum esse Patri *consubstantialē*, et unum *ὁμοούσιον*, quomodo traditur in Evangelio, confirmatum est perfidiae Arianicae confutatione. Retinendum didicimus *ὁμοούσιον*, *ὁμοεὐσταν* caute usurpandum, atque in sensu Semiariorum reiciendum. Divinam in Christo humanamque naturam, et in ista rationalem animam mentemque inesse, ut divinae dispensationis postulat ordo, declaratum est luculentius. Spiritus Sancti propugnata est contra Macedonianos Divinitas. Perpetua Deiparae virginitas vindicata. Deum carere corporis membris, prout naturalis etiam ratio suadet, et liberum arbitrium non constringi fatali necessitate, ex huius saeculi expulsi erroribus evidentius dignoscitur.

Eucharistia nomine *Fermenti* ad fidelium unionem servandam hoc saeculo dirigebatur ad *Titulos*. Chrisma a solis Episcopis conficiebatur; quamvis eo presbyteri linirent verticem baptizati. Episcopus Ostiensis in consecratione Romani Pontificis pallio utebatur. Siricii constituto sacerdotes, et diaconi, nonnisi coelibes eligebantur, et clericorum officiis aggregari coeperunt monachi, quos morum gravitas commendabat (1).

Post-

(1) Dirutis hoc saeculo fanis et simulacris idolorum, plurima erecta sunt Christiani cultus templa. Nam in solo libro III. vitae Constantini ab Eusebio descriptae numerantur templum ad sepulcrum Domini cap. 33. Bethlehemiticum ab Helena illius matre constructum cap. 43. magnificentissimum in honorem Salvatoris Nicomediae cap. 50. in loco, qui vocabatur Mambre cap.

SAECVLVM IV. CAPVT VI.

169

Postquam enim in Thebaide eremiticae vitae tirocinia posuerat *Paullus* vita functus anno 343. aetatis suae 113. coeperunt monachorum propagari instituta. *S. Antonius* abbas iis vivendi leges praebuit anno 310. Paulo post *Pachomius* auctor fuit Tabennensium. *Basilus* regulas monachis tradidit circa annum 363. Instituit etiam congregationem et monasterium erexit an. 380. *S. Ambrosius*. Institutum monasticum in Italiam a *S. Athanasio* allatum, invexit in Africam *Augustinus*, et prope Tagastem cum eremitis

Tom. I.

Y

tis

cap. 51. apud Heliopolim cap. 58. cet. De Ecclesiis autem imperante, et adiuvante Constantino Romae, Albani, Neapoli, Constantinae in Numidia, et in regia praesertim urbe Constantinopolis, legendum opus Ioannis Ciampini de sacris aedificiis a Constantino Magno constructis. Complura quoque Theodosius Magnus, eiusque filii Arcadius et Honorius construxerunt. Dirutum inter alia *Consule Manlio*, nempe anno 399. Carthagine simulacrum *Caelestis*. Hinc *S. P. Augustinus* lib. XVIII. de civit. Dei cap. 54. demonstrat, quam falsum sit iactatum a Gentilibus oraculum, per annos solummodo 365. Christi nomen fuisse colendum, postea vero religionem nostram penitus fuisse delendam. Lege et *Prosperum* lib. III. de praedict. capite 38. Vbi *Caelestis*, seu Iunonis erat templum, consecrata est ab *Aurelio* Carthaginiensi Antiscite amplissima Ecclesia. Condita Constantinopoli a *S. Gregorio Nazianzeno* sacra aedes, quam *Anastasia* nominavit, quod illic fides languescens videretur revivisse. Vide eiusdem Gregorii orationem 32. Distinguenda haec est ab *Anastasia* Ecclesia Novatianorum memorata a *Socrate* lib. II. cap. 38. Idem historicus lib. VI. cap. 6. laudat templum *S. Euphemiae* Chalcedone, ubi inter *Gainam* et *Arcadium* Imp. inita concordia fuit. Meminit quoque eo loci Constantinopolitanae Ecclesiae Gothorum, et alterius *Ioanni Apostolo* dicatae, quae ab urbe distabat septem millibus passuum. De *Serapio* Paganorum templo in Ecclesiam Alexandriae commutato legendus *Sozomenus* lib. VII. cap. 15. Circa annum 330. *Frumentius* Abyssinos ad Christi fidem convertit.

De monachis in Thebaide degentibus, eorumque institutis et disciplina, item de Scetiensibus, de Nitriensibus, et monasteriis Celliae, de Palaestinis, Syris et Edessenis, vide *Sozomenum* lib. VI. Palladium in hist. Lausiaca, cet.

170 ECCL. HIST. BREVARIUM
tis exercere coepit anno 387. Idem creatus Hippo-
nensis Episcopus communem vivendi formam anno
395. praescripsit clericis; unde *canonicorum regula-*
rium Augustinensium manavit ordo. Maronitae in Sy-
ria a *Marone* monacho ac presbytero religiosissimam
vitam agente ad Orontem non procul ab Apamea,
hoc exeunte saeculo originem nomenque traxerunt.

APPENDIX.

De rebus externis memorabilibus.

Bella Caesarum, aliorumque, eventus quosdam me-
moriam dignos, scriptoresque celebres breviter re-
censebimus. Constantinus Magnus (1) post caedem
Maxentii, anno 313. in Gallias concesserat, rebus
cum Licinio compositis; sed bellum inter illos anno
315. exortum est, mortuo etiam Maximino: qui
anno 313. a Licinio in Illyrico devictus fugit in Asiam,
et Tarsi in Cilicia toto corpore exeso, et desiliienti-
bus e capite oculis miserissime periit (2). Bellum ta-
men Augustorum aliquandiu cessavit, inito rursus
foedere. Sarmatas anno 316. Constantinus expugnavit
occiso illorum Rege Rosimundo. Gallicanus dux eo-
dem

(1) Superatus Maxentius an. 312. VI. cal. Novemb. De cae-
lesti signo, quod Constantino M. apparuit, vide Euseb. lib. IX.
H. E. cap. 9. et lib. I. de vita Consr. cap. 40. ubi etiam inscriptio
posita ad basim statuæ suæ, dextera vexillum crucis gestan-
tis: quam statuam illam esse puto quæ servatur in aërio ba-
siticae Lateranensis a Clemente XII. exornatae. Vide et librum
de mortib. persec. cap. 40. notasque Stephani Baluzii, et Gish.
Cuperi.

(2) *Maximinus* bellaturus cum Licinio Iovi votum vovit, ut
si victoriam retulisset, Christianorum nomen exstingeret, fun-
ditusque deleteret. Licinius autem ab Angelo praemonitus cum to-
to exercitu preces obtulit summo Deo. Pugnatum pridie calen-
das Maias.

APPENDIX.

171

dem anno Scythas compressit. Exortum iterum anno
323. bellum inter Licinium et Constantinum: at Li-
cinius tribus praeliis a Constantino victus sese impe-
rio abdicavit, per uxorem Constantiam Constantini
sororem impetrata salute. Verum idem Licinius anno
325. Thessalonicae novas res molitus fracto gutture
occiditur, illata etiam morte Martiniano, quem Cae-
sarem nominaverat (1). In Gothos anno 332. Con-
stantinus victrices manus convertit, eosque apud Sar-
matas debellavit. Quando prope Nicomediam anno
337. decessit, parabat adversus Persas expeditionem.
Constantinus Iunior anno 340. intulit bellum Constan-
ti, et latrocinii specie in illius fines irrupit; sed in-
terfectus, et in Alsam fluvium (2) projectus fuit.
Domuitque anno 341. Constans Francos. Contra Mag-
nentium, qui anno 350. apud Augustam arripuit
imperium, et Constantem occidit, anno proximo
351. castra movit Constantius. Pugnatum apud Mur-
sam in Pannonia; ac primum vires Romani imperii
fuerunt attritae: victus tamen Magnentius, qui de-
speratis rebus anno 353. apud Lugdunum seipsum in-
teremit, quemadmodum apud Senones laqueo sibi mor-
tem intulit Decentius, quem ille Caesarem appella-
verat. Iulianus anno 357. ingentes Germanorum co-
pias apud Argentoratum fudit, capto Chonodomaro
Rege. Gerebat anno 363. bellum contra Persas, dum
miserabili, ut supra dictum est, periit fato (3). Va-
len-

Y 2

(1) Divisit Constantinus anno 330. Romanum imperium in
duas partes, Orientis unam, Occidentis alteram, unde aquila
imperii stemma pingitur biceps: quo pertinet versus:

Pisla biceps aquila hinc Occasum, hinc adspicit Ortum.

(2) Non procul ab Aquileia.

(3) Quidam a S. Mercurio martyre Iulianum lancea transfi-
xum scripsere. Moriens vero cruorem e vulnere manantem ma-
nu haustum projecit in aërem, dicens, *viciisti, Galilae, viciisti.*
Obiit 2. imperii anno, aetatis suae 31. Exustum anno 363. igne
ad

lentinianus anno 370. Saxones eiecit e Galliis : 371. in fugam vertit Germanos. Gothi , qui anno 376. ab Hunnis expulsi , permissu Valentis in Thracia sedem fixerant , fame compulsi propter avaritiam Maximī ducis anno 377. rebellant a Romanis ; et ipso ac sequenti anno Romanorum legiones in Thracia interfectione pene deletae sunt. At anno 380. Theodosius multis praeliis Gothos vexavit , eosque expulit e Thracia. Idem Theodosius anno 386. delevit Guttungos Istrum transgressos. Superavit quoque anno 388. tertio ab Aquileia lapide Maximum , qui imperium per seditionem usurpaverat. Tanta demum sorte anno 394. prostravit ingentem Gallorum et Francorum exercitum ab Eugenio tyranno collectum , ut vento vehementer flante hostium tela in ipsos retorquerentur. Hinc Claudianus ita adloquitur Theodosium.

O nimium dilecte Deo , cui militat aether,

Et

ad preces S. Babylae M. e caelis emisso templum Apollinis in Daphne scribe S. Ioannes Chrysostomus orat. in Babylam , et contra Gentes , necnon Sozomenus lib. V. H. E. cap. 20. Fecerat primum Iulianus in Ecclesia lector , basilicam in honorem martyrum construxerat , revocaverat ab exilio pulsos a Constantio Episcopos Meletium Antiochenum , Athanasium Alexandrinum , Eusebium Vercellensem , Luciferum Calaritanum , cet. Factus autem apostata *Apollinem Pythium* apud Daphnem consulit , sacra vasa in publicum aerarium iussit inferri ; templorum fores obseruxit , sacram mensam fertur perminxisse. Christianis , quos *Galilaeos* , aut filios *Galilaeorum* appellabat , inhibuit studia , eosque expelli mandavit a militia , in urbe Pannae subversa statua , quam erexerat mulier a profluvio sanguinis a Christo liberata , propriam locavit , igne e caelis elapso statim discissam. Iudaeis indulsit , ut rursus Ierosolymitanum templum erigerent , quod terrae motu lapides diruente , flammisque e fundamento erumpentibus perterriti , dispersi , consumti frustra tentarunt. Eodem momento , quo contigit , scelestissimi principis caedes revelata divinitus fuit *Iuliano* sanctissimo anachorae. Haec ex Socrate lib. III. Sozomeno lib. V. Theodorito libro III. Eccl. H. et ex Marcellino , aliisque historicis deprompta sunt.

Et coniurati veniunt ad classica venit.

Diximus de praeliis : eventus modo attingamus alios. Anno 326. Crispus Constantini filius occisus est , quasi de stupro Faustam novercam interpellasset. Interfectus est etiam Licinius Iunior filius Licinii A. et Constantiae , iuvenis innocens et egregius. Helena ad levandum dolorem Ierosolymam profecta , illic crucem Domini humi defossam invenit. Encaenia novae urbis Constantinopolis anno 330. celebrata fuere , cunctis idolorum templis eversis. Interfectus anno 354. in Istria iussu Constantii patruelis sui Gallus Caesar ob affectati imperii suspicionem. Terraemotu anno 365. adeo torus orbis concussus est , ut mare litore egrederetur , et populi innumerabiles opprimerentur. Prodierrunt anno 379. ex peninsula Scandia (1) Longobardi , regionemque Vandalorum occupare. Anno 390. ignea columna visa est per dies triginta ex aere pendere cum magno omnium terrore : eiecta ab Arcadio privigno Galla Placidia ; et patrata a Theodosio caedes Thessalonicensium , quod interfecissent Boterichum praefectum militum in Illyrico. Postremo huius saeculi anno Alaricus Gothorum ductor e Pannonia (2) in Noricum , hinc vero in Italiam per saltus Tridentinos irrupit.

Conscripserunt hoc saeculo historias *Asclepiodotus* a Vopisco laudatus : *Trebellius Pollio* , qui volumen historicum inscripsit *de XXX. tyrannis* , inter quos Valentem falso connumerat : *Iulius Capitolinus* , in quo Sigonius reprehendit nimiam verborum : *Aelius Lam-*

(1) Scandia inter mare Svecicum ad Austrum , et Septentrionale ad Arctos , sive inter Norvegiam et Sveciam. *Vagina* dicitur a Iornande , quod inde Gothi , Vandali , et Longobardi prodierint ad aliorum perniciem.

(2) Pannonia Europae regio inter Danubium et Savum , atque inter Noricum et Mysiam. Noricum complectitur Austriam , Scythiam , Carniolam , Carinthiam , partem Bavariae , necnon loca quaedam Comitatus Tyrolensis Boream versus.

Lampridius, dictus *pedester et humilis*: *Flavius Vopiscus*, qui trigam edidit Imperatorum, *Cari*, *Numeriani*, et *Carini* et vitam Aureliani: *Aelius Spartianus*, cuius pauca exstant excerpta: *Aurelius Victor*, cui tamen supponitur libellus inscriptus, *origo gentis Romanae*: *Eutropius* sophista, et *Sextus Rufus* vir Consularis, qui epitomes, seu breviaria ediderunt: *Ammianus Marcellinus*, cuius libri primi XIII. perierunt, veritatis studiosissimus scriptor: *Eunapius*, cuius exstat *de vitis sophistarum* opus elegans et venustum. Vario autem scientiarum genere claruerunt *Chalcidius* Timaei Platonis commentator. *Iamblicus* Porphyrii discipulus, qui erudite scripsit de *Chaldaeorum*, et *Aegyptiorum mysteriis*: *Themistius* Philosophus, doctissimus Aristotelis paraphrastes: *Iulianus* A. historicus et rhetor (1), Deo simul et hominibus exosum animal: *Macrobius* reconditae scientiae auctor, omnigena in *Saturnaliis* argumenta pertractans (2). Poetica insuper arte *Aurelius Prudentius*, quem Card. Bona appellabat *Pindarum Christianum*: *Ausonius* Burdigalensis, in quo multiplex eruditio, ingenium peracutum, sed duriusculus stilus, et *Claudianus* Latine, et Graece doctus, ut in eum diceretur anima Virgilii, et Homeri transfusa (3). Denique adversus Christianam religionem scripserunt *Hierocles* Philosophus, et Alexandrinae urbis praefectus, quem refutavit Eusebius: *Libanius* Antiochenus sophista, cuius auditor fuit S. Ioan. Chrysostomus adolescentulus

(1) De *Iuliani* libris adversus religionem Catholicam refutatis a S. Cyrillo Alexandrino, et reliquis a Petavio illustratis, vide Caveum in saeculo Ariano. De libro, quem inscripsit *Μακρόβιος*, Sozom. lib. V. cap. 19.

(2) *Pappus* Alexandrinus Philosophus a Suida laudatus, et *Rufus Festus Avienus* illustris poeta, qui floruerunt postremis Theodosii Magni temporibus.

(3) Quidam Florentinum faciunt, cum tamen fuerit Alexandrinus.

lus (1). *Aur. Symmachus* Urbis senator, quem strenue confutavit S. Ambrosius; et *Maximus* Madaurensis irritor martyrum, cuius ludicram ineptamque nugacitatem S. P. Augustinus perstrinxit.

QVINTVM

ECCLESIAE SAECVLVM.

CAPVT I.

Enumerantur Pontifices Maximi.

Pastores Romanae Ecclesiae quinti saeculi sunt, *Innocentius I.* *Zosimus*, *Bonifacius I.* *Caelestinus I.* *Sixtus III.* *Leo Magnus*, *Hilarius*, *Simplicius*, *Felix III.* *Gelasius I.* *Anastasius II.* et *Symmachus*, omnes albo Sanctorum adscripti.

XLII. *Innocentius I.* Albanensis inauguratus anno 402. (2) caussae S. Ioannis Chrysostomi contra Theophilum Alexandrinum patrocinatus, pulsus ex Urbe Novatianis, et Pelagianis, ut verbis utamur Prosperi, Apostolico mucrone percussis, post annos Pontificatus 15. *Coss. Honorio A. XI. et Fl. Constantio II.* anno 417. cessit e vita.

XLIII. Subrogatus est *Zosimus* Graecus genere, qui

(1) Huic Libanio petenti a Iudimagistro Christi cultore quid ageret filius fabri, responsum fuit: *Conditor universi, quem tu per ludibrium fabri filium appellas, ligneum feretrum domino tuo Iuliano fabricatur.* Id contigit paullo ante Iuliani obitum. Conferantur verba Sozomeni lib. VI. H. E. cap. 2. cum iis, quae leguntur apud Theodorum lib. III. cap. 25.

(2) Qui Pagii sequuntur chronologiam Innocentium creatum Pontificem tradunt anno 401. *Caelestinum* anno 422. *Simplicium* anno 468. In ceteris vero nulla est discrepantia.

qui cum Caelestio aliquando lenius se gessit, sed eius fraude detecta, ipsum, ceterosque Pelagianos damnavit; obiitque post annum Episcopatus in *XII. consulatu Honorii A.* anno 418.

XLIV. Ecclesiae deinde praefuit *S. Bonifacius* Rom. quamquam perpauci favore Symmachi P. V. Pontificem nominarent Eulaliū archidiaconum; quem Honorius principio favore persecutus, ut ex Vrbe pelleretur mandavit, Bonifacio munus suum obeunte ad annum usque 423. quo e vita migravit *Consule Mariniano*.

XLV. Post hunc sedit ultra annos 8. *S. Caelestinus I.* qui Novatianos eiecit, Nestorianos damnavit, Semipelagianos compescuit, et concessit naturae VIII. idus Aprilis *Coss. Valerio, et Aetio*, anno scilicet 432.

XLVI. Inauguratus tum Pontifex *Sixtus III.* Iuliani Eclanensis, aliorumque Pelagianorum insectator acerrimus. Qui administrato annis fere 8. Pontificatu, obiit V. cal. Apriles anno 440. (1) *Coss. Valentiniano A. V. et Fl. Anatolio*.

XLVII. *S. Leo I.* Haereticorum omnium, praesertim Eutychnianorum oppugnator, sanctitate, sapientia, facundia, qua Attilam, et Gensericum linivit, ac deterruit, vere Magnus, et iure, meritoque a Benedicto XIV. declaratus Ecclesiae doctor, successit Sixto, et supra annos 20. rexit Ecclesiam, mortuus *Coss. Dagalaipho, et Severino*, an. 461.

XLVIII. Suffectus Leoni *M. Hilarus* natione Sardinus (2). Is Eutychem, Nestorium, et Macedonium rur-

(1) Id confirmatur auctoritate S. Prosperi. Supra 40. dies Romanam Ecclesiam fuisse sine Antistite, mirabili pace ac patientia expectando adventum Leonis diaconi, scribit idem Prosper.

(2) *Hilarus* vulgo dictus. Defunctum expletis sex sacerdotii sui annis tradit etiam Idarius in chronico. *Hilarus* dicendus: nam exstant ad Lateranum inscriptiones: *Hilarus Episcopus plebi*

rursus damnavit: obiitque IV. idus Septemb. anno 467. *Coss. Pusaco et Ioanne*.

XLIX. Decessorum exempla secutus *S. Simplicius* Tiburtinus irritos reddidit Eutychnianorum, iisque faventium Zenonis Augusti, et Acacii conatus, praefuitque Ecclesiae ultra annos 15. vita functus *Consule Anicio Fausto*, nimirum anno 483.

L. Pontificatum deinde auspicatus est *Felix III.* qui reiecit Zenonis *Henoticum* (1), et anathemate percussit Acacium C. P. Petrum Moggum, et Fullonem, obiitque nono Pontificatus anno, vulg. aer. 492. *Anastasio A. et Rufo Coss.*

LI. Sedit post Felicem *S. Gelasius* Afer, corporeis vinculis solutus anno Episcopatus sui quinto post consulatum *Viatoris*, id est, an. 196. post expunctum e diptychis Acacii nomen, eiecit Manichaeos, recisa germina Pelagianorum, canonicos ab apocryphis libris distinctos, sublataque Lupercalia.

LII. Tenuit postea Episcopatum *Anastasius II.* Romanus, pro Orientalis Ecclesiae unione, quam epistolis, legatis, probatisque ordinationibus Acacii a communione segregati, curavit quam maxime, mirum in modum sollicitus: defunctus 2. Pontificatus anno, aer. com. 498. *Consule Decio Paullino*.

LIII. Deinde evectus est ad supremum Ecclesiae regimen *Symmachus* e Sardinia, Pontificatu functus summa animi constantia adversus schisma *Laurentii* ultra annos 15. Fuit enim illi extrema dies XIV. cal. Augusti an. 514. *Consule absque collega M. Aur. Cassiodoro senatore*.

Tom. I.

Z

PA-

bi Dei. In honorem Ioannis Baptistae *Hilarus* Episcopus Dei famulus offert. *Liberatori suo Ioanni Evangelistae Hilarus* Episcopus famulus Christi.

(1) Decretum unitivum, seu conciliatorium, latum in favorem Eutychnianorum, ut in communionem reciperentur a Catholicis.

PATRIARCHARVM NOMINA.

Alexandrinae Ecclesiae praefuerunt post Theophilum *Cyrillus, Proterius, Timotheus, Solophaciolus, Ioannes Talaia*, Eutychianis praetermissis: Antiochenae post Flavianum *Porphyrius, Alexander, Theodotus, Ioannes, Domnus, Maximus, Basilius, Martyrius, Iulianus, Ioannes, Stephanus, Stephanus alter martyr, Calendio, Palladius*: Ierosolymitanae post Ioannem *Praylius, Iuvenalis, Anastasius, Martyrius, Sallustius, et Elias*.

CAPVT II.

Saeculi Ecclesiae V. concilia.

IN tres classes plura saeculi V. concilia dividimus, quae adversus Haereticos, quae pro variis disciplinae capitibus, et quae reiicienda sunt, discernentes.

Adversus Donatistas, Pelagianos, Nestorianos, et Eutychianos celeberrimi habiti sunt sacrorum Antistitum conventus: et primo contra Donatistas in Catholicos armis irruentes anno 404. congregati *Carthagine* Episcopi Afri ediderunt *commonitorium synodicum* ad Honorium Augustum. Duobus proximis annis 405. et 406. *in eadem urbe* Episcopi congregati de ipsorum Donatistarum, et paganorum molitionibus certiolem reddiderunt Imperatorem, et contra illos Honorii obtinuerunt rescripta. Synodos eandem ob rem coegerunt anno 408. et 410. et impetrarunt a principe, ne palam convenirent, ritusque suos exercerent, proscriptionis ac mortis poena proposita. Habita anno 411. celebris *collatio Carthaginensis* coram Marcellino tribuno, triplici absoluta congressus. Convicia et mendacia in collationem illam a Donat-

natistis conficta, refutata fuerunt in concilio *Cirtensi*, habito in Numidia anno 412.

Celebratas in caussa Pelagianorum 24. synodos, Augustino superstitie enumerat Garnerius; sed celeberrimas tantummodo recensebo. Primo Pelagius et Caelestius damnati fuerunt in synodo *Carthaginensi* sub Aurelio anno 412. In *Ierosolymitana* sub Ioanne anno 415. In *Diospolitana*, ubi tamen Pelagius callide fidem suam occultavit, anno ipso 415. sub Eulogio. In *Milevitana* sub primate Numidia Silvano, anno 416. In *Romana* sub Innocentio I. anno 417. et in altera eodem anno sub Zosimo. In *Constantinopolitana* sub Attico, et in *Antiochena* sub Theodoro, eodem pariter anno. In plenaria *Carthaginensi* ex omnibus provinciis Africae anno 418. ab Aurelio collecta. *Anazarbi* in secunda Cilicia sub Maximiano 422. In *Africana* universali, et in *Romana* sub Caelestino, anno 425. In *Arelatensi* sub Honorato anno 427. Post Augustini autem obitum damnati fuerunt Pelagiani in concilio *Ephesino*, de quo infra.

Adversus Nestorianos indixere synodos *Romae* Caelestinus anno 430. et seq. quo tempore etiam *Alexandriae* concilium coegit S. Cyrillus. Anno autem 431. Pontificis nutu, ac Theodosii Divali habitata est synodus *Ephesina*, inter oecumenicas III. S. Caelestinus vices suas commisit Cyrillo. Interfuerunt Episcopi 274. Damnatus Nestorius, et rursus Pelagius: una in Christo propugnata persona, atque intra utramque naturam unitio, quam Theologi appellant *Hypostaticam*. Virgo Maria, declarata est *Θεοτόκος*, Nestoriani *Simoniani* dicti fuerunt, eorumque libri proscripti anno 435. in concilio *Armenorum*.

Haeresim Eutychianam Nestorianae oppositam, et unam adserentem Verbi Incarnati naturam, proscripsit anno 448. synodus *Constantinopolitana* sub Flaviano, et alia ibidem celebrata anno 450. Proximo an-

no 451. Marciano imperante celebratum est concilium *Chalcedonense*, quod est oecumenicum IV. convenientibus 690. ut fertur, Episcopis. Dammati sunt Eutyches et Dioscorus: approbata Leonis Magni *epistola ad Flavianum*, atque actitata est caussa Theodoret, et Ibae Edessen. Synodis istis contra haereses celebratis adde Romanum anni 444. sedente Leone Magno. contra Manichaeos, et plenariam *Hispanicam* anni 447. adversus Priscillianistas, de cuius loco non constat.

Firmata Ecclesiae disciplina anno 401. circa parvulos ab Haereticis baptizatos in concilio *Africano*: de causis Episcoporum synodali iudicio finiendis anno 402. in concilio *Numidae*: de reconciliandis Donatistis anno 403. in concilio III. *Carthaginiensi*: de irritis ordinationibus anno 405. in synodo *Toletana*: de Andronico Libyae praefecto anathemate a subditorum vexatione cohibendo, anno 411. in synodo *Ptolemaidis*: de electione Heraclii, ut Augustino in Episcopatu succederet, anno 426. in synodo *Hypponiensi*: de purgatione criminum, quorum insimulabatur Sixtus, anno 433. in concilio *Romano*: de rebus multis ad ius Ecclesiasticum pertinentibus anno 441. in *Arausicano*: de diversis Ecclesiasticis legibus anno 452. in synodo *Arelatensi*; et de retinendis, reiciendisve libris in *Romana* Gelasii anno 494.

Reprobarur synodus ad *Quercum* prope Chalcedonem anni 403. sub Theophilo Alexandrino contra S. Ioannem Chrysostomum: *latrocinialis Ephesina* pro Eutychete anno 449. sub Dioscoro, cuius acta statim Leo Magnus abolevit: *Constantinopolitana* Eutychianae factionis anni 496. qua approbatum fuit Zenonis *Henoticum*; et *Constantinopolitana* celebrata anno 499. iussu Anastasii Imp. in qua epistola S. Leonis Papae, concilium Chalcedonense, omnesque confitentes duas in Christo naturas impio damnati sunt anathemate.

CA-

CAPVT III.

Exortae quinto saeculo haereses.

CONSTAT ex dictis, tres erupisse quinto saeculo haereses praecipuas, Pelagianam, Nestorianam, et Eutychianam. Priori nomen dedit *Pelagius* Britannus, ex eo monachorum genere, qui sui iuris ad instar Philosophorum vivebant. Fuit Romae sedente Anastasio, atque inde discessit circa annum 409. Ibi audivit Rufinum, scripsitque librum *Eulogiarum*. In Siciliam cum Caelestio, hinc in Africam, mox in Palaestinam transmisit. Vivebat adhuc anno 420. Post haec tempora altum de illo silentium. Negavit originale peccatum transfundi in posteros Adae, et a gratia praeveniri liberum voluntatis arbitrium affirmans eandem gratiam dari secundum merita nostra. Pelagii haeresis etiam *Caelestina* dicta est a Pelagii discipulo *Caelestio*, quem alii Scotum faciunt, alii Campanum. Affinis Pelagianae haeresi fuit error *Semipelagianorum*, qui licet Christi gratiam necessariam adsererent ad faciendam perficiendamque iustitiam, illam tamen non requirebant ad initium fidei, et ad primum bonae voluntatis affectum (1).

Coniuncti necessitudine quadam erroris Pelagianis fuerunt *Nestoriani*; nam hi dogmatizabant Christum purum hominem natum ex virgine, suisque meritis, et liberi arbitrii viribus ad talem gratiam pervenisse, ut Filius Dei diceretur. Hausit hoc venenum a Theo-

(1) Inter propugnatores haeresis Pelagianae, post eos, qui eiusdem haeresis sparserunt semina, *Origenem*, *Theodorum*, *Rufinum*, et *Anianum* diaconum Celedensem, principem locum deberi *Italiano* Eclanensi Episcopo, cui cum Augustino diuturnum fuit acerrimumque certamen, nemo unus ignorat.

Theodoro Mopsuesteno *Nestorius* Syrus, qui anno 428. Sisinio successit in Episcopatu C. P. et duas in Christo dogmatizans personas, seu Deum hominemque, non *ὑποτάξας*, sed morali tantum unione coniunctos, contendebat Virginem hominem peperisse, non Deum, ac proinde *Χριστότοκος*, non *Θεοτόκος* esse vocandam. Damnatus a Patribus Ephesinis, et in exilium pulsus, post multos errores periit circa annum 440. Oasi in Libya terrae allisus, eique erosa vermibus lingua (1).

Eutychianis nomen dedit *Eutyches* C. P. archimandrita. Is iam senex circa an. 448. coepit adserere unam esse in Christo naturam, ex divina atque humana permixtam. Magna nactus est patrocinia; eique adhaeserunt *Dioscorus* Alexandrinus, et qui eiusdem factionis subsecuti sunt, *Timotheus AElurus*, *Petrus Mogus*, *Athanasius*, *Ioannes Hemula*, necnon *Petrus Fullo*, qui anno 471. sedem invasit Antiochenam, quique *Trisagio*, ut Divinam naturam passam adsererent, additamentum illud apposuerunt, *qui crucifixus es pro nobis*: ab aliis tamen Catholico acceptum sensu, relatumque ad secundam Trinitatis personam, non ad divinitatis substantiam. His quoque accessere, qui pug-

(1) Praeluserat Nestorio *Theodorus Mopsuestenus*, qui plurimum laudatur a Theodorito lib. V. E. H. cap. 40. et ab aliis citatis eo loci a Valesio. Huius rei causa historia illa rejicitur a Gregorio Magno epist. 31. libri VI. De Theodoro plura Norisius in dissert. de 5. synodo, et Garnerius de primis auctoribus haeresis Pelagianae. Fuit Theodorus patria Antiochenus, acceptumque a Paulo venenum in Pelagianos, Nestorianosque transfudit. Ad Nestorium quod attinet, non defuerunt qui hunc defendere, et S. Cyrillum eius oppugnatorem velligare, postremis quoque temporibus, studuerunt: sed quam longe a veritate, et a fide Nestorius aberraverit, demonstrant scripta collecta tomo III. biblioth. Orient. Clement. Vatic. p. 2. a viro Cl. Ios. Sim. Assemano. Nestorium a Leporio monacho seductum ait Cassianus.

pugnantes pro Zenonis *Henotico* communionem cum Eutychianis servabant (1).

Praetermittenda non est haeresis *Vigilantii*, quem ioco S. Hieronymus vocabat *dormitantium*, improbantis cultum martyrum reliquiis exhibitum; cereosque in illorum memoriis accensos: *acephalorum*, qui duce Severo, a quo et *Severiani* dicti sunt, neque Catholicis, neque Haereticis copulabantur; neque cum suo conveniebant Episcopo, *acephali* iccirco appellati, scilicet, sine capite: *Abelianorum* denique, qui ab Abele sese denominantes continentiam profitebantur, et quamvis nuptias contraherent, numquam tamen fas esse putabant dare operam gignendis liberis; atque ne destituerentur heredibus, filios inopum finitimorum adoptabant. Prope Hipponem regium habitasse, sed ad mentem saniolem revocatos, adserit Augustinus (2).

CA-

(1) *Synesius Cyrenensis* Philosophus praestantissimus, et ex gentili Christianus, atque Episcopus Ptolemaidis haud recte sensit de corporum resurrectione, saltem ante Episcopatum, ut scribit Evagrius lib. I. cap. 15. Exponebat enim eandem resurrectionem iuxta Platoniorum, Origenisque sententiam. Eius ad Evoptium epistolam 105. in qua agit de resurrectione, et de uxore retinenda, haud serio fuisse scriptam censer ad annum 410. Ven. Baronius. At aliud est Petavii, Valesii, et Holstenii iudicium. Cum Synesius dicatur, admonente Theophilo, veram sententiam amplexus, nolumus illi iniuriam irrogare ipsum inter Haereticos recensendo.

(2) Commemorat nonnulli haeresim *Praedestinatorum* exortam, ut aiunt, in Africano monasterio Adrumeti, sed nos arbitramur esse fictitiam. E chronico Edessae edito in bibliotheca Orientali ab Assemano habemus anno 428. emersisse haeresim adserentium *peccatum naturae ininitum*. Illustris editor legendum putat, *nequaquam naturae ininitum*. Si id probes, nova non est haeresis, sed Pelagianorum, negantium originale peccatum, et adstruentium *impeccantiam*: at si priori lectioni adhaereas, haec haeresis Manichaeismi est germen, vel surculus. Praeter Fortunatum, Adimantum, Felicem, Secundinum, Faustum,

CAPVT IV.

De scriptoribus quinti saeculi praestantissimis.

ANnus 420. supremus fuit *Hieronymo* Stridone in Dalmatia nato, et in Latino, Graeco, Hebraeoque sermone, cunctisque disciplinis doctissimo. Natus dicitur anno 329. et vita functus aetatis suae 91. in secessu Berthehemitico. Donatum in grammatica, Victorinum in rhetorica, Didymum in Graecorum doctrina, Bar-haninan in Hebraicis litteris habuit institutores, et a Paullino Antiocheno presbyter fuit ordinatus (1). Quantum in sacris litteris enituerit, divina eius bibliorheca demonstrat, sacros scilicet complectens Hebraeorum, Graecorumque codices, quos latinitate donavit. Illustravit eosdem libros exquisitissimis commentariis, eloquenti stilo instruxit matronas, virgines, monachos, et cuiusque generis viros: acriori Helvidium, Iovinianum, Vigilantium, necnon Rufinum, cunctosque sibi adversantes pupugit.

Quid

stium, aliosque Manichaeos refutatos a S. P. Augustino, mulier etiam quaedam, *Iulia* nomine, Manichaea multos apud Gazam Palaestinae urbem seduxit, sed cum S. Porphyrio Episcopo ausa inire disputationem infelici morte perempta est, ut legitur apud Surium ad diem 26. Februarii.

(1) Cum S. Hieronymus fuerit presbyter Antiochenae Ecclesiae, et non Romanae, ut ipse testatur epist. ad Pammachium, negant complures, inter quos lib. I. de cler. cap. 16. Ven. Bellarminus connumerandum illum esse inter S. R. E. Cardinales; quamvis id singulari opusculo demonstrare conatus fuerit Alphonsus Ciaconius. *Rufinus* adversarius Hieronymi plura conscripsit, et Eusebii historiam latinitate donavit, uti et Iosephi libros, multumque pro Origene adlaboravit. Num ab isto, vel a *Rufino* alio Syro Caelestius acceperit non dari traducem originalis peccati, non eadem est recentiorum criticorum opinio.

SAECVLUM V. CAPVT IV.

185

Quid dicendum est de *Augustino*? Natalis ei annus 355. emortualis 430. Mirum eius ingenium ostendit, quod adolescentulus in patria Tagaste grammaticam, et Carthagine rhetoricam docuerit artem, et superiores disciplinas nullo tradente didicit. Paganos aureo de civitate Dei opere confutavit. Donatistas, Manichaeos, Pelagianos, ceterosque aevi sui Haereticos exagitavit libris numero, doctrina, ac pondere argumentorum magno pretio aestimandis. Conciones quoque, et epistolas conscripsit plurimas, et in sacris explanandis libris egregiam navavit operam. Nihil eo humilius, nihil humanius, nihil indefessum magis, et in Ecclesiasticis et civilibus negotiis pertractandis magis adsiduum. Ecclesiae fulgidissimum lumen, scholasticorum Theologorum ducem, et gratiae et caritatis magistrum universi appellant, atque suspiciunt.

Condigna ulterius habenda est mentio *S. Cyrilli*, qui fuit in Episcopatu Alexandrino successor Theophili vita functi anno 412. et Nestorianae haeresis invictissimus oppugnator; quamvis in eo redargutus a Theodoro aliisque, quod Verbi Incarnati dixerit *μια φύσις, unam naturam*. At certum est *φύσις* vocabulum loco *ὑποστάσις* usurpasse ad unam significantem Christi personam. Praeter quinque contra Nestorium libros, ac de Trinitate, de Incarnatione, de recta Fide, et suimer apologias, et homilias, epistolasque permultas, decem libros edidit contra Iulianum, atque in Pentateuchum, in Prophetas, et in Evangelium Ioannis locupletissima commentaria. Obiit autem fidei athleta anno aer. Christ. 444.

Ut contra Nestorianos Cyrillum, ita contra Eutychem Deus defensores Ecclesiae suae suscitavit: inter quos *Leonem I.* Romanum Pontificem, et *S. Petrum Chrysologum* Ravennatem Antistitem. Is natus apud Forum Cornelii a Sixto III. praemonstrantibus Petro Apostolo, et Apollinare martyre, consecratus

Tom. I.

Aa

est

est Episcopus Ravennae, atque ex hac vita migravit circa annum 450. Praeter sermones tali conscriptos facundia, ut inde illi accesserit *Chrysologi* cognomen, hortante praeaudato Leone Magno scripsit ad Chalcedonense concilium contra haeresim Eutychetis, necnon ad Eutychem ipsum; ut haeresiarcham revocaret ad frugem.

Quamquam vero haecenus laudati quinto Ecclesiae saeculo lucem attulerint splendidissimam; non defuerunt tamen praeclarissimi scriptores alii, qui vel eruditionis ornatu, vel rerum gestarum narratione, vel sacra etiam poësi locum in hac epitome sibi vindicent. Refero ad priorem classem *S. Chromatium* Aquileiensem quem Hieronymus vocat sui temporis Episcopum *doctissimum*, et *sanctissimum*, vita functum anno 413. *Polychronium* Syrum, quem summa cum laude memorat Theodorus, solutum corporis nexu circa annum 427. *Isidorus* a monasterio Pelusii prope Nilum, denominatum *Pelusiota*, qui vivebat adhuc anno 430. et decem millia epistolarum scripsit, si fidem promereatur Nicephorus: *Marium Mercatorum* studiosissimum Augustini, fidei Catholicae adversus Pelagianos, et Nestorianos vindicem strenuum, ex hac ereptum vita circa annum 450. *Ioannem Cassianum* Scytham, Chrysostomi discipulum, qui decessit Massiliae, ubi monasterium aedificaverat, anno 448. *Salvianum* eiusdem civitatis presbyterum: *Nilum Nitriensem*, et *Honoratum*, *Maximum*, *Hilarium*, *Vincentium*, et *Eucherium* Lirinenses monachos doctrina, et sanctitate per celebres: *Sanctum Remigium* Francorum Apostolum, *Julianum Pomerium*, cet. (1)

Narrarunt vero res in Ecclesia gestas *Serv. Sulpicius*,

(1) Ex his *Cassianum*, *Hilarium*, *Vincentium*, necnon *Faustum Reginem* et *Gennadium* fuisse Semipelagianos censent viri clarissimi: quod illorum fidei, atque sanctitati non officit; cum error Semipelagianorum nondum fuerit ab Ecclesia proscriptus.

cius, et *Palladius*, saeculo quinto incunte: quorum primus natione Gallus *historiam sacram* usque ad annum 400. stilo facili, et supra genium saeculi terso; alter Galata *historiam Lausiacam* vitas SS. Patrum narrantem, ita nuncupatam, quoniam ad *Lausum* praefectum cubiculi inscripta fuit, de rebus a Chrysostomo gestis, et de gentibus Indiae, ac Brachmanibus, sedulo diligenterque conscripsit. Subsecuti sunt sancti viri, et discipuli Augustini, *Paullus Orosius*, et *Possidius*. Ille Hispanus genere, et presbyter Tarraconensis *historiarum* libros VII. contra paganos, eodem monente Augustino, circa annum 417. complevit: iste autem Calamensis in Africa Episcopus, anno 430. S. Patri morienti adfuit, et res ab eo gestas librosque recensuit. *Paullinus* Mediolanensis vitam Ambrosii, cuius diaconus fuerat, et de benedictionibus Patriarcharum scripta exaravit. Praeter opera alia complura, Ecclesiasticam *historiam* ab anno 322. ad annum 427. deduxit *Philothheus*, continentem Ascetarum elogia, et Haereticorum descripsit fabulas *Theodoretus* genere Antiochenus, et Cyrensis Episcopus, qui obiit septuagenario maior circa annum 457. Vir magnus, quamvis aliquando patrocinator Nestorianis. Vixitque, floruitque circa eadem tempora *Gelasius* patria Cyzicenus, et Episcopus Caesareae in Palaestina, qui Nicaenae synodi scripsit *historiam*. Accinxit se ad Ecclesiae *historiam* scribendam anno 440. *Socrates* C. P. appellatus *Scholasticus*. Hunc Novatianum plurimi vocant, sed nititur vindicare Valesius. Superatur elegantia ab *Hermia Sozomeno Palaestino*, qui per eadem tempora libros novem H. E. edidit, et nuncupavit *Theodosio*. Accesserunt *S. Prosper* Aquitanus Augustiniana doctrinae vindex, cui *chronicum* adscribunt deductum usque ad annum 455. (1) *Victorius*

Aa 2

rius

(1) Adde cyclum Paschalem, de quo S. Isidorus Hispalensis lib. VI. originum cap. 17. et Vossius de historicis Latinis, cet.

rius itidem Aquitanus (1), a quo in calculis Mathematicis admodum exercitato scriptus est anno 457. *canon Paschalis*; et *Victor* Vitensis Episcopus in *Byzacena* provincia, a quo apud Constantinopolim exsule litteris tradita est anno 487. historia persecutionis Vandalicae: postremo *Gennadius* Massiliensis anno 495. absolvit *catalogum* virorum illustrium, una cum libro de *Ecclesiasticis dogmatibus* ad R. P. *Gelasium*.

At quinam stilum in sacra exercuerunt poësi? Initio *S. Paullinus* Nolanus Episcopus patricio genere ortus Burdigalae, et vita functus anno 431. non solum epistolas 50. soluta oratione, verum *natales* X. S. Felicis M. aliaque plura eleganti metro composuit. Tum *Aurelius Prudentius* Hispanus, *psychomachim*, *cathemerinon*, *peri gesiar*, *apotheosim*, *bemartigeniam*, contra *Symmachum*, id est, de pugna virtutum et virtutum, hymnos diurnos, de coronis, de divinitate, de peccatorum origine, et contra idolorum cultum, varii et venusti carminis contexuit poemata. *Nonus* Aegyptius inter cetera scripsit hoc saeculo adolescente Graeco turgidoque carmine *paraphrasim* Evangelii S. Ioannis. *Anicia Falconia Proba*, quae post captam Romam ab Alarico, anno 410. cum filia Iuliana, et nepte Demetriade confugit in Africam, scripsit de rebus a Christo gestis *centonem* Virgilianum. *Athenais* quoque Atheniensis, anno 432. desponsata Theodosio Imp. et vocata postmodum *Eudocia Augusta*, absolvit *centones* Homericos, condiditque heroico carmine *metaphrases*, historiam SS. MM. Cypriani et Iustinae, et poëma de Victoria a Theodosio viro suo e Persis reportata.

Etiam

(1) *Victorius* dicitur a Gennadio in catalogo cap. 38. Hunc canonem edidit, et commentario illustravit anno 1633. typis Plantinianis Aegidius Bucherius S. I. De periodo Victoriana annorum 532. dixi cap. 7. chronologiae.

Etiam praeclaudatus *S. Hilarius* Arelatensis, qui in Episcopatu successit S. Honorato an. 429. praeter decessoris sui vitam, carmen heroicum condidit historiae Geneseos. Adde *Caelium Sedulium* natione Scom, qui conscripsit carmen *Paschale* de miraculis Christi, distributum in libros quinque, collationem utriusque Testamenti versibus elegiacis; et iambis *paean* inscriptum, carmen de rebus a Domino gestis: et *C. Sollium Apollinarem Sidonium* Arvernorum Episcopum, generis claritudine, et multorum librorum soluta, numerisque adstricta oratione conscriptorum illustrem, laudandum rursus in notis ad proximum caput sextum. Demum *Claudianus Mamertus* presbyter Viennensis, qui florebat circa annum 462. carmine *vanos poëtas* perstrinxit, hymnosque Ecclesiae, cui addictus, concinne digessit.

CAPVT V.

De Augustis principibus, virisque sanctitatis eximiae.

SVpra dictum est defuncto Theodosio M. anno aer. vulg. 395. incoepisse *Honorii*, et *Arcadii* principatum. Iste in Oriente, ille in Occidente imperabat: atque exinde duo distinguuntur Imperatores, vel potius unius imperii collegae; nam leges, et rescripta utriusque nomine signabantur (1).

In Occidente itaque sublato e vivis Honorio Romae

(1) Imperante Honorio *Marcellinus*, qui anno 411. praefuit collationi Carthaginensi, opera Donatistarum martyr occubuit. Sanctiones multas adversus praedictos Donatistas, Pelagianos, ceterosque Haereticos Honorius et Theodosius Iunior promulgarunt. Exstant in Cod. Theodosiano cit. de Haereticis. Latæ vero contra Pelagianos apud Vossium quoque, Garnerium, Norisium, cet.

mae ex aqua intercuti, *Coss. Asclepiodoto* et *Mariniano*, Id. anno 423. die 25. Augusti, et imperii sui a morte patris 28. tyrannidem Ravennae arripuit primicerius notariorum *Ioannes*: quem Theodosius Asparem in Italiam mittens oppressit, et ad imperii consortium evexit *Valentinianum* III. filium Constantii Caesaris et Gallae Placidiae, anno 425. in consulatu eiusdem *Theodosii* XI. Octobris mense iabente. Idem *Valentinianus*, cum manu sua interfecisset Aetium, cuius summam apud milites suspectam habebat auctoritatem, occisus est, *Maximo* instante, ab Aetii militibus Trasila, et Optila, anno 435. se Consule VIII. cum *Anthemio*, 17. die Martii (1).

Post haec mutata in Occidente imperii facies. Exstincto enim *Valentiniano*, eius imperium, viduamque *Eudoxiam* (2) rapuit *Petronius Maximus*, qui capta a Genserico Vrbe fugam capessens, impetitus est a concitato populo lapidum imbre, membratim dilaniatus, et proiectus in Tiberim. Sed et imperium ipsum laceratum est, ac disceptum, Africam Vandalis, Hispaniam Gothis, Gallias Francis, Italiam permixtis Barbaris occupantibus.

Trucidato tamen *Maximo*, electus est anno 455. *Fl. Maecilius Avitus*, qui legationeungebatur apud Gothorum Regem *Theodoricum*. Sed et *Avitus* coactus est a *Ricimere* Barbarorum duce abdicare se principa-

(1) *Valentinianus* III. anno 437. nuptias celebravit *Thessalonicae* cum *Eudoxia* filia *Theodosii* Iunioris, quae illi bimula anno 424. fuerat desponsata. Filias ex ea suscepit duas, *Placidiam* II. et *Eudoxiam* III. quae una cum matre captivae abductae fuerunt a Vandalorum Rege *Genserico*. *Augustus* a *Theodosio* declaratus est anno 425. *Maximi*, qui in eius mortem conspiravit, illata vi uxorem vitiaverat. Hanc *Procopius* lib. I. de bello Vandalico, ut formosissimam, ita castissimam vocat.

(2) *Eudoxiam* filiam *Theodosii* Iunioris et *Eudociae*, vel *Athenaidis*: quae ad ulciscendam mariti mortem accersivit ex Africa *Gensericum* Vandalorum Regem.

patu; et *Placentiae* creatus Episcopus maerore animi dicitur obiisse. *Avito* autem anno 457. suffectus est *Flavius Iulius Maioranus*, et ipse inchoato anno imperii quinto a *Ricimere* occisus prope *Dertonam*. *Maiorano* anno 461. successit *Vibius Severus*, cui *Ricimeres* ipse fertur abstulisse vitam propinato veneno. Idem fatum *Anthemio*, qui ducta in matrimonium *Ricimeris* filia, soceri opera, anno 467. obtinuit imperium; sed ab eodem socero per insidias captus, et occisus est *Romae*, vix sexto imperii anno inchoato. Commissum tum imperii regimen *Fl. Anicio Olybrio* *Placidiae* filiae *Valentiniani* III. marito, post paucos menses, ipso inaugurationis suae anno 472. vita privato. Post *Olybrium* anno 473. electus est *Glycerius* *Romanae* urbis senator e solio proximo anno deiectus a *Iulio Nepote* filio *Nepotiani*, pulsus in *Dalmatiam*, et consecratus, ut fertur, Episcopus *Saloniensis*. Pari sorte *Iulius Nepos* exauctoratus est ab *Oreste* *Gotho*, cui ille demandaverat exercitus praefecturam; et subrogatus *Iulio Flavius Romulus Augustus* filius *Orestis*, *Augustulus* nuncupatus, anno 475. Non explevit *Augustulus* annum imperii primum; nam a factione *Iulii Nepotis* in Italiam vocatus *Odoacer* Rex *Herulorum* ingentibus Barbarorum copiis *Ticini* *Orestem* obsedit, superavit, occidit; eiusque filium *Augustulum* cedere imperio coactum relegavit in *Lucullanum* parvam *Campaniae* insulam, *Megarim* olim dictam, prope *Neapolim*. Ita *Romanum* imperium, quod incoepit sub *Augusto*, sub *Augustulo* exstinctum est.

In Oriente autem Imperatori *Arcadio* successit anno 408. *Theodosius* Iunior, ei ex *Eudoxia* natus, pius, et orationi deditus princeps, institutor academiarum *Constantinopolis*, et *Bononiae*, et codicis nomine suo inscripti promulgator (1). *Theodosio* vi-

(1) Codicem *Theodosianum* promulgatum *Gothofredus* demon-

ta functo anno 450. die 19. Iulii, ad imperium, et ad nuptias Pulcheriae virginis sororis Theodosii electus est *Fl. Valerius Marcianus*, in Thracia humili loco natus, sed clarus virtutibus, pacator imperii, et defensor Ecclesiae, exstinctus, ut creditur, veneno, Asparis patritii machinatione, anno 457. die 26. Ianuarii. Proclamatus inde Imperator *Leo I.* Thracius, favore Asparis, pietate, et clementia, atque erga Deiparam devotione commendandus: qui non semel Gensericum fudit, e Sicilia barbaros expulit, atque ipsum Asparem Arianum, ac proditorem obruncavit, e mortali vita sublatus anno 474. Huic successit nepos *Leo II.* filius Zenonis Isaurici, qui eundem parentem suum declaravit Augustum, eodemque anno mense Novembri decessit. *Zeno* itaque post filium susceptum ex Ariadna filia Leonis I., turpis facie, sed moribus turpior, imperium tenuit ab anno 474. usque ad annum 491. quamvis ei principatum subri-

pe-
monstrat anno 438. non, ut putabatur, anno 435. Publicas vero scholas C. P. anno 425. Theodosius aperuit. Athenaidem filiam Heracliti Philosophi, Eudociam in baptismo appellatam, litterisque excultam anno 421. duxit uxorem. De hac praece-
denti cap. 4. Theodosius Iunior idolorum templa funditus everti iussit, adeo ut nullum pristinae superstitionis remaneret vestigium. In eum castra movens Roila Scytharum regulus immis-
sis caelitus igneis turbinibus exstinctus fuit. Illum quoque ag-
gressos Persas vehementissimo imbre, et ingenti grandine, Deus compulit ut retrocederent. Haec ex lib. V. H. E. Theodorici
cap. 37. Templum antea dicatum daemoniis, appellatumque Ty-
chaeum, a Theodosio consecratum Ignatio martyri, locatis ibi-
dem huius reliquiis translatis in urbem ex coemeterio, quod erat extra portam Daphniticam, refert lib. I. cap. 16. Evagrius
scholasticus. S. Ioannis Chrysostomi anno 430. reliquias Con-
stantinopolim Theodosius magnificentissima pompa deferri cu-
ravit, parentibus suis veniam humillime deprecatus. Obiisse
Theodosium Iuniorem extractum e fluvio Leneo, in quem pro-
lapsus ex equo fuit inter venandum, et lectica, semivivum
ad regiam urbem reductum, scribunt auctor chronici Alexan-
dri, Theodorus lector, Nicephorus Callistus, alii.

pere tentaverit anno 476. *Basiliscus*, horratu AELIAE Verinae sororis suae, quae fuerat uxor Leonis I. Mortuo Zenone praecitato anno 491. die 6. Aprilis, opera Ariadnae viduae ab ipso Zenone relictæ, e scriba factus est Imperator *Fl. Valerius Anastasius*, a diversitate coloris in oculorum pupillis *Dicorus* denominatus, et ortus in urbe Macedoniae Dyrrachio. Anastasius praeaudatam Ariadnam duxit uxorem, imperavitque annis 27. labe infectus Eurychiana; unde percussus fulmine interiit anno 518. die octava Iulii.

His Caesarum, Regumque temporibus, floruisse complures singulari praeditos sanctitate, ex primo, et quarto capite conicitur (1). At collustrarunt universum fidelium coetum alii quamplurimi. Venerando Episcoporum ordini maximum contulerunt ornamentum *Caesarius* Episcopus Arelatensis in Gallia Narbonensi, *Alipius* Tagastensis in Numidia Africae, *Turibius* Asturicensis in Hispania Tarraconensi *Patri-
tritius* Hibernorum Apostolus, *Epiphanius* Ticinensis in Insubria, *Eucherius* Lugdunensis, *Honoratus* et *Hi-
larius* Arelatenses, *Lupus* Trecensis, *Severinus* Nori-
corum Apostolus, *Germanus* Antiodorensis in Gal-
liis, *Petronius* Bononiensis, *Exuperius* Tolosanus, *Fla-
vianus* Antiochenus, *Marutha* in Mesopotamia, *Ma-
mertus* Viennensis in provincia Narbonensi, *Gau-
dientius* Brixianus in Cenomanis (2). Martyrii palmam retulerunt in Persia sub Isdegerde cum aliis innume-
ris *Iacobus* intercisus (3); Pamiae, seu Appamiis in Occitania *Antoninus* regia ortus stirpe, Alexandriae
Tom. I. Bb Pro-

(1) Imperantibus Arcadio et Honorio huius saeculi initio vi-
xit S. *Alexius* Romanus. Quidam Alexium cum *Ioanne Calybita*
confundunt.

(2) Adde *Crescentium* presbyterum, et *Eugenium* diaconum,
Florentinos.

(3) Persecutionem Isdegerdis Baronius aliiq̃ue referunt ad
annum 420. Antequinquennium exortam demonstrat Antonius
Pagius.

Proterius, Constantinopoli *Flavianus*, in Corsica *Iulia* virgo, in Africa sub Genserico *Martinianus* et *Saturianus* cum aliis 270. virginum pariter coronatarum sub Hunnerico multiplex chorus. Quanta vero pudicitiae laus in *Maxima* ipsarum Africanarum virginum matre, in *Pulcheria* Theodosii A. sorore, in *Eustachio* ad praesepe Domini cum aliis virginibus enutrita, in *Genovefa* immortalis gloria Parisiensium? Matronarum item decus fuit *Melania* iunior, cer. Suos quoque proceres connumerant monachi et anachoritae, ut *Sabbam* Palaestinorum ascetarum iubar, *Maronem*, a quo Maronitae denominantur, *Arsenium* Scetis Aegyptii montis incolam, *Alexandrum* acometarum, id est, insomnium, vigillumque parentem, *Ioannem* Palaestinum *Silentiarium*, duosque Stylitas (quis enim universos commemoret?) *Simeonem*, et *Danicilem* (1).

CAPVT VI.

Quinti saeculi dogmata et disciplina.

DIdicimus ex huius saeculi historia quod praemonstraverat Apostolus, omnes in Adam peccasse; eiusque praevaricatione peccatum, et per peccatum intrasse mortem in mundum, gratiam non dari secundum merita nostra, neque ex praescientia futurorum operum naturalium: necessariam illam esse ad singulos actus, nec fieri, aut cogitari absque ea aliquid posse, quod ad aeternam salutem conferat. Praedestinationis nostrae exemplar est Christus, ad maximam omnium gratiarum divino beneplacito electus,

(1) Supra columniam Simeonis saepe visam, etiam a seipso, rutilantem stellam, tradit lib. I. cap. 14. Evagrius.

actus, ad unionem scilicet hypostaticam, qua divinam humanamque naturam in una coniunctas esse persona, permanente proprietate utriusque, commonstrant contorta in Nestorium et Eutychem anathemata, definitiones Ecclesiae, scriptaque Patrum Orthodoxorum. Vnum de Trinitate crucifixum ita Fides Catholica tradidit, ut nullatenus passio in divinam referatur naturam. Beatam Virginem appellandam esse *Dei genitricem*, utpote quae genuit Deum hominem, definitum fuit, et Sanctis, horumque reliquiis religiosum cultum esse praestandum (1). Veram esse religionem seclusa cum Episcopis Catholicis communione, est deliramentum Acephalorum.

Pacis osculum post consecrationem, et Missa Praesantificatorum in Parasceve Paschatis quinto saeculo obtinuerunt. Vtebantur diaconi ad laevam pallis linostimis, scilicet, ex lino et lana contextis. Sanctimonialibus contingere sacratam pallam, et in Ecclesia tus adolere inhibuit fuit. Alternatim psalmi canebantur Davidici, repetitis antiphonis. Decantatus itidem Dominicis diebus, et in natalitiis Sanctorum hymnus Angelicus. Suspecti erant erroris Manichaeorum, qui a sacri calicis abstinebant mysterio. *Lirionenses* monachi, *Sabbaitae*, atque sub Ioanne Patriarcha

Bb 2

cha

(1) Quantum attinet ad reliquias Sanctorum, Arcadius Imperator anno 406. e Silo Palaestinae oppido Constantinopolim magna pompa adsportari curavit exuvias Samuelis Prophetae. Id religiosae pietatis exemplum vocat adversus Vigilantium Hieronymus. In eandem regiam urbem anno 409. advehi cineres Sanctorum *Ioseph* filii Patriarchae Iacob, et *Zachariae* patris Praecursoris. Revelatione divinitus facta Luciano presbytero anno 415. inventa, et decenti loco fuerunt condita corpora *Stephani* protomartyris, *Gamalielis*, et *Abibonis*. S. Ioann. *Chrysostomi* corpus an. 438. e Ponto Constantinopolim sollemni pompa translaturum. *Catenae* S. Petri Ierosolymis ab Eudocia missae, C. P. una, altera Romam ad filiam Eudoxiam. Inventum anno 453. Emesae in Syria caput S. *Ioannis Baptistae*.

cha Ierosolymitano *Carmelitae* fuerunt, prout plerique opinati sunt, instituti (1).

Tanta fuit monachorum in Capraria, et Lirino, seu Lerina insulis multitudo et celebritas, ut illustrium quoque poetarum huius aevi describantur carminibus (2).

AP-

(1) Ab Eudocia Augusta bis Ierosolymiam profecta, nempe anno 438. et post caedem Paullini eius causa interfecti anno 440. aedificata fuerunt monasteria, quae *Lauras* vocavit. Laura a coenobio differt, quod istud uno clauditur muro; Laura vero habet cellulas longe disiunctas. In Laura anachoritae, in coenobio debebant monachi. Vide adnotationes in librum I. Evagrii cap. 21. Narrat ibidem historicus, *Lauras* incolentium alios nihil proprii habere, nec aurum, nec vestem, nec esculentum; pallio, vel tunica, quibus hodie unus induitur, uti postea alium; diu noctuque preces ad Deum fundere, ac per biduum etiam, vel triduum servare ieiunium. Alios vero solos includi domiciliis, alios in ignotis terrae latibulis, alios in solitudine a sole perusta. Tam ergo eremitis, quam religiosi aliis severioris, rigidiorisque instituti, antiqua proposita fuerunt exempla. In excerptis Theodori Lectoris legimus Eudociam misisse Ierosolymis ad Pulcheriam imaginem Deiparae, ἣν ὁ Ἀπόστολος Λυκάς κατέγραψεν. Quam Apostolus Lucas depinxerat. Florebat Theodorus saeculo VI. ineunte. Non ergo de pingendi arte Evangelistae opinio commentum sero excogitatum. Imaginem illam Pulcheria collocavit in basilica a se aedificata in *Hodegia*, ubi caeci lumen recipiebant. De basilicis autem ab eadem Pulcheria erectis pertractant ipse Theodorus lib. I. n. 5. et Nicephorus libro XIV. cap. 2. Vide adnot. Valesii ad Theodorum.

(2) Referta erat hoc saeculo sanctissimis monachis *Capraria* insula maris Tyrrheni inter Corsicam oramque Tusciae. De hac enim insula legitur apud Rutilium Numatianum, qui floruit Honorio Augusto imperante, scripsitque terso stilo, et ubere vena ingenii duos *Itinerarii* libros ad Venerium Rufum:

Processu pelagi iam se Capraria tollit,

Squallet lucifugis insula plena viris.

Ipsi se monachos Graio cognomine dicunt,

Quod soli nullo vivere teste volunt.

Verum tamen est Rutilium Christianae religionis hostem acerrimum

APPENDIX.

Externae res attinguntur.

Quoniam diximus cap. 5. plura regna hoc saeculo exorta; illorum praecipua commemorabimus. *Augustulum* an. 475. ad imperium fuisse evectum, deiectumque ab *Odoacre* Rege Turcilingorum et Herulorum, qui e Pannonia et Norico irruerunt in Italiam, narratum est supra. Ab anno itaque 476. *Coss. Basilisco, et Armato*, Odoacer iste Italiae regnum obtinuit. Hunc anno 493. interfecit *Theodoricus* Rex Gothorum, quem superioribus annis Zeno Imperator rogaverat, ut ad Italiam liberan-

mum illorum monachorum vitam adeo insectari, ut haec praemissis verbis subiiciat:

Munera fortunae metusunt, dum damna verentur.

Quisquam sponte miser, ne miser esse queat.

Quaenam perversi rabies tam stulta cerebri,

Dum mala formides, nec bona posse pati?

Sive suas repetunt ex fato ergastula poenas,

Tristia seu nigro viscera felle tument.

Sic nimiae bilis morbum adsignavit Homerus

Bellerophontaeis sollicitudinibus.

Bellerophontem, cum post varia vitae discrimina caelum petere conaretur, inde a Iove excussum equo decidisse in *Aleium* Lyciae campum, ubi caecus erravit, donec periret, fabulae narrant poetarum.

De *Lirinensi* autem coenobio, cuius aliquos incolas doctrina simul et sanctimonia conspicuos laudavimus superiori capite quarto, haec scripsit *C. Sollius Apollinaris Sidonius* vita functus anno 482. cuius opera studiose collegerunt *Ioannes Savaron*, et *Iacobus Sirmondus*, in carmine Eucharistico ad *Faustum*:

Seu te Lirinus priscum complexa parentem est,

Quam tu iam fractus permagna saepe quieto

Discipulis servire venis, vixque otia somnis

Vix

randam copias conduceret. Quare ab anno 493. atque a *Theodorico* supputatur regnum Gothorum Italicum.

In Galliis Burgundiones e Meotide egressi palude, duce *Marcomiro* in Franconiam concedentes, Regem crearunt anno 420. ipsius *Marcomiri* filium *Faramundum*: huic an. 431. successit *Clodio* comatus, sive crinitus. Consecuti deinceps regnum anno 449. *Meroveus*: anno 459. *Childericus*: anno 495. *Clodoveus*, qui anno 499. baptizatus est a Remigio sanctissimo Remensium Antistite.

Regnum Vandalorum, qui anno 427. in Mauritaniam traiecerant, coepit in Africa an. 439. quo anno *Gensericus* occupavit Carthaginem. Mortuo autem *Genseric* an. 477. (1) regnavit *Hummericus*; et huic

vi-

*Vix coctos captare cibos, abstemius aevum
Ducis, et insertis pingis ieiunia psalmis,
Fratribus ininuans, quantos illa insula plana
Miserit in caelum mentes, quae sancta Caprasi
Vita senis, iuvenisque Lupi: quae gratia patrem
Mansit Honoratum, fuerit quis Maximus ille,
Urbem tu cuius monachusque, Antistes et abbas
Bis successor agis, celebrans quoque laudibus illis
Eucherii venientis iter, redeuntis Hilari.*

Commendantur itaque hoc carmine a Sidonio Lirinensis monasterii cultores per celebres, expressoque nomine *Caprasius*, *Lupus*, *Honoratus*, *Maximus*, *Eucherius*, et *Hilarius*. Ab Honorato, pristino *Lirini* abiecto nomine, insulam *S. Honorati* appellant modo.

Illustrarunt quoque monasticam vitam hoc saeculo *Pinianus* eandem amplexus anno 419. quo tempore in cellulam ad montem Oliveti sese inclusit *Melania* iunior. Consecrata etiam Deo *Margareta* Antiochena, ex turpissima vita a Nonno Episcopo Edesseno anno 431. ad frugem revocata, et appellata deinde *Pelagia*. Sabbatae a sanctissimo viro *Sabba* cognominantur, sub cuius disciplina *Ioannes Silentiarius*, alique plurimi hoc saeculo floruerunt.

(1) *Gensericum* a capta Carthagine imperasse Vandalis annos 39. tradit lib. I. de bello Vandalico *Procopius* *Caesarensis*.

vita functo an. 484. successit *Guntabundus*, e vivis sublatus anno 496. Post *Guntabundum* ad annum usque 505. regnum Vandalicum administravit *Trasamundus*.

Gothorum regnum in Hispania initium habuit ab *Athaulpho*, qui anno 411. successit *Alarico*, et anno 414. pulsus e Galliis irruit in Hispanias, sed anno proximo iugulatus est *Barcinone*. Regnavit deinde an. 415. *Singericus*, eodem anno interemptus. Huic successit *Wallia*, qui obiit an. 428. Adeptus tunc regnum *Theodoricus*, qui fati cessit anno 451. *Thoris-mundus* deinde potitus regno, proximo anno 452. iugulatur. *Theodoricus* secundus fraticida et ipse ab Eurico (1) trucidatus est anno 466. Ab hoc anno usque ad an. 485. idem *Euricus* moderatus est regnum. Regnavit postmodum annis 23. id est, usque ad annum 507. filius *Eurici* *Alaricus*. Fuerunt hi omnes contagione *Arianæ* haereseos infecti.

Prosequar modo quaedam notatu digna, ac primo caedem *Stiliconis*, iussu *Honorii* generi sui anno 404. cum filio *Eucherio* interfecti, quasi affectassent imperium, iugulata etiam coniuge *Stiliconis* *Severa* (2). Obsessa ac direpta fuit Roma anno 409. aut sequenti (3), a Gothis duce *Alarico*, captaque

Pla-

(1) *Evaricum* vulgo appellant.

(2) Confugerat *Stilico* ad asylum Ecclesiae, quod ipse temere violaverat, idque etiam exunte praecedenti saeculo, id est anno 399. *Eutropio* contigit. Ante urbis excidium, detenta ab *Herculiano* annonæ Africana, in Urbe tam dira fames grassata est, ut humanae carnes laniarentur, matresque comederent parvulos. Legantur *Zosimus* lib. V. et *Hieronymus* in epistola ad Principiam. Enituit tunc *Laetae*, eiusque matris *Parsimena*, *Probae*, et *Flaviae Constantiae* in pauperes liberalitas. De *Herculiani* autem tyrannide, militari apparatu, et interitu vide libro VII. cap. 42. *Paullum Orosium*.

(3) Dixi Romam ab *Alarico* obsidione vallatam, direptamque fuisse anno 409. aut sequenti. Quidam enim cum illustri *Pagio*

Placidia soror Honorii A. quae nuptui tradita Athaulpho fratri Alarici, viri in Romanos animum mitigavit; multumque profuit imperio. Anhelante Alarico in urbis excidium citato anno 409. in Hispanias Alani, Vandali, et Suevi irruerunt, quas subinde domitas partiti sunt invicem, Hunni item Italiam vexarunt sub *Attila*, quem Honoria Valentinii soror ab Eugenio stuprata, et expulsa, atque ad Theodosium transmissa anno 434. adversus Occidentale imperium, suis oblatiis nuptiis, improbo concitavit consilio. *Attila* vero post multos excursus anno 452. Aquileiam, Ticinum, Mediolanum, urbesque finitimas devastavit. Tunc a plerisque confugientibus ad aestuaria mari-

gio referendum id putant in annum 409. et in octavum Honorii consulatum; quidam vero in consulatum *Fl. Vararici*, et in annum 410. quae est sententia communior. At sententia Pagii comprobatur fastis Idatii, in quibus legitur, *Honorio Aug. VIII. et Theodosio Aug. III. Cons. Alaricus Rex Gothorum Romam ingressus*. In chronico etiam Ivonis Carnotensis habetur: *tempore Innocentii capta est a Gothis Roma anno D. 409. indit. 9*. Haec tamen facile ad concordiam revocantur; nam Alaricus anno 409. Romam profectus, Imperatorem nominavit Attalum praef. Urbis, et vi armisque senatum commovit adversus Honorium, ut Zosimus lib. VI. Orosius lib. VII. et Sozomenus libro IX. litteris tradiderunt. Verum Consule *Varare*, et anno 410. Alaricus Romam cum exercitu rediens occupavit illam, delevitque; et dies excidii huius fuit, ut inquit auctor historiae Miscellae, *IX. calendas Septembris*, non, ut ait Calvisius, *calendarum Aprilium*. S. Hieronymus cladem urbis commemorans repetebat Maronis verba 2. AEn.

*Quis cladem illius noctis, quis funera fando
Explicet, aut possit lacrimis aequare dolorem?
Urbs antiqua ruit, multos dominata per annos.
Plurima perque vias sparguntur inertia passim
Corpora, perque domos, et plurima mortis imago.*

In maxima nihilominus calamitate hoc religioni Christianae decorum accidit, quod miseris basilicae Sanctorum, ac praesertim Apostolorum Petri et Pauli praebuerunt asylum: quod in libro I. de civitate Dei cap. 1. explicat ornatissime S. P. Augustinus.

ritimasque paludes condita fertur civitas, et respublica Venetorum. Miserrimo exitu anno 453. iuxta Cassiodorum, aut anno 454. iuxta alios, memoratus *Attila* impurissimam efflavit animam. *Alteram* cladem Romae attulit anno 455. exercitus Vandalorum sub *Genserico*, qui praeda onustus Eudoxiam Valentiniani viduam una cum filiabus abduxit in Africam. Cum barbarorum armis elementa quoque pugnarunt. Etenim anno 447. vehementi terrae concussione corruerunt cum turribus 57. muri Constantinopolis, diraque subsecuta est ex aeris infectione contagio. Romae an. 467. dum *Lupercalia* celebrareatur, pestis ingens irrupit. Vesuvium an. 472. tantam emissit copiam flammarum, ut maxima pars Europae obscurata fuerit caligine, huiusque incendii in urbe Constantinopolitana quotannis innovaretur memoria. In ipsa Constantinopolis civitate anno 476. consumpta est igne bibliotheca cum centum viginti millibus librorum, inter quos erant Homerii opera aureis scripta litteris in membranaceo intestino serpentis pedum geometricorum 120. narrante Zonara.

Chronologicum opus exararunt quinto saeculo *Panodorus*, et *Anianus* monachi Aegyptii, de quibus Georgius Syncellus, et Scaliger in animadversionibus Eusebianis, praetermissi superiori cap. 4. (1) *Philostorgius* haereticus Eunomianus elucubravimus historiam, qua Arianos extollit, et convicii proscindit Catholicos, *caput Deo invisum*, ut appellat Nicephorus (2). A Suida laudatur *Timotheus Gaza* *Tom. I.* Cc gram-

(1) In pretio fuerunt sub Arcadio Theodosii M. filio; saeculo nimirum V. ineunte.

(2) In historia *Philostorgii*, a Photio in compendium redacta, innumera occurrunt mendacia. Ait enim lib. I. num. 3. Arium suffragia, quae in eum protendebant, ut eligeretur Patriarcha Alexandrinus, sponte in Alexandrum transtulisse. Lib. II. num. 1. Constantinum litteris quaquaersum missis reprobasse vocem

grammaticus, ab Evagrio saepenumero *Ioannes* rhetor historicus, quem Vossius confundit cum Ioanne Epiphaniensi, qui floruit imperante Iustino Seniore proximo saeculo. *Claudius Rutilius Numatianus* carmine eleganti scripsit *itinerarium*, odium spirans religionis Iudaicae, et Christianae: caedem pariter Stilichonis, ac Romam captam ab Alarico, metro descripsit. Vossius, et Scaliger eruditum quidem, sed barbarum vocant *Martianum Capellam* Carthaginensem (1), qui versibus simul et prosa scripsit septem libros *de nuptiis philologiae* (2). Historiarum libros 22.

sil.

cem *consubstantialis*, et fidem *dissimilis substantiae* confirmasse, et num. 4. eundem Constantinum in poenam caedis illatae Crispo a fratribus veneno fuisse necatum: num. 6. Indos ab Apostolo Bartholomaeo imbutos Christi fide profiteri dissimilem Filii substantiam; num. 8. Agapeto eiusdem haeresis sectatori maxima adscribit miracula: num. 17. ait Christianos imagini Constantini supra porphyriticam columnam positae sacrificia obtulisse. Libro III. num. 15. Aetium haereticum impense laudat, et iactat ei divinitus datum, ut in disputationibus a nemine vinceretur: num. 16. addit infantissimos demonstrasse Basilium Ancyranum, et Eustachium Sebastiae Episcopum disserentes *de consubstantiali*. Num. 22. Constantem a Magnentio tyranno fuisse occisum ob studium erga Athanasium. Ait libro IV. num. 10. synodum Nicomediensem terraemotu dissipatam, concussa Ecclesia, in qua congregati Patres Nicaenam fidem confirmare putabant. Sequenti num. 11. Basilium Magnum, lib. VII. num. 2. Georgium pseudo-Episcopum Alexandrinum, eosque, qui cum Aetio sentiebant, a gentilibus fuisse peremptos consilio Athanasii, permoti aviditate illius sedis recuperandae. Studet ubique adornare Eunomii, et sectatorum eius vindicias. Atque ex iis, quae ex multis selegimus, constat quam fidem promeretur historicus ille, *consubstantialis* hostis infensissimus, et mendacissimus.

(1) Ita quidem multi. At *Madauensem* fuisse puto.

(2) Sedente in cathedra Alexandrina S. Cyrillo miserrime obtruncata fuit *Hypatia* filia Theonis, scholae Platonicae moderatrix, quae plura scripsit commemorata a Suida, habuitque discipulos plurimos, inter quos Synesius Cyrenaeus. Videsis

So-

silvae titulo ad Theodosium Iuniorem scripsit *Olympiodorus* Thebanus, et sex pariter libros *Zosimus* Comes, Latine versos a Leunclavio, uterque additus superstitioni Gentilium, et Christianorum Principum sugillator. Desinente hoc saeculo c. elebris erat fama *Procli* Lycii Philosophi, et scholiastis dialogorum Platonis (1), necnon *Hesychii* Alexandrini grammatici, quem licet Iulius Scaliger dixerit ineptum ac futilem, Salmasius tamen, Tanaquillus Faber, et alii iure vocant *glossographorum* facile principem.

S E X T V M

ECCLESIAE SAEVLVM.

CAPVT I.

Romanorum Pontificum series producitur.

POST Symmachum, quem rebus exemptum humanis anno 514. diximus paullo supra, Romanam gubernarunt Ecclesiam sexto saeculo *Hormisdas*, *Ioannes I. Felix IV. Bonifacius II. Ioannes II. Agapitus I. Silverius*, *Vigilius*, *Pelagius I. Ioannes III. Benedictus I. Pelagius II.* et *Gregorius Magnus*.

LIV. Vbi e vivis excessit Symmachus, *Magno Casiodoro* Consule, an. 514. inauguratus est Pontifex *Hormisdas*, Campanus genere, patria Frusinone. Subla-

Cc 2

tum

Socratem lib. VII. cap. 15. Nicephorum Callistum lib. XIV. cap. 16. et Aegidium Menagium in Hist. mulierum Philosopharum.

(1) *Proclus* Lycius post Porphyrium scripsit adversus Christianos. Fuit discipulus, et in schola Atheniensi successor Syriani, obiit Athenis anno Chr. 485. Vide *Procli* vitam editam a Ioanne Alberto Fabricio.

tum eius opera Acacii schisma: controversiam *de uno e Trinitate in carne passo*, a monachis Scythis excitatam (1) ob novitatem doctrinae, et ne ab Eutychianis in malam partem traheretur, studuit compescere: atque adversus Faustum Reicensem confirmavit quae de gratia, et libero arbitrio tradiderat Augustinus. Novem expleverat Pontificatus sui annos quum decessit cum sanctitatis odore *Coss. Anicio Maximo*, id est, anno 523. VIII. idus Augusti (2).

LV. Demandatum post Hormisdam Ecclesiae Romanae regimen *S. Ioanni I.* natione Etrusco (3). Is a Theoderico Rege legatus Constantinopolim ad Imperatorem Iustinum, novo, et illustri exemplo eundem corona, et augustalibus insignibus decoravit, ac multis patris miraculis in Italiam redux carceri a Theoderico, quoniam nil egerat in gratiam Ariatorum, mancipatus, illic gloriosa morte obiit die 18. aut 27. Maii, anno 526. *Coss. Anicio Olybrio Iunior.*

LVI. Traditur tum Pontificatus *S. Felici IV.* Samniti sive Aprutino: qui aedificata Romae SS. MM. Cosmae et Damiani basilica, et in egenos munificentissimus et maxima praeditus simplicitate, mortalem deposuit sarcinam die 18. Septembris anno 530. *Lampidio et Oreste Coss. (4)*

LVII.

(1) Plura de monachis Scythis Norisius noster lib. II. H. P. cap. 18. in dissert. *de Vno ex Trinitate in carne passo*, atque in *apologia* pro iisdem monachis scripta.

(2) Chronologia Pagii nostrae in hoc sexto saeculo non adversatur.

(3) Multi Senensem appellant. Vide pag. 137. Sandinum. Ioannis ad Iustinum Imp. legatio consignatur in chronico Marcellini *Coss. Philoxeno* et *Anicio Probo Iunior*, id est, anno 525. Decessit Ravennae. Vide Gregorium Magnum lib. III. dialogorum.

(4) Ignoro cur *Felicem IV.* omiserit lib. II. Papirius Massonius.

LVII. Electus deinde *Bonifacius II.* Romanus; ac simul a cleri factione *Dioscorus*, quo tamen paucis post diebus extincto, cessavit et schisma. Sed et brevis fuit Bonifacii legitimus Episcopatus: nam proximo anno 531. *P. C. Lampadii et Orestis*, seu potius anno 532. *Iterum P. C.* obiit XVII. calendas Novembris (1).

LVIII. Suffectus Bonifacio *Ioannes II.* e regione Caelii montis, qui naturae concessit anno 535. *Coss. Belisario*, die autem 6. ante calend. Iulias. Is illam positionem, *unus de Trinitate crucifixus est carne*, quam Hormisdas sensu Eutychiano reprobaverat, catholico, et Nestorianis opposito ratam habuit, inflicto monachis *Acoemetis* illam impugnantibus anathemate (2).

LIX. Brevior quoque fuit Pontificatus *S. Agapiti*: nam ex archidiacono R. E. post Ioannem II. creatus Pontifex Maximus, coactus a Theodoro Gothorum Rege adire Constantinopolim, illic deposito Anathimo Trapezuntino Eutychiano (3), rebusque Ecclesiae compositis, e vita migravit V. calendas Maias anno 536. *P. C. Belisarii*, primo Pontificatus anno nondum exacto.

LX.

(1) Hunc Bonifacium in epistola ad Ioannem II. eius successorem appellavit *Sanctissimum Papam* Achalaricus Rex Gothicus, cuius litterae exstant apud Cassiodorum lib. VIII.

(2) *Ἀκοίμητοι*, *Acoemeti*, dicti sunt quasi *inimicis*, quod in eorum coenobiis nulla hora cessaretur a Dei laudibus. Agunt de his Theodorus Lector, Evagrius, Theophanes, Cedrenus: Achimitenses vocat Liberatus Diaconus in breviario cap. XVIII. Vide glossarium Caroli Du-Fresne.

(3) Loco *Anthemii* Constantinopolitanum Antistitem ordinavit *Mennam*, repugnante licet Theodora Iustiniani coniuge. Mennam sedisse post Epiphanium falso scribit Evagrius lib. IV. cap. 36. Quanto studio humaniores litteras Agapirus prosequeretur, praefatione ad libros divinarum institutionum tradit Cassiodorus.

LX. Audita Agapiti morte, electus est Papa Hormisdas filius *Silverius*: a Vigilio diacono Agapiti, qui Theodora Augustae Eutychianae, et Belisarii favore sperabat consequi honorem sacerdotii supremum, accusatus quasi Gothis spopondisset traditurum se Urbem, primum in Pataram Lyciae, deinde in insulam Palmariam fuit relegatus, iura interim summi Sacerdotii invadente *Vigilio*. Ea in insula S. Silverius inedia consumtus est, ut inquit Liberatus, vel potius ferro necatus ab Eugenio famulo Antoninae uxoris Belisarii, ut tradit Procopius Caesariensis. Coronatus est autem martyrio XII. cal. Iulias anno 540. *Iustino Iuniore Coss. sive P. C. Paullini VI.*

LXI. Tunc ergo Romanus clerus ductus pacis studio, et formidans Belisarii potentiam consensit in electionem *Vigilii*: atque is saniore consilio obstitit Theodora, anathema in Eutychianos, et in Acephalos innovavit, Chalcedonensem confirmavit synodum, et Romam rediens e Constantinopoli *tribus capitulis* damnatis, et approbata synodo V. qua in re diu animo fluctuaverat, in Sicilia interiit ex calculorum dolore, anno aer. vulg. 555. et legitimi Pontificatus 16. IV. idus Ianuarias, *P. C. Basilii XIV.*

LXII. Pelagius Romanae Ecclesiae diaconus post Vigilium tenuit Pontificatum annis fere quinque. Ob *trium capitulorum* controversiam nondum sopitam, et quoniam credebatur auctor malorum, quae Vigilius Constantinopoli fuerat perpessus, adeo invivus initio fuit, ut in tota Italia tres Episcopi, qui eius consecrationi adessent, minime invenirentur. Adlaborandum itaque illi fuit, pro V. synodi auctoritate, et proscriptione praedictorum *capitulorum*: quod praestitit invicta, prudenterque. Supremus illi dies *P. C. Basilii XX.* scilicet, anno 560. VI. nonas Martias.

LXIII. Rexit deinde Romanam Ecclesiam annis fere

re 13. *Ioannes III.* cognomine *Catelinus* (1), de mortali vita sublatus, cum fuisset synodi V. acerrimus propugnator, anno 573. III. idus Iulii. Fasti Coss. desinunt anno 566. *P. C. Basilii XXV.*

LXIV. Christianae reipublicae post Ioannem praefuit *Benedictus I.* appellatus quoque *Bonosus*, sed electus anno 574. III. nonas Iunias. Interpontificium ortum est ex perturbata irruptionibus Longobardorum Italia. *Benedictus* vestigiis decessorum insistens confirmavit synodum V. obitque post quattuor regiminis annos III. calendas Augusti anno 578. (2)

LXV. Inauguratus deinde Pontifex *Pelagius II.* qui sedit ultra annos LI. exstinctus inguinum morbo, anno 590. VI. idus Februarias, postquam adversantes synodo V. represserat, et acta Ioannis C. P. se audacter *Episcopum universalem* nominantis cassaverat.

LXVI. Gregorius Magnus senatorio genere ortus Pelagio subrogatur invitus, monachus iuxta Baronium S. Equitii, nulli addictus regulae iuxta Thomassinum, instituti autem S. Benedicti iuxta Mabillonium, et alios. Claruisse Gregorium cunctorum meritorum perfectione, S. Ildephonsus testatur. Sanctitatem Antonii, Cypriani eloquentiam, et sapientiam Augustini dicitur consecutus. Ipsius in divinae Scripturae libros amplissima commentaria, dialogorum libri 35. moralium 4. et epistolarum 12. doctrinam, pietatem, et Ecclesiasticae disciplinae studium undique spirant, liturgiam, ritusque Ecclesiasticos explicavit atque direxit: contra iactantiam Episcopi C. P. se, ut diximus, appellantis *universalem*, sive *oecumenicum*, usurpa-

(1) Evagrius lib. IV. cap. 39. errat, scribens Ioannem successisse Vigilio: cui successit Pelagius.

(2) Anno 578. inauguratum fuisse Pontificem Maximum Pelagium II. demonstrat Norisius in dissert. de synodo V. cap. 9. §. 4. Baronius id referendum putavit ad annum 577. Panvinius vero, Sigonius, et Holstenius ad annum 579.

pavit omnium primus humilem titulum *servorum Dei*. Ultra annos 13. gubernavit Ecclesiam, perpetuae gloriae adsecutus hereditatem IV. idus Martias anno communis aerae 604.

PATRIARCHARVM NOMINA.

Sederunt Alexandriae post Ioannem Talaia *Paulus*, *Zoilus*, *S. Apollinaris*, *Ioannes*, *S. Eulogius*: Antiochia post Palladium *Flavianus*, *Severus*, *Paullus*, *Euphrasius*, *Euphremius*, *Domnus*, *Anastasius*, *Gregorius*: Ierosolymis post Eliam *Ioannes III.* *Petrus*, *Macarius II.* *Eustochius*, *Ioannes IV.* et *Amos* (1).

CA-

(1) *Macarius* Ierosolymorum Episcopus, et Petri successor e propria sede, imperante Iustiniano, deiectus est, anno 543. quamvis Theophanes id referat ad principatum Iustini Iunioris. Vide notas Valesii, et adiectas adnotationes *variorum* in Evangelii caput tricesimum septimum libri quarti Ecclesiasticae historiae. Exturbatus est *Macarius*, propterea quod *Origenis dogmata adserere dicebatur*, inquit ibidem *Evagrius*. Ordinatus in eius locum *Eustochius*, qui post synodum V. cum expellere niteretur *Origenistas*, adversarium autem haberet *Theodorum* Cappadocem acceptum Imperatori Iustiniano (a quo *Theodoro* intentatam de tribus capitulis controversiam praemoneo in not. ad cap. 2.) etiam ipse a propria sede exturbatus est. *Ioannes* subrogatus fuit *Eustochio*, sed post restitutum in sedem suam *Macarium*, quod iuxta *Victorem Turonensem* in chronico contigit imperante Iustino Iuniore, iuxta *Theophanem* vero extremis Iustiniani temporibus. Venerabilis *Baronius*, qui *Macarium* in pristinam sedem restitutum ait ante quintam synodum Constantinopolitanam, aperte adversatur *Evagrio* lib. IV. cap. 39.

Anastasius, quem inter Patriarchas Antiochenos laudavimus, tum in divinis humanisque litteris eruditus, tum vivendi ratione moribusque conspicuus, valide impugnans haeresim *Aphthartarum*, autumantium scilicet corpus Domini, etiam ante resurrectionem, fuisse incorruptibile, non vero capax naturalium et inculpabilium affectionum, subiit indignationem Iustiniani, qui per vim cogere insituit Episcopos universos, ut haeresim il-

CAPVT II.

De conciliis sexto saeculo celebratis.

AD Ecclesiasticas causas definiendas, ad extirpandas haereses, et ad reformandam disciplinam, plura hoc saeculo congregata fuerunt concilia. Ad primam pertinent classem quattuor *Romana* an. 501. et sequentibus in quibus *Symmachus* a factione *Laurentii* adulterii, aliorumque criminum accusatus seipsum purgavit: in postremo autem anni 505. anathemati subiecti fuere cuncti bonorum Ecclesiae invasores. In *Constantinopolitano* anni 518. nomina *S. Leonis Magni*, et *Euphemii* ac *Macedonii* Episcoporum eiusdem

illam, in quam ipse fuerat prolapsus, amplecterentur. Sed contra evenit. Omnes enim Antistites adhaeserunt *Anastasio*, qui imperterrito animo contradixit Imperatori, misso ad illum scripto demonstrans corpus Domini, antequam revixisset, fuisse obnoxium naturalibus perpersionibus, quae in reprehensionem non cadunt. Idem *Anastasius* docuit in oratione ad Antiochenos, necnon in epistola ad monachos degentes in Syria. Migrasse Iustinianum ex hac vita, invisibili percussus plaga, dum adversus *Anastasium*, aliosque sacerdotes huic assentientes, dictaret deportationis sententiam, refert postremo capite libri quarti praeaudatus *Evagrius Scholasticus*. Expulit quoque Imperator e sede regiae urbis C. P. *Eutychium* eiusdem haeresis *Aphthartarum* strenuum impugnatores. Id contigit iuxta *Baronium* anno 564. quem *Valesius* notis ad *Evagrium* ait fuisse ultimum annum imperii Iustiniani. Hunc autem obiisse an. 565. die 14. Novembris, praecurrentibus viris doctissimis, nullus dubitat. *Eutychii* vitam eleganti stilo conscripsit illius discipulus *Eustathius*. Fuit *Eutychius* successor in Episcopatu Constantinopolitano *Mennae*, qui electo *Anthimo* Antistes creatus est anno 556. et migravit ad superos an. 552. Colitur autem eius memoria in menologio Graecorum, et in martyrologio Romano die vicesima quinta Augusti.

dem urbis, fuerunt sacris diptychis restituta (1). Romanae, et Constantinopolitanae Ecclesiae concordia sancita fuit in Romano Hormisdæ eiusdem anni 518. In altero concilio C. P. amotus est ab omni Ecclesiastico ministerio Stephanus Episcopus Larissæ, et Metropoli Thessaliæ, eo quod sibi Pontificium ius vindicasset, non expectato Episcopi C. P. consensu. Verum Stephani causa eodem anno, qui fuit ær. vulg. 531. discussa iterum est in concilio Romano, cum Ecclesiæ Illyrici ad iura spectarent Apostolicæ sedis. In *Parisiensi* anno 551. depositus est Saffaracus Episcopus eiusdem urbis, gravissimi convictus criminis, illique suffectus Eusebius. Emerius item contra canones ordinatus Episcopus *Santonensis*, anno 563. amotus fuit decreto concilii in Gallia Aquitanica congregati. Depositi item in *Parisiensi* anno 573. Promotus Carnotensis, sede Pappolo adiudicata: et anno 579. in *Cablonensi* Salonius Sagittarius Antistes provinciae Narbonensis, ob crimen læsæ maiestatis. Contra absoluti fuerunt anno 587. in synodo C. P. Gregorius Episcopus Antiochenus falso accusatus in-

(1) Diptycha, διπτύχα, plicatiles, sive duplicatae tabellæ, in quibus Sanctorum Praesulum nomina descripta inter Missarum sollemnia ad illorum laudem, et aliorum exemplum palam recitabantur. Eburneae interdum tabellæ ipsæ erant; unde lib. IX. poem. de natali S. Martini ait Venantius Fortunatus.

Nomina vestra legat Patriarchis, atque Prophetis,

Cui hodie in templo diptychus edit ebur.

Tria fuerunt diptychorum Ecclesiasticorum genera, nempe, Episcoporum, viventium fidelium, et mortuorum in Ecclesiæ communione. Pertractant de his Card. Bona lib. II. cap. 12. aliique agentes de ritibus Ecclesiasticis. Ac fuerunt quoque diptych: Consulium, quaestorum, aliorumque maiori aliquo magistratu fungentium: de quibus codex Theodosianus, Themistius, Symmachus, alii. Tabellæ item, quibus proci suos describebant amores, dictæ a Iuvenali Sat. 9. *blandæ, assidue, densæque*, diptychæ a veteribus vocabantur, quoniam duobus constabant operimentis.

cestus, atque in Romana anni 595. Ioannes presbyter Chalcedonensis infamatus de hæresi. Atque hæc tantum de conciliis, in quibus causæ Ecclesiasticorum virorum fuerunt discussæ.

Nam de synodis ad hæreses eliminandas coactis agendum est modo. *Illyrici* itaque et Graecine Antistites anno 515. synodali congressu, a Thessalonicensi suo licet Metropolitano, communicante cum Timotheo C. P. discedentes Eutychianam damparunt hæresim, et cum Romana Ecclesia se penitus consentire professi sunt. Africani PP. qui anno 507. in synodo *Byzacena* provinciae proconsularis contra Trasamundi Ariani Regis edicta statuerant Episcopos viduis Ecclesiis præficere, exsules in *Sardinia* anno 521. aliam synodum celebrarunt, Pelagiana dogmata circa gratiam et liberum arbitrium refutantes. Semipelagiani vero in synodo *Arausicana*, sedente Romæ Felice IV. anno 529. expressius, quam antea, fuerunt proscripti. Confirmata Arausicani concilii decreta anno proximo in synodo Galliae Viennensis *Valentina*. Hæreses omnes, ac praesertim Priscillianistarum confixit anno 563. concilium *Bracarense* in Hispania Tarraconensi.

Pugnatum vero vehementius pro auctoritate synodi Chalcedonensis, et Eutycheris, atque Nestorii damnatis hæresibus eradicandis. Confirmata prædicta synodus anno 518. in concilio C. P. Severo, aliisque adversantibus communione privatis. Rursus eodem anno in synodo *Tyria* synodus Chalcedonensis fuit approbata. Romæ autem an. 532. synodo Ioannis II. *Acoemetæ* monachi damnati fuerunt, *unum de Trinitate passum* sensu Nestoriano negantes. Anthimus, Severus, aliique Acephali nova excitantes dissidia rursus synodo C. P. anno 536. fuere compressi. Disceptatum de *tribus capitulis*, id est scriptis Theodori Mopsuesteni, Theodoretii contra Cyril-

lum, et Ibae Edesseni epistola ad Marim Persam, in concilio C. P. anno 547. De Theodoro pertractatum est sigillatim in synodo *Mopsuestena* anno 550. Damnata demum *tria capitula* in *Constantinopolitana II.* et oecumenica synodo V. communiter appellata, in qua et Origenis proscripi fuerunt errores, et iterum confirmatum concilium Chalcedonense. Huic synodo V. anno 552. congregatae ab Imp. Iustiniano, Episcopi 155. interfuerunt. Et quamvis Vigilus Papa, veritus ne *trium capitulorum* damnatione (1), quam urgebant Eutychiani, et Acephali, ut eleverent praelaudatum Chalcedonense concilium, a quo causam Nestorii non recte diiudicatam fuisse autumabant, quoniam Theodoretum et Ibam in communionem receperat; quamvis Vigilus, inquam, veritus ne *trium capitulorum* damnatione Eutychiana haeresis extolleretur, initio ipsi V. synodo obsisteret; re tamen discussa illam *constituto* confirmavit; quemadmodum fecerunt subsecuti Pontifices, de quibus cap.

(1) Acerrima de *tribus capitulis* controversia exagitari coepit circa an. 546. Eam primum excitavit Theodorus Episcopus Caesareae in Cappadocia, ut errores Origenistarum repullulantes in Palaestina eximeret a damnatione, accusando Theodoretum, quod patrocinator Nestorio laccessisset scriptis S. Cyrillum Alexandrinum, Theodorum Mopsuestenum, quoniam haeresi Nestorianae viam aperuerat, et Ibam Edessenum, quia in sua ad Marim Persam epistola eundem Theodorum Mopsuestenum cum laude commemorasset. Hinc fraudem Theodori Cappadocis Iustinianus Imperator non suspicatus, omnium primus cum Origenistis in proscriptionem trium illorum *capitulorum* intendit animum. Quamobrem Vigilus Romanus Pontifex diu ea in causa haesitans, fideique Christianae pericula metuens, non levis animi inconstantia peccavit, ut quidam scripsere, sed caute prudenterque se gessit. Ipsius Vigilii *constitutum*, quo tandem approbavit synodum V. eruit e tenebris eruditissimus Balutius. Exstat etiam de hac re Vigilii epistola Graeco-Latina apud Cl. Petrum de Marca. Plura in dissertatione historica de V. synodo Henricus Cardinalis Norisius.

cap. praecedenti. Quare modo de auctoritate V. synodi nefas est haesitare.

Commemorandum nunc esset concilium *Aquileiense* eodem anno 553. post synodum V. coactum, in quo eadem synodus V. fuit reprobata, quod videretur Episcopis Occidentalibus compluribus, ob rationem, quam nuper attigimus, contraria Chalcedonensi; unde Episcopi Veneti, Histriae, et Liguria se ab Apostolicae sedis communione diuturno schismate segregarunt. Sed huius concilii, quemadmodum, et in Illyrico antea celebrati anno 550. pro defensione *trium capitulorum*, constat nullam habendam esse rationem. Huius est generis synodus Episcoporum, qui Romanae sedi in damnatione trium capitulorum, ut nuper dicebam, refragabantur, coacta apud Gradum anno 579. a qua synodo metropolitana sedes Aquileia Gradum translata fuit; unde Patriarchae *Aquileienses*, et *Gradenses* deinceps sunt appellati (1). Multo minus laudanda est synodus 80. Episcopo-

(1) Patriarchatum *Gradensem* Venerias transtulit summus Pontifex Nicolaus V. anno 1447. non autem, ut legitur apud Baronium, Leo IX. anno 1050. Fuit vero primus Venetorum Patriarcha S. Laurentius Iustinianus. E Patriarchatu autem Aquileiensi a Benedicto XIV. duo constituti sunt Archiepiscopatus, unus in civitate *Vini* provinciae Fori Iulii metropoli, et post eversam Aquileiam sede Patriarchatus: alter *Goritiae* inter Alpes, sinumque *Tergestinum*, in dominio Austriaco, quattuor ab Aquileia leucis. Praeclusus est hac divisione facta an. 1752. aditus dissidiis, non semel inter Austriacos Venetosque subortis, vel ob inaugurationem, vel ob visitationem Patriarcharum. Condecorarunt vero Episcopatum Aquileiensem olim sanctissimi Antistites, *Hermagoras*, *Hilarius*, *Quirinus*, *Chromatius*, *Niceas*; et posteaquam sedes illa obtinuit iura Patriarchatus, quod contigit anno 605. Gradensi, et Aquileiensi sede in unam coeuntibus, et sigillatim Aquileiensi anno 719. sedente in Petri cathedra Gregorio III. sanctitate ibidem claruerunt *Fridericus*, et *Beltrandus*, alique descripti in *sacris monumentis* provinciae Fori Iulii ab erudito patritio *Vinensi*.

214 ECCL. HIST. BREVIARIUM
scoporum Eutyechianorum habita contra concilium Chalcedonense anno 512. in *Palæstina*: quam synodum Marcellinus in chronico vocat *infamem et irridendam*. Reliqua itaque concilia breviter sunt recensenda.

Pro disciplina itaque Ecclesiastica indictæ synodi istae fuerunt: *Agathensis* anno 506. *Aurelianensis* anno 511. *Tarraconensis* anno 516. *Gerundensis* anno 517. *Illerdensis* anno 524. *Toletana* anno 527. *Vasensis* anno 529. *Aurelianensis* anno 533. et anno 538. *Barcinonensis* anno 540. *Turonensis* anno 567. *Bracarensis* anno 572. *Matiscenensis* anno 581. *Narbonensis* 589. *Caesaraugustana* 592. et *Barcinonensis* altera anno 599. Aliquas, si forte omissimus, supervacaneum est numerare.

CAPVT III.

Haereses sexti saeculi enumerantur.

PAUCIS caput istud absolvitur; nam exortae hoc saeculo haereses germina fuerunt Eutyechianae, si errorem excipias monachorum Acoemetarum, qui negantes unam de Trinitate personam affixam cruci adhaerebant Nestorio. Contra quos monachi Scythae adserentes revera *unum de Trinitate passum*, quamvis de iis initio oriretur suspicio, an vocabulorum novitate dogma Eutyechianum inveharent, et ab Acoemetis tamquam Eutyechiani traducerentur; Catholici tamen declarati sunt a Ioanne II. ut dictum est primo capite.

Itaque orta inter Eutyechianos et Acephalos quaestione, an in unam coeuntibus divina, et humana Christi natura, eius corpus, perinde ac nostrum, corporalibus affectibus esset obnoxium; quidam tale

SAECVLVM VI. CAPVT III. 215

fuisse, nec libere, sed necessitate, adserebant: alii negabant, in antiquam haeresim declinantes, qua Dominum specie tenus passum, et mortuum Gnostici, et Marcionitae tradiderant. Primi *Severiani* a Severo Antiocheno ipsorum duce: secundi, quorum antesignatus fuit Iulianus Halicarnassensis, ἀφθαρτοί, ab ἀφθαρτος incorruptibilis, sunt vocati. Nostrates Theologi *corrupticolas*, et *incorrupticolas* appellaverunt (1).

Dum quaestio haec de Christi corpore Alexandriae agigaretur, subiit in mentem *Themistio* diacono uni Acephalorum, sicut passionem in corpus, ita ignorantiam in mentem Domini irrepere potuisse, et minime adsecutus est quod legitur Marci XIII. 32. (2) Illi attribuit diei extremi iudicii ignorantiam. Qui in hanc impietatem abierunt, ab auctore *Themistiani*, a dogmate ἀγνοίας agnoetae dicuntur.

His accessit *Ioannes Philoponus*, grammaticus Alexandrinus, qui cum Eutyechianis unam in Christo adserere naturam, reiecta synodo Chalcedonensi; at ne inde cogerebatur fateri divinam naturam in tribus personis existentem fuisse crucifixam et passam, uti adserebant θεωπασιταί, *Theopaschitae*, necessaria connexion dogmatis Eutyechiani, commentus est in Deo sicuti tres hypostases, ita tres adinveniri naturas, qua-

(1) *Acephali* in isto, et in superiori capite memorati, ita appellati sunt, quasi *sine capite*. Nullum enim haeresis suae agnoscebant auctorem; nam neque Eutyechis doctrinam profitebantur, neque sequebantur fidem Catholicae Ecclesiae in synodo Chalcedonensi confirmatam. Haud male dixeris cum Facundo Hermianensi libro I. pro defensione trium capit. cap. 5. *semi-Eutyechianos*. Fuerunt enim revera *monophysitae*, ut eo loci notat Cl. Sirmondus, nimirum, unam in Christo statuere naturam, et reiciebant praeaudatam Chalcedonensem synodum. Agunt de his Leontius, Nicephorus, Liberatus, Ado Viennensis, Eudorus, pluraque concilia commemorata a Du-Cangio V. *Acephali*.

(2) De die autem illo, vel hora nemo scit, neque Angeli in caelo, neque Filius, nisi Pater. Similia Matthaeus XXIV. 36.

quarum una ab aliis distincta in Redemptore substituitur. Huius sectatores *τρίθετοι Τριθείται* sunt appellati (1).

CAPVT IV.

Ecclesiastici sacculi sexti scriptores.

N Villa sacrae eruditionis pars est, quam scriptis hoc saeculo viri percelebres non exornauerint. Divinos enim libros praeter Magnum Gregorium, de quo supra, commentariis explanarunt *Procopius Gazaeus*, qui floruit imperante Iustino, a Gaza Palaestinae urbe, in qua fertur Cambyses condidisse thesauros, nomenclaturam sortitus: *Victor Capuanus* Graece et Latine doctissimus, cuius fama medio saeculo percrebuit, interpret harmoniae Evangelicae Ammonii, et auctor *catenae* in IV. Evangelia e veterum scriptis collectae: *Bellator* presbyter amicus Cassiodori, qui circa idem tempus notus erat nominis celebritate, atque in S. Scripturam libros edidit 36. temporis iniuria deperditos; ac *Primasius* Adrumeti, seu Iustinianopolis in Africa Episcopus, qui pariter cla-

(1) *Ioannes Philoponus* non solum *Tritheitarum* fuit antesignanus et auctor, (nisi mavis cum Assemano tom. II. biblioth. Orientalis originem huius haeresis potius referre ad Ioannem alterum cognomento *Ascanagum*) sed erravit quoque circa mortuorum resurrectionem, dogmatizans haec corpora penitus interire, aliaque a Deo iis fore substituenda. At Philoponi opus de resurrectione, de quo Photius cod. 21. deperditum est. Scripsisse contra synodum Chalcedonensem, et contra Ioannem Archiepiscopum C. P. SS. Trinitatis assertorem, tradit idem Photius codd. 65. et 75. Verum oppugnavit Procli sententiam de mundi aeternitate, sive de mundo ingenito, et incorruptibili, vel 18. ipsius Procli adversus Christianos *Ε'πιχειρήματα*. Fuit Philoponus discipulus Ammonii Alexandrini, is vero auditor Procli, inquit *Caveus* initio saeculi *Monothelistici*, id est, VII.

claruit sedente Romae Vigilio, epistolarum Apostolicarum, et Apocalypseos explanator.

Fidei vero Orthodoxae dogmata propugnavit *Paschasius* diaconus R. E. factionis tamen Laurentianae, duobus luculentis contra Macedonium libris, vita functus an. 512. *S. Fulgentius* Afer senatorio ortus genere, ex monacho Ruspensi Episcopus, et unus eorum, quos in Sardiniam relegavit Thrasimundus Rex Vandalorum, praedestinationis, et gratiae vindex acerrimus, Dominicae oeconomiae, nimirum *Incarnationis*, propugnator clarissimus, et Arianorum profligator invictus, doctrinae suae fideique nostrae scripto traditis monumentis, revocatus ab Hilderico e Sardinia, ad superos abiit anno 533. (1) *Ioannes Maxentius* archimandrita monachorum Scytharum, qui Pontifice Hormisdas *unum de Trinitate passum* praedicabant, suam de Christo catholicam professionem exposuit, pugnavit adversus Acephalos, et contra Nestorianos elucubravit anathematismos, duosque libros dialogorum. Adde *Ephraemium* Antiochenum, qui floruit sub Imp. Iustiniano, scriptisque pugnavit pro synodo Chalcedonensi, et pro Cyrilli Alexandrini doctrina, refutavitque Acephalos, atque Theopaschitas: *Iustinianum* ipsum Augustum, a quo praeter corpus iuris civilis laudandum proximo capite, epistolis suis *tria capitula* perstrinxit, pro Chalcedonensi, et pro V. synodo decertavit, necnon contra errores Origenis promulgavit edicta: *Fulgentium Ferrandum*, S. Fulgentii, de quo paullo supra, discipulum, qui non semel commemoratam controversiam *de uno ex Trinitate passo* circa annum 540. exploso Eutychiano, et Nestoriano sensu, explanavit: *Facundum* Hermianensem in Africa Episcopum, quem, etsi in defensionem *trium capitulorum* praegrande volumen elaboravit, Cassio-

Tom. I.

Ee

do-

(1) Quidam Fulgentii obitum consignant in anno 529. Norisius in anno 534. nonnulli in anno sequenti.

dorus tamen appellavit *Haereticorum penetrabili subtilitate destructorem*; *Leandrum* S. Isidori Hispalensis fratrem, et Gothorum Apostolum, vita functum anno 595. auctorem duorum librorum adversus Haereticorum dogmata, et opusculi contra Arianorum instituta. *Leontium* Byzantinum desinente saeculo clarum, a quo Haereticorum sectis descriptis, refutati sunt tribus libris Nestoriani et Eutychiani, duobus aliis Apollinaristae, necnon solutae obiectiones Severi; et *Heraclianum* Episcopum Chalcedonensem, cuius tamen aetas ambigua est, qui libris 20. subvertit omnem impietatem, cunctaque dogmata Manichaeorum.

Ad haec permulti de historia fuerunt optime meriti. Etenim ineunte saeculo *Basilius Cilix* presbyter Antiochenus, praeter libros 16. contra Ioannem Scythopolitanum, exaravit historiae Ecclesiasticae libros tres. *Epiphanius* scholasticus, Italus, in Graecis Latinisque litteris eruditus, hortante Cassiodoro, circa annum 510. historias Socratis, Sozomeni, et Theodoriti latinas fecit, et in unum corpus contexit. Idem *Cassiodorus*, praeter opera alia pretio aestimanda, collectam ab Epiphanio historiam in compendium redegit, ediditque libros 12. de rebus gestis Gothorum; ut mittam chronicum ab Adam usque ad annum 519. incuria nimia contextum. Libros illos de rebus, Geticis, sive Gothorum, summatim comprehendit emendavitque anno 552. *Iordanes* Gothicae gentis apud Ravennam Episcopus; qui et scripsit librum de regnorum et temporum successione, ex historia Flori excerptum. Ecclesiasticam historiam conscripsit *Theodorus*, qui anno 518. lector erat Ecclesiae Constantinopolitanae. De bello Persico, de Vandalico, et de Gothico, et historiam arcanam absolutam anno 562. scripsit *Procopius* Caesariensis, ad senatoriam dignitatem evectus, et

Be-

Belisario acceptissimus. Annales Francorum, S. Martini virtutes et miracula, gloriam confessorum et martyrum, consignavit litteris *S. Gregorius* Arvernus, et Turonensis Episcopus, cuius beata mors contigit anno 595. Ad haec usque tempora deduxit libros sex H. E. *Evagrius* Syrus, cognomento Scholasticus, a synodo nempe Ephesina usque ad annum 12. Mauricii. Accessere chronicorum scriptores, *S. Dacius* Archiepiscopus Mediolanensis, qui claruit sub Iustino seniore (1): *Marcellinus* Comes, cancellarius Imperatoris Iustiniani. *Viktor* Episcopus Tunonensis in Africa, ob tria capitula exsilio, carceribusque, ubi circa annum 556. occubuit, sub Iustiniano afflictus. Alii quoque historica commentaria elucubrarunt, scilicet, *Liberatus* diaconus Carthaginiensis breviarium historiam Nestorianam, et Eutychianam complectens: *Cyrillus* monachus Palaestinus vitas SS. Ioannis Silentiarum, Euthymii, et Sabbae abbatum: *Theophanes* Byzantinus res gestas Romanos inter et Persas: *Gildas* natione Britannus Britanniae res, excidium, et sanctorum virorum res gestas; et *Eutychianus* Cilix poenitentiam, et conversionem S. Theophili.

Insudarunt praeterea in colligendo canones, et Patrum decreta, *Dionysius Exiguus* monachus Scythae, et abbas Romanus, cui et debemus cyclum annorum 97. inchoandum ab anno 527. (2) *Martinus* Epi-

Ee 2

sco-

(1) Chronicon istud annorum sexcentorum adservatur MS. in bibliotheca Ambrosiana, non una descriptum manu. At istud videtur Dacio suppositum, tum quia titulus recentior apparet, tum quia progreditur usque ad annum 1067. cum S. Dacius obierit circa annum 555. Perit ita chronicum Dacii, et auctor MS. Mediolanensis fuit Landolphus, sub cuius nomine illud edidit Ludovicus Antonius Muratori tom. IV. script. rerum Italicarum.

(2) Cyclum illum Dionysius condidit superiori anno 526. ut diximus in *rudim. chronol.* cap. 7. Progreditur tamen ab an-

scopus Bracarensis in Hispania Tarraconensi, vel potius in Lusitania; et *S. Augustinus* Gregorii Magni discipulus, atque Anglorum Apostolus, qui fertur circa saeculi VI. finem Cantuariensis, quam regebat, Ecclesiae ex Patrum regulis collegisse statuta.

Ad formandos quoque mores, et religiosorum virorum dirigenda instituta, intenderunt animum bene multi. *S. Caesarius* e Lirinensi monasterio anno 502. ad sedem Arelatensem, hinc vero anno 542. electus ad beatorum regnum, in virginibus et adolescentibus dirigendis, in tradenda monachis, et sanctimonialibus regula, et fidelibus omnibus edocendis totus incubuit. *S. Simeon* Stylites iunior, qui exactis supra columnam non procul ab Antiochia annis 68. ad caelestem patriam migravit anno 595. formulas tradidit Dominum, ac Deiparam exorandi. Tum regula, tum libro de ordine monasterii, sententiisque pluribus iter ad perfectionem complanavit *S. Benedictus* monachorum Occidentis Patriarcha, vetusta Aniciorum familia ortus, ad eremum Sublaci profectus, inde in Cassinum, ubi anno 543. spiritum caelo reddidit. Sermones asceticos 87. edidit circa idem tempus *Isaac* natione Syrus, factus ex Episcopo urbis Nini-

no 527. Vide Petavium lib. XIII. de doctr. temp. ad annum P. Iul. 5239. Christi 526. Adscivit, reformavitque maiorem cyclum Victorianum, seu periodum annorum 532. quamquam huius in suis epistolis Dionysius non meminit. Immo praelaudatus Petavius lib. XII. cap. 3. censet a Dionysio adhibitum dumtaxat cyclum annorum 95. sub *Cyrilli* nomine laudatum. Nos cyclum annorum 97. diximus, praecunte Mariano Scoto ad annum 527. Sed legenda historia cycli Dionysiani in lucem edita Wittembergae anno 1718. Quod certum est, Dionysius, abiecta aera Diocletiani, cycli sui annos computare coepit a *Domini Incarnatione*, ut diximus capite 12. chronologiae. Coeperunt vero anni supputari a *Christi Nativitate* anno Incarnationis sexcentesimo primo imperante Mauricio, quemadmodum in vita Romani Pontificis *Deusdedit* demonstrat ex epistolis Gregorii Magni Papirius Massonus.

nives anachorita. *Scalam* paradisi designavit scriptis *Ioannes*, ab eremo quem coluit Sinaita, et ab opere edito *Climacus* nuncupatus; Graecis enim scala, seu gradus dicitur *καίμαξ*; et *S. Columbanus* ex Hibernia in Burgundiam, hinc in Italiam profectus Bobiense condidit monasterium, cui regulam, institutiones spirituales, et poenitentiale praescripsit.

Denique et poësi stilum exercuere praestantes viri: nam inter opera *Severini Boëthii* in arcto Ticinensi carcere decollati anno 526. (1) habentur libri V. de consolatione Philosophiae compositi simul metro, et soluta oratione. Inter scripta *S. Ennodii* Ticinensis Episcopi vita functi anno 512. exstant poemata et epigrammata plura. *Arator* Ligur anno 544. heroico carmine Apostolicam descripsit historiam, et *Venantius Fortunatus* Italus non procul a Tarvisio natus vergente ad exitum saeculo, poematum libros undecim, quibus varia subiiciuntur carmina, Gregorio Tironensi dicavit. Omni itaque eruditionis genere praefulsit saeculum Ecclesiae sextum.

CA-

(1) Severino Boëthio patricio, et Exconsuli fuit lectissima coniux Elpis, cuius Romae in porticu Vaticano positum epitaphium:

*Elpis dicta fui Siculae regionis alumna,
Quam procul a patria coniugis egit amor.
Quo sine moesta dies, nox anxia, flebilis hora,
Nec solum caro, sed spiritus unus erat.
Lux mea non clausa est tali remanente marito,
Maiorque animi parte superstes ero.
Porticibus sacris iam nunc peregrina quiesco,
Iudicii aeterni testificata thronum.
Nequa manus bustum violet, nisi forte iugalis
Haec iterum cupiat iungere membra suis.
Ut thalami tumulique comes nec morte revellat
Et socios vitae neſcit uterque cinis.*

CAPVT V.

Augusti principes, sanctorumque permulti.

Miserando exitu extincto Anastasio anno 518. imperium commissum *Flavio Anicio Iustino* e Thracia, suario iam et bubulco: qui cum foret comes excubitorum, collata sibi ab Amantio spadone magna pecuniae vi, per quam conciliato exercitu acclameretur Theocritianus, illam ad comparandam sibi dignitatem adhibuit. Qua adauctus, Theocritiano contis transfixo, et proiecto in gurgitem, uxorem suam *Lupicinam*, nominatam deinde *Euphemiam*, declaravit Augustam, resque Catholicorum iuvit quam maxime. Eius enim opera Occidentalem inter et Orientalem Ecclesiam, post diuturnam separationem, coeptram a temporibus *Acacii* a *Felice III.* communione privati, concordia inita est: Arianorum Ecclesias iussit ritu Catholico consecrari, capitisque damnavit Haereticos, maxime Manichaeos. Vita functus est anno aetatis suae 77. imperii 9. aer. vulg. 527. *Consule Martio* cal. Augusti (1).

Su-

(1) Iustinum imperiali diademate coronatum C. P. a Romano Pontifice Ioanne I. tradunt cum auctore libri Pontificalis complures historici. Corippus poeta Africanus lib. II. inquit:

*Postquam cuncta videt ritu perfecta priorum
Pontificum summus, plenaque aetate venustus,
Adstantem benedixit eum, caelique potentem
Exorans dominum, sacro diademate iussit
Augustum sancire caput.*

Verum ad Ioannem III. et ad Iustinum Iuniorem *Papirius Massonus* haec refert lib. II. pag. 103. Iustinus Senior, de quo

Supersit Anastasio Eutyichiano, pro fide Chalcedonensis synodi trucidati fuere anno 512. monachi Maronitae CCCL. et anno 517. *Severus* Acephalorum caput alios plusquam CCC. eandem ob causam maculavit in Syria. *Du-Nawas* Iudaeus Homeritarum in Arabia regulus, expugnata anno 522. urbe Nagran, huius praesidem *Aretham* cum aliis 340. affecit martyrio, inter quos puerulus annorum quinque cum matre iniectus fuit in ignem. *Cabades* item Saracenorum Persarumque Rex (1) morti tradidit Christianorum ingentem numerum: imperante Iustino e vita quoque migrarunt anno 520. *S. Avitus* Episcopus Viennensis, anno 521. *S. Brigida* monialis in Scoria, et anno 524. sanctus Burgundiae Rex *Sigismundus*.

Ado-

quo nunc agitur, priorem coniugem *Lupicinam* renunciatus Imperator appellavit *Euphemiam*. Hac e vivis sublata, anno 523. aliam duxit *Theodoram* nomine. Vrbes terrae motu dirutas restauravit, Corinthum et Dyrrachium anno 521. Anazarbum vero Ciliciae secundae metropolim, dictam postea *Iustinopolim*, anno 524. In exsilium expulit Episcopos Arianos, Nestorianos, et Eutyichianos. Iustino *Vellus* epitaphium istud concinnavit:

*Accipit imperium Thrax, armentarius ante
Iustinus, frugi Caesar, obitque pius.*

(1) In persecutione Cabadis Regis Persarum complures Christi fideles, quibus evulsa, aut praecisa fuerat lingua, expedite nihilominus et clare loquebantur, Dei nomen magnificantes. Quod in persecutione pariter Vandalica, sive Africana Arianorum, contigisse *Reparato* tradit lib. III. Victor Virensis. Possunt tam mirabili eventui aptari ea verba Prudentii ex lib. *perpi* 519. hymno in Romani martyris supplicium.

*Christum loquenti linguae numquam defuit.
Ne verba quaeras quo regantur organo,
Cum praedicatur ipse verborum dator.*

Rex item Homeritarum in Arabia factus e Christiano Hebraeus, permultos fideles, inter quos enituit *S. Arethas*, immanissime trucidavit. Rex ille *Du-Nawas* appellabatur: de quo plura in historia Arabum *Pocockius*, et in vita Mahumetis *Prideaux*. Contigit Homeritarum persecutio circa annum 70. ante pseudo-prophetam.

Adoptaverat Iustinus filium sororis suae *Flavium Iustinianum*; qui succedens avunculo imperium tenuit annis fere 39. extinctus aetatis suae anno 83. Chr. 565. die 14. Novembris. Vxor illi fuit *Theodora Cyprides*, insolens femina, et Eutychianis addicta. Triboniani, aliorumque ICC. opera perfecit corpus iuris civilis, comprehendens institutionum libros 4. pandectarum, seu digestorum 50. et codicis 12. Addidit postea novellas 168. authenticas ^{anti} ^{quod dicitur} nuncupatas. Promulgatus codex anno 529. novellae constitutiones anno 535. Civile bellum, quod paraverant nepotes Anastasii Hypatius, Pompeius et Probus affectantes tyrannidem, sustulit horum cervicibus amputatis. Per duces Belisarium, Alexandrum, Narsetem Gothos domuit, Persas devicit, Romanoque imperio restituit Africam occupatam a Vandalis. Sese controversiis Ecclesiasticis, plus forte, quam decebat Imperatorem, immiscuit, quandoque instigante coniuge Eutychiana a recta deflectens (1).

Imperium administrante Iustiniano, a Manucha pirata prope Messanam anno 541. necati fuerunt *Placidus* monachus, S. Benedicti discipulus, cum *Flavia* sorore, duobus fratribus, aliisque monachis 30. (2) anno autem 546. sub Totila Rege Gothorum abscisum caput *Herculano* Episcopo Perusino. Obierunt, eodem Imperatore, sanctissimi Episcopi *Remigius* Rhemensis, *Aurelianus* Arelatensis, *Lupus* Lugdunensis, *Medardus* Tornatensis, et *Germanus* Capuanus. Incidit in haec tempora mors praeclaudati *Benedicti*, eiusque sororis *Scholasticae*, *Severiani* abbatis Agaunensis, *Clotildis* Francorum Reginae, necnon anachoriticam vitam agentium, in Palaestina *Cyriaci*, et in Umbria *Isaaci*, et *Florentii*.

Im-

(1) In haeresim *apodocritarum* prolapsus.

(2) In breviario Romano consignatur horum martyrium anno 539. III. nonas Octobris.

Imperarunt post Iustinianum (1) *Iustinus Iunior* il-
Tom. I. Ff lius

(1) *Flavius Anicius Iustinus* parentem habuit *Vigilantium* sororem Iustiniani, uxorem vero *Sophiam*; adeo procacem, et imperiosam mulierem, ut *Narseti*, qui Italiam regebat, probrose obiecerit, idoneum esse dumtaxat ad pensa, cum puellis trahenda in gynaeceo. *Narses* respondisse fertur, orditurum se telam, quam neque ipsa *Sophia*, nec maritus possent extricare; quod fecit vocando in Italiam *Longobardos*. Hos quidam dictos putant a duobus linguae illorum vocabulis, *long*, *longa*, et *baert*, barba, unde *Guntherus* apud *Du-Cange* in glossario:

Dicitur a longis ea Longobardia barbis:

Quidam ita appellatos volunt a propria urbe in ora maris *Balthici* sita, quam dixerunt *Bardum*, *Bart*: nonnulli a genere, quo urebantur armorum, hastis bipennibus similium: aliqui demum, quod coaluerint ex *Lingonibus* et *Bardiis*; sed hi ad Gallias attinent. Iustinum, ut ad illum revertamur, *Europalatem* vocarunt, quia fuerat praetorii praefectus. Fuit mollis, dissolutus, et deliciis, foedisque deditus voluptatibus. Pelagiana quoque haeresi infectum aiunt. Ex fastu ac tumore incidit in dementiam. Nuncupavit Imperatorem comitem excubitorum, suadente *Sophia*, scilicet, *Tiberium Constantinum*, cuius illa ardebat amore. Obiit podagra. De *Iustino Mycillus*, quasi epitaphium condens:

Ingenio, et pietate minor, non tempore tantum

Hic fuit: aut ingens cultor avaritiae.

Regna sub hoc Longi coeperunt Italia Bardis:

Ipsae pedum morbo, mentis egenus obit.

De *Tiberio* autem idem *Mycillus*:

Aut hic divitias regni elargitur egenis,

Erga alios facilis, nec gravis ipse sibi.

Devicit Persas, et successore creato,

Ipsae domi placida morte quietus obit.

Successor *Tiberii* fuit *Mauricius*, cui *Tiberii* quoque accessit cognomentum, *Cappadox* fuit, sed *Arabisso* oriundus. Parentes habuit *Paullum* et *Ioannam* ex vetusta, et olim *Romana* familia. Vxor illi *Constantina* filia *Tiberii*, ex hac suscepit *Theodosium*, aliosque liberos iussu *Phocae* necatos, filiasque *Anastasiam*, *Theoctistam*, et *Cleopatram*, detrusas antea in monasterium, deinde simul cum matre peremptas. Trucidatus est *Chalcedone* anno aetatis suae 63. *Constantinae*, nata-

rum.

lius nepos, *Tiberius Constantinus* a Iustino adoptatus, et *Mauricius* Cappadox adoptatus a Tiberio Constantino. Decessit Iustinus anno 578. mense Octobri, decimo imperii sui anno: Tib. Constantinus cum imperasset annis 4. placide obiit Constantinopoli anno 582. Mauricius vero creatus Caesar hoc anno die 5. Augusti, et die 13. Imperator acclamatus, cum imperium tenuisset annis 20. interfectus fuit cum omnibus filiis, et propinquis suis a Phoca anno 602. exeunte Novembri. Iustinus *Curopolates* dictus, infectus fuit haeresi Pelagianorum, duxitque uxorem *Sophiam*, mulierem adeo truculentam, et ambitiosam, ut eius caussa Narsetes in Italiam accesserit Longobardos. Ceterum princeps fuit iustitiae studiosus, publicae tranquillitatis amator. Tiberius Constantinus fuit liberalis ac strenuus, fuditque duobus praeliis Persarum copias. At Mauricius, quamquam belli, et pacis arte calleret, enormi tamen avaritia et iracundia

rumque cadavera ad moenia urbis C. P. sepulta fuerunt in templo *S. Mamantis*, cum epitaphio edito a Pharasmane cubiculario Iustiniani, qui in campo iacentium corporum sepulturam curavit. Est autem epitaphium illud, quod sequitur:

*Hic ita quae Regum (dolor heu!) miseranda duorum
Vxor Mauricii, filia Tiberii.*

*Quae, partu monstrante meo, secunda probavi
Multorum esse etiam posse bonum imperium.*

Militis huc furor, et populi levis ira maritum,

Me, sobolemque meam sanguinolenta tulit.

Heu mihi! Quid gemitis Noben? Ego mortua spiro,

Aspera continuis saxa rigo lacrymis.

Cladibus baud Hecube cecret, locustaque nostris,

Nam levior dolor est; caesus uterque parens.

Saepe, quid infantes perimis vitisque dolique

Ignaros? Aetas quid dedit illa mali?

Non tibi Roma meis iam praeheo frondibus umbras,

Turbine Threicio stirpitus interii.

Si epitaphium istud cumulo Constantiniae, et filiarum eius revera insculptum fuit, ut in *Mauricio* refert Zonaras, actum id crediderim extincto Phoca.

dia adeo in se tumultuantes milites concitavit, ut inde Phocas illum opprimendi arripuerit occasionem.

Hac etiam saeculi VI. postrema parte in Christi-fideles impiorum saevit inmanitas. Etenim anno 580. Visigothorum Rex Leowigildus Arianus in illos insillit, aegre ferens filium suum *Hermenegildum* ad Catholicos accessisse. Ipsum vero *Hermenegildum* anno 589. interfici iussit, quoniam noluit ab Ariano Antistite recipere communionem. Trucidatus hoc ipso anno orans in templo *Praxetatus* Episcopus Rothomagensis iussu Fredegundis Francicae Iezabelis. Augustoritii, seu Pictavii anno 587. ad Agni nuptias evolavit *Radegundes* Regina. Exitum saeculi sanctissimorum Episcoporum pretiosa mors decoravit, ut *Theodori* Massiliensis anno 594. *Anastasio* Antiocheni, qui a monte Sinai, ubi antea vitam monasticam egerat, *Sinaita* vocatur, anno 599. (1), et *Syagrii* Augustodunensis anno 600. Eodem anno 600. martyrio affectus *Cecharus* Lunensis Episcopus, cuius sacrum corpus collitur Carrariae in Etruria Mediterranea.

CAPVT VI.

*Doctrina, et disciplina sexti Christiani
saeculi.*

Mysteria, quae obiecta sunt fidei nostrae, fuerunt luculentius exposita. Nam ex controversiis hoc saeculo exortis didicimus ambiguas evitare sententias, ut *unum de Trinitate passum* adserere, non attenta divinitatis substantia, sed adsumta natura hypostatice unita divinae. Per hanc vero unionem, non sublata utriusque naturae proprietate, sed humana ad

Ff2

iu-

(1) Referunt annales Eccles. ad annum 585. martyrium *S. Alexandri* Episcopi Fesulani.

iura divini Verbi translata, ita idem Verbum dici natum et mortuum secundum carnem, ut in hanc voluntate eius liberrima impetus passionis, vulnereque ictus irruerint. Ex intima illa, et substantiali unitio- ne in Dei hominis animam, cum plenitudine gratia- rum, constat plenissimam scientiam fuisse transfusam. Arausicana II. synodo finita est omnis quaestio de gra- tia, et Semipelagianorum error proscribitur.

Sacramentalia, librique liturgici Missarum osten- dunt celebratam sollemnitatem (1). Episcopi in Anglia, et signanter Metropolitae Londinensis, et Eboracensis instituti fuerunt Romani Pontificis auctoritate. Iudicia Episcoporum in synodis provinciarum fuerunt discussa: iidem Episcopi, qui a clero eligebantur, approbante populo, interdum promoti sunt principum auctoritate. Imposita etiam subdiaconis lex coelibatus (2). Diaconi 25. aetatis anno, presbyteri 30. ordinabantur. Eccle- siasticis cunctis congruens praescripta est disciplina.

Monasticum ordinem propagarunt viri sanctis- simi, *Caesarius*, *Aurelianus*, *Fructuosus*, *Colum- banus*, et alii, sed nemo felicius *S. Benedicto*; cuius ordinis initia referuntur ad annum 529. vel po- tius

(1) Instituta a *S. Gregorio Magno* initio Pontificatus sui litaniae maiores, ut scribit cap. 57. Micrologus. Factum id ad avertendam inguinalem luem, Romanum populum post inun- dationem aquarum insolita caede vexantem. Intellige litanias, quae celebrantur VII. cal. Maias; nam quae habentur in tri- bus feriis ante adscensionem Domini, auctorem habuerunt sae- cul. VIII. Leonem III. ad universam Ecclesiam extendentem rogationes, quas pro Ecclesia sua instituerat Mamertus Epi- scopus Viennensis.

(2) Indictam a Pelagio II. subdiaconis Siciliae continentiae legem scribit ad annum 588. Baronius. Idem constat ex epi- stolis *S. Gregorii Magni* ad Petrum subdiaconum et ad Leo- nem Episcopum Catanensem. Ab ea lege, quae tamen in Ro- mana Ecclesia vetusto more servabatur, subdiaconatus coepit inter maiores ordines recenseri, non tamen ubique. Vide Lu- pum p. 4. in synodos dissert. 1. prooemiali cap. 3.

tius 524. (1). Illius statuta confirmavit anno 595. *S. Gregorius Magnus*.

Ad Christianam religionem perduxit hoc saeculo Britannos et Anglo-Saxones *S. Augustinus*, laudatus cap. 4. Boios, seu Bavaros, Bohemosque *S. Ruper- tus* Episcopus Wormatiae, Pictos Scotosque *S. Colum- bus* monachus. Hibernus (2).

APPENDIX.

Externarum rerum delectus.

Quaedam regna exorta superiori saeculo, et il- lorum principes, commemoravimus. In Italia post Odoacrem regnasse diximus *Theodericum*. Regnaverunt postea anno 526. *Athalaricus* (3): an- no

(1) *S. Benedictum* natum anno Chr. 480. Zenonis Imp. VII. et Odoacris Regis V. mortuum vero an. 543. aetatis suae 63. Leo Ostiensis, aliique restantur. Propagavit in Galliis mona- sticum *S. Benedicti* institutum *S. Maurus* eius discipulus. Ab isto cognomen sumit celeberrima eiusdem ordinis congregatio de lit- terarum restauratione et incremento maximopere sollicita, at- que optime merita. Migravit autem *S. Maurus* abbas ad sup- eros anno 565.

(2) Fidem quoque Iustiniano imperante amplexi sunt *Eruli*, nomen sortiti a paludibus stagnantibus, quas olim iuxta Moe- otidem incolebant, de quibus Procopius lib. I. de Goth. Theo- phanes in chronico, et Evagrius lib. IV. cap. 20. Conversos item ad Christum *Abasgos*, sive *Abascos*, populos Colchidis ha- bitantes in ora litorali Ponti Euxini, apud quos Iustinianus in honorem Deiparae sacram construxit aedem, necnon barbaros incolentes Tanaim, scribit idem Evagrius citato lib. IV. cap. 2. et sequenti.

(3) Sunt qui inter *Athalaricum*, et *Theodatum* biennio re- gnasse tradunt *Amalaruntham*, regnumque *Theodati* definiunt an- no 537. *Vitigis* 541. *Theobaldi*, et *Alarici* 542. *Totilae* 553. *Teiae* item eodem anno. Coepit anno 559. apud Anglos *E'trappia*,
se-

no 534. *Theodatus* : anno 536. *Vitiges* : anno 540. *Theodobaldus* : anno 541. *Alaricus* : anno ipso *Totila* : anno 553. *Teias* , Gothorum Regum postremus. *Longobardi* vero anno 568. regnum suum in Italia condiderunt , ac primo regnavit *Alboinus* , qui a Narsete invitatus cum armatorum 200000. e Germania, et Vandalia erupit , regniue sedem collocavit Ticini. Ex quo tempore Ravenna Regum Visigothorum regia in exarchatum pertransiit. *Alboino* autem anno 574. successit *Clephis* : huic post decem annorum interregnum anno 585. *Autharis* , et huic anno 590. *Agilulphus*.

Francorum regnum post *Chlodovaeum* anno 515. consecutus est *Childebertus* : anno 561. *Clotarius* : anno 565. *Cherebertus* : anno 574. *Chilpericus* : an. 588. *Clotarius II.* vita functus saeculo VII.

Post *Thrasimundum* regnum Vandalorum in Africa auspicatus est anno 523. piissimus *Hildericus* , qui statim Episcopos exsules revocavit. Huic *Gilimerius* vitam regnumque abstulit , sed et ipse a *Belisario* victus , et Constantinopolim adductus est anno 533. Ita regnum Vandalicum ab occupata Carthagine a *Genesico* , scilicet ab anno 439. stetit solummodo annis 95.

Regnavit in Hispania post *Alaricum* ab an. 506. *Gisaleycus* : deinde ab anno 526. *Amalaricus* : ab anno 531. *Theudas* : ab anno 548. *Taudegisillus* : ab anno 549. *Agila* : ab anno 554. *Athanagildus* : ab anno 567. *Liuba* (1) : ab anno 568. *Leowigildus* , Ariani omnes. Tum ab anno 586. *Recaredus* , primus Regum Gothorum qui fidem Catholicam amplexi sunt , frater sancti martyris *Hermenegildi*.

In-

septem nempe principatuum particio , qui in unum redacti sunt anno 828. regnante *Egberto*.

(1) *Liubam* extinctum quidam aiunt anno 572. *Leowigildum* autem anno 585.

Inter huius saeculi bella praetermittenda non sunt Gothicum , et Longobardicum. Illud exortum est anno 535. *Coss. Belisario* , et Gothorum Rege *Theodato*. At *Belisarius* Siciliam recuperavit , debellavitque Neapolim. *Vitiges* interfecti *Theodati* heres an. 537. Romanam urbem tali cinxit obsidione , ut matres , fame etiam per Italiam grassante , filiorum carnibus vescerentur. Strenuissimus tamen *Belisarius* Romam ab internecione redemit : quin anno 539. expugnavit Ravennam , caprumque *Vitigem* cum Gothorum optimatibus , et ingenti divitiarum copia captivum adduxit ad Iustinianum Constantinopolim. Interea temporis *Longobardi* quoque irruerunt in arma , atque exci um illorum imperu Mediolanum , *Totila* Gothorum Rex castra rursus movit ad Romanae urbis excidium , eamque occupavit anno 546. incenso Capitolio , ac diruta magna murorum parte. *Narses* Romam liberavit a Gothorum tyrannide , occisa *Totila* anno 552. Paulo post *Theya* superato atque extincto , Italia Gothorum iugum excussit. At *Longobardi* an. 581. occuparunt Neapolim , et 589. solo aequarunt amplissimum monasterium Cassinense.

Cuiusmodi sit humanae felicitatis ludibrium , facile ex his intelligitur. Illud ulterius patefacit , cum *Vitalianus* anno 520. dum consulatum gerebat , Iustino imperante , interfectus , tum *Symmachus* senator , socer Severini *Boethii* , anno 525. necatus Ravennae iussu *Theoderici*. Quid *Belisarius* tantorum gloria bellorum ? Ob suspicionem coniurationis in Iustinianum anno 561. omni exspoliatus honore despectissimam vitam transegit ; nec desunt , qui adserant excaecatam eo pervenisse miseriae , ut obulum peteret in eleemosynam.

Infortunia alia complura testantur vitae huius calamitatem. Saevissimam famem Italiae paullo superius commemoravi. Pestilentia autem anno 558. tam dire

ve-

vexavit Constantinopolim, ut *sepeliendis mortuis*, inquit Theophanes, *non sufficerent vivi*. Terraemotu anno 524. concidit Anazarbus Ciliciae metropolis. Eodem concussa anno 526. et ferme diruta, saepe per totum annum repetito motu, Antiochia, addito ad terrorem incendio, adeo, ut Imperator Iustinus depositis diademate, et purpura saccum induerit. Rursus eadem in urbe an. 528. ingenti terraemotu corruerunt cuncta fere aedificia, et cessavit tandem flagellum, in scriptis domorum ianuae, aut parieti iis verbis, *χρὶς μὲν ἡμῶν εἴη*. Ipsa civitas anno 587. vehementi quassata est iterum motu terrae. Constantinopolim pariter anno 557. quo S. Sophiae templum mirabilis structurae perfectum est, terraemotus concussit, pertimescentibus civibus advenisse finem, et interitum mundi. Incendio insuper anno 525. igne mirabiliter e summis tegulis descendente, in praedicta Antiochena urbe plurimi perierunt. Aqua item, exundante extra alveum Scirto fluvio, vastata fuit Edessa civitas Syriae, Iustinopolis quoque appellata.

De litteris, ac disciplinis bene plurimi meruerunt. In arte enim *grammatica* ceteris praestitit *Priescianus* Caesariensis, omnium sui generis princeps. Eloquentia excelluit *Petrus Patricius* Thessalonicensis, qui mira facundia quaelibet barbara demulcebat ingenia. Poëticam excoluit *Corippus*, a quo scripti fuerunt libri IV. de laudibus Iustini Iunioris heroico carmine. Praeclara de Philosophia conscripsit volumina *Proclus Lycius*, Platoniorum sectator dogmatum; at addidit adversus Christianos 18. *ἐπιχρηματα*. Sequutus Procli impietatem *Damascius* Damascenus illius auditor, et in schola Atheniensi successor. Veritatis studiosus dicitur a Photio cod. 69. *Hesychius* Milesius, qui historiam scripsit annorum 1190. eamque appellavit *Romanam*, et *omnigenam*. Sui aevi historiam tradiderunt litteris *Hermolaus* Byzantinus, et

Aga.

Agathias, memorati a Ioanne Curopolata, et Cedreno. *Beulanum* Anglum, eiusque opus de genealogiis gentium novimus tantum ex Balaeo. *Hunibaldus*, qui scripsit de rebus gestis Francorum, dicitur a Vossio *scriptor* tressis, minimi scilicet pretii (1). Accesserunt saeculi huius scriptoribus alii complures. Etenim inter ICC. praeter illos, qui in codice Iustiniano perficiendo plurimum insudarunt, floruit circa eadem tempora *Thalelaeus*, qui in Graecum pandectas accuratissime vertit, appellatus a Cuiacio doctissimus Graecorum, atque ab aliis Graecis interpretibus *ῥημιῶν ὁφθαλμὸς*, id est, *oculus Iurisprudentiae*. Boëthius, cuius supra meminimus, etiam in Philosophia

Tom.I.

Gg

cis

(1) Quidam *Proclum* hoc saeculo VI. vixisse autumant, sed vide not. saeculi praecedentis. *Diadocum* dictum, ait Caveus in saeculo VI. sive Eurychiano. Addendus *Simplicius* egregius Philosophus Platonius et Peripateticus, ortus in Phrygia, et familiaris Damascii. Clarebat anno Christi 508. aerae Diocletiani 224. Qui ergo tradunt *Simplicium* floruisse tertio saeculo, aeram martyrum pro Dionysiana accepere. Idem *Simplicius* in explanationibus Aristotelicis carpit, mordetque Christianae religionis dogmata. A quibus fuerunt quoque alieni *Agathias* Smyrnensis, nobilis alioquin historicus, *Chalcidius* Philosophus, et *Alexander* Lycopolitanus, quamvis is confutaverit Manichaeos, ut constat ex tomo II. *autarii* bibl. PP. editi a Combefisio. Videntur item nulli religioni addicti *Procopius* Palaestinus et domo Caesareensis, quem commemoravimus superiori cap. 4. emunctarum narium historicus, rhetor nobilis, et ad senatorium ordinem aliasque dignitates a Iustino evectus, necnon *Tribonianus*, cuius meminimus cap. 5. appellatus *conditor iuris civilis*, natus in Pamphilia, a Iustiniano quaestor, assessor, et consul creatus. Sane *Tribonianus* male audit apud Suidam, Hostomannum, Moshemium, alios. Exornavit autem illius vindicias Ianus Vincentius Gravina in libro de ortu et progressu iuris civilis num. 137. Eundem *Tribonianum* commendat plurimum Imperator Iustinianus, *de conceptione*, et *de confirmat. digestorum*. Ceteri, qui in componendo Iustiniano codice adlaboraverunt, C. tit. *de vet. iure enucleando*, l. 2. et alibi laudantur.

cis litteris excelluit: nam in Porphyrium, in libros Aristotelis analyticos, necnon de Geometria, de Musica, et de Arithmetica pertractavit. *Alaricus* Visigothorum Rex, quem Chlodovaeus superavit, Theodosianum codicem emendavit, et quibusdam additis, quibusdam autem abasis promulgavit Tolosae, anno regni sui 22. et aerae Christianae 506. Circa idem tempus Rabbini *Asec* fertur collegisse *Talmud* Iudaeorum, quod *Babylonicum* vocant.

SEPTIMUM

ECCLESIAE SAECVLVM.

CAPVT I.

Successio Pontificum Romanorum.

Post Gregorium Magnum catholicae praefuerunt Ecclesiae, *Sabinianus*, *Bonifacius III.* *Bonifacius IV.* *S. Deusdedit*, *Bonifacius V.* *Honorius I.* *Severinus*, *Ioannes IV.* *Theodorus I.* *S. Martinus I.* *S. Eugenius I.* *S. Vitalianus*, *Adeodatus*, *Donus I.* *S. Agatho*, *S. Leo II.* *S. Benedictus II.* *Ioannes V.* *Conon*, *S. Sergius I.*

LXVII. *Sabinianus* Volaterris ortus est, fuitque primum Gregorii Magni diaconus, postea successor. Vsum aeris campani dicitur invenisse, quem alii tribuunt *S. Paullino* Nolano, unde campanam dici *Nolam* opinantur: at usus hoc nomine ad significandum tintinnabulum lib. VIII. cap. 6. *Quintilianus*, qui floruit imperante Domitiano, ac I. saeculo. Tradunt *Sabinianum* obiisse a Gregorii spiritu percussus propter avaritiam in capite: sed pace *Sigeberti*,

ti, somnium id est, et fabella. Supremus illi dies 22. Februar. anno 606. nondum expleto Pontificatus biennio.

LXVIII. Brevior fuit Pontificatus *Bonifacii III.* Romani. Is enim electus anno 607. XI. calend. Martias, efficiens, ut etiam a *Phoca* Imp. Romana Ecclesia declararetur omnium aliarum caput et mater, Ecclesiam rexit mensibus 8. extinctus IV. idus Novembris an. 607.

LXIX. Huic successit *S. Bonifacius IV.* e *Valeria* apud Marsos: qui *Pantheon* olim a *M. Agrippa* aedificatum, et adhuc post tot Urbis clades superstes, annuente *Phoca*, *Virgii* Reginae martyrum consecravit, et vita decessit labente anno Episcopatus sui nono, et vulg. aer. 615. septima die Maii.

LXX. Ab eo anno 615. usque ad an. 618. quo obiit V. idus Novemb. sedit in Romana cathedra vir eximiae sanctitatis *Deusdedit*, filius *Stephani* civis Romani, electus, quod nondum contigerat, adhuc subdiaconus, si fides habenda sit *Anastasio* et *Liberato*, cui et *Ven. Baronius* subscripsit.

LXXI. Tenuit deinde Pontificatum annis fere 6. *Bonifacius V.* mortuus anno 625. die 22. Octobr. immerito reprehensus, quod adseruerit Christum nos redemisse a solo originali peccato; quum eo sensu loquutus sit, quo *Ioannes* cap. I. 29. ἵδὲ ἡ ἀμὴν τὸ θεῶν ἡ ἀποκατάστασις πάντων, quod nempe solum originale peccatum mundum infecerit universum.

LXXII. Electus postea *Honorius I.* Campanus. Auduit immerito tamquam *Monothelita*, propterea quod ad schisma vitandum noluerit mentionem fieri unius, nec duplicis in Christo operationis, aut voluntatis. Ecclesiam rexit annis 13. atque e vita migravit anno 638. die 12. Octobris.

LXXIII. Ocepit inde Pontificatum, post diuturnum interpontificium, *Severinus* Romanus, qui

Heraclii Imperatoris improbavit *ecthesim*, nempe expositionem fidei Monotheliticam; ac ideo, Imperatoris iussu thesauros Ecclesiae Lateranensis Isacio Exarcho diripiente, ex animi aegritudine interiit anno 640. calendis Augusti, mense vix expleto a sui inauguratione secundo.

LXXIV. Non implevit duos Episcopatus annos Severini successor *Ioannes IV.* sublatus e vivis anno 642. die 11. Octobris, quum praedictam *ecthesim* proscripsisset, et Honorii epistolas, quibus abutebantur Monothelitae, catholico sensu explicasset.

LXXV. Post Ioannem rexit Ecclesiam *Theodorus I.* Is Monothelitis anathemate inustus, et improbo *typo* Constantis, e vivis excessit, dum ageret septimum Pontificatus annum, die 5. Maii, anno aerae communis 649.

LXXVI. Eiectus post Theodorum *S. Martinus I.* ad sacerdotii fastigium, damnatis in Lateranensi synodo una cum *ecthesi*, et *typo* Monothelitis, omnem Constantis iniuriam, carceres, contumelias, et omne calamitatis genus animo invicto sustinuit, obiitque relegatus in Chersonesum Thraciae, et aerumnis confectus; inchoato Pontificatus anno septimo, die 21. Septembris, anno Domini 655.

LXXVII. Dignus fuit, qui Martini sedem occuparet *S. Eugenius I.* illo exsule Ecclesiae regimini intentus, et a puero in Romanum clerum adscitus. Verum a S. Martini obitu non explevit in Episcopatu biennium, ad nobiliorem aeternaeque sedem translatus anno 657. die 4. Iunii.

LXXVIII. Diuturnior fuit Pontificatus *S. Vitaliani*, cuius patria Signia Campaniae civitas. Sedit enim ultra annos 14. et fato cessit an. 672. VI. cal. Februarias. Huius sanctitatem etiam Constans A. eiusque filius *Constantinus Pogonatus* venerari sunt; eiusque

que Constans dono misit perversum Evangeliorum codicem, auro gemmisque exornatum.

LXXIX. Agebat quintum Pontificatus annum successor Vitaliani *Adeodatus* Romanus, et monastici instituti sectator, quando viam universae carnis ingressus est, anno 676. die Iunii 26.

LXXX. Adeodato successus est *Donus I.* patria item Romanus, cui Reparatus Archiepiscopus restituit antiqua iura supra Ecclesiam Ravennatensem, quam decessor Maurus violaverat, fretus potentia Exarcharum. Sedit anno 1. cum dimidio, mortuus an. 678. III. idus Aprilis.

LXXXI. S. Agatho monachus Siculus post Donum Pontifex constituitur. Hoc Pontifice, et Constantino Pogonato indicta oecumenica synodo concidit haeresis Monothelitarum, quae diu Orientalem vexavit Ecclesiam. Virtutibus meritisque clarus IV. idus Ianuarias anno 682. terram reliquit.

LXXXII. Agathoni successit *S. Leo II.* et ipse Siculus, Graece et Latine doctissimus, quem undecimo mense, anno scilicet 683. V. nonas Iulias terris rapuit caelestis Ierusalem.

LXXXIII. Inviderunt pariter militanti Ecclesiae rectorem beatissimum *S. Benedictum II.* Romanum incolae supernae patriae, ad se illum invitantes, exacto decimo Pontificatus mense, anno 685. septima die Maii.

LXXXIV. Nec diuturnus fuit Pontificatus *Ioannis V.* patria Antiocheni: quem mors abstulit proximo anno 686. Augusto mense ineunte.

LXXXV. Quamdiu autem sedit *Conon*, Thrax genere, aetate, moribus, eruditione percelebris? Adeptus Pontificatum praedicto anno 686. XII. calendas Novembris, ea se levavit sarcina anno insequente 687. XI. calend. Octobris.

LXXXVI. Ab eo demum tempore usque ad annum

num 701. quo mortem oppetiit die 7. Sept. sanctissime gubernavit Ecclesiam *Sergius I.* ortus Antiochia. Sopitum est S. Sergii inauguratione dissidium, et contentio de supremo Pontificatu exorta anno superiori 686. inter Petrum, ac Theodorum presbyteros, et rursus excitata anno 687. inter Theodorum, et Paschalem archidiaconum, quibus antea populus in factiones distractus summum conferebat honorem.

PATRIARCHARVM NOMINA.

Patriarchae Alexandrini post S. Eulogium fuerunt Eurychiani, seu *Iacobitae*, quo etiam nomine Eurychiani dicti sunt a Iacobo Syro, monacho, et Severi discipulo. Excipiendus tamen S. Ioannes Eleemosynarius vita functus an. 616. eiusque successor *Georgius*, post quem sedit *Cyrus* Monothelita. Antiochia vero post Gregorium sederunt S. *Anastasius II.* et alii, quorum nomina usque ad an. 1098., cum fuerint fere omnes Haeretici, atque Antiochia sub tyrannide barbarorum, obscura sunt, et incerta. At Ierosolymis praefuerunt Ecclesiae post Amos, *Isychius*, *Zacharias*, *Modestus*, et *Sophronius*: quo Ecclesiam Ierosolymitanam gubernante, anno 637. venit S. civitas in potestatem Saracenorum. Ab hoc itaque anno usque ad finem saeculi XI. Ierosolymorum ignorantur Episcopi. Constantinopolitanos autem Patriarchas praetermissimus, quoniam, ut alibi monuimus, iura Patriarchalia violato Nicaeno canone usurparunt, consequuti sunt vero, Romana Ecclesia consentiente, anno dumtaxat 1215. Cunctorum enim Episcoporum nomina recensere neque huius est loci, neque instituti.

CA.

CAPVT II.

Concilia celebrata septimo Ecclesiae saeculo.

Inter saeculi huius concilia, ea maxime sunt recensenda, quae ad haeresim spectant Monotheliticam, paullo post describendam. Cetera enim attinent ad Ecclesiasticam disciplinam. Vbi ergo an. 633. *Cyrus* Patriarcha Alexandrinus coacta synodo sub specioso unionis praetextu haeresim Monothelitarum studuit comprobare, eodem anno *Sophronius Ierosolymitanus* altero indicto concilio statuit duas esse in Christo operationes et voluntates. Approbata insuper anno 639. a Sergio Constantinopolitano, altero Monothelitarum coryphaeo, synodali conventu, *ethesis* Imperatoris Heraclii; insequente anno 640. eandem *ethesim* et Monothelitas damnavit *Romanum Severini* concilium. Quod et praestitit an. 645. *Salvius Episcopus* in synodo Aurelianensi; et anno 646. summus Pontifex *Theodorus*, qui convocato concilio in *Pyrrhum*, ceterosque Monothelitas scripsit anathematis sententiam, non solo atramento, sed vivifico sanguine instillato divini calicis, ut litteris tradiderunt auctor historiae *Miscellae*, ac *Theophanes*. Proscripsere rursus Monothelitas eodem anno 646. synodi tres *Africanae Chartaginiensis*, et provinciae *Byzacenae*, ac *Numidia*.

Duo autem celebriora concilia adversus Monothelitas congregata fuerunt. *Romanum* nempe an. 649. et *Constantinopolitanum* oecumenicum VI. anno 680. ut duo mittam anni 679. Anglicanum, nimirum, et *Mediolanense*. Concilium *Romanum* celebratum est iussu S. Martini I. in aede Lateranensi, in quam con-

convenerunt ex regionibus suburbicariis, et dioecesi Italica, et Urbica Episcopi 105. Cuncti Monothelitas, eorumque dogma, atque *ecthesim* Heraclii, et *typum* Constantis diris devoverunt, et subiecere anathemati. Ad synodum vero oecumenicam, communicatis cum S. Agathone PP. consiliis, et congregatam in *Trullo* (nomen istud imperiali palatio trullisato, et in rotundam tectorum concamerationem constructo) convenisse Episcopos ducentos undenaginta tradunt annalia Graecorum; sed 166. praeter Legatos Apostolicos exhibent solummodo subscriptiones. Id, quod in *Lateranensi*, plenaria hac synodo definitum est: damnata haeresis Monothelitica: iniusti anathemate, etiam expresso nomine, praecipui illius haeresis propugnatores: atque *ecthesis*, *typusque* proscripta.

Sunt ex Novatoribus, qui pariter oecumenicam esse contendunt synodum *Trullanam*, seu *Quinisextam*, coactam an. 692. Dicitur *Trullana* a palatio, vel secretario imperiali, cui nomen *Trullus*, ut nuper scripsimus: *Quinisexta* autem, quasi fuerit quinta et sexta synodi *appendix*, et *supplementum*. Interfuerunt huic synodo iuxta Balsamonem et Zonaram Episcopi 217. at in exemplaribus inveniuntur subscripti num. 211. canones in illa editi 102. Reificitur tamen ab Orthodoxis, eamque reprobarunt Romani Pontifices Sergius I. et Ioannes VII. Sunt enim nonnulli istorum canonum absurdi, ut quibus concutitur sacrorum ministrorum coelibatus, et ieiunium sabbati servatum olim in Ecclesia Romana, atque sub gravissimis poenis prohibetur clericis laicisque abstinence a sanguine, et suffocato. Permulti tamen canonum *Trullanorum* Ecclesiasticis regulis non adversantur, eosque, non omnes, approbarunt octavo saeculo Constantinus, et Hadrianus I. Romani Pontifices.

Ex

Ex conciliis pro disciplina Ecclesiastica celebratis commemoranda praesertim sunt XV. Toletana, complura habita inter annum 610. et 694. in quibus Metropolitani iura Toletano Antistiti confirmata fuere, subiecti Ecclesiasticis censuris lapsi in crimen fornicationis, et quae ad fidem moresque pertinent constituta, catholica interdum contra Monothelitas confessione praemissa, et ambiguis quorundam locutionibus explanatis (1). His accedunt *Romanum* sub Bonifacio IV. de regimine Ecclesiae Anglicanae indictum anno 610. Parisiense anni 615. de causis Episcoporum ad Metropolitanum deferendis, Traiectense anni 697. de sanctis viris mittendis ad praedicandum exteris gentibus Evangelium; aliaque id genus plura. A quarum synodorum numero expungimus *Aquileiensem* anni 698. in qua ob trium capitulorum condemnationem quinta quoque synodus reiecta fuit.

CAPVT III.

Haereses saeculi septimi.

GRassata est saeculo VII. in Ecclesia Orientali haeresis *Monothelitarum*, surculus, et appendix Eutychianae; nam quemadmodum Eutychiani unam adserebant in Christo naturam, ita Monothelitae dogmatizabant unam in Christo voluntatem, et *ἐνέργειαν*, sive actionem. Quare *μονοθέληται* dicti sunt a *μῆκος* unus, et *θέλημα*, voluntas. Monente Athanasio Iacobitarum Antistite Eutychiano, Imperator Heraclius anno 629. petiit a Sergio C. P. et a Cyro tunc Phasidis, postea Alexandriae Episcopo, num in Christo

(1) In Toletana altera synodo anno 693. depositus fuit et in exilium pulsus Sisbertus Archiepiscopus Toletanus, quod in Egicani Regis necem conspirasset.

sto admittenda foret una, an duplex voluntas, et operatio. Illi vero unicam statuerunt, quam appellarunt θεολογία, id est, *Dei-Virilem*, nomine derivato a θεός, *Deus*, et άνθρωπος, *homo*, cuius genitivus est ἀνθρώπου. Movit Sergius Heraclium, ut ederet ecthesim, quam anno 639. synodo confirmavit. Est autem ἐκθεσις idem, ac *expositio*, a verbo ἐκτίθημι, *expono*. In illa una in Christo voluntas, et una tantum actio enuntiabatur. Adhaesit eidem luto Pyrrhus Sergii successor, et Paullus, qui Pyrrho ob exulceratum Imperatoris animum in Africam secedenti substitutus fuit anno 642. Is anno 648. a Constante Imp. extorsit edictum ne diceretur una, nec duplex Christi voluntas; damnatus iccirco eodem anno a Theodoro Pontifice, et anno proximo 649. a S. Martino I. Ipsi Paulo imputandum est, quod Martinus accersitus sit Constantinopolim, relegatus, gravissimisque malis afflictus. Dicitur tamen Paulus ante mortem egisse erroris, scelerisque sui poenitentiam. Edictum illud Constantis *typus* vocatur: quamvis enim τύπος idem sit, ac forma notaque impressa, a verbo τύπτω, *percutio*; illo tamen vocabulo non semel in Novellis Iustinianeis constitutio, et lex designatur. At Cyrus ex Episcopo Phasidis in Colchide renunciatus anno 630. Patriarcha Alexandrinus praetextu conciliandi Severianos, seu Acephalos cum Catholicis, unam Christi operationem θεολογίαν coepit maiori audacia dogmatizare, et anno 633. coacta synodo stabilire. Firmavit et ipse propria subscriptione an. 639. ἐκθεσις Heraclii, et e vivis sublatus est anno proximo 640. Atque his cum Monothelitarum dogma, tum quae superiori capite diximus, obviam habent explicationem.

Eruperunt eodem saeculo VII. nonnullae aliae haereses, vix nomine notae. Prima est *Christolytarum*, χριστολύται, adserentium Dominum relicto deorsum cor-

po-

pore ad caelos cum sola divinitate adscendisse: horum nomen est a χριστός, *Christus*, et λύω, *solvo*. II. *Gnosimachorum*, γνωσιμάχων, qui scientiam omnem, divinae etiam Scripturae, Christianis contrariam, vanam et inutilem reputabant, nomen sortiti a γνώσις, *co-gnitio*, et μάχημαι, *pugno*. III. Εὐσεβιοφρόνται, appellationem habentium ab εὐσεβίας, *gens*, et φρόνεια *sapio*, quoniam gentilium sectabantur superstitionem, divinationes, auguria, et incantamenta, simulque Christianorum, et paganorum festa servabant. IV. παρερμηνεῖται, ad libitum, ingeniumque dumtaxat suum, sacram Scripturam interpretantium, quorum nomenclatura derivata est a verbo παρερμηνεία, *prave interpretor*. Hae nobis haereses innotuerunt ex libris S. Ioannis Damasceni.

His accedunt Armeni, qui a septimo usque ad quintumdecimum saeculum erroribus implicati a Romana Ecclesia fuerunt avulsi. Impliciti fuerunt haeresi Eutychiana, negarunt sacramentum Confirmationis, et in sacra oblatione vinum nulla admixtum aqua adhibebant. In celebrandis quoque festivitatibus, ritibusque dissidebant a Latinorum, et Graecorum Ecclesiis: sed hoc postremum fieri potuit absque haeresis impietate.

CAPVT IV.

Saeculi septimi scriptores Ecclesiastici.

Quamquam saeculi VII. scriptores numero et celebritate iis, qui duobus praecedentibus saeculis floruerunt, nequeunt aequiparari; nec pauci sunt tamen, nec proletarii. In historia enim ineunte saeculo versati sunt *Ioannes* Antiochenus cognomento *Malala*, qui ab orbe condito usque ad

Hh 2

aeta-

aetatem Iustiniani Senioris libris 18. perduxit historiam chronicam; necnon *Iyschius* Patriarcha Ierosolymitanus, a quo praeter commentaria in Scripturam divinam, selectasque orationes, edita fuit Ecclesiastica historia, quae tamen deperiit e dactis temporis iniuria. Accesserunt adolescente saeculo *Theophylactus* Aegyptius, scriptor rerum a Mauricio Augusto gestarum: *Marcus*, et *Sisebutus* monachi, qui aliquas sanctorum vitas scripsere, et *Ioannes* itidem monachus in investigandis calculis festi Paschalis adsiduus: quorum aetas florebat circa annum 620. Editum ab *anonymo* chronicum Alexandrinum, quod et *fasti Siculi* inscribitur, a mundi origine usque ad annum 628. unde infertur aetas scriptoris. *Ioannes Moschus* vitae cultor monasticae, cognomento *Eviratus*, rudi ac simplici stilo, ut inquit Photius cod. 199. conscripsit de gestis Patrum opus historicum, inscriptum *pratium spirituale*, seu *viridarium*: et *Nennius* Britannus, et ipse monasticam vitam professus, pertractavit de rebus Britonum, sive de Britannorum historia. Vterque autem circa annum 630. mortalem vitam agebat.

Verum peculiari titulo commemorandi sunt *Antiochus* monachus Palaestinus, *S. Sophronius* Patriarcha Ierosolymitanus, *S. Maximus* C. P. *Isidorus* Hispalensis, *S. Ildephonsus* Toletanus Antistes, et *Anastasius* monachus Sinaita. Enimvero *Antiochus* monasterii S. Sabbae alumnus, et sanctitatis laude percelebris, superstes erat anno 629. comprehenditque hominibus 130. totius religionis Christianae, divinarumque Scripturarum doctrinam, inscripto huic operi *pandectarum* nomine. Sunt autem *πάρδεκται*, nihil non continentia volumina, *πᾶς*, omne, et *δέχομαι*, capio: unde, pariter libri omne ius comprehendentes *πάρδεκται* vocantur. Scripsit etiam *Antiochus* exomologesim ad Deum, librumque de vitiosis cogitationibus. *S. Sophro-*

phronius ortus Damasci, monachus, electus an. 629. Patriarcha Ierosolymitanus, Cyrum Monothelitam palam adarguit, eiusque libellum satisfactionis praescriptum Severianis, refellere, et ab Honorio Papa casari curavit, mortuus anno 639. post captam Ierosolymam ab Haumare duce Saracenorum. *S. Maximus* patria C. P. natus anno 580. et in exilio defunctus anno 662. non solum Pyrrhum Monothelitam confutavit publicis disputationibus, ac intrepide restitit Constanti Imp. fidei causa carceres, aerumnas, ac deportationem parvipendens; verum etiam Monotheliticae haeresi perpetuum bellum indixit, praeter scripta alia asctica, et Theologica, de duabus in Christo voluntatibus, de duabus operationibus, de actis cum Pyrrho, de hypostasi et natura, aliosque tractatus huius generis praestantissimos exarando. *S. Isidorus* Episcopus Hispalensis, cuius beata mors contigit an. 636. libros scripsit etymologiarum, de Ecclesiasticis officiis, aliosque a S. Leone Papa IV. plurimum commendatos (1). De perpetua Deiparae virginitate, partu, gestisque praecipuis, necnon de scriptoribus Ecclesiasticis, de rebus liturgicis, et epigrammata varia, pie doctique scripsit *S. Ildephonsus* ad Episcopatum Toletanum anno 657. ad regnum vero beatorum evectus anno 667. Demum *Anastasius* Sinaita, ab altero Anastasio item Sinaita Patriarcha Antiocheno, de quo superiori saeculo, discernendus, litteris tradidit notitiam omnium haeresum ab initio re-

(1) Nonnulli, qui commentaria scriptorum Ecclesiasticorum ediderunt, ut Wilhelmus Caveus, aiunt S. Isidorum conscripsisse *chronicum* ab exordio mundi usque ad annum 626. Verum in fine eiusdem chronici legitur: *Fiunt igitur ab exordio mundi uique ad praesentem aetatem 654. hoc est anno quinto Imperatoris Heraclii, et quarto Principis Sisebuti anni 5813.* Ita in Varicanis edicisque codicibus, teste *Schelstrateno*. Aera Hispanica 654. concurret cum anno Christi 616. et quarto Sisebuti Regis Hispaniarum, sed cum Heraclii anno sexto.

religionis Christianae, et conciliorum, quibus damnatae fuerunt, usque ad VI. oecumenicum celebratum, ut diximus supra, Pontifice Max. Agathone, et Imp. Constantino Pogonato, anno 680.

His vero, quorum peculiaris habenda erat memoria, accedunt *Dorotheus* Palaestinus archimandrita, qui scripsit de vita pie instituenda: *Paterius* Gregorii M. discipulus, qui explanavit difficiliora scripturae loca: *Conon* discipulus olim Ioannis Philoponi Tricheitae (1), postea eius adversarius, qui in ipsum condidit invectivas. Apologiam edidit pro S. Theophobio *Themistius*: *Nicias* monachus Philoponi deliramenta oppugnavit: aliquas SS. vitas conscripsit *Ionas* Hibernus: cosmopoieam carmine iambico exposuit *Georgius* Nicomediensis: de Dagoberto Rege disseruit *Audeonus* Suessionensis: poenitentiale, opus omnibus poenitentiae casibus accommodatum, elucubravit *Theodorus* Tarsensis monachus: de adventu Christi, de origine mortis, de animarum receptaculis, extremoque iudicio pertractavit *Julianus Pomerius* Toletanus, et concordiam canonum exeunte saeculo concinnavit *Cresconius* Episcopus Africanus.

CAPVT V.

Saeculi septimi Augusti principes, atque viri quidam sanctissimi.

MAuricio interfecto anno 602. die 23. Novembris, imperium arripuit *Phocas* in Thracia ob-

(1) Ipse Ioannes *Philoponus* Alexandrinus, et arte grammaticus scripsit in Hexameron, et de Paschate, pluraque Philosophica, quibus navabar operam, ut idem inquit lib. IV. Phys. *Διαφαντὰς ἔτ. τὰ γ'.* Diocletiani anno 333. Concurrit cum anno aer. Chr. 617. De ipso tamen *Philopono* vide not. 3. ad caput tertium praecedentis saeculi VI.

obscurum genere ortus. A quo nihil memoria dignum patratum est, nisi quod Romanae Ecclesiae agnovit, firmavitque primatum. Tanta enim ignaviae, et libidini se dedit, ut Cosrhoes Rex Persarum in illum irruens, quasi Mauricii mortem vindicaturus, facile expugnaverit Chalcedonem, sitam e regione Constantinopolis. Reges quoque alii ob Imperatoris desidiam lacerarunt imperium. Quare ipsi Constantinopolitani cives captum Phocam adduxerunt ad *Heraclium* urbem eam obsidentem: atque omni affectus ignominia, in ipsa, qua Heraclius vehabatur, navicula, truncatus est capite, anno 610. sui principatus 8. (1)

Phoca imperante, Antiochia Syriae metropolis seditione commota, Iudaei mactarunt ingentem fidelium numerum, excarnificato etiam sanctissimo Patriar-

(1) *Phocae* nomen recte huic Caesari convenit ob genus obscurum, ob immanitatem, ob vitae turpitudinem. Phocae enim marina sunt monstra, de quibus in tertio Georgicorum Virgilius:

*Litore in extremo, cum naufraga corpora fluctus,
Proluit, insolitae fugiunt in flumina Phocae.*

Et libro quarto.

*Quippe ita Neptuno visum est, immania cuius
Armenta, et turpes pascit sub gurgite Phocae.*

In nummis tamen huius Imperatoris nomen invenitur absque inspiratione, Focas. Vxorem habuit *Leontiam* nomine, ex qua suscepit filiam *Domnenciam*, connubio iunctam Prisco patricio Constantinopolitano. Narsetem Persis formidolosum iussit vivum cremari: Praetorianos milites convicia in illum iactantes, partim obruncavit, partim demersit in mare, partim carceri inclusit. Antequam iubente Heraclio caput illi amputaretur, ob multorum coniuges adulterio pollutas, exsecta ei fuerunt virilia. Lege Cedrenum, et Zonaram.

Seditio Iudaeorum, qui Antiochia permultos Christianorum interfecerunt, contrigit paullo ante obitum Phocae an. 610. At misso Antiochiam exercitu, Iudaei seditionis, et crudelitatis suae, vel peremti, vel mutilati, vel eiectionis condignas poenas tulerunt.

triarcha *Anastasio*. Sub Cosrho Persarum Rege martyrium subiit *Anastasius* alter monachus, laudatus in actis concilii II. Nicaeni, in fluenta demersis monachis aliis LXX. Ciennae item in Gallis iubente Theoderico lapidibus obrutus est *Desiderius* Episcopus, quoniam prolata sententia illa Apostolica I. Corinth. VII. *Melius est nubere, quam uri*, id aegre tulerat Regis concubina Brunechildes.

Post Phocam imperium tenuit *Heraclius* annis 31. ex hydropse extinctus anno 641. undecima die Martii. Filius fuit *Heracleonae* praefecti Africae, et addictus Monothelitis: de eius enim *ethesi* dictum est supra (1). *Heraclius* Cosrhoem multis elatum victoriis (debellerat enim anno 614. Ierosolymam, sublata inde cum omni Ecclesiastica suppellectili Dominica cruce, ac postea Aegyptum, Alexandriam et Libyam diriperat) anno 623. insigni victoria prostravit, coegitque e Gaza discedere. A proprio filio Syro Cosrhoes deturbatus est solio, tetroque carceri anno 628. inclusus, et spiculis toto corpore lancinatus. Intra inter Syroem et *Heraclium* pace, crux salvifica recuperata est, et anno 629. in priori loco recondita. Eodem anno *Heraclius* iussit, ut Iudaei omnes Ierosolymis eicerentur, nec auderent illuc ad tria accedere milliaria, et Ecclesias insuper a Cosrho traditas in Syria Nestorianis, ut redderentur Catholicis imperavit; his utique nominibus magno opere commendandus.

Oc-

(1) *Heraclio* duae fuerunt uxores, *Fabia*, quam mutato nomine appellavit *Eudociam*, ex qua suscepit *Epiphaniam*, et *Heraclium* Iuniorem, quem nominavit Augustum, eique indidit nomen *Constantini*: et *Fabia* defuncta, uxorem duxit *Martinam* filiam fratris sui, insignis pulchritudinis feminam, quae illi plures peperit liberos. Verum propter incestas has nuptias, ut scribunt *Nicephorus* et *Evagrius*, creditum est hanc ei poenam fuisse illatam, ut priapismo laborans sursum mingeret, faciemque suam proprio lotio perlueret.

Occupata a Persis Palaestina, et expugnatis anno 614. Ierosolymis, martyrio affecti clerici omnes, monachi, et virgines. Reliqui fideles captivi ducti, quorum Iudaei nonaginta millia necarunt. Floruerunt interea temporis sanctitate *Eustasius*, *Deicola*, alique discipuli S. Columbani, e cuius monasterio Luxoviensi in Gallia Belgica quinque sanctissimi Episcopi hoc eodem tempore prodierunt.

Trium, qui subsequuti sunt, Augustorum infelix imperium. Nam *Constantinus III.* *Heraclii* filius, qui anno 641. successit patri, quarto imperii mense veneno sublatus a Martina noverca, ut imperaret huius filius *Heracleonas*. At is quoque, nondum sexto mense transacto, ineptus ad rempublicam administrandam, deiectus est, illi naribus senatus consulto recisis, ac matri lingua amputata. *Heraclius Constans II.* filius *Constantini III.* et *Gregoriae* imperavit quidem ultra annos 26. sed Monothelitis adhaesit, cum Saracenis in Oriente, et cum Longobardis in Italia adverso fato pugnavit, atque iracundus, suisque exorsus Syracusis in balneo, situla ipsius capiti impacta, occisus fuit anno 668. die Iulii 15. (1) Quemadmodum

Tom. I.

li

dum

(1) *Martinam*, ut *Constantino* privigno suo propinaret venenum, impulerunt libido regnandi cum filio *Heracleona*, et improba *Pyrrhi* Constantinopolitani, aliorumque Monothelitarum consilia. *Heracleonas* itaque eodem anno 641. ad thronum fraude, ac violentia conscendit: Marti lingua praecisa, ne oratione aliquem ad commiserationem flecteret, filioque naribus mutilato, ut cunctis esset horrori, in Cappadociam relegari ambo fuerunt. Praecitato anno 641. et *Heracleona* imperante, a Saracenis, qui post diuturnam obsidionem expugnaverunt Caesaream Palaestinae urbem, obruncata fuisse septem millia Christianorum tradunt *Zonaras*, *Cedrenus*, *Paulus* diaconus, alii. *Constans II.* sive *Heraclius Constans* successor *Heracleonae* matrem habuit filiam viri celeberrimi *Nicetae*. *Gregoriam* cum plurimis diximus. Quidam *Anastasiam* appellant. *Constans*, cum non ferret fratrem *Theodosium* consortem imperii, primum iussit,

dum moribus ac pietate, ita bellorum eventu felicior fuit Constante filius *Constantinus IV.* cognomento *Pogonatus*, quod illi nomen accessit, quoniam Constantinopoli in Siciliam profectus aetate primae lanuginis, redierat barbatus: *barba* enim Graece dicitur *παργα*. Mizizium tyrannum, cuius insidiis Syracusis percussus genitor fuerat, e medio substulit. Saracenos, qui fere septem annis obsederant Constantinopolim ingenti ac formidabili classe, invictae repulit, iniitque cum Bulgaris pacem, concessa eis Mysia Asiae regione, appellata posthac *Bulgaria*. Maior tamen gloria Constantini, quod indicto an. 680. generali concilio, pacem Ecclesiae, damnatis Monothelitis, restituit. Naturali autem fato extinctus est anno Imperii 17. aer. vulg. 685. mense Septembris.

Horum annorum decursu fama sanctitatis inclaruerunt *Paullinus* Episcopus Eboracensis in Anglia, qui obiit anno 644. *Emmeranus* Ratisponensis martyrio coronatus anno 653. quo anno quidam tradunt corpus S. Benedicti ab Aigulpho monacho translatum fuisse Floriacum: *S. Eugenius* Toletanus vita functus anno 657. *Eligius* Episcopus Noviomii, qui obiit anno 658. Regina *Bathildes*, quae obiit an. 680. (1).

Post

sit, ut initiaretur diaconatu, deinde illum occidit. Theodosius frequenter in habitu diaconi apparet per quietem fratricidae, calicem ferens plenum sanguine, ac dicens, *bibe frater*, eum adeo perterrefecit, ut non posset diu in eadem urbe persistere. Non solum S. Martinum Romanum Pontificem, verum etiam S. *Maximum* cum duobus discipulis, manu et lingua truncatum, quoniam adversabatur Monothelitis, relegavit Chersonam. Obiit S. Maximus apud Alanos an. 662. die 13. Augusti, hora transitus sui praenuntiata. Vide cap. 4. Constantini *Pogonati* filii Constantis quo nomine appellata sit mater, haecenus ignoratur.

(1) Alii permulti sanctitate clarissimi saeculo VII. ad caelestem patriam migrarunt. Nam Nivigillae in Brabantia obiit anno 664. XVI. cal. Aprilis *Gerrudes* virgo, clarissimo genere orta, et relata in sanctorum classem decreto Honorii Papae III.

Ba-

Post Constantinum *Pogonatum* renunciatus est Imperator illius filius *Iustinianus II.* patris dissimilis. Is praelio a Saracenis devictus, a *Leontio* Isauri deiectus, naso mutilatus, et in Chersonesum relegatus fuit, dictus propterea est, *μὲτ' ὠτὸς*, a *ὠτὸς*, *nasus*, et *τίμη*, *seco*. Eidem *Leontio*, qui anno 695. Iustiniano imperium eripuit, nasus pariter a *Tiberio Absimaro* recisus fuit anno imperii eius tertio, aer. com. 698. *Leontio* ablegato in Dalmatiam, occupavit imperium *Absimarus*: qui anno imperii septimo, Chr. 705. a Iustiniano Rinotmeto captus, et occisus est, ipso *Iustiniano* imperium a *Leontio* sibi ablatum repente.

Decoravit autem hanc postremam saeculi partem pretiosa mors plurimorum sanctorum, ut anno 679. *Amandi* Episcopi Traiectini, et Regis ac martyris *Dagoberti*: anno 680. *Agilberti* Parisiensis Antistitis: anno 682. *Ioannis* Episcopi, ac martyris Bergomensis: an. 688. *Lamberti* Lugdunensis: an. 690. *Iuliani* Toletani, et anno 698. *Theodori* Episcopi Cantuariensis.

II 2

CA-

Baronius refert in not. ad martyrologium Romanum III. nonas Septembris circa annum 660. martyrium *Aigulphi*, aliorumque monachorum Lirinensium, qui praecisis linguis, oculisque effossis obtruncati sunt gladio. Sigebertus illōs passos fuisse ait anno 651. Calendis Decembris colitur memoria S. *Eligii* Episcopi Noviomii in Belgio, cuius vitam descripsit S. Audoenus Anpi Rothomagensis. Idem *Audoenus* decessit an. 696. iuxta chro- nistates Rothomagensis. Idem Sigebertum vero an. 690. Colitur in martyrologiis IX. cal. Septembris. *Kilianus* monachus Hibernus, et Francorum Apostolus, cuius vitam describit Surius, a Geita, aut sociis Heribipoli, vulgo *Wurtzburg*, caesus est. Sedente Sergio Romano Pontifice, ad eum invisendum *Cedualam* Regem Occidentalium Saxonum, et sacro ablutum baptismo mox sancto fine quievisse, anno praecitato ab incarnatione Domini sexcentesimo octuagesimo nono, narrat libro V. historiae Anglorum venerabilis Beda.

CAPVT VI.

Saeculi septimi doctrina, et disciplina.

Quomodo duas in Christo naturas contra Euty-
chianos, ita duas voluntates, duasque operatio-
nes aduersus Monothelitas, definiente Eccle-
sia, fateamur oportet: persistente enim in eadem hy-
postasi duplici natura impermixta, permaneant utrius-
que proprietates necessum est. Sacramentaria autem,
libri liturgici, et canones poenitentiales a vitam de Eu-
charistia, de sacrificio Missae, de Poenitentiae sa-
cramento, fidem nostram corroborarunt. In ea, quam
adsumserat humana natura, Dominum a mortuis sur-
rexisse, et adscendisse in caelum, nefas est haesita-
re: licere autem unicuique scripturam divinam pro
libito interpretari, ut autumant Novatores iactantes
privati spiritus energiam, soli aiebant saeculo septi-
mo *Parermineutae*.

Propagatum institutum monasticum, et sanctimo-
nialium erecta coenobia, sanctorum virorum Aman-
di, Galli, aliorumque studio. Vetitum clericis habi-
tum deferre laicorum, et Episcopis non urgente ne-
cessitate de una ad sedem aliam transire. Immunitas
Ecclesiis et monasteriis a Galliarum Regibus confir-
mata. *Melchitae* in Oriente sunt appellati Catholici Eu-
tychianis, et Monothelitis oppositi: in Hispania ve-
ro qui degebant sub Arabum dominatu *Mosarabes*.
Alii a *Muza* Arabum duce, alii a *Mussa*, quo vo-
cabulo Arabes Christianum significant, praedictum
nomen arcessunt. *Mixtarabes* quoque dicuntur. Ho-
rum divinum officium *Mosarabicum* nuncupatur, dispo-
situm a S. Isidoro Hispalensi; obtinuitque in Hispa-
nia usque ad tempora Alphonsi VI. et S. Gregorii VII.
ad

SAECVLUM VII. CAPVT VI.

ad annum nempe aer. Hispanicae 1109. immo diutius
in sex Toletanae civitatis paroeciis, et Salmanticae
item servatum fuit, posteaquam Hispaniarum Eccle-
siae ritus receperunt Romanos.

Sedente in Petri cathedra Honorio I. et Heraclio
in Oriente imperante, Saxones Occidentales a cultu
idolorum ad Christianam religionem conversi sunt a
Berino, quem ad illis Evangelium praedicandum mi-
sit idem Honorius. Baptismum susceperunt una cum
Rege suo *Cunegildo*. Rex quoque Anglorum *Eduinus*
baptizatus est cum subditis suis plurimis a sancto
Episcopo *Paullino*, anno Christi 627. Legatur Ven.
Beda lib. II. hist. Angl. cap. 14. et 16. Opera S. *Co-
lumbani*, huiusque discipulorum delatum fuit Christi
nomen ad Svevos, Francos, Helvetos, Batavos, Fri-
sios, Westphalos. Enituit in hoc opere pietas, ac
doctrina sanctissimorum virorum, *Galli*, de quo *Wa-
lafridus Strabo*, et Ioannes Mabillonius: *Villibrordi*,
de quo idem Mabillon, et Alcuinus: *Kiliani*, de
quo Henricus Canisius, et Ioann. Petrus de Ludewix.
Cautè de his legendus Moshemius parte 1. huius sae-
culi cap. I. tom. 4.

APPENDIX.

De externis rebus.

Lombardicum in Italia ita continuatum est re-
gnum. Post Agilulphum principatum anno 616.
Ardowaldus cum matre *Theodelinda* coepit admini-
strare: anno 626. maritus *Gundebergae Arioval-
dus*: anno 638. *Rotharis Arianus*: anno 654. *Ro-
doaldus* eadem haeresi infectus: anno 659. pius et
Catholicus *Aribertus*: anno 661. *Gundebertus*: an-
no

no 663. *Grimoaldus*: 673. *Garibaldus*, ac post tres menses *Bertaridus*: atque anno 691. *Cunibertus*.

Regnum in Galliis post Clotarium II. indepti sunt, anno 632. *Dagobertas*: 646. *Chlodoveus II.* 663. *Clotarius III.* 668. *Childericus II.* 680. *Theodericus*: 694. *Chlodoveus III.* et anno 698. *Childebertus II.*

In Hispania post Recaredum auspiciati sunt regnum anno 601. *Liuba II.* 603. *Wittericus*: 610. *Gundemarus*: 612. *Sisebutus*: 621. *Recaredus II.* et post paucos menses *Svinthila*: 631. *Sisenandus*: 636. *Chintila*: 640. *Tulca* (1): 642. *Chindasuintus*: 646. *Recisvindus*: 672. *Wamba*: 680. *Ervigius*: 687. *Egica*, aut *Egica*.

His Regibus recensitis, ad Saracenos Christianorum infensissimos hostes, invita licet Minerva, stilum convertens, aliqua minus notanda praetereo, ut pestilentiam grassatam Romae initio saeculi, et Gregorio Magno superstite, Saxones cruento bello anno 630. superatos a Francis, extensam sub Rothare anno 646. et sequentibus a Luna Tusciae urbe usque ad Francorum fines Longobardici regni amplitudinem, et caesos ab eodem Rege Romanos, et Ravennates. Quid ergo de Saracenis? Horum, qui nomen trahunt a civitate Arabiae *Saraca*, ducem se constituit *Mahomet*, seu *Mabumedes*, pseudo-propheta anno 623. posteaquam superiori anno 622. ex urbe Mecha, antiquis Marraba, fuerat eiectus: a quo tempore subducitur *begira*, epocha nempe Turcarum, ita a Mahometis fuga appellata. Praedo ille, ac seductor in lucem editus anno

(1) Sive *Tulgor*. *Wamba*, seu *Bamba*, inauguratus Rex post Recisvindum, vel, ut quidam scribunt, *Recisvintum* anno 672. die prima Septembris, monasticum vitae genus amplectus est, eique successit *Ervigius* anno 680. die Octobris decimaquarta.

no 568. (1) patre *Abdalla* coepit anno 608. seipsun ven-

(1) Alibi legimus ortum *Mahometem* anno 570. die 5. Maii. Ita etiam *Voltaire* tom. XI. pag. 36. Initio historiae Saracenorum *Simonis Ockey* natus dicitur l' an cinq cent soixante et douze de I. C. la quarante deuxieme année de Corroes, surnommé Anouschirvan, et la quatrieme de l' Empire de Justin le jeune. At annus quartus Iustini, qui ad imperium evectus est anno 565. aerae Christi, incidit in annum 568.

Mahometis pater *Abdalla* a plerisque Ethnicus, mater *Emina* Iudaea dicitur. Pueritiam eius, defuncto patre, *Abutaleb* patruus curavit. Ortum scriptores Arabes aiunt ex tribu, quam ipsi appellant Coreischitarum. Cur natum dixerim anno 568. nuper rationem protuli. At Treherus anno 560. Pfeiffer anno 577. Herpenius anno 580. Reiskius anno 572. die 22. mensis Nisan. Mupierem Assyriam, *Chadijaal* nomine, cuius camelorum ductor erat, sui captam amore Mahometes duxit uxorem. Vidua haec erat praedivitis mercatoris Ismaëlitae *Abdimonephi*. Absurdissima sunt, quae nonnulli tradunt de Mahomete apud *Thomam Ittigium* de haeresibus aevi Apostolici; fuisse illum Nicolaum diaconum, a quo denominati fuerunt haeretici *Nicolitae*, aut fuisse S. Romanae Ecclesiae Cardinalem: quam opinionem Ittigius tribuit Benvenuto Imolensi in suis ad comoediam Danthis commentariis. Danthes Mahometem commemorat in inferno cantu 28. Neque apud poetam, neque apud Landinum et Vellutellum tanta legitur impostura. Miror id effutiisse Imolensem, si effutiit tamen. Tolerabilior est, licet falsa, opinio illorum, qui tenent Mahometem esse *Antichristum*. Quamquam enim hoc illi nomen conveniat ampliori illa significatione, qua Antichristos multos esse ait Ioannes epistola I. cap. II. 18. non est tamen seductor ille, *homo peccati*, et *filius perditionis*, sese extollens super omne, quod dicitur *Deus*, et venturus ante diem Domini, praenuntiatus, et descriptus in II. Pauli ad Thessalonicenses epistola, capite II. 3. Longe deterior, inutilis, et execrabilis est adsertio quorundam Saracenorum, quos non pudet adserere Mahometem esse Paracletum a Christo promissum in Evangelio Ioannis capite XIV. 16. et capite XV. 26. ibique ab Evangelista expressum fuisse nomen *Mahometis*, sed exemplaria omnia, praeter unum, vel alterum, Christianorum dolo fuisse corrupta. Cuius mendacii, apertissimi quidam (nam et multi ante Mahometis tempora Evangelium Ioannis exscripserunt, et explanarunt, quorum nullus Mahometem istum commemoravit, et

venditare prophetam Domini, uxori, quam viduam divitem duxerat, epilepsiae, qua laborabat, convulsionibus suadens esse motus afflante numine concitatos. Ita *Mohammed*, quod Arabum lingua aiunt denotari hominum *desiderium*, ex Mosaica, et Evangelica lege, quae Iudaeis, et Christianis arrideret, commentus est religionem, retenta precum, pietatisque specie, quam boni non improbarent, et propositis, quibus improbi allicerentur, carnalibus voluptatibus. Librum postea impostoris scita comprehendentem, et opera Sergii monachi, et quorundam Iudaeorum conscriptum Arabes patria lingua appellavere *Alcoranum* (1).

Ma-

feri non potuit ut Christianorum fraude et conspiratione tot, ac tanta sacrosancti Evangelii corrumperentur ubique gentium volumina) unum producant ignotum prorsus, obscurissimum testem, nescio quem *Al-Selencium*. Id narrat in specimine hist. Arabum Pocockius, atque in dictionario historico et critico V. *Mahometi* Petrus Bayle. De Mahumete libro XXV. descript. Eccles. Petrus Cioffius.

*Rex Mahometus Arabs quaedam spurcissima legum
Ac faciem reprobis sensus exponit, apertis
Pervertens populos verbis, armisque tuendam
Decernit per regna lucem, ut discussio rerum
Absit iniquarum, nulli tentata virorum.
Tandem obit, indigna Mecha tumultus in urbe.
Quippe superbifico luxu constructa steterunt
Templa sibi, fulvoque auro, gemmaque nitenti.
In mediis corpus templis sublime pendit
Vi tractum occulta apposita magnetis, et arte
Inclusum ferro, sic ut mirabile quiddam
Visa rudi, ac supero non indignissima cultu.*

(1) *Alcoranus* vocabulum Arabicum idem significat, ac *liber lectionis*; editus Arabice, et in Persicam linguam translatus. In Latinam vertit Petrus Mauricius abbas Ciuniacensis, in Gallicam vir nobilis Du-Ryer; Lehmanus laudat versionem quoque Italiam, et Hispanicam. Confutarunt Mahumetis fabulas Euthymius, Ioannes Cantacuzenus, Richardus, Cardinalis Cusanus, Ludovicus Marraccius; pluraque de iis Eduardus

Po-

Mahomet igitur an. 623. Saracenorum turba collecta suscepit illorum regimen, administravitque usque ad annum 632. quo decessit. Praefuit illo extincto Saracenis *Ebubezer*, quem vocant Arabes *Aboubecre* (1). Is *Calipha* dici voluit, quam vocem interpretantur *vices gerentem*. Ebubezere duce undique Saraceni grassabantur; sed illo post biennium mortuo, succedente *Haumare*, vel ut aiunt, Omar, coeperunt maiori furore bacchari. Anno 634. irruentes in Syriam, coegerunt Heraclium amisso exercitu provinciam deserere. Occuparunt proximo anno Damascum. Anno 635. Ierosolymas cinxerunt obsidione, et anno 637. expugnarunt. Potiri sunt an. 638. Antiochia; et insequente anno subegerunt Mesopotamiam. Devicto insuper an. 640. Hormisda *Iezdgird* Rege Persarum, regnum illud universum Saraceni occuparunt: unde ab hoc anno supputari solet magnum eorumdem Saracenorum imperium (2). Nec stetit his limitibus circumscriptum: etenim Haumarem, qui anno 643. maximis sumptibus templum Ierosolymitanum extruxerat, crucis ligno ubique deletum, a femina occiso (3), invadentes Africam ad persolvenda sibi vecturae.

Kk

Öti-

Pocockius, Georgevitijs, et Clericus in notis ad lib. VI. Grocii de verit. relig. Christianae.

(1) Mahomet heredes constituerat filiam suam *Fatimam*, huiusque virum *Aly*, sed procerum ambitio voluntatem quoque pseudo-prophetae parvipendit.

(2) Sublata cum regno Persarum religio *Magorum*. Eodem anno 640. Hegira 20. subacta Alexandria, principe Saracenorum Haumare, consumpta fuit igne amplissima bibliotheca Alexandrina, in qua tanta erat librorum copia, ut iis quattuor mille balnearum aqua calefieret, et ulterius ad sex menses perseveraret combustionis materia. Maluit autem Haumar incendi, quam Ioanni grammatico Iacobitae concedi. Unversa tunc Aegyptus venit in Saracenorum potestatem.

(3) Legi in *historia Saracenorum*, Haumarem occisum anno Chr. 644. Hegira 23. a mago quodam captivo Persa, cui nomen

Etigalia compulerunt. Contigit id an. 647. Othmen, qui post Haumarem tenuit imperium, an. 648. mille septingentis ratibus totam Cypri insulam circumdedit, et in suam redegit potestatem. Irruit anno proximo Saracenorum classis in Siciliam. Ex Africa anno 668. innumeros abduxere captivos, atque e Syracusis LXXX. M. Vexarunt anno 671. Ciliciam, et Lyciam. Anno 685. capta ab iisdem Saracenis, et eversa Carthago. Tota Africa anno 690. culpa Iustiniani II. qui violato foedere antea cum Saracenis inito, istos provocavit ad bellum, et renunciavit patris induciis, ad hostilem transiit ditionem.

Contrario tamen exitu Saraceni aliquando pugnarunt, enimvero anno 651. invadentes Italiam a Grunoaldo praefecto Samnitum ad internecionem deleti sunt. Pulsi item anno 657. ab Olympio Exarcho e Sicilia; atque anno 699. Christianorum exercitus sub Absimaro, et Ioanne Patricio Samosatam usque profectus occidit Saracenorum IV. M. Frustra imperante Constantino Pogonato obsedisit C. P. dictum supra. Intestinis etiam ob mortem Othmenis laboraverunt discordiis. Successio autem principum Saracenorum est: coepit *Mahomet* imperare an. 623. *Ebn-bezer* illorum Arviras eligitur anno 632. *Haumar* regnavit ab anno 634. Huic anno 644. aut 643. desinente successit *Othmen*, sive *Hotbman*. Calipham, an. 660. sublatiis aemulis se nominavit *Muchavia* (1).

Ar-

men *Firouz*, non a femina. Vide et Pocockium *hist. terrae sanctae*. Regnavit itaque Haumar annis 10. Vossius occisum ait an. 647. a Margareta Persa. Quidam tantam in Saracenis armorum fortunam inde repetunt, quod victos ad Mahometanam religionem indiscriminatim admitterent, eaque fere cum omnibus gentibus aliquid habeat commune: id tamen hominum corruptelae, ac numinis animadversioni existimo adtribuendum.

(1) Narrat Cedrenus incensam ad Cyzicum in Mysia classem Saracenorum a *Callinico* Heliopolitano, invento maritimo igne,

Arviras deinde an. 682. eius frater *Gizith*. Principatum huic an. 685. subripuit *Habdallus* tyrannus; sed electus Arviras *Murvan*. Huic an. 686. suffectus est filius *Hedimelech*. Habdallae anno 699. Persis et Armenia subiiciuntur, divisoque imperio intestina bella cessarunt (1).

Saracenis Syriam vastantibus, *Maronitae*, ne illorum subderentur dominatui, sibi in monte Libano, et Phoenicia principem constituerunt, inscio Imperatore Constantino IV. *Madaitae* iccirco, id est, *rebelles*, nuncupabantur. Contigit id an. Christi 676.

Scriptoribus cap. 4. enumeratis addendi sunt aliqui, qui licet Christiani, saeculares tamen litteras excoluerunt. Huiusmodi sunt *Julianus Patricius*, qui edidit chronicum, dictum a Suida *ὁ ἱστορικὸς πᾶσι διασημῶν*, breve, valde, admirabile: *Secundus*, ut creditur, Tridentinus, qui scripsit de rebus gestis Longobardorum: *Samuel Beulanus* Scotus, cuius laudatur historia itineraria. Poëtis accensendus, praeter *Drepanium Florum*, cuius multa exstant sacra poemata, *Aldhelmus* in Saxonia abbas, et Episcopus, de quo illud pervulgatum, *Aldhelmus cecinit millenis versibus odas*. Omnia Gentilium testimonia, quibus Christiana Religio confirmari queat, improbo labore collegit *anonymus* quidam Thebanus, a Photio cod. 170. atque ab omnibus celebratus, a quibus Scriptorum census contextitur.

Kk 2

OCTA-

igne, quem *Graecum* vocant, hyeme anni 664. De Callinico aurem *Heilbronner* in historia Matheseos.

(1) Hanc chronologiam Calipharum exscripsimus ex epitome Vossii. Si ab hac aliquando discessimus, certa nos impulerunt munimenta.

OCTAVVM
ECCLESIAE SAECVLVM.

CAPVT I.

*De Episcopis Romanae, et Catholicae
Ecclesiae.*

Pontifices Maximi saeculi VIII. *Ioannes VI. Ioannes VII. Sisinnius, Constantinus, S. Gregorius II. S. Gregorius III. S. Zacharias, Stephanus II. S. Paullus I. Stephanus III. Hadrianus I. et Leo III.*

LXXXVII. Vita itaque functo Sergio I. Apostolicae Ecclesiae suscepit administrationem anno 701. ad finem vergente *Ioannes VI.* natione Graecus. Is Theophylactum Exarchum a Tib. Absimaro contra ipsum Pontificem ignota de causa missum, a militum et civium furore bona pro malis reddens exemit, et captivos, quos Romanorum ditiones invadens abduxerat princeps Beneventanus Gisulphus, liberali redemit munificentia. Restituit S. Andreae in Vaticano basilicam, templumque S. Marci, post triennium facilem vitae exitum sortitus anno 705. nona die Ianuarii.

LXXXVIII. Consecratus est Pontifex eodem anno *Ioannes VII.* et ipse Graecus origine. Rogatus a Iustiniano II. confirmare noluit canones synodi Quinisextae, a nonnullis reprehensus quod illegitimos non dispunxit a veris. Eo sedente Aribertus II. Rex Longobardorum reddidit Romanae Ecclesiae Alpes Cottias proximas Pedemontio, a decessoribus suis usurpatas. Nondum exacto Pontificatus

SAECVLVM VIII. CAPVT I.

tus triennio, decessit anno 707. XVI. calendas Novembris (1).

LXXXIX. At brevior fuit Episcopatus *Sisinnii*, qui ad Apostolicum perveniens thronum ex disiectissima Syriae regione, tam dira excruciabatur arthritide, ut 20. ab electione die, qui fuit septimus Februarii, anno 708. conficeretur.

XC. Constantinus in Syria pariter ortus Sisinnio suffectus, illos *Trullanos* canones, qui rectae fidei non opposuntur, confirmavit; tali honore a Iustiniano II. a quo C. P. fuerat accersitus, Nicomediae exceptus, ut Imperator capite coronam gestans illi osculatus sit pedes. Philippico conanti pseudosynodo restituere haeresim Monotheliticam invicto restitit animo; obiitque die 8. Apr. an. 715.

XCI.

(1) Lego patrem Ioannis VII. appellatum fuisse *Platonem*, cognomine scilicet praestantissimi illius Philosophi, quem Apollodorus apud Diogenem Laërtium narum ait olympiade 88. et mortuum scribit Hermippus anno 1. olympiadis 188. Quamquam Plato pater Ioannis VII. litterarum inscius non fuerit, nulla tamen ratione comparandus fuit Platonem, cuius cognomentum habuit, Aristonis filio, et Philosopho, ut nuper dictum est, praestantissimo; de quo *Timon* versibus Latine redditus

*Hos inter dux ille Plato celsissimus ibat,
Cuius ab ore melos manabat, quale Hecademi
Arbutis lepida modulatur voce cicadae.*

Ven. Baronius ad annum 705. refert, Iustinianum II. Imperatorem a Ioanne VII. postulasse, ut canones synodi Quinisextae congregato in urbe Roma concilio ad examen revocaret, et quos invenisset disciplinae Ecclesiasticae consentientes, ceteris refutatis, confirmaret. At Ioannes praedictos canones nec ex parte approbare voluit, nec condemnare. Haec est causa, ob quam ab Anastasio, et ab auctore libelli synodici reprehenditur. Videatur Christiani Lupi dissertatio de synodi Trullanae causa, tempore, loco, Episcopis, et auctoritate: ad quam dissertationem mittunt inquirentem acta Pontificum Romanorum Franciscus Pagius in *breviario* num. 2. in *Ioanne VII.* et Antonius Sandinus in *vitis Pontif. Rom.* adnotatione 2. ad vitam eiusdem Pontificis.

XCI. Summum deinde sacerdotium obtinuit *S. Gregorius II.* ultra 15. annos, e terris discedens idibus Februarii anno 731. Ad laudum eius cumulum accedit, quod strenue pro cultu sanctarum imaginum pugnavit contra Leonem Isaurum, exstinxit Anglicanum schisma annorum 150. exortum inter Britones et Scotos innovata de die Paschatis controversia, et a Luithprando Rege Longobardorum obtinuit confirmationem donationis Alpium Cottiarum.

XCII. Sanctitate item praeclarus fuit *Gregorius III.* qui ab anno 731. usque ad annum 741. summa sapientia, et vigilantia gubernavit Ecclesiam, scriptisque et factis, in templis Christi, Deiparae, Sanctorumque imaginibus collocatis, acerrime pugnavit contra Iconomachos. Suprema fuit sanctissimo Pontifici dies IV. ante cal. Decembris.

XCIII. Post Gregorium inauguratus Pontifex *Zacharias.* Avertit a Romana provincia Longobardorum exercitum, sibiue Luithprandi animum maxima prudentia devinxit. Illius auctoritate, aut certe consilio (1), exauctorato Childerico ad regnum inepto, substitutus est Francigenis Rex pater Caroli Magni

Pi-

(1) Cum anno 744. sacerdos quidam ignorantia Latinae linguae in administratione Sacramenti Baptismatis ita praescriptam formam verborum protulisset: *Baptizo te in nomine Patria, et Filia, et Spiritu Sancta*, S. Zacharias Romanus Pontifex ratum, validumque baptismum esse declaravit, propterea quod non errorem introducens, aut haeresim, sed pro sola ignorantia Romanae locutionis infringendo linguam, sacerdos baptizans ad illum modum fuerit loquutus. Vide Zachariae epistolam 6. ad Bonifacium Episcopum tom. VI. conciliorum, et can. *Retulerunt nuntii tui*, apud Gratianum de consecr. dist. 4. num. 86. Retulerant id Zachariae Virgilius et Sidonius; qui cum revera S. Bonifacii non fuerint nuntii, videntur duae illae voces, *nuntii tui* additae a Gratiano. Consimilem formae mutationem ex ignorantia profectam, non officere baptismatis validitati, adseruit anno 754. ut fertur, Stephanus II. quem libro XXXI. de Theologicis di-

Pipinus. Evolvit S. Zacharias ad superos, annis decem transactis, anno 752. pridie idus Martias (1).

XCIV. In Stephani II. (2) Pontificatu amplior evasit principatus Romanae Ecclesiae. Cum enim armis Aistulphi Longobardorum Regis undique premere-tur, confugiens ad Pipini auxilia, hunc movit, ut cum exercitu ingressus Italiam, cogeret Aistulphum ad restituendum Exarchatum, quem occupaverat. Pipinus vero eundem Exarchatum, et quidquid in Italia armis recuperavit, largitus est Apostolicae sedi. Exegerat Stephanus quinque summi sacerdotii annos, quan-

discipl. cap. 10. III. diximus, ob subiectam paullo inferius adnotationem.

Negavit S. Zacharias dari *Antipodas*, vulgarem sententiam sequutus, absque ullo prorsus reprehendendo errore, quippe *Antipodas* esse postremis temporibus ex Italorum navigationibus evidenter compertum est. Hinc doctissimus Norisius occasionem arripuit in Augustinianis vindictis cap. 4. §. 8. refellendi *Adamum*, affirmantem dixisse Augustinum, *terram non esse rotundam*, nullosque dari *Antipodas*. Quorum primum esse inane *Adam* obiectum demonstrat eo loci Norisius, quoniam S. Pater nulli negat terrae rotunditatem: alterum vero retundit, quoniam si Augustinus existere *Antipodas* ignoravit, id ignotum erat, priusquam *Columbus* Ligur Argonauta novum orbem adinvenisset. Praetereo autem quae de terrae figura, rotunda sit, necne, disseruerunt aetate nostra Philosophi.

Childerico substitutum Regem Pipinum a Zacharia contendit Ven. Bellarminus lib. II. de Rom. Pontif. cap. 17. et consultatio-ni Francorum Zachariam tantum respondisse demonstrare niti-tur Ioann. Launojus lib. VII. cap. 9. ad Lud. Maraesium.

(1) Post obitum S. Zachariae quidam electus est a populo *Stephanus*, et immissus in Patriarchium Lateranense, sed quoniam post triduum non ordinatus excessit e vivis, ut scetio-ne 227. narrat Anastasius, non solet inter Pontifices connumerari.

(2) Nonnullis III. ob praecedentem notam. In Gallias ad Pipinum adiit anno 754. ibique Regi coronam imposuit. Exstat Ravennae vetus inscriptio: *Papinus pius, primus amplificandae Ecclesiae viam aperuit, et Exarchatum Ravennae cum amplius... deleta sunt reliqua.*

quando VIII. calend. Maias anno 757. cessit e vita.

XCV. Praefuit deinde Ecclesiae annis decem *S. Paulus I. Romanus*, qui ab impietate revocare studuit Constantinum *Copronymum*. Teophylactum archidiaconum, quem nonnulli e populo Pontificem acclamaverant, redegit in ordinem, pluraque Sanctorum corpora transtulit e coemeteriis in Urbem. Agebat adhuc animam die 28. Iunii an. 767. cum Constantinus violentia fratris ducis Nepesini audacter Pontificatum invasit.

XCVI. Constantino pseudo-pontifice, et qui huic praeter ius fasque subrogatus fuit, Philippo monacho extrusis, canonice anno 768. electus est *Stephanus III.* (1) Damnatum ab eo est Constantinopolitanum concilium, in quo reprobatus fuerat sacrarum cultus imaginum; contulit rursus sacrorum ordinum insignia iis, quos initiaverat Constantinus; non tamen, ut visum quibusdam, iteravit ordinationem; septem constituit Cardinales Episcopos, et excessit e vivis cal. Februarii, anno 772.

XCVII. Sedit postea *Hadrianus I.* eruditione, et pietate praeclarus. Hoc Pontifice extinctus est in Italia regnum Longobardorum, celebratum contra Iconomachos generale concilium VII. confirmata donatio Pipini facta Romanae Ecclesiae a gloriosissimo eius filio Carolo Magno. *Hadrianus* agebat annum Pontificatus 24. cum naturae concessit VIII. cal. Ianuarias anno 795. (2)

XCVIII.

(1) Quibusdam IV. sed in huius synodo in lucem edita, et illustrata a Caietano Cennio legitur sub initium: *Praesidente ter beatissimo, et coangelico Stephano Summo Pontifice, huius Romanae urbis Ecclesiae, et universaliter tertio Papa, cet.*

(2) Producent quidam haeretici Caroli Magni epistolam maledictis conviciisque plenam adversus *Hadrianum I.* quasi Carolus aegre ferret approbari ab *Hadriano* synodum VII., cultumque sacrarum imaginum. Verum Carolus Magnus semper hunc

XCVIII. Leo III. presbyter R. E. sedit post *Hadrianum*, usque ad annum 816. diemque obitus sui undecimam Iunii. Carolus Magnum de Ecclesia optime meritum decoravit corona, sacro inunxit oleo, et appellavit *Augustum*, litanias, seu *rogationes* sancivit, institutas antea a Mamerto Episcopo Viennensi, ut habetur in martyrologio Romano V. idus Maii (1).

Tom. I.

LI

CA-

hunc Pontificem honore magno prosequutus est; etenim eo hortante, non semel in Italia cum exercitu advenit, et contra *Dessiderium* Regem Longobardorum, et contra Ducem Beneventanum *Aragisium*, adversus Ecclesiasticam ditionem bella parantes. Carolus item *Hadriano*, eiusque successoribus concessit territorium Sabinense. Provolutus etiam ad pedes Pontificis, prius illos osculo contigit, quam se Pontifex complectendum ei daret, ut in libro II. de rebus gestis Francorum scribit Paullus AEmilius Veronensis. Vita aurem functo *Hadriano*, Carolus ei carmen concinnavit, in quo haec leguntur:

Post patrem Carolus lacrymans haec carmina scripsi,

Tu mihi dulcis amor, te modo plango, pater.

Tu memor esto mei; sequitur te mens mea semper,

Cum Christo teneas regna beata poli.

Et infra:

Tu memor esto tui nati, pater optime, posco,

Cum patre, dic, natus pergat et iste meus.

O, pete regna, pater felix, caelestia Christi,

Inde tuo precibus auxiliare gregi.

Vide Alani Copi dialogum V. cap. 4.

(1) Dum *Leo III.* litanias maiores Romae celebraret an. 799. nefarii homines in itinere illum aggressi, inermi fugato populo, iniuriis, plagisque affecerunt, erutisque illi oculis, atque lingua praecisa, in media via reliquerunt semivivum, et paulo post detruserunt in carcerem. Fuerunt immanissimi sceleris auctores *Paschalis* primicerius, et *Campulus* sacellarius Romanae Ecclesiae. At *Leo* divino beneficio sanatus, ambonem conscendens ab obiectis criminibus coram universo populo seipsum purgavit. Rem gestam ab *Anastasio* enarratam referunt ex Graecis *Zonaras*, *Cedrenus*, *Manasse* *Constantinus*, ex Latinis *Hermannus Contractus*, *Flodoardus*, *Sigebertus*, *Theodulphus*, *Alcuinus*. Illos *Papirius* laudat, *Pagius* istos. *Calvisium* addere possum, *Brictium*, ceterosque complures. Aiunt oculos *Leoni* fuis-

CAPVT II.

Indicta saeculo octavo concilia.

AD haereses eliminandas, ac restituendam, firmandamque collabentem Ecclesiae disciplinam plures habiti sunt Episcoporum conventus. Enimvero bello, quod sacris imaginibus intulerunt tres Orientis

fuisse redditos ab Apostolorum Principe Petro: neque obscure id Theodulphus innuit carmine sexto lib. III. ubi ait:

Quem furibunda manus spoliavit lumine, lingua,

Vestibus et sacris, ordinibusque piis.

Reddidit haec Petrus, quae Iudas abstulit alter,

Hic qui confessor, proditor ille Dei est.

Lego tamen apud Papirium pag. 132. Deo Hadriani defuncti necessarii, populo contra illum concitato, ei laeserunt oculos, non tamen ademerunt. Nam ii, quibus mandata erat excaecatio, pepercerunt homini, eiusque miseri extrinsecus oculos laeserunt, sed lumine non privarunt. De lingua item praescissa illic nec verbum quidem. Sed quod narravimus, testimonio comprobatur multorum. Sane Leo dimissus per murum, profectus est in Galliam ad Carolum Magnum. Alcuinus in carmine de Leonis profectio ad Carolum, refert Pontificem illatas sibi commemorasse contumelias, et vulnera, Regemque magna fuisse permotum admiratione. Ita enim loquitur Alcuinus:

Verbera commemorans, extinctum lumine vultum

Narrat, et abscissam liquido de-gutture linguam.

Nunc medicante Deo sanatum, cet.

De Carolo autem Alcuinus haec subiicit:

Exquirat Carolus casus, auditque laborum

Diversos, sceleris populi impia facta stupescit,

Miratur geminas iamdudum luce fenestras

Extinctas, et nunc reparatum lumine vultum,

Truncatamque loqui miratur forcipe linguam.

Alter in alterius configunt lumina vultus.

Carolus Leonem propriae sedis restituit, atque in sceleris auctores pronuntiavit sententiam capitis. Sed ut relegarentur solummodo, petiit, obrinuitque clementissimus Pontifex.

SAECVLVM VIII. CAPVT II.

tis Imperatores, Leo Isaurus, Constantinus Copronymus, et Leo IV. occurrendum erat sedulo diligenterque. Atque factum id in Romana synodo S. Gregorii II. anno 726. et in duabus S. Gregorii III. an. 731. et 732. Iconomachi tamen an. 754. celebrarunt C. P. numerosissimam synodum, 338. Episcoporum, divalli Constantini Copronymi, et Leonis Augusti convocata, absolutamque in basilica S. Mariae in (I) Blachernis, VI. idus Augusti. Qua in synodo adversus sacras imagines conclamatum est, ac illae undique conquisitae, abrasae, et incensae traditis quoque igni Catholicorum libris, Sanctorumque reliquiis. Hanc propterea pseudo-synodum Haeretici appellant VII. *oecumenicam*.

Etsi vero de sacrarum imaginum cultu frequens Episcoporum Galliae concilium, cui interfuerunt etiam legati S. Paulli I. Rom. P. an. 767. statuerit in Gentiliaco agro Parisiensi, eundemque cultum confirmaverit an. 769. Romana synodus Lateranensis Stephani III. comprobatus tamen fuit an. 787. generali concilio, congregato imperantibus Constantino Porphyrogenito cum matre Irene, instigante Hadriano I., et suadente quoque Patriarcha C. P. Tarasio. Incoepum est in C. P. SS. Apostolorum aede, sed translatum postea Nicaeam, et inchoatum VIII. calend. Octobris, completumque X. calend. Novembris. Est ergo haec synodus, cui praeter ingentem SS. monachorum numerum, adfuerunt cum Apostolicae sedis legatis Episcopi 350. Constantinopolitana, seu Nicaena II. *oecumenica VII*. Confirmatum fuit quidquid synodus ista decreverat anno 794. in synodo *Francfordiensi* 300. Episcoporum, habita adstantibus coram

Ll 2

(1) Βλαχέρναι civitatis Constantinopolitanae suburbium. Incoepra synodus in Hieriae palatio. Appellatur ab Heterodoxis immerito *septima synodus oecumenica*.

ram Carolo Magno praeclaudati Hadriani Legatis (1).

Damnata fuit in eadem synodo Francofordiensi haeresis *Felicitis*, et *Elipandi*, iam ab anno 788. proscripta in concilio Narbonensi, et rursus anno 792. in Ratisponensi, postea vero in Aquisgranensi an. 799. Sedente insuper Zacharia Pontifice, atque, ut fertur, anno 745. (2) damnati fuerunt *Aldebertus*, et *Clemens* haeretici, et quidem synodali sententia. Haec autem adversus haereses.

Spectant ad disciplinam quae sequuntur. In synodo Cloveshoviensi in Anglia an. 742. actum de Ecclesiarum immunitate: in Vermeriensi dioecesis Suesionensis an. 752. de cohibendis fornicatione, adulterio, et incestu: in Compendiensi eiusdem dioecesis anno 756. de iisdem criminibus, et de gradibus consanguinitatis (3): in Lipsiensi apud Germanos anno 780. erectae, et constitutae in Saxonia sedes Episcoporum.

(1) Qui negant cultum religiosum sacris imaginibus exhibendum, hunc non approbatum a synodo Francofordiensi, sed damnatum potius fuisse affirmant: quod item adserunt de libris *Carolinis*. At praestantissimi Theologi demonstrant tam in secundo illius concilii canone, quam in hisce libris denegari Sanctorum imaginibus cultum *latrae*, Deo tantummodo, iuxta primum praeceptum decalogi, offerendum, inflicto anathemate iis, qui sacris imaginibus eandem, ac *Deificae Trinitati*, venerationem impendunt. Quod oecumenicae synodo VII. omnino cohaerens est, non repugnans. Sunt tamen et de sensu praecitati secundi canonis, et de libris *Carolinis*, immo et de librorum istorum auctore, diversae Theologorum, criticorumque sententiae, quas expendunt fere omnes recentiores, qui de *cultu sacrarum imaginum* pertractant post Bellarminum, Vasquesium, Petavium, Gaspar Iuenin, Carolus Vitasse, Nicolaus L'Hermier, Honoratus Tournely, et alii, post tractatum de *Incarnatione*.

(2) Sancti Zachariae duo laudantur concilia, unum an. 743. alterum 745.

(3) Sedente Stephano III. anno 769. celebrata est synodus Lateranensis, quam anno 1735. V. Cl. Caietanus Cenni in lucem protulit, addita erudita dissertatione.

scopales: in Narbonensi an. 791. illius Ecclesiae limites definiti: in Aquisgranensi an. 797. approbatum Caroli M. capitulare; atque in Romana anno 800. Leo III. se purgavit a quibusdam criminibus sibi met obiectis.

CAPVT III.

Haereses octavi saeculi.

Quaenam sint exortae octavo saeculo haereses, constat ex capite praecedenti. Prima est Iconoclastarum: altera Elipandi et Felicitis: tertia Aldeberti, et Clementis. Ac prior explicato nomine statim dignoscitur; Iconoclasta enim, sive Iconomachus idem sonat, ac *imaginum impugnator*, ab *εἰκὼν* imago, et *μάχη* pugno. Horum duces Leo Isauricus, Bardanes, Ioannes, Anastasius, Constantinus Copronymus, Leo Armenus. Omnium tamen primus sacris imaginibus bellum intulisse fertur *Exidus* Rex Arabum, instigante Iudaeo, nomine *Sarantapebis*: at nulla solet haberi ratio obscurae huius Iconoclastarum originis. Ad horum castra accesserunt quorquor ad haec usque tempora in Sanctorum imagines, et reliquias sacrilege confixerunt. *Ἀγίωμα* item, ac *θεῖωμα* vocitantur, quoniam contra Sanctos, et contra Deum summa impietate decertant, sacra monumenta, arasque evertentes (1).

Christum esse Filium adoptivum Dei Parris dogmatizarunt *Elipandus* Episcopus Toletanus, et *Felix* Virgelitanus in Hispania Tarraconensi. Fuit horum error surculus haeresis Nestorianae, et praemonstratus

(1) Adversus sacras imagines nefaria promulgarunt decreta *Leo Isaurus* anno 726. et 730. atque *Constantinus Copronymus* anno 754. coacta pseudo-synodo, de qua supra.

rus a Theodoro Mopsuesteno. Cum enim adoptio sit adsumtio in filium personae extraneae, qui Christum filium Dei adoptivum vocant, in eo hominis profitentur personam adsumtam ad consortium divinae. Attamen, an Christus cum illo addito, *secundum humanitatem*, appellari queat adoptivus Dei Filius, disputatur in scholis. Elipandum et Felicem, seu potius illorum errorem proscripsit an. 793. Paullinus Aquileiensis: postmodum damnarunt synodi praelaudatae (1).

Aldebertus et *Clemens*, Zacharia Pontifice, degradati addiderunt Ecclesiasticis precibus ignota spirituum nomina, invocando Angelos *Vriel*, *Raguel*, *Tubuel*, *Inias*, *Tubuas*, *Sabaoth*, et *Simiel*.

CAPVT IV.

Ecclesiastici scriptores octavi saeculi.

Initium ducendum a *Ven. Beda* (2), nato in districtu Dunelmi Angliae Septemtrionalis anno 672. et vita functo, ut fert probabilior opinio, anno 735. Sanctimonia, pietate, atque omnigena excelluit eruditione. Nam de ratione temporum, de mundi aetatibus, de computo, et Arithmeticis numeris, de situ locorum sanctorum libri exhibent insignem Chrono-

(1) Praeter Alcuinum, de quo infra, pertractarunt de hac secta scriptores enumerati a Ioann. Alberto Fabricio tom. II. biblioth. Latinae medii aevi.

(2) Dictum *venerabilem* aiunt, quod eius discipulus leonino versu ita epitaphium meditatus,

Hac sunt in fossa Bedae presbyteri ossa,
torquens se ob syllabarum quantitatem, in somnis admonitus fuerit, ut ita versum emendaret:

Hac sunt in fossa Bedae venerabilis ossa.
At aliam causam ad annum 799. profert Godeau.

nologum, Geographum, et Mathematicum. Eius vero in Theologia, sacrisque litteris peritiam amplissima commentaria, tractatus egregii, et homiliae complures demonstrant. Quid in historia valuerit, historia Ecclesiastica gentis Anglorum, martyrologium, et Sanctorum vitae testantur. Si ignarum existimes Astronomiae, perlege quae scripsit de argumentis lunae, de embolismis, de cyclis, de astrolabio, de planetis, de sphaera. Etiam de arte merica, de partibus orationis, de elementis, de linguis, et de oraculis pertractavit; eumque novimus grammaticum, poetam, Philosophum, polygraphum.

Consignatur anno 740. mors *S. Germani* Patriarchae C. P. qui Leoni Isaurico, ceterisque Iconoclastis invicte restitit. Scripsit de sex synodis oecumenicis, apologiam *S. Gregorii Nysseni*, et rerum Ecclesiasticarum theoriam. In illum acuunt stilum Iconomachi: at colunt inter Sanctos IV. idus Maias martyrologium Romanum, et menologia Graecorum.

Accedit *S. Ioannes* monachus, ac presbyter Damascenus, ob eloquentiam vocatus *χρυσόπιδας*, a *χρῶς*, aurum, et *πίς*, fluo. Quamvis interdum nimis fuisse credulus videatur, docte tamen eleganterque conscripsit de fide Orthodoxa, de haeresibus, necnon contra Acephalos, seu Monophysitas, Nestorianos, et Manichaeos, orationesque sacras stilo perpolito, et exculto. Scribendo circa annum 730. applicuit animum, obiitque anno circiter 750. qui enim mortuum affirmarunt sub Theodosio Iuniore, enormi 300. annorum peccarunt anachronismo.

Sequitur *Paullus* diaconus Aquileiensis, postea Cassinensis monachus, qui cum foret cancellarius Desiderii Regis Longobardorum, eo devicto, venerat in captivitatem Caroli Magni, atque propter nimiam erga Desiderium fidem relegatus fuerat in insulas maris Adriatici Diomedaeas. Praeter historiae Longobar-

dorum libros sex, et quattuor alios de vita S. Gregorii M. homilias, et opuscula alia, adscribuntur Paulo diacono libri 24. historiae Miscellae: sed haec non unum habet parentem. Lusit etiam versibus in laudem S. Scholasticae, ei que tribuitur sonorus hymnus S. Ioannis Baptistae, *ut queant laxis, cet.* Floruit circa annum 776. (1)

Vixit eadem aetate *Paullinus* Foroiuliensis, ad Patriarchatum Aquileiensem eveetus a Carolo M. anno nuper citato 776. Edidit anno 793. contra Elipandum librum inscriptum *sacrosyllabum*. Praedicatione Carinthiae, finitimosque populos perduxit ad Christi fidem; atque in caelum migravit anno 804. die 11. Ianuarii, qua die colitur ipsius memoria in fastis Sanctorum Foroiuliensium.

Obiit eodem anno 804. XIV. cal. Iunias *Flaccus Alcuinus* Anglus, discipulus Ven. Bedae, et diaconus Eboracensis. A Carolo M. Palatinae scholae praefectus, principem in Galliam, et ad synodum Francofordiensem sequutus, tandem recepit sese in Turonense S. Martini coenobium. Strinxit calamum adversus Felicem Vrgelitanum, et Elipandum: pertraxit de divinis officiis, ritibusque sacrorum mysteriorum, plura interpretatus est divinae Scripturae loca, epistolas edidit plurimas, epigrammata, poemata 272. et carmen heroicum de Pontificibus, et Sanctis Eboracensis Ecclesiae (2).

Per-

(1) Paullum diaconum decessisse aiunt anno 801.

(2) Ipsum quoque *Carolus Magnus* scriptoribus Ecclesiasticis huius saeculi ad annum 768. adnumerat Wilhelmus Cave. Recenset Caroli epistolas, et capitula de re Ecclesiastica: Libellum ad Alcuinum de sacrificio Missae, et ratione rituum Ecclesiae, capitularia, cet. Niritur eo loci Caveus auctori suo vindicare libros, qui *Carolini* dicuntur, affirmans spurios dici a Catholicis plurimis, *ut istorum librorum istum declinent*; nempe quia in his damnatur synodus VII. et improbatur cultus Sancto-

Percurram breviter reliquos. Conscriptus ab *anonymo* aetate Gregorii II. *liber diurnus* Romanorum Pontificum, et circa eadem tempora *ordo Romanus* pertractans de divinis officiis, ac ministeriis. *Fredegarius* scholasticus perduxit ad annum 739. chronicum de gestis Francorum, et *Isidorus* Episcopus Pacensis in Lusitania ad annum 754. chronicum Hispaniarum sub Arabum principatu. *Florus* monachus in dioecesi Leodicensi circa annum 760. collegit acta SS. martyrum, fortasse permixta in Bedae martyrologio. *Elias* Crentensis, qui anno 787. interfuit secundae Nicenae synodo, edidit commentaria in orationes S. Gregorii Nazianzeni. *Theodulphus* Episcopus Aurelianensis circa finem VIII. saeculi elucubravim libros 6. carminum, et poemata 10. notis a Mabillonio illustrata. Condita pariter exeunte saeculo annalia Francorum *anonymi*, atque a *Turpino* Archiepiscopo Remensi historia Caroli Magni, et Rolandi (1).

Tom. I.

Mm

CA-

torum; tamen non idem iudicium est omnium communionis nostrae Theologorum, sed praefatos libros iubente Carolo conscriptos esse fatentur. Nec tamen horum librorum auctoritate labefactari putant fidem Catholicae Ecclesiae circa imaginum sacrarum cultum, quoniam iisdem libris non cultus *duliae*, sed cultus *latriae* sanctis, horumque imaginibus denegatur. Vide not. ad praecedens caput secundum.

Praeter libros a Caveo adscriptos Carolo Magno, grammaticam ipse condidit patriae linguae, scilicet Teutonicae, leges plures et constitutiones edidit, lib. IV. annalium recensitas ab Aventino, collegitque, et promulgavit Mutinae anno 801. edita legesque Longobardorum.

(1) Obiit Turpinus anno 800. *Tilpinum* rectius dixeris.

CAPVT V.

*Rectores imperii, martyrum aliorumque
sanctorum permulti.*

Tiberio Absimaro occiso anno 705. *Iustinianus* ^{πρότυπος} recuperavit imperium, regnavitque usque ad annum 711. quo anno interfectus et ipse fuit a *Phileppico* (aliis *Philippicus Bardanes* nuncupatur) Pergamensi, Bardanis filio, eodemmet *Phileppico* Bardane a militibus Chersonensibus acclamato. *Tiberius* quoque filius *Iustiniani* e templo in *Blachernis*, quo confugerat, et ex ara, cuius cornua tenebat, vi extractus eodem *Phileppico* iubente immaniter iugulatur. Idem vero tyrannus haereticus *Monothelita* sextae synodi oppugnator, et *Orthodoxorum* implacabilis hostis, irridente in eum patriciorum virorum factione, excaecatus, et in carcerem detrusus est, anno 713. in vigilia Pentecostes (1). Imperante autem *Iu-*

(1) Narrant *Cedrenus*, *Theophanes*, *Paullus diaconus*, et alii *Philippicum* a militibus Imperatorem fuisse salutatam, quoniam illos ad rebellionem intolerabili saevitia *Iustinianus* compulerat. Nam cum *Absimaro*, de quo cap. 5. praecedentis saeculi, *Leontium* per forum atque theatrum circumductum spectaculo exhibuit in ludis Circensibus, pedibus conculcavit, et capite abscisso interfecit. Fratrem *Absimari Heraclium*, multosque illi adhaerentes, circa urbis C. P. moenia iussit suspendi: plurimos in mare demergi mandavit, atque praedictae civitatis Antistitem *Gallinicum*, qui fuerat a partibus *Leontii*, deposuit e sede, erutisque oculis relegavit. Quoties vero truncatas emungebat nares, aut gutta aliqua inde fluebat, unum ex *Leontii* amicis rapi iubebat ad extremum terribilissimumque supplicium. *Chersonensibus* autem devictis anno 710. praecepit, ut omnes necarentur, nulli parcens, nec mulieribus, nec infantibus. Praestantes viri infixi veribus ligneis ad ignem fuerunt assati. *Phi-*

lip-

SAECVLUM VIII. CAPVT V. 275

Iustiniano coronatus est martyrio *Lambertus Traiectensis* Antistes a nocentibus, quorum flagitia increpaverat; atque perennem consequuti sunt gloriam sanctissimi Episcopi Arvernensis *Bonitus*, *Alvelmus* Schireburgi, Eboraci in Anglia *Walfridus*, *Tetricus* Antisiodori, singuli iuxta *Fleurium* anno 709.

Philippicus successorem habuit *Artemium*, sive *Anastasium II.* qui anno 715. imperium cedens *Theodosio III.* ab exercitu acclamato, coactus est habitum induere monasticum, regiaque discedere ex urbe. At *Theodosius*, *Adramytenus* vocatus a patria *Adramyttio* civitate Mysiae, seu Troadis, ut invitatus susceperat, ita sponte dimisit imperium, convolans anno 717. ad institutum monachorum, una cum filio: in quo vivendi genere dicitur *Ephesi* vita functus, clarus virtutibus, signisque, inscripta quo conditus fuit tumulo Graeca dictione *Υψηλός*, nempe, *sanctitas*. Ita evectus ad imperium anno 717. die 25. Martii *Leo III.* in *Isauria* obscuro genere ortus, et sceleratissimus *Iconomachus*, exstinctus aqua intercute anno 741. dum ageret principatus sui annum 25.

Sub initia imperii *Leonis Christianorum* plurimi in Syria necati fuerunt a Saracenis, permulti etiam in Hispania, quam occupaverant an. 714. In regnum quippe illud ex Africa transmiserant Arabes, *Hegirae* an. 93. aer. Chr. 712. atque anno sequente 713. *Mouza*, vel *Mouza*, *Toletum* usque pervenit, ubique fidelium caede cruentus (1). Recruduit Arabum

Mm 2

Philippico imperium praenuntiasset fertur *Ioannes* monachus *Monothelita*, quem propterea ad Patriarchatum evexit, deicecto *Cyro*, *Monothelita* licet anresignano; nam hunc *Iustinianus* elegerat expulso *Gallinico*. Idem *Ioannes* cum *Philippico* reprobans sextam synodum anathemate percussus est a *Constantino Romano* Pontifice.

(1) Migrasse ad superos anno 717. *S. Suithertum* Saxonum et Frisiorum Apostolum, refert quoque in sua chronologia *Calvisius* pag. 695.

bum persecutio, ubi agnoverunt Christianos an. 718. in montibus Asturiarum Regem sibi constituisse Pelagium. *Rigobertus* Episcopus Remensis, *Rupertus* Salisburgensis, *Menelaus* abbas Arvernensis prope Argentoratum, beato fine quieverunt. Vbi vero Leo Imperator ineunte anno 730. promulgavit edictum, ut omnes ablicerent, ac damnarent cultum sacrarum imaginum; nolens ei subscribere S. Patriarcha *Germanus* exiit se pallio, et in monasterium secessit. *Iulianus*, *Marcianus*, et alii octo subierunt martyrium, quoniam aegre tulerant delectam iussu principis Iconomachi imaginem SS. Crucifixi, nomine Ἀντιφανῆ. De his Rom. martyrologium V. idus Augusti. Addenda iis ex vita Stephani Iunioris multiplex sanctarum mulierum corona.

Stephanus, quem laudavi nuperrime, Constantinopolim e Palaestina venerat hortante Germano. Pro sacrarum imaginum veneratione cum *Basilio*, *Petro*, *Andrea*, et sodalibus aliis monachis 339. sub Constantino *Copronymo*, subiit martyrium. Adite fastos sanctorum, et menologia ad diem 28. Novembris. *Constantinus*, quem ex Marina coniuge suscepit Leo, dictus est κοπρόνυμος a κόπρος *stercus*, et δυναμῆ, *nomen*, quoniam dum ablueretur regenerationis lavacro, sacrum fontem foedavit alvi excrementis. Praestigiis additissimus, humanarum divinarumque legum contemptor, et vix non atheus, naturae debitum solvit 35. imperii anno, vulg. aer. 775. (1) Excepit

Co-

(1) *Constantinus Copronymus*, Caballinus quoque vocatus, quoniam stercoris equini delectabatur foetore. Monachos pro cultu sacrarum imaginum decertantes Vatiniano insectatus est odio. Inter ceteros anno 765. in quo coëgit subditos, ut iurando promitterent execratos se eundem imaginum cultum, affectu martyrio *Antonium* clarissimi inter monachos nominis. Decreto anno 762. inhibuit ne quis amplecteretur monasticae vitae institutum; atque anno 770. monachos omnes ac

mo-

Copronymum filius, quem genuerat ex Irene Atheniensi, *Leo IV.* nisi deterior, certe parenti impietate simillimus. Nam Irenem despectam habuit, atque exosam hoc tantum nomine, quod in eius cubiculis nonnullas sanctorum imagines offendisset. Ea de causa caedi flagris, et in monasterium detrudi mandavit aulae procures, *Iacobum*, *Theophanem*, *Leonem*, ac *Thomam*; quorum *Theophanes* loris percussus occubuit martyr. Excessit autem *Leo*, posteaquam imperaverat quinquennio, die 8. Sept. an. 780.

Inter ceteros pro cultu sacrarum imaginum trucidatos, imperante *Copronymo*, an. 761. obiit verbibus, et altero pede amputato S. *Andreas* monachus Cretensis, nuncupatus καλοβύτης, a καλὸν, *tugurium*. Machliniae an. 775. martyrio coronatus est *Rumoldus*. Machliniae regio ortus genere, et Episcopus Dublini in Hibernia. Necatus anno 755. a furentibus cum *Eobano*, aliisque, Episcopus Moguntinus, et Germanorum Apostolus *Bonifacius*.

Leoni IV. successit in imperio *Constantinus VI.* annos natus 12. sub tutela matris *Irenis*. Hunc appellant πορφυρογέννητος, vel quod statim in lucem editus obvolutus sit purpura; vel quod genitus in palatio aedifi-

fi-

moniales Ephesum adire iussit, et ni iungerentur connubio, orbatos oculis deportari in Cyprum, et Saracenorum iniuriis exponi. Haec ex Theophane. *Leo IV.* imperii, et impietatis *Copronymi* heres, dictus quoque *Cazarus*, matrem habuit *Helenam* cuiusdam Scytharum principis filiam, feminamque religiosissimam, qua defuncta, duas alias sibi copulavit uxores. *Mariam Armeniam* unam, *Eudoxiam* alteram. Vxor Leonis IV. *Irenes* fuit mulier Attica, corporisque decore venustissima. Leonem extinctum aiunt *Zonaras*, *Funcijs*, *Blondus*, alique, enato illi carbunculo in capite. Ei iccirco quidam consequens epigramma, quasi epitaphium, concinnavit:

AEmulus hic patris, rapto diademate sacro

Exornasse comas dicitur ipse suas.

Ergo et sacrilegam max percussit ultio frontem;

Vtius obit, factio tuberis igne, caput.

ficato pro augustis puerperis. Purpura enim, et palatium illud, πορφυρα Graece vocantur. Anno 789. Irenem omni exspoliavit auctoritate, et coepit pessime administrare rempublicam. Revocata anno 792. matre ad imperii consortium, odium universorum non declinavit. *Irenes* autem, ut sola imperaret, an. 797. iussit, ut filio oculi eruerentur: at post quintum annum deposita est a Graecis, propterea quod aspiraret ad nuptias Caroli Magni, quem an. 800. Leo III. redimirum corona declaraverat *Augustum*, in sollemni die nativitatis Dominicae (1). Contigit Irenis obitus anno 803. V. idus Aug.

Non

(1) *Carolus Magnus*, de quo etiam saeculo proximo, natus est an. 747. prope Moguntiam. Quidam an. 742. natum aiunt. An in arce *Carlsburg*, an in pago *Ingelheim*, incertum est. Patrem habuit *Pipinum*, cognomento *Brevem*, matrem *Beribam*, sive *Bertradam*. Idem significat *Carolus*, ac *Andreas*, nimirum, virum fortem. Est enim apud Germanos *karl*, fortis, robustus. Praeceptorem habuit in grammaticis *Petrum Pisanum*, in disciplinis ceteris *Alcuinum*, quem laudavi superiori capite quarto. A rerum gestarum magnitudine, et gloria cognominatus est *Magnus*. Longobardos, Saxones, Bohemos, Saracenos in Hispania, Hunnos, Regemque Daniae *Godefridum* bello devicit. Plures erexit Episcopatus, auxitque reditibus. Parisiis, Bononiae, Ticini publicas scholas instituit. Pluribus sacrorum Antistitum interfuit synodis. Monasteria construxit amplissima. Aedificavit *Dresdam* ad *Albim*, munivit *Hamburgum*, arcesque alias erexit. Pontem supra *Rhenum* strui curavit passuum, ut aiunt, quingentorum, sed idem pons mirabili opere, magnisque sumptibus erectus spatio annorum decem, anno ante *Caroli* obitum penitus tribus horis consumtus est flamma. De illius eruditione vide not. praecedentis capitis 4. Inducitur a poeta anonymo ita loquens de semetipso:

*Dura quidem pro te, Germania, viribus almis
Per mare, per terras, varia et per climata terrae
Cum duris dure populi, et maxima bella
Confeci: hinc proprio regnum tibi sanguine partum est.
Arma virosque graves per vincula tetra ligatos
Ducens, ad patrios redii sine vulnere lares.
Caesareum nomen tribuit tibi maxima virtus.*

Non defuere octavo labente saeculo gloriosi martyres, alique viri sanctitate percelebres. Etenim *Frisii* anno 755. trucidarunt *Bonifacium Germanorum Apostolum*. *Saraceni* anno 796. trucidarunt in *Palaeestina* monachos *S. Sabbae Ioannem*, *Sergium*, *Patricium*, ceterosque. Decesserunt item an. 774. *Comenus* austerus in *Brabantia* cultor eremi: anno 784. iuxta *Baronium*, sive potius 776. *Gregorius* Episcopus *Traiectensis*: anno 780. *Virgilius* Antistes *Salisburgi*; et anno 785. electus primus Episcopus *Verdensis* Apostolus *Saxonum Suintbertus*.

CAPVT VI.

*Dogmata octavo saeculo confirmata, et quae
vigeat tunc disciplina.*

Sacrarum imaginum cultus, et sanctis, horumque reliquiis religiosus honor exhibitus habet, ut liquet ex dictis, conciliorum definitionibus, scriptis patrum, et martyrum sanguine firmitudinem. Vnam in Christo personam, unum Dei Filium, et hunc naturalem et proprium, non adoptivum, ut adversus *Nestorium* definierat Ecclesia, ita fide numquam variata tradidit contra *Felicem*, et *Elipandum*. Et Patrem et Filium esse unum principium Spiritus Sancti, ideoque eundem Spiritum ab utroque procedere, docuit quovis Ecclesiae saeculo Theologia, et maiorum traditio: sedente tamen Leone III. coepit a *Gallis*, et *Hispanis* Episcopis addi symbolo *Constantinopolitano* particula Filioque. Ut moneremur magno in pretio habenda esse statuta maiorum, nec unius voculae additamento, dummodo rectae fidei cohaereat, subverti Ecclesiae doctrinam; praeaudatus Pontifex maximus symbolum, prout editum fuerat *Constantin-*

stantinopoli a 150. patribus, inscriptum Graecis, Latinisque litteris in duabus tabulis argenteis condidit in Vaticana Principis Apostolorum aede.

Habemus formam degradationis illi parum absimilem, quae describitur III. parte *Pontificalis* Romani, in Constantino C. P. degradato an. 767. in templo S. Sophiae a Niceta, quemadmodum *restitutionis* ad sacrorum ordinum ministeria, Basilii Ancirani, Theodori Myrensis, atque Theodosii Amoriensis in Phrygia, qui anno 787. Iconomachorum abiurantes errorem a Patriarcha C. P. Tarasio, cum magna Catholicorum laetitia, palam petierunt, et sollemni caerimonia consequuti sunt reconciliationem, et Episcopatus insignia. Innovati ea occasione fuerunt canones de recipiendis Haereticis; quam pariter formam tradit praecitata parte III. *Pontificalis*. Abstrusa, et ignota Angelorum nomina non esse precibus addenda declaravit S. Pontifex Zacharias. Baptismum vino a nonnullis collatum reprobatur cum Evangelio Augustinus tract. 15. in Ioannem; et Stephani II. pro eodem Baptismo rescriptum censetur supposititium, ac spurium. Detestabili abusu coeperunt in Galliis monasteria deputari VIII. saeculo in patrimonium feminarum. Ferunt a Leone III. circa annum 800. celebratam fuisse primam sollemnem canonizationem sanctorum, eamque fuisse S. *Suitberti* Episcopi, de quo Surius ad diem 2. Martii; sed Cardinalis Lambertini, postea *Benedictus XIV.* lib. I. cap. 7. et cap. 8. demonstrat primam canonizationem sollemniter factam fuisse S. *Vldarici* Episcopi Augustani, peractam a *Ioanne XV.* Fidem Christianam saeculo VIII. susceperunt Hircani, et veteres Scythae, quos modo Tartaros vocant: at haeresi imbutos a Timotheo Nestoriano. *Bonifacius* Anglus, quem alii Winfridum vocant, Frisios, Thuringos, Hassos, aliorum Germanorum plures convertit ad Christum, Archiepiscopus

pus exinde Moguntinus, et Coloniensis creatus, atque, ut diximus, coronatus martyrio. Aerate Caroli M. Christianae religioni nomen dedere *Charas* Sarmata: *Cusidus*; et *Guba* filii *Ghundi* Regis Hunnorum, Saxones, et Pannoniam, terrasque Svecorum, Gothorumque incolentes. *Telericus* quoque Rex Bulgarorum initiatus est Christianae religionis mysteriis (1).

APPENDIX.

Sive externarum rerum mantissa.

GVndibertus Longobardorum Rex decessit an. 703. regnumque obtinuit *Luitbertus* puer sub Asprandi tutela, exstinctus post menses 8. Successit an. 704. *Raimbertus* filius Gundiberti, immatura morte post tres menses sublatus. Regnaverunt itaque ab an. 704. *Aribertus II.* (2) ab an. 712. *Asprandus*: ab an. 713. *Luitbertus*.

Tom. I.

Nn

pran-

(1) Plures hoc saeculo factae sunt sacrarum reliquiarum translationes. Anno quippe 762. corpus S. *Vincenzii* martyris ex urbe Valentia, quam occuparunt Saraceni, translatus fuit in promontorium, S. *Vincenzii* exinde appellatum. Sancti Patris *Augustini* exuviae ut proxima dicendum est appendice, Ticinum fuere translatae. S. *Huberti* Leodiensis Episcopi in ampliorem Ecclesiam opera Carolomanni 771. adportatae fuerunt.

Non solum hoc saeculo amplissima aedificata sunt monasteria, ut Verdense anno 708. Romanum Graecorum anno 760. et Fuldense anno 747. verum etiam abiecta corona praetulerunt regio paludamento monasticum sagum Reges Anglorum *Edithredus* anno 705. et *Cooulphus* anno 737. atque ad Cassini asceterium se conferens *Carolomannus* anno 747.

(2) *Aribertus* Rom. Pontifici, ut refert Paullus diaconus, donationem Alpium *Cottiarum* confirmavit. Id innuimus capite 1. Alpes illas denominatas aiunt a Rege *Corrio*, qui vixit Caesare Augusto Octaviano imperante. Sunt qui Alpes *Cottias*, et Apenninos unam dicunt esse provinciam: quos refellit lib. II. cap. 18. Paullus diaconus. Incipere ab Hebriduno oppi-

prandus, a quo anno 724. corpus S. P. Augustini ingenti pretio a Saracenis redemptum e Sardinia Ticinum translatum fuit. Obiit *Luithprandus* an. 744. Regnarunt deinde *Hildebrandus*, *Rachis*, *Aistulphus*, et *Desiderius*. *Rachis* regio paludamento praetulit Casinensium monachorum cucullam anno 750. *Aistulphus* anno 752. occupavit exarchatum Ravennae, qui postea ad R. Ecclesiae ditionem accessit. Anno 755. Romam cinxit trium mensium obsidione; sed implorante Stephano II. Pipini Francorum Regis auxilia, coacte pacem inivit. *Desiderius* regnum auspicatus anno 756. immemor initi pacti, armis impetit Hadrianum; huius nutu *Carolus Magnus* in Italiam adveniens, anno 764. *Desiderium* bello devicit, et captum abduxit in Gallias (1). Ita post annos 206. regnum Longobardicum extinctum est apud Italos. Incoeperat enim anno 568.

Finem habuit et regnum Gothicum in Hispania: ubi post *Egicanem* anno 701. regnavit *Witiza*: deinde 711. *Rodericus*. Quo moderante regnum, Saraceni Arabes anno Hegirae 93. Christi 712. ex Africa in Hispanias migrarunt; et magna urbium, ac populorum clade, occiso Roderico, Gothisque fugatis, Cordubae in provincia Boetica principem locarunt sedem. Cum vero Gothi in Hispanias appulerint duce *Ataulpho* anno 411. permansit regnum illud Gothicum.

Pido Delphinatus tradit apud *Pagium Itinerarium* Burdigalense. A Segusio urbe Pedemontii ducit illarum initium Marcellinus libro XV. A Segusio iidem, vulgo *Susa*, easdem Alpes protrahi usque ad mare Ligusticum; scribit Cluverus lib. II. Geograph. cap. 32. Comprehendere Genuam, et oram eius maritimam, usque ad fines Galliae, ait Thomassinus part. 3. lib. I. cap. 27. n. 16.

(1) *Desiderius* Romanae sedi abstulit Faventiam, et Comaculum de exarchatu Ravennae. Vide Anastasium in *Hadriano* I. Quae in marmore Viterbiensi de Rege *Desiderio* leguntur, putantur esse commenticia, et ab Anno conficta.

thicum annis tricentenis. Attamen Christianorum penitus deletus non est principatus. Astures enim anno 718. Regem crearunt *Pelagium*: atque haec est series successorum. Post *Pelagium* anno 736. regnum indeptus est *Favila*: an. 738. *Alphonsus* I. anno 756. *Froyla*: 768. *Aurelius*: 775. *Silo*: 783. *Mauregatus* tyrannus: 789. *Veremundus*: et anno 791. *Alphonsus* II. cognomento *Gastus*. *Mauregatus* cum Saracenis iniit turpissimam, scelestissimamque pactiorem solvendi quotannis tributum centum puellarum virginum, quam abrogavit *Alphonsus*.

In Galliarum regno *Childeberto* successit an. 711. *Dagobertus* II. nominatus a *Sigeberto Chlodovaeus*: anno 715. *Chilpericus* I. 721. *Theodericus* II. filius *Dagoberti* II. an. 742. *Childericus* III. cognomine *stupidus* (1): 752. *Pipinus* Brevis filius *Caroli Martelli*, Francorum principis, qui e vivis excessit anno 741. XI. cal. Nov. tribus relictis filiis, quorum *Carolomannus* Austrasiae, *Pipinus* Franciae praefecturam obtinuit, et *Aegidius* electus est Archiepiscopus Rotomagensis. *Carolomannus* vero an. 747. fortunis omnibus abiectis, primum in monte Soracte, deinde in Cassino vitam exercuit monasticam. Obiit Rex *Pipinus* (2) Parisiis an. 768., duobus filiis Regibus relictis, *Carolo Magno* Suessionibus, et *Carolomanno* alitero Novioduni. Hoc tamen, anno 771. e vivis sublato, rerum potitus est *Carolus Magnus*. Natus is erat anno 747., aliis 742. Susceperat expeditionem adversus

Nº 2

sus

(1) *Childericus* agebat annum aetatis suae 17. ineptus regno in monasterium detrusus: uno tantum anno superstes fuit abdicationi. Electus anno 742. deiectus anno 750. Desiit in illo series Regum *Merovingiae* gentis, quae regnaverat a *Chlodovaeo* hucusque annis 250. ab eius baptismo computatis.

(2) Anno 754. *Pipinus* exarchatum Ravennae Romano Pontifici dono dedit. Vide *Pagium* ad an. 796. n. 11. et ad an. 755. n. 6. et supra cap. 1. in *Stephano* II.

sus Arabes dominantes Hispanis, et Pompeiopolim (1) in suam redegerat potestatem; quum anno 788. Vascones incolae regionis Navarrae, inter montes Pyrenaeos, et flumen Iberum, Caroli exercitum ex insidiis aggressi, magnum fortissimorum virorum, inter quos Rollandus Caroli e sorore nepos, numerum memoranda clade deleverunt (2). Paulo post Saxones Carolus Magnus bello superavit, et ad Christianam religionem perduxit. Opera Alcuini, et Claudii Clementis instituit an. 791. scholam Parisiensem. Quoniam, ut supra diximus, an. 800. in Christi natali a Leone III. diadema, et *Augusti* nomen accepit, agendum de illo rursus in proximi saeculi Imperatoribus.

Quid autem de Saracenis, quos diximus irrupisse in Hispanias? Anno 718. duce *Mazalina*, Constantinopoli, quam navibus 1800. obsederant, attrita igne ac tempestatibus illorum classe, coacti sunt re infecta discedere. Anno 725. evocante Eudone Aquitano, in Galliam exundantes, caesi proximo anno fuerunt a Carolo Martello in Gallia Celtica. Rediere tamen an. 729. cum liberis et uxoribus in Galliam Narbonensem, inde rursus an. 731. a Carolo Martello expulsi. Masalmas item Saraceni ductor exercitus, aggressus Turcas incolentes tunc Sarmatiam Asiaticam, atque ab iisdem fugatus, rursus contra illos progressus est usque ad portas Caspiae, sitas in Media, finibusque Parthorum, iterum ad fugiendum coactus. Inter se dissidentibus Saracenis anno 745. feliciter Con-

(1) Vulgo *Pamplona*.

(2) In *Roncesvallae*.

Rollando autem, seu Rullando nepoti suo, Carolus M. hoc posuit epitaphium:

*Tu patriam repetis, tristi nos orbe relinquis,
Te tenet aula nitens, nos lacrymosa dies.
Sed qui lustra geris octo, et binos super annos,
Ereptus terris, iustus ad astra redis.*

Constantinus Copronymus intulit bellum, atque innumeros occidit in Syria. Turcae rursus portis Caspiis effusi anno 767. cum Saracenis pugnarunt. Horum Arvira eligitur an. 777. *Mady*, seu *Muhammed*. Is anno 783. in Asiam irrumpens, ad pacem petendam, atque solvendum tributum coegit Irenem. Post Muhammedem anno 798. Saraceni Cappadociam, et Thraciam vastarunt, coacta rursus Irene pacem suppliciter flagitare. Electus autem exspirante saeculo Saracenorum Arvira *Aaron Rachid*.

Mutationi regnorum, barbarorumque excursionibus, quaedam alia accedunt commemoranda. Huiusmodi sunt illatae a Christianis clades Saracenorum phalangibus. Enimvero praeter ea, quae diximus de Carolo Martello, et Constantino Copronymo, Alphonsus I. Rex Asturiarum illos expulit an. 750. e Galphonsus I. Rex Asturiarum illos expulit an. 750. e Galliciae finibus; Pipinus anno 752. e Seprumannis, sive Occitania, e Gallia Narbonensi anno 756. vel iuxta Pagium 755. Tunc vero ultra Pyrenaeos, quibus Gallia dividitur ab Hispania, compulsi sunt remeare. In memorata Mazalinae, vel Masalmae obsidione, pestilentia et fame perierunt Constantinopoli hominum trecenta millia. Mauritanii in Africa circa haec tempora, spreto Evangelio, receperunt Alcoranum; quod scelus admisere nonnulli in Hispania, postquam Arabes interfecerant Rodericum, duo etiam Archiepiscopi, eiusdem Regis affines, Oppas, et Taurisius. Constantinopoli anno 740. demolientibus Iconomachis simulacra sanctorum, repetitis concussionibus Augustorum statuas, aedes, et palatia terrae motus confregit. Supra moenia Romanae urbis anno 791. excreverunt Tiberis undae (1). Prae-

(1) Non omnia huius saeculi VIII. infortunia narravimus. Anastasius enim refert inundationem Tiberis, quo excrecente supra muros Urbis in humilioribus locis anno 717. domos evertit,

Praeter recensitos cap. 4. Ecclesiasticos scriptores, floruerunt circa finem VIII. saeculi historici duo, *Georgius Syncellus*, et *Georgius Theophanes*. Συγκελλος, nomen erat dignitatis in Graecorum Ecclesiis, et syncelli assistebant secretioribus Episcoporum obsequiis. Tale erat Georgii monachi, de quo loquimur, munus, seden-

tit, vastavit agros, ac segetes perdidit. Cedrenus refert hyemem eiusdem anni vehementissimam atque asperrimam, quae per Asiam terra adeo nivibus obducta fuit, ut animantia pleraque, ac ferae silvestres perirent. Ex binis anno 729. apparentibus comeris, quorum alter orientem solem praecedebat, alter vero sequebatur occidentem, futuram ingentem cladem vaticinatus est Beda. Evenerunt anno 746. in Syria terraemotus, quibus corruerunt templa, monasteria, et domus, multaque hominum milia extincta sunt, ut historici tradunt: pestilentia, quae primum invasit Siciliam, deinde ceteras maris insulas, tum Graeciam universam, postremo Constantinopolim, ubi lue per triennium grassante, quemadmodum Theophanes refert, cuncta coemeteria, lacunae, cisternae, vineae etiam et horti, repleta sunt cadaveribus. Syriam rursus, ac Mesopotamiam, ut inquit idem historicus, anno 749. adeo excussit, ut aliquae urbes e propriis sedibus moverentur. Ex dirupta terra prodiisse animal humana voce loquens, tradit idem Theophanes. Sunt qui id referunt ad annum proximum 750. Saeviente iterum anno 756. in urbe Constantinopolis pestilentia, tanta civium copia deperit, ut necessum fuerit undique novos colonos traducere, ne vacua incolis desereretur. Inclementia hyemis anno 763. constructus est Pontus Euxinus glacie triginta cubitis alta, atque proximo vere anno 764. per Bosphorum in Propontidem perpulit pontus tam ingentia glaciei fragmina, ut his insisterent plusquam triginta homines, ac tuto veherentur per maris undas. Magdeburgum ad Albim situm, omnesque vicinias anno 789. *Slavi* Vandalorum genus devastarunt, omniaque loca in ditionem suam redegerunt usque ad Vistulam, finesque Sarmatiae. Pestis, quam diximus saevisse anno 746. et duobus sequentibus Constantinopoli, occisione tam dira, ut cadaveribus tumulandis deesseret humus, et quae e Calabria et Sicilia fertur erupisse, ea erat, quam vulgo a signo epidemico appellant *Eubonis*. Bubo autem βυβων, est glandula inter femur et coxendicem ad latera pubis, aut in aliis quibusvis partibus corporis nascentis.

dente in cathedra C. P. Tarasio. Scripsit autem *chronicum* ab initio mundi usque ad tempora Imp. Maximiani, et Maximini. Theophanes vero, *confessor* dictus, quoniam nulla ratione adduci potuit a Leone Armenio ad εικονομαστίαν reprobendam; ab anno 1. Diocletiani 284. usque ad primum eiusdem Leonis, nimirum 813. edidit conciso stilo *chronographiam*, quam mutila, et pro vitio saeculi rudi interpretatione apposuit historiae ecclesiasticae Anastasius Bibliothecarius. *Eginarthus*, sive *Eginhardus*, Caroli Magni cancellarius eiusdem principis vitam conscripsit (1). Lusit demum carmine tolerabilis pro saeculi barbarie versificator *Ethelwolphus* Berenicius in Anglia: cuius nomen illustris Vossius interpretatur *nobilem Lupum*.

NO-

(1). De *Eginartha* Iacobus Curio, et Christianus Mathiae narrant, captum amore *Immae* filiae Caroli Magni et Hildegardis, noctu ad illam accessisse, relictis in nive pedum suorum vestigiis, atque ab eadem compressa *Imma* in suos sublatum humeros, ne detegeretur flagitium, ad locum hospitio proximum fuisse adportatum, elegantissimamque iuenculam per eadem vestigia caute observata ad proprium rediisse cubiculum; re tamen comperta ex impressa in nive *Eginarthi* pedum forma, Imperatorem consulentem honori filiae, ac timori *Eginarthi*, quem senatus plenius suffragiis ad acerbissima supplicia damnaverat, huic *Immae* nuptias, admirantibus omnibus conciliasse.

NONVM
ECCLESIAE SAECVLVM.
CAPVT I.

Continuatio, seriesque Pontificum.

IN Apostolica Petri cathedra sederunt post Leonem III. *Stephanus IV. S. Paschalis I. Eugenius II. Valentinus, Gregorius IV. Sergius II. S. Leo IV. Benedictus III. S. Nicolaus I. Hadrianus II. Ioannes VIII. Marinus I. Hadrianus III. Stephanus V. Formosus, Bonifacius VI. Stephanus VI. Romanus, Theodorus II. Ioannes IX. et Benedictus IV.*

XCIX. Stephanus IV. a X. cal. Iul. an. 816. usque ad IX. cal. Februarias anni 817. Pontificis functus est munere. In tam exiguo 7. mensium spatio nominis sui consuluit immortalitati. In Gallias enim proficiscenti occurrit, omnesque detulit honores Ludovicus Pius F. Caroli M. qui ab eodem Pontifice Remis cum Regina Irmingarda sacram inunctionem, aureum diadema, dignitatemque consequutus est Augustalem.

C. Cum eodem Ludovico pristina sancivit foedera, ad Pontificiam ditionem, et exarchatum ab hostium aggressionibus defendendum, *S. Paschalis I.* qui electus postridie Stephani mortem, post annos 7. videlicet, anno 824. die Februar. 10. immortalitatem est assequutus; posteaquam Lothario F. Ludovici, misso Romam a patre, Longobardici regni coronam, nomenque Augusti contulerat (1).

CL.

(2) *S. Paschalis I.* Lothario coronam imposuit anno 823. die quinta mensis Augusti. Inter cetera pietatis opera, verus-

simam

SAECVLVM IX. CAPVT I.

CL. Duos post S. Paschalem contentione insanientis populi fuisse electos, Eugenium, et Zinzinum, tradunt historici. *Eugenius* tamen canonice, et maiori parte summum sacerdotium indeptus, eo potitus est ad annum usque 827. quo anno, post regiminis sui tertium, Sextili mense decessit (1).

CII. Vix Eugenio suffectus fuerat *Valentinus* archidiaconus Romanae Ecclesiae, cum eodem anno 827. die ab inauguratione sua quadagesimo abiit ad plures; unde Virgilianum illud usurpat Papirius:

*Hunc tantum terris ostendent fata, nec ultra
Esse sinent.*

CIII. Reluctantem prae humilitate, Romanus clerus ac populus elegit post Valentinum *Gregorium IV.* Ab illo Ostiensis civitas, ne pateret incursionibus Sarracensorum, cincta fuit novis moenibus. Ut filios Ludovici Pii, Lotharium, Pipinum, et Ludovicum patri conciliaret, contendit in Galliam. Quoniam rediit re infecta, hunc reditum nonnulli cum Hincmaro in litteris ad Hadrianum II. haud multum commendant. Obiit an. 844. die 29. Ianuarii.

CIV. Ecclesiam deinde gubernavit *Sergius II.* Romanus post triennium nondum expletum, sublatu-
vivi, an. 847. VI. cal. Februarias. Exstinctum aiunt

Tom. I. Oo con-

mam S. Praxedis Ecclesiam collabentem proximo in loco erexit, ornavitque magnifice. Illic construxit oratorium S. Zenonis martyris, collocato ibidem sacro eiusdem corpore, monachos Graecos constituit, qui die ac nocte divinas laudes persolverent: ciborium argenteum octingentarum decemque librarum, argenteas item laminas propitiatorium undique regentes, auri, lapillorumque ornatus ab Anastasio descriptos, splendidissima liberalitate eo loci opposuit. Exstat S. Paschalis sarcophagus in eadem Ecclesia cum inscriptione: *Hic iacet S. Paschalis PP. I.* ac fallitur Platina scribens fuisse sepultum in Vaticana S. Petri basilica.

(1) Ven. Baronius ad an. 824. num. 11. ait praecellentem fuisse simplicitate, humilitate, doctrina, et eloquentia. Cognominabatur quoque *pater pauperum*.

concepto dolore ob direptionem Urbis factam a Saracenis. Eo sedente, 28. scalarum gradus, astate Constantini M. e praetorio Pilati Romam, ut inquit, adveſti, ante basilicam Lateranensem fuerunt constructo aedificio dispositi, quos postea Caelestinus III. ante Patriarchium iuxta porticum, et Sixtus V. ante *capellam*, quae dicitur *sancta sanctorum*, collocarunt. Quod fabulantur aliqui Sergium, eo quod antea vocaretur *os porci*, primum omnium Pontificum sibi nomen immutasse, abest procul a veris nam primus, qui voluit alio nomine appellari, fuit Ioannes XII. inauguratus an. 956. et nominatus ante Pontificatum Octavianus.

CV. Sedit post Sergium *S. Leo IV.* ultra annos 8. ad beatam evocatus aeternitatem anno 855. die Iulii 17. Huius sanctitas pluribus argumentis enituit, maxime cum signo crucis flagrantissimum exstinxit incendium, exterminavitque serpentem terribilimum per multos pestifero halitu corripientem (1).

CVI. Leone IV. vita functo, habitis statim comitiis electus est *Benedictus III.* ad summum sacerdotium, paucis deferentibus, et illegitime simul elevato Anastasio presbytero. Cardinale, quem *S. Leo IV.* e gradu deiecerat, propterea quod a paroecia sua integro quinquennio abfuisset. Verum Anastasio detruso, *Benedictus* gessit Pontificatum usque ad annum 858. quo anno concessit naturae VI. idus Apriles.

Fuerunt, qui inter Leonem IV. et *Benedictum III.*

lo-

(1) Inter cetera, quae *S. Leonis IV.* comprobant virtutem ac sanctitatem, narratur in eius vita ab Anastasio bibliothecario, illum signo crucis exstinxisse maximum in Urbe incendium, atque precibus ad Deum fusis exterminasse terribilimum anguem, homines absumentem halitu pestilentissimo. Ferunt fuisse ex illorum genere, qui sibilo serpentes reliquos fugant, peracuta capita, oculosque rubeos, et candidam instar diadematis maculam gerentes: unde a Graecis βασιλικός, *Reguli* a Latinis vocantur.

locarunt meretriculam *Ioannam Papissam*, Martini Poloni, Mariani Scoti, aliorumque producentes testimonia. At cusam fabulam post annum 1278. quo obiit Martinus Polonus, consentiunt cordati omnes auctores. Profecto illam refellit praemissa, et communiter recepta chronologia, quae inter Leonem, et *Benedictum*, nullum relinquit locum *Papissae*. Nec de patria, aut nomine audacis mulierculae consentiunt architecti fabellae. Graecis etiam non semel redargutis, quoniam Patriarchalibus insignibus interdum decorassent eunuchum, numquam vel a Photio, vel ab aliis vicissim Romanae cathedrae dedecus, probrumque istud fuit obiectum. In vetustiori Martini Poloni codice regiae Parisiensis bibliothecae, insertam hanc fabulam, assuta aliena manu lacinia, vidit David Blondellus, qui iccirco commenticiam hanc historiolum refutavit. Deesse idem commentum in antiquioribus exemplaribus Mariani Scoti testatur Mireus. De Vaticanis codicibus Anastasii idem tradit oculatus inspector Onuphrius Panvinius, et de chronicis Mss. Sigeberti Alanus Copus. At undenam tam putida fabula emersit? Incertum, an ex obscura fama Ioannis VIII. cui ob nimiam mollitudinem, fractumque animum, quo nequivit resistere Photio, attributa fuerit feminae nomenclatura: an Ioannis IX. quem primum sacerdotem creavit Theodora, imperiosum Romanis et nobilissimum scortum: an Ioannis VII. in ferendo iudicio circa Trullanos canones nimis timidi et pusillanimis. Sunt qui fabulae originem referunt ad Thiotam pseudo-prophetissam temporibus Leonis IV. damnatam: qui confictam a Valdensibus: qui erutam ex laticibus Lutheranorum. Verum ingenue fatendum est, eandem fabellam complures Catholicorum ignaviter adoptasse, et plures Protestantium illam expunxisse, tametsi quidam propugnare eam pergant, ut hoc ridiculo commento pa-

scant gregarios. Memoravi Blondellum refutantem Papissae narratiunculas. Adde Courcellium, Boxhornium, Conringium, Viginerium, Gassellium, Caveum, Schookium, aliosque e numero Protestantium apud Petrum Bayle in dictionario V. *Papesse*. Sed illuc, unde digressi fuimus, revertamur.

CVII. Post Benedictum III. inauguratus est Pontifex S. *Nicolaus I.* seditque ab anno 858. usque ad annum 867. quo idibus Novembris ad caelestem patriam migravit; ob virtutum decora, ob instituta Bulgarorum, ob defensionem S. Ignatii C. P. et Photii invasoris condemnationem, in generali synodo octava vere *Magnus* nuncupatus, meritoque comparatus Eliae, Phinees, et Danieli (1).

CVIII. Nicolai thronum consequutus, et virtutem imi-

(1) De S. *Nicola I.* narrant qui Romanorum Pontificum res gestas conscribunt, dedisse operam, ut *Lotharius* Rex Lotharingiae filius *Lotharii* Imperatoris dimissa pellice *Waldrada*, reciperet legitimam coniugem *Teutbergam*. *Waldrada* soror fuit *Guntharii* Archiepiscopi Coloniensis, et *Teutberga* soror *Hugoberti* abbat. Accusata itaque *Teutberga* de incestu cum fratre *Hugoberto*, iniqua *Guntharii*, et Episcopi *Trevirensis* sententia, a legitima coniuge, et iniuste accusata, facto divorcio, coacta synodo *Aquisgrani* anno 862. hac approbante, repudiavit uxorem, sibi que copulavit *Waldradam*. Agitata causa in concilio *Metensi* anno 863. de quo proximo capite, et lata pro *Lothario* sententia. S. Pontifex *Nicolaus*, rescissis actis eiusdem concilii, aliud anno 865. in *Galliis* celebrari mandavit, in quo statutum fuit *Lotharium* turpiter peccasse. Quare a *Nicolao*, ut pelleret *Waldradam*, et *Teutbergam* reciperet iussus est. Verum rediens ad pellicis amplexus, et re ad *Nicolaum* delata, *Lotharius* ad se purgandum adeundi *Romam* frustra anno 867. licentiam petiit. Hac ab *Hadriano* obtenta, illuc se contulit anno 869. Tunc periurio, et horribili execratione, sacra etiam usus synaxi, affirmavit, se numquam post latam a *Nicolao* sententiam ad *Waldradae* accessisse consuetudinem. At periurii, et execrationis suae poenam luit. Et enim praecitato anno 869. postquam laetabundus *Roma* discesserat, *Placentiae* die 8. *Augusti* morte inopinata decessit.

imitatus est *Hadrianus II.* *Nicolaitanus* propterea a schismaticis nuncupatus. Nam et *Romae* proscripsit *Photium*, et huius contra *Nicolaum* scripta addixit igni, et generale concilium VIII. paullo supra laudatum coegit et confirmavit. Ecclesiae autem gubernacula, quae susceperat undecimo mense anni 867. simul cum corpore dimisit eodem, aut praecedenti mense, anni 872.

CIX. Substitutus in *Hadriani* locum *Ioannes VIII.* Is necessitati cedens, rogante *Basilio* Imperatore, annuit ut *Photius*, *Ignatio* vita functo, sedem C. P. reciperet. Quare *Photius* aliam synodum contra VIII. coegit, eandem VIII. synodum cum particula *Filioque* proscripsit, et cum *Ioanne* firmavit communionem. Post decem annos, nimirum an. 882. XVIII. calend. Ianuarias contigit mors *Ioannis*.

CX. Suffectus *Ioanni* *Marinus* *Etruscus*, quem aliqui appellaverunt *Martinum*: qui e vita exiit an. 884. Qua die, et quo mense, ignoratur (1).

CXI. Renunciatus tum Pontifex *Hadrianus II.* *Romanus*, qui altero Pontificatus anno 885. tendens in *Galliam*, vix transmissa Pado, in morbum incidit, et extinctus tumultu reconditus est in coenobio *Nonantulae*.

CXII. Post *Hadrianum* ad summum sacerdotium ascendit *Stephanus V.* *Romanus* (2). Ratam is habuit S.

(1) *Marianus* *Scorus* et *Sigeberrus* inter *Marinum* et *Hadrianum III.* intrudunt Pontificem *Agapitum*. *Commenticius* est, et error inde ortus creditur, quod antea *Hadrianus* *Agapitus* vocaretur.

(2) *Baronius* appellandum censet *Stephanum VI.* et corrigendum existimat illius epitaphium productum a *Manlio*. Cur in enumerandis Pontificibus, qui vocati fuerunt nomine *Stephani*, varietas occurrat, diximus in adnot. ad *Stephanum II.* Epitaphium illud est:

Hic tumulus *Quinti* sacros continet artus
Praesulis eximii Pontificis *Stephani*,
Bis ternis annis populum qui rexit et Urbem.

S. Nicolai, et Hadriani II. et III. sententiam, qua Photium interdixerant communione: excusavit Marinum, quo sedente, ipse Photius fuit restitutus, atque effecit, ut Leo Sapiens Imp. Graecorum illum detruderet in monasterium. Obiit VI. Pontificatus sui anno, Chr. aer. 891. exeunte Septembri.

CXIII. Post Stéphanum V. electus est *Formosus* Episcopus Portuensis. Varia de illo circumferuntur iudicia, tum propter ea, quae ei primum contigerant, tum propter ea, quae posthac evenerunt. Formosum enim e gradu deiecerat, et in Gallias relegaverat Ioannes P. VIII. devinctum iuramento, se nunquam Romam, neque ad Ecclesiam suam reversurum. At sedi restituerat suae, et a iuramenti vinculo solverat successor Ioannis Marinus. Ita potuit summus Pontifex renunciari, licet dicatur primus, qui ab alia sede translatus sit ad Romanam. Virtutibus, ac sapientia plurimum commendatur. Tumultuariam fuisse electionem Formosi, elevante se contra eum Sergio diacono, tradunt aliqui ex Luithprando; ideoque recensent hoc in loco schisma 13. consignandum inferius. Cum a Vidone Imperatore res turbarentur Italiae, Formosus evocavit e Germania Arnulphum Regem, a quo capta est Roma, expulsi hostes, et impetratum Augustum diadema. Id contigit an. 896. quo anno Formosus obiit pridie nonas Aprilis (1).

CXIV.

(1) De Formoso ita Flodoardus apud Mabillon sect. 2. Benedict. p. 3.

*Praesul hic egregius Formosus laudibus altis
Evehitur, castus, parcat sibi, largus egenis,
Bulgaricae genti fidei qui semina sparsit,
Delubra destruxit, populum caelestibus armis
Instruxit, tolerans discrimina plurima, promptus,
Exemplum tribuens, ut sint adversa ferenda,
Et bene viventi metuenda incommoda nulla.*

Invento a piscatoribus Formosi cadavere, atque ad Vaticanam

CXIV. Electus post Formosum *Bonifacius VI.* qui sedit tantum diebus 15. atque a nonnullis existimatur violenter intrusus, atque ex Pontificum catalogo delendus (1).

CXV. Stephanus VI. Pontifex constitutus potentia Adelberti Marchionis Tusciae, Formosum e sepulchro extrahi iussit, eumque ac si vivens fuisset, degradavit, exiit Pontificalibus indumentis, digitisque tribus abscissis in Tiberim iactari praecepit. Cunctos, quos Formosus ordinaverat, gradu proprio depositos, iterum ordinavit. Verum et ipse Stephanus post annum ac mensem Episcopatus, anno 897. in carcerem coniectus fuit, et strangulatus (2).

CXVI. Abrogavit Stephani contra Formosum acta

Ro-

nam basilicam deportato, fertur sacras imagines in loculo Pontificem positum venerabiliter salutasse. Quod utique si verum est, eius pietatis, ac religionis, necnon legitimi Pontificatus argumentum est maximum. Errasse puto Calvisium, qui Formosum obiisse ait die 14. Decembris. Defunctum in die sancto Paschatis, scribunt Contractus, aliique apud Pagium.

(1) Scelestem hominem, Apostolicae sedis invasorem, a sacris ordinibus degradatum, scribit Ven. Baronius ad annum 897. §. 1. Idem Baronius ad an. 904. §. 6. tradit hunc Bonifacium damnatum fuisse a Ioanne IX. Intrusus fuisse dicitur factione Sergii, de quo paullo supra in *Formoso*. Fuit genere Etruscus, obiitque arthritico morbo.

(2) De Stephano VI. ait Flodoardus:

*Durus qui nostris, propriis ac durior instat.
Saeva quidem legat vivis, truciora sepulchris
Falconeque minis, Formosum concutit afflis.*

Fuit Folco, seu Fuico, Archiepiscopus Remensis, cui R. Pontifex Marinus, aut Martinus II. miserat pallium, Formosus vero amplissima conculerat privilegia, ab eodem Flodoardo descripta. De morte ipsius Stephani haec praelaudatus Flodoardus.

*Vixit ab hinc meritis dignam incurrisse ruinam,
Captus et ipse, sacraque abiectus sede, tenebris
Carceris iniicitur, vinclisque innectitur atris,
Et suffocatum crudo premit ulcio leto.*

Stephanum tamen habuisse probabilem causam aliquam saevien-

di

296 ECCL. HIST. BREVIARIUM
Romanus, electus eodem anno 897. et post 4. menses extinctus sub initia an. 898.

CXVII. Viginti dumtaxat diebus sedit postmodum *Theodorus II.* qui Formosi cadaver in Apostolicam tumbam reduci iussit.

CXVIII. Tumultuaria deinde electione in locum Theodori quidam substituere conati sunt Sergium diaconum: sed canonice renunciatus est, et sollemni ritu consecratus *Ioannes IX.* Tiburtinus, Sergio deiecto. Cassavit et Ioannes acta Stephani VI. adversus Formosum, huiusque ratas habuit ordinationes. Vita functus est ineunte mense Augusti, an. 900. eique successit *Benedictus IV.*

CAPVT II.

Noni saeculi recensentur concilia.

Quae de Formoso paullo supra narravimus, coactis synodis mandata fuerunt executioni. Exhumatum eius cadaver, et proiectum in Tiberim a Stephano VI. praehabita an. 897. *Romana*, et rursus honorifice sepulchro reconditum anno 898. alia *Romana* synodo a Ioanne IX. congregata. Fuerunt Romae aliorum sacerdotum in synodis causae discussae. Etenim anno 853. sub Leone IV. synodali iudicio 63. Episcoporum depositus et damnatus est Anastasius, de quo supra. Depositus item Ioannes Ravennatum Episcopus in *Romano* concilio an. 861. sub Nicolao Magno, eodemque Pontifice an. 864. eiectus e gradu Rodoaldus Portuensis, qui Apostolicae sedis legatus anno praecedente 863. interfuerat concilio

di in Formosum vita functum, neque hunc fuisse criminis prorsus expertem, affirmant aliqui cum Ioanne Morino p. 2. de sacris ordinationibus.

SAECVLVM IX. CAPVT II. 297

lio *Metensi*, et pecunia a Lothario corruptus approbaverat eius a Teutberga divortium, postea ab eodem Nicolao I. una cum antesignanis praefatae *Metensis* synodi Episcopis condemnatum. Vide capite praecedenti *adnot.* ad Nicolaum. Synodus item *Romana* an. 881. sub Ioanne VIII. communionem privavit Athanasium Episcopum et principem Neapolitanum ob foedus initum cum Saracenis, iunctaque cum eis adversus Italos arma. Alia id genus extra Urbem celebrata fuerunt concilia. *Altinense* an. 802. in provincia Aquileiensi contra Ioannem ducem Venetorum ob caedem ab eo patratam Ioann. Patriarchae *Gradenensis*: *Constantinopolitanum* an. 806. pro restituendo sacris ministeriis Iosepho, quem sacerdotio interdixerat Patriarcha Tarasius: *Stramiacense* apud Lugdunum an. 836. ad ventilandam causam Agobardi Lugdunensis Episcopi, et Bernardi Viennensis, qui coniurationis in Regem Ludovicum fuerant insimulati.

At quanam in causa S. Ignatii C. P. et Photii sedis eius invasoris habita fuere concilia? Principio S. Ignatio ad Patriarchalem sedem evecto, in *synodo C. P.* anno 854. percussus anathemate, et depositus fuit Gregorius Syracusanus, qui electioni eiusdem Ignatii totis lacertis obstiterat. Anno autem 861. iussu Michaelis Imp. indicta synodo 318. Episcoporum, in locum Ignatii paullo antea depositi opera Bardae Caesaris, quem interdixerat ab Ecclesiae ingressu, suffectus est Photius, non repugnantibus legatis Apostolicae sedis, Zacharia Ananiae, et Rodoaldo Episcopo Portuensi. Qui e Constantinopoli reduces an. 863. *Romana* in synodo praeside Nicolao I. ob male gestam legationem damnati fuerunt, lata etiam sententia adversus Photium, et Ignatii definita restitutione. Rursus an. 868. *Romana* in synodo sub Hadriano II. ter dictum est anathema Photio: et proximo anno 869. celebratum est *Constanti-*

Tom. I.

Pp

no-

nopolitanum concilium IV. et oecumenicum VIII. Huic subscribere Episcopi 109. neque enim admissi fuere qui stabant a partibus Photii; in quem pronuntiatum anathema subscriptione Praesulum firmatum fuit calamis in sacro calice intinctis. Defuncto nihilominus Ignatio, restitutus est Photius; depravato a Basilio Imp. animo Ioannis VIII. et a Photio rursus intruso coactum est anno 879. concilium aliud *C. P.* oppositum praecedenti. Istud tamquam oecumenicum iactant Graeci schismatici, et ei interfuisse aiunt Episcopos 383. Adfuere et legati Ioannis, Photio munera Pontificalium ornamentorum deferentes. Reiecta in eo concilio particula *Filioque*. Leo Allatius, alique illud refutarunt.

Ad extirpandas haereses habiti fuerunt alii Episcoporum conventus. Etenim Iconomachi rursus damnati fuerunt an. 814. in concilio *C. P.* 270. Episcoporum sub Patriarcha Nicephoro; quamquam eodem anno Iconoclastae, Nicephoro deposito, et substituto Theodoro, pseudo-synodo decreverint imagines esse abrogandas. Verum harum cultus restitutus est sub Methodio, altero *concilio* an. 842. Repullulans Theopaschitarum haeresis damnata rursus est anno 862. in concilio *Romano*, sub Nicolao I. Praedestinatianorum haeresis una cum Gothescalcho monacho, et presbytero proscripta est an. 848. in synodo *Moguntina*, et an. 849. in *Carisiaca* (1).

Plura demum concilia pro disciplina Ecclesiastica fuerunt congregata, ut sub Carolo Magno *Aquisgrani* anno 802. *Arelate* anno 813. eodemque anno

Re-

(1) Haec tamen haeresis ficticia est. Gothescalchus praedestinationis et gratiae adsertor plures, clarissimosque patronos ac vindices adinvenit, S. Prudentium, S. Remigium, Fiorum diaconum, Lupum Ferrariensem, Rattrannum monachum Corbeiensem, et synodum Valentinam anni 885. in qua capitula *Carisiaca* fuerunt reiecta. Vide Flod. lib. III. Mabil. An. lib. XXX.

Fleu-

Remis, *Turonis*, et *Cabilone*; atque sub Ludovico Pio *Aquisgrani* anno 816. *Parisiis* anno 824. *Aquisgrani* rursus an. 828. cer.

CAPVT III.

De haeresibus exortis saeculo nono.

PAUCIS tertium caput expedit. Etenim de repullulantibus hoc saeculo haeresibus Theopaschitarum, et Iconomachorum, necesse non est plura dicere. De errore, et schismate Graecorum, quod maxime invaluit auctore Photio, et de reiecta ab illis particula *Filioque*, pertractatum est supra. Memoravimus quoque Thiotam pseudo-prophetissam, quae audebat adserere diem et horam iudicii extremi minime a se ignorari, Moguntiae iccirco affectam verberibus, et in exilium expulsam: sed malo insanam, quam haereticam appellare. Praedestinatiana autem haeresis eorum est; qui electionis, et reprobationis decreta ita adstruunt, ut necesse sit praedestinos salvari, et damnari reprobos, sed hanc haeresim tradidisse Gothescalchum, non est, ut vulgo dicitur exploratum.

Pp2

CA-

Fleury H. E. lib. XLIX. et librum nostrum VI. de Th. discipl. cap. 14. ubi de Gothescalcho plura. Vide infra cap. 4. Adverte duo esse distinguenda concilia *Carisiaca*, unum anni 849. in quo primum damnatus est Gothescalchus, alterum anni 853. in quo contra illum edita fuerunt quattuor capitula.

CAPVT IV.

De scriptoribus Ecclesiasticis noni saeculi.

PRincipio eos, qui cum multiplici scientiarum genere fuerint exornati, in sacrarum litterarum studio praesertim locarunt operam, arbitror esse laudandos. Inter quos recensere lubenter *Claudius* Hispanum, discipulum Felicis Vrgelitani, promotum anno 821. a Ludovico Pio ad Episcopatum Taurinensem, scripsit enim in verum ac novum Testamentum commentaria permulta; nisi contra sacras imagines, et cruces debacchatus fuisset, suamque impietatem adversus Theodemirum, pium doctumque abbatem Gallicanum, apologetico scripto temere vindicare curasset. Claudio itaque omisso, laudandi occurrunt *Haymo Alcuini* discipulus, qui praeter breviarium historicum, et tractatum de corpore et sanguine Domini, commentaria edidit in Psalmos, in Isaiam, in epistolas Pauli, in Apocalypsim, atque in Evangelia homilias: *Paschasius Radbertus*, qui pariter praeter singularem librum de Sacramento corporis, et sanguinis D. N. I. C. et duos de partu Virginis libros, Evangelium Matthaei, Psalmum XLIV. atque Ieremiae Threnos libris XXI. luculenter exposuit: *Rabanus Maurus*, carmine et soluta oratione clarus per divinarum Scripturarum amplitudinem longe lateque diffusus: *Bertharius* abbas M. Cassini, ex cuius scriptis superest opus Qq. in utrumque Testamentum: et *Remigius* monachus Antissiodorensis, a quo conscripti fuerunt commentarii in omnes Psalmos Davidicos, in XII. posteriores Prophetas, et in epistolas Pauli. Quorum *Haymo* obiit an. 853. *Paschasius Radbertus*, an. 851. *Rabanus Maurus* an. 856. *Bertharius* a Sa-

SAECVLVM IX. CAPVT IV.

Saracenis mactatus ad aram an. 884. et *Remigius* decessit circa annum 900.

Paschasius vero, Haymo, et Rabanus, quoniam de Sacramento corporis et sanguinis Domini egregie pertractarunt, eorum quoque numero, qui Ecclesiae illustrarunt dogmata, sunt recensendi. Ad quorum classem accessere *Agobardus* vita functus anno 840. *Theodorus* Palaestinus pro fide Orthodoxa in Bithyniam relegatus an. 883. *Dungalus* monachus S. Dionysii, Parisiensis, cuius mors contigit paullo post annum 830. et *Jonas* Episcopus Aurelianensis, qui obiit an. 843. Horum autem primus haeresim Felicis et Elipandi, Iudaeorum pervicaciam, et Iconomachorum impietatem scriptis exagitavit: reliqui item pro SS. imaginum cultu exercuerunt gloriosa certamina, ac duo praesertim postremo loco memorati, qui refutarunt *Claudii* Taurinensis apologeticum. Exagitatis hoc saeculo de divina praedestinatione quaestionibus, de his plura conscripserunt *Lupus* cognomento *Servatus* (1), quem obiisse tradunt paullo post annum 861. *Florus* diaconus Lugdunensis, qui Ecclesiae suae nomine anno 852. edidit librum de praedestinatione contra Ioannem Scorum, cognomine *Erigenam*. Duo item monachi Corbeienses, *Christianus Druthmarus*, et *Ratramnus*; nec non *Gothescalchus* monachus Orbacensis, qui non ex charismate hanc subiit provinciam, et audiit tamquam praedestinatianus. Personabat horum trium fama circa an. 840. Acuere contra *Gothescalchum* calamos *Amulus* Lugdunensis (2), et *Hincmarus*

Re-

(1) Quidam *Lupum Servatum* a Lupo abbate Ferrariensi distinguunt. At Baluzius, Sirmondus, Mabillon, aliique tradunt unum eundemque fuisse.

(2) *Amulus*, seu *Amolon* scripsisse dicitur contra epistolam *Gothescalchi*, sed hanc suppositam censent Manguinus, aliique viri eruditi; tum quia S. Remigius successor *Amuli*, Florus, et Lugdunensis Ecclesia pro *Gothescalcho* pugnarunt; tum etiam

Remensis, aliis quoque lucubrationibus praeclarissimus. Ambo adversus Gothescalchum scripserunt circa annum 850. Ad partes tamen Gothescalchi accessisse videntur *S. Prudentius* Trekarum in Gallia Episcopus, qui decessit anno 861. et *S. Remigius* Lugdunensium post Amulum Antistes, qui obiit post annum 875. qui acerrime pro veritate divinae praedestinationis pugnarunt, Hincmari refutarunt capitula, atque haeresim praedestinationariam putarunt esse commentum hoc nomine infamantium S. P. Augustini doctrinam. *Ioannes Erigena*, et ipse Gothescalchi oppugnator, cuius mentionem feci superius, anno 883. a discipulis Malmesburii graphiis confixus miserrime interiit.

Historici huius saeculi adnumerandi sunt, *anonymus* auctor annalium Francorum: *Nicephorus* C. P. auctor breviarii historici, et chronologiae tripartitae: *Eginhardus* natione Germanus, qui edidit vitam Caroli Magni, breviarium chronologicum, et annales Pipini Regis, Caroli M. et Ludovici Pii: *Andreas Agnellus* Ravennas, a quo conscriptae fuerunt vitae Archiepiscoporum Ravennatensium: *Sergius* elegantissimus auctor historiae *Iconomachorum*: *Eulogius* Hispanus scripsit de martyribus Cordubensibus: *Ernoldus Nigellus* res gestas Ludovici Imp. elegiaco narravit carmine: *Theognostus* C. P. descripsit caussam, et illatas S. Ignatio iniurias: *Petrus Siculus* litteris tradidit historiam Manichaeorum: *Ado* Viennensis in Gallia Episcopus martyrologium, et breviarium chronicorum de sex aetatibus mundi: *Anastasius* abbas, et S. R. E. bibliothecarius septimi, et octavi generalis concilii acta, historiam Ecclesiasticam tripartitam, librum Pontificalem, seu de vitis

etiam quia fragmenta, quae e scriptis Gothescalchi supersunt, doctrinam continent directe oppositam erroribus refutatis ab Amulone.

tis PP. Romanorum, et collectanea rerum spectantium ad historiam Monothelitarum collegit atque disposuit: et *Vsuardus* monachus S. Germani martyrologium ex aliis huius generis libris contextuit (1).

Monachorum regulas, ritusque Ecclesiae plures explicaverunt. *S. Benedictus* abbas Anianae codicem veterum regularum, earumque exposuit concordiam: *Amalarinus Fortunatus* Archiepiscopus Trevirensis scripsit de ratione rituum baptismi (2): *Amalarinus* alter Metensis de Ecclesiasticis officiis, et de ordine antiphonarii: *Walafridus Strabo* Germanus edidit inter cetera opus de exordiis et incrementis rerum Ecclesiasticarum.

His addendi qui de vario pertractarunt argumento, cuiusmodi sunt *Aelfridus* regio ortus genere, qui Saxonum lingua historiam V. Bedae, Psalmos Davidis, Gregorii M. dialogos, aliosque libros descripsit: *Agobardus* Lugdunensis Episcopus, cuius exstant Philosophicae lucubrationes de grandine et tonitribus: Iuridicae de iure sacerdotii, de modo regiminis Ecclesiastici, et de divisione imperii Francorum: Theologicae contra dogma Felicis, de imaginibus, et de Iu-

(1) Martyrologium *Vsuardus* ex Flori, aliorumque scriptis contextuit, dicavitque Carolo Imperatori; et in lucem prodiiit anno 1568. cum notis et additionibus Ioannis Molani. Ex hac vita migravit *Vsuardus* anno 806. et *Ado* an. 875.

(2) Obiit *Amalarinus* Trevirensis Archiepiscopus anno 814. et *Amalarinus* diaconus Metensis anno 837. *S. Benedictus* an. 821. eodemque anno *Theodulphus* Episcopus Aurelianensis, *Walafridus* anno 849.

Theodulphus, cuius nuper meminimus, dum Gandavi detineretur in carcere, propterea quod Lotharium filium Ludovici Pii adversus patrem excitaverat, in supplicatione, quae agitur in Dominica Palmarum, modulans canora voce compositum a se carmen illud: *Gloria, laus, et honor, cet.* quod in eadem supplicatione canitur modo in Latinorum Ecclesiis, ita praetereuntis Ludovici, plebisque animum ad pietatem influxit, ut statim Imperator ei reddiderit libertatem.

Iudaicis superstitionibus, necnon Ecclesiasticae de divina psalmodia, atque antiphonis. Nec praetermittendi sunt *Methodius* homoiogeta, id est, *confessor*, Syracusanus, a quo praeter sacras aliquas orationes collecti fuerunt canones poenitentiales, et decreta de iis, qui post abnegationem ad fidem Catholicam revertuntur: *Auxilius* incerti nominis auctor, a quo pertractatum fuit de causa Formosi Papae, de huius ordinationibus, et contra intestinas Romanae Ecclesiae discordias: atque *Theodorus Abucara* Cariae in Asia minori Archiepiscopus, a quo profligati fuerunt eruditis lucubrationibus Acephali, Iacobitae, Nestoriani, Theopaschitae, et Saraceni: sapienterque idem de Filio *ἑμμενισμῶς*, de pane mystico, seu de corpore Christi, de Verbi Dei Incarnatione, de origine boni et mali, necnon de quaestionibus aliis disseruit. Addendus est *Photius*, non semel duobus prioribus capitulis commemoratus; quem licet S. Ignatio, et Romanae Ecclesiae adversarium, et originis Spiritus Sancti a Filio impugnatorem acerrimum, negare tamen non possumus. doctissimum sapientissimumque fuisse, prout commonstrant eius *μυρίοβιβλος* seu bibliotheca, *τομὸι*, scilicet regularum Ecclesiasticarum lex et conciliatio, pluraque *ἀνέκδοτα*, aut opera superaddita.

Coronidem apponent tres Augusti Principes: *Carolus Magnus*, cuius habentur complures epistolae, capitularia collecta an. 827. ab Ansegiso abbate, et libri *Carolini* nuncupati, de non adorandis imaginibus laetiae cultu, quos tamen perinulti Carolo abjudicant: *Basilius* post Michaelē Imperator Graecorum, qui scripsit capita exhortatoria 66. ad Leonem filium, et librum de iure, qui periit, deditque operam, ut augetetur, ac perficeretur Graecorum *μυρολόγιον*. Denique *Leo Sapiens* praedicti Basilii, et Eudociae filius, cuius habentur orationes elegantis-

tissimae, in lucem editae a Gretsero, aliisque: delectus legum, constitutiones, liber de re militari, et epistola contra Saracenorum impietatem, atque blasphemias. His accedit homilia de Spiritu Sancto contra Photium, edita in lucem a viro Cl. Scipione Maffio, anno 1751.

CAPVT V.

Augustorum Caesarum, Sanctorumque recensio.

Imperium Occidentale extinctum saeculo V. in Augustulo, erectum est iterum in *Carolo Magno*, anno 800. in die Nativitatis Domini declarato *Augusto*. Obiit autem invictissimus Princeps anno 814. die 28. Ianuarii, post administratum Francorum regnum annis 45. et Romanum Imp. annis 13. In beatorum numero idem Carolus colitur ab Ecclesia (1).

Decorantur vero haec saeculi initia Sanctorum nataliciis. Obierunt enim an. 804. die 11. Ianuarii *Paullinus Aquileiensis*: an. 806. die 25. Februar. *Tarasius C. P.* anno 809. die 26. Martii *Ludgerus Monasteriensis*, Apostolus Saxoniae: an. 813. die 4. Aprilis *Platonius* monachus: atque per id temporis a Saracenis Christianorum plurimi in Syria necati sunt, plurimi etiam in Cyprum fugerunt.

Tom. I.

Qq

Suc-

(1) Inter Sanctos quidem relatus fuit a Paschali III. ac is legitimus non fuit Pontifex. Vide hist. saeculi XII. cap. 1. et 6. *Carolus M.* qui an. 774. in Italiam contra Desiderium venerat, et Hadrianum Pontificem strenue iuverat, rediens anno proximo in Gallias confirmavit donationem parentis sui factam Romanae Ecclesiae. Addidit ducatum Spoletinum, et insuper anno 781. integrum territorium Sabinense. Rursus an. 787. Capuam, et subiecta oppida. Vide praecedentis saeculi appendicem.

Successit Carolo M. *Ludovicus Pius*, ei natus ex Ildegarde: cui tres filii Pipinus, Lotharius, et Ludovicus, suscepti ex uxore Hermingarde, quos Reges creaverat, anno 833. coniuratione facta insidias moliti sunt, eumque in coenobium detruserunt, quoniam ducta secunda coniuge Iuditha, ex hac procreaverat *Carolus*, quem ut heredem constitueret, necessum erat aliorum imminuere dittonem. Verum dissentientibus tribus illis fratribus, in imperium restituitur, et regnavit usque ad annum 840. quo decessit XII. cal. Iunias, exacto imperii sui an. 26. (1)

Fastis Sanctorum prae ceteris habentur inscripti, 12. die Martii *Theophanes* monachus, vita functus anno 818. 3. Aprilis *Nicetas* abbas mortuus an. 842. 12. Novembris *Theodorus Studita M.* an. 826. 11. Martii *Euthymius* Episcopus Sardicensis M. anno 828. 13. eiusdem mensis *Nicephorus C. P.* ipsomet anno defunctus, alique permulti, exsilia, aerumnasque passi pro sacrarum imaginum cultu. Traiecti etiam *Fridericus* Episcopus martyr occubuit anno 838. die 18. Iul. quod Regem redarguisset ob introductam pellicem consanguineam.

Ludovico Pio successit in imperio *Lotharius* filiorum eius natus maximus (2). A Paschali I. an. 823. vi-

(1) *Iuditha* Ludovici secunda uxor, et mater Caroli Calvi, filia fuit Guelphi Altorfensis in Servia Comitissae, elegantissimae formae mulier, et impense a viro adamata. Nihil itaque mirum, si coniugis huius consilio Ludovicus imperium inter Lotharium, et praedictum Carolum diviserit, aliorumque filiorum imminuta ditone, dissidiis, quae magnam reipublicae attulerunt perniciem, occasionem praeberit, nimium indulgens sagacissimae feminae amoris.

(2) *Lotharius* Germanorum lingua *Ludberr*, *Ludberus*, quo vocabulo significatur *populi dominus*. Lotharius declaratus fuit a patre Rex Italiae, et imperii collega anno 817. Post plura cum fratribus certamina, cum iis tandem convenit, ut ipse cum titulo Imperatoris Austrasiam, Burgundiam, et Italiam te-

vivente patre acceperant Augusti nomen, et Longobardici regni coronam. In divisione paternae dittonis obtigit ei Austrasiae regnum, dictum post hac Lotharingia. At fratrum invadens principatum cum his infelicititer gessit bellum; cumque imperasset annis 15. attonsus in monachum in abbatia ad Prumiam sita, anno 855. nuncium saeculo, imperioque remisit. Renunciatus tum Imperator *Ludovicus II.* filius Lotharii, et Hermingardis, litterarum cultor, aequitatis studiosus, et eleemosynarum largitor munificentissimus: qui pulsus ex Italia Saracenis, atque Normanis e Gallia, obiit Mediolani anno 875. imperii autem 20.

Capta a Saracenis an. 845. Phrygiae civitate Amorio, martyrii palmam perceperunt quamplurimi, inter quos 42. laudant martyrologia pridie nonas Martias: obiitque circa haec tempora die Novembris 4. *Ioannicius* montis Olympi in Bithynia celebris anachoreta. Apud Italos mactarunt plurimos Saraceni ex Hispania, et Africa acciti a Siconulpho, et a duce Beneventano Radelgiso anno 843. qui ulterius diripuerunt montis Cassini monasterium, sublati inde immensis Regum Francorum donariis, 130. libris auri purissimi, argenti nongentis, gemmarum, et auri signati copia quammaxima. Septies autem locupletis.

Qq 2

teneret: Carolo cederent quae a mari Britannico usque ad Mosam extenduntur: Ludovico quidquid continetur in Germania ultra Rhenum: Pipino Aquitania. Monasterium, quod an. 855. ingressus est, apud Treviros situm dicitur, at inde duodecim distat leucis. A fluvio, quem incolae *Prum* vocant, appellatur Prumiense, et oppidum Prumia. Spectat celeberrimum illud monasterium ad monachos S. Benedicti. Obiit Lotharius anno 855. III. calendas Octobris: suscepit ex Hermingarde filia Hugonis Comitissae, quam uxorem duxerat an. 821. tres filios, Ludovicum, qui ei successit in imperio, Lotharium Regem Lotharingiae, et Carolum paulo post mortem patris sublatum e vivis.

rissimas depopulati sunt aedes. Eorundem Saracenorum anno 852. effervuit Cordubae persecutio, in qua *Eulogius* presbyter, *Aurelius* et *Felix*, *Flora* et *Maria* virgines, *Ioannes*, *Isaac*, et *Georgius* monachi, aliique plurimi martyres occubuerunt. Quorum colitur in fastis Sanctorum memoria die 11. Martii, 24. Novembris, 20. Augusti, et 16. Septembris (1). Viennensis in Gallis Ecclesia die 23. Ianuarii festum agit *Bernardi* Archiepiscopi; *Athanasiae* viduae Graeci, et Latini die 14. Augusti; et ne catalogum contexam prolixior, *Theodora* Imperatricis 11. Februar. menologia Graecorum.

Modo ut ad seriem Augustorum revertar: *Ludovico II.* absque masculina prole defuncto successit anno 875. *Carolus II.* filius *Ludovici Pii* ex *Iuditha*, *Calvus* a calvitie capitis cognominatus. Huic autem, nondum expleto biennio, sublato e vivis veneno sibi propinato a medico quodam Iudaeo, suffectus est in regno Francorum, at non in imperio, *Ludovicus III.* appellatus *Blabus* ei natus ex *Hermiltrude*. Imperator enim renunciatus est *Carolus III.* a corporis habitudine *Crassus* denominatus, nepos praedicti *Caroli Calvi* et *Lotharii*. Atque is a *Ioanne VIII.* coronatus anno 881. *Richarda* filia *Scotiae* Regis inique repudiata, tamquam regni impositus est anno imperii sui 7. Chr. aer. 887. Quarto post *Caroli Crassi* abdicationem anno, id est 891. *Wido* dux *Spoleti*, contranitentibus *Arnulpho*, filio ex *Carentina* pellice *Carolomanni* filii *Ludovici* Regis *Germaniae*, et *Berengario* *Foroiuliensi*, obtinuit imperium, quod abrupta repente vena anno 894. cum vita dimisit. Post quem

(1) Inter MM. Cordubenses recensentur item *Aurea V.* 19. Iulii. *Argimirus* monachus 28. Iun. *Columba* 27. Sept. *Sisenandus* 16. Iul. *Paullus*, et *Theodemirus* 20. eiusdem mensis. Memoria etiam agitur *Emiliae*, et *Jeremiae* 15. Sept. *Rogelli*, et *Servidei* proximo die 16. *Leovigildi*, et *Christophori* 20. Augusti, cet.

quem habenas suscepit *Widonis* filius *Lambertus*, ab *Arnulpho* superius laudato deiectus e solio anno 896. etsi vixerit usque an. 898. quo anno inter venandum ab *Hugone* filio *Manfredi* Comitissae *Medionalensis* occisus est, sparso rumore ex equo lapsum caput silicibus elisisse. Verum neque *Arnulpho*, cui *Formosus* Papa an. 896. imposuerat diadema diuturnum fuit imperium: decessit enim anno 899. corpore vermibus et pediculis putrefacto: unde exstat de illo epigramma:

Normannos vicit, sed non animalia tetra,

A quibus, ut quondam Sylla, peresus obit (1).

Reliquit *Arnulphus* ex *Deyta* secunda uxore *Ludovicum*, patri a Principibus *Germaniae* suffectum, sed revera numquam coronam accepit imperii: unde non videtur inter Imperatores computandus. *Arnulphi* itaque successor fuit *Ludovicus III.* filius *Bosonis* Regis *Arelatensium*, coronatus a *Benedicto IV.* anno 900. Hunc *Berengarius* dux *Foroiuliensis* anno 902. *Veronae* cepit, et excaecavit, occupavitque totum *Lombardicum* regnum. Ipse tamen *Berengarius* non est appellatus Imperator ante annum 916. ut proximo saeculo dicendum est.

Perpauca modo de sanctis viris subiiciam. Commemoravi enim superiori capite *Benedictum* *Anianae* abbatem, et *Bertharium* *Cassinensem*: quorum primus ad perennem vitam migravit an. 821. alter martyrio a *Saracenis* affectus an. 844. Ad haec martyrologiis inserta sunt nomina die 4. Februarii *Ramberti* *Bremensis* Episcopi: 10. Sept. *Theodardi* Episcopi, et martyris *Leodiensis*: 12. Febr. *Antonii C. P.* 23. Octobris *Ignatii* Episcopi, pariter *C. P.* Horum primus anno

(1) De *Cornelio Sylla* scribit *Sex. Aurelius Victor* de viris illust. n. 75. *Reipublica ordinata, dictaturam deposuit; unde sperni coeptus puerulos concessit, et morbo, qui phthiriasis vocatur, interiret. Est autem phthiriasis morbus pedicularis, a phthir pediculus, nomen trahens.*

no 888. alter anno 889. tertius anno 894. quartus anno 895. e corporis evolarunt ergastulo.

Quoniam vero praemissa Augustorum series attinet ad Imperatores Occidentis, subiiciendus eorum, qui in Oriente imperarunt, indiculus. Ireni itaque anno 892. relegatae in insulam Lesbum successit *Nicephorus Λεγοδέτα*, id est, qui expensarum aliarumque rerum tenebat rationem; Nicephoro interfecto a Crummo Rege Bulgarorum anno 811. *Michaël Curopalates*: huic sponte imperium abdicanti, ut monasticam ageret vitam, anno 813. *Leo V.* Armenus Iconomachus: Leoni vulneribus in sacra aede confoso, anno 820. (contigit haec caedes in Nataliciis Domini, hora undecima pomeridiana) *Michaël II.* cognomine *Balbus*, sacrarum imaginum, omniumque Catholicorum immanissimus insectator: *Michaëli* extincto anno 829. *Theophilus*, et ipse Iconomachus: *Theophilo* extincto anno 842. *Michaël III.* Porphirogenetus una cum matre sua *Theodora*, religiosissima atque piissima. Trucidato autem *Michaële* ebrio ac temulento, imperium consequutus est anno 867. *Basilius Macedo*, cultor imaginum, et Orthodoxus, cui e vivis erepto anno 886. suffectus est *Leo VI.* Sapiens, et Philosophus nuncupatus; qui vixit, et administravit imperium usque ad annum 911.

CAPVT VI.

Noni saeculi dogmata, et disciplina.

TAm perspicue substantiae panis, et vini conversionem in corpus, et sanguinem Domini, quam *Transubstantiationem* appellamus, tradiderunt saeculi huius scriptores, ut *Paschasius Radbertus* et alii, qui de hoc argumento pertractarunt, perperam dicantur

a

a Novatoribus a maiorum fide et dogmate descivisse. Custoditum tam caute Trinitatis dogma, ut *Hincmarus* in hymno martyrum, non ea verba, *Te trina Deitas*, sed ista, *Te summa Deitas*, ut modo legitur, enunciandum esse contenderit, ne quis in una deitate plures gradus suspicaretur: quamvis ea phrasis recte usurpetur in hymno Corporis Christi edito a *S. Thoma*, ad personarum numerum, non ad naturam divinitatis, voce illa *Trina* relata. Existerint autem, vel non, Praedestinatiani saeculo nono, proculdubio fideles omnes execrati sunt istiusmodi enunciationes, *Deus est auctor peccati; praedestinat impios ad malum; creat permultos ut pereant; et reprobi necessitate damnantur inevitabili.* Quidquid moliti fuerint Iconomachi, exhibitus est, et scriptis, martyrumque sanguine confirmatus sacrarum cultus imaginum; divinumque Paraclerum esse Patris, Filiique Spiritum, et ab utroque procedere, adversus Graecos refractarios, cuncti professi sunt Orthodoxi.

Ad disciplinam vero quod attinet, in *Formoso*, *Ignatio*, *Photio* exempla habemus degradationis. Residentiae Parochorum debitum ostendit *Leo IV.* in depositione *Anastasio* presbyteri Cardinalis. In iteratis a *Stephano VI.* ordinationibus *Formosi*, error quidem facti, at non Apostolicae sedis intervenit aliqua constitutio. Chorepiscopi, quoniam sese Episcopis temere aequiparabant, synodorum definitionibus fuerunt sublatis, atque posita saluberrimis constitutis clericorum, laicorumque licentiae repagula. Tanta cura immunitas servata fuit bonorum Ecclesiarum, ut ea de causa *Fulco Remensis* Antistes reprehenderit principes, ac mortem anno 900. subierit. Gratanter Occidentis Imperatores, *Carolus Magnus*, et posterius a Romanis Pontificibus acceperunt coronam: *Aqui-grani* argenteam tamquam Reges Germaniae; *Modoetiae*, vel *Mediolani*, ferream tamquam Reges Lon-

Longobardorum, et Romae auream e Pontificis manu, ut Imperatores recipere consueverunt (1). In usu fuit

(1) Referunt historici ad annum 816. inventionem corporis S. *Licbi* Apostoli Compostellae in Hispania, ibidem Alphonso Castro regnante. Corpus S. *Marci* Evangelistae, furto sublatum e templo Alexandriae, Venetias a quibusdam mercatoribus delatum tradunt anno 820. postremo anno Leonis V. Iconomachi: et corpus S. *Bartholomaei* Apostoli ex insula Lipari translatum est Beneventum, anno 840. iuxta chronicum Sigeberti.

Praedicatum Evangelium in Dania ab *Ebbone* Remensi Episcopo illuc misso a S. Paschali I. Romano Pontifice an. 823. et sacro regenerationis lavacro tinctus est anno 826. Rex Danorum *Heroldus*. Christianae item religioni nomen dedit an. 873. alter Daniae Rex, *Giro* nomine. Svevos, Cimbrosque ad Christum convertit S. *Anascharius* monachus Corbeiensis, primus Episcopus Hamburgensis, deinde Bremensis Archiepiscopus consecratus anno 833. sedente Gregorio IV. Daniam antea, comite *Ebbone*, de quo supra, petierat. *Cyrillus*, ac *Methodius* monachi, hortante Theodora Augusta matre Michaelis III. circa annum 850. ad revocandos ab idololatria Mysos, Bulgaros, aliasque gentes sese applicuerunt.

Leo III. quem ex hac vita discessisse diximus an. 816. preciosissimum Christi sanguinem, Mantuae, ut fama erat, una cum corpore S. *Longini* martyris, qui lancea latus Domini pendens e cruce transfixit, repertum, rogante Carolo Magno, recognovit, et rei veritatem dicitur comprobasse. Historici id referunt ad annum 804. Bollandus ad diem 15. Martii, Honoratus a S. Maria in animadversionibus criticis, et Card. Lambertinus, seu Bened. XIV. lib. IV. de canoniz. SS. de hoc Leonis III. iudicio pertractant. Proferunt et Baptistae Mantuani versus ex lib. I. de *sacris diebus*, seu III. Fastorum, ubi de Sancto Longino ait:

*Saecula post aliquot tua sunt translata per undas
Corpora in Italiam, Christi cum sanguine sacro
Ad crucis excelsae quondam vestigia lecto,
Atque in vase brevi tecum post fata sepulto.
Ultima divino sedes tibi Mantua nutu
Hospitiumque fuit, mediis ubi moenia in undis
Dicitur antiquus quondam posuisse Bianor.*

Idem in Aprili, de Sanctis Leonibus:

Ter-

fuit aquae fervidae, et ferri candentis experimentum; quo innocentiam comprobavit suam Richarda filia Regis Scotorum, et uxor Caroli Crassi a viro propter adulterii suspicionem repudiata, atque ulterius marito ad concubitum inepto, se virginem patefecit coram Vercellensi Antistite Luiduardo. Mirifice propagatum est, et ubique floruit monasticum S. Benedicti institutum.

APPENDIX.

Externae res attinguntur.

FRancorum Reges iidem fuere, ac Imperatores cap. 5. descripti, usque ad *Carolum III.* cognominē *Crassum*: cui anno 889. suffectus est *Odo* filius *Tom. I.* *Rr* *Ro.*

*Tertius in regno primi pervenit ad annos,
Atque diu Romanorum foedissima passus
Iurgia, damna, minas, iter est ingressus ad Alpes,
Vt sibi Gallorum Regem sociaret, et illo
Auspice terrorem Romanae evaderet irae,
Dum meat, audito sancti rumore cruoris
Nuper adinventi, gressum convertit ad urbem,
Nomina cui fecit virgo Cadmeia Manto:
Et quae purpureus sanguis faciebat in boras
Mira opera intuitus, credi debere putavit
Effusum nostra pro libertate cruorem.*

Sinimus pias et inveteratas populorum traditiones in suo robore permanere, penitus omissis difficultatibus, quae circa hanc Mantuanae urbis, et consimilem Sarzanensis; preciosi sanguinis reliquias, possent moveri. Non opus est, ut in huius generis immoremur controversiis. Longinum Caesareae in Cappadocia passum tradunt martyrologia, et scriptores laudati a Vener. Baronio in notis ad Romanum idibus Martii. Viget apud nos traditio vetusta, corpus S. Longini servari apud nostrates, et adservari sub ara maxima in templo S. P. Augustini de Vrbe. Porro Ecclesiasticorum annalium parens in praecitatis notis inquit: Sancti Longini venerandum corpus Romae adservari per cepi in Ecclesia Sancti Augustini.

Roberti Andium ducis, a genere Caroli Magni alienus. At anno 898. rediit regnum ad *Carolus IV.* filium Ludovici Balbi, cognomento *Simplicem*; qui e throno electus fuit anno 923. egitque animam anno 929.

In Hispaniis vero post Alphonsum Castum anno 829. consequutus est regnum *Ramirus I.* anno 850. *Ordonius*; et anno 866. *Alphonsus III.* cognomine *Magnus* (1).

Saracenorum vero Caliphae dominatores Orientis fuerunt, *Aaron-Rachid*, a quo anno 801. legati, elephas, et donaria complura ad Carolum Magnum missa fuerunt. Huic extincto Hegyrae anno 193. Christianae aerae 809. successit *Mahomet-Alamin*: quem ad rempublicam regendam ineptum anno 813. Hegyrae 198. deiecit frater *Abdalla Almamon* (2). Obiit Almamon anno 833. Hegyrae 218. eique successus est *Mahomet-Almoutasem*; quo anno 838. Amorio urbe Phrygiae expugnata, incolae omnes in ore gladii interfecti fuerunt. Fatis cessit Almoutasem anno 842. et Hegyrae 227. successit illi filio *Aaron-Alovatec-Abouiafar*. Immodica venere extincto Alovatec anno 846. Hegyrae 231. renunciatus est Calipha *Iasar-Aboulsader*, cognominatus *Moutevaquel*. Huic interfecto anno Hegyrae 247. Christi 861. successit parricida *Mahomet-Mostanser*, anno proximo extinctus. Arripuit tum imperium *Abmed* minimus filius Ca-

(1) Regnavit apud Anglos sublata anno 818. heptarchia *Egbertus* usque ad annum 837. *Etevalphus* usque ad an. 857. *Ethelbaldus* ad an. 860. *Edelbertus* 865. *Edelredus* 872. *Alfridus* usque ad annum 899. Deinde *Eduardus I.* usque ad annum 925.

(2) Calipha *Almamon*, Mathematicus, nomine *Benbonain* Geographiam Ptolemaei vertit ex Graeca in Arabicam linguam; eodemque Calipha iubente facta est geometrica totius terrae extensionem adsequendi regula per lineam et gradus Meridionales: quod post annos supra nougentos, regnante Ludovico XIV. perfecerunt iterum doctissimi Galliarum Astronomi.

Caliphae: Almoutasem, interfectus anno 865. Hegyrae 251. Regnavit postmodum *Mahomet-Molutaz* filius Caliphae Moutavaquel, qui obiit anno 869. Hegyrae 255. Successit huic *Moutamid* anno 870. Hegyrae 256. voluptatibus deditus, cuius mors contigit anno Hegyrae 279. aerae communis 892. Defuncto Moutamid regnum occupavit nepos eius *Abmed*, ob libidinis excessum extinctus aerae vulgaris 902. et Hegyrae 289.

Descripta modo Calipharum Saracenorum serie, memoria repetendum est, illos anno 846. depopulatos Siciliam, horreum Romani populi, insulasque finitimas, Romam usque profectos Vaticanam diripuisse basilicam, multisque abductis civibus, multis caesis, per viam Appiam contendisse Fundos, atque ea incensa urbe, consedissee iuxta Minturnas in paludibus Marii. Ad Romanae vero civitatis praesidium anno 848. Leo IV. addidit cinxitque moenibus partem illam, quae dicitur *civitas Leonina*, ne ulterius excursionibus hostium pateret aedes Apostolorum. Tentarunt tamen Saraceni nova instructa classe ad Romanum litus appellere; sed maris tempestate, et Neapolitanorum iactati pugna, anno 849. miserrime perierunt. Anno insuper 856. Benevento egressi devastarunt Neapolim: quo anno Romae Tiberis supra modum exundatio plura attulit incommoda, superveniente maxime pestilentia. Excidium urbi Salernitanae, et deinde universae Calabriae, anno 871. iidem Saraceni attulere: in Africa item anno 893. urbes, templa hominesque igne ferroque vexarunt.

Verumtamen non omnia Saracenorum feritati prospere contigerunt: siquidem an. 848. a Lothario Imperatore Benevento expelluntur. Illos item anno 866. bello laccessivit, et Bario arcta obsidione conclusit Ludovicus II. Salerno rursus illos Ludovicus eiecit anno 874. ibique ipsorum Saracenorum, qui ex Africa

advenerant, princeps Abdala, dum niteretur in templo SS. martyrum Fortunati et Caii comprimere virginem, lapsa e tecto trabe peremptus est, illaesa omnino puella. Extra Italiam pariter Saraceni non semel fuerunt attriti. In Hispania quippe Rex Ramirus anno secundo regni sui septuaginta Saracenorum milia trucidavit: atque anno 880. ab Imperatore Basilio expugnata, et deleta est illorum classis, qua Orientis oras plurimum infestabant.

In Gallias anno 845. irruerunt *Normanni* e Norvegia, et Svecia profecti, duce illorum Rege *Horich*. Germania item ab Hunnis anno 889. miserrime fuit devastata.

Alia, quae chronicorum editores adnotarunt, perfunctorie recenseo, id est, terraemotum, quo Romae, primo huius saeculi anno, corruit S. Pauli basilica: vastatam an. 857. Rhodum ab Aaron-Rachid: infelicem Pipini contra Venetos expeditionem anni 810. haud feliciorum Bernardi filii Pipini adversus Ludovicum Pium, a quo devictus an. 817. erutis oculis miserabiliter obiit: Forum Iulium an. 828. direptum a Bulgaris: basiliscum Romae anno 847. pestifero halitu homines interimentem, ut dixi cap. I. in not. ad S. Leonem IV. alteram, et exitiosissimam Tiberis exundationem anni 856. ab Anastasio commemoratam: occupatas anno 878. a Saracenis, et fere deletas Syracusas: ab iisdem incensum an. 884. monasterium Cassinense, atque interfectum abbatem Bertharium, praclaudatum capite 5. obitum Ioannis Scoti viri doctissimi, quem in Anglia anno 883. discipuli graphiis necarunt, prout innuimus capite 4. nuper citato. Quamquam vero Graecis consilium Imperatricis Irenis transeundi ad nuptias Caroli Magni, de qua re diximus praecedenti saeculo pagina 278. magnopere displiceret; nihilo tamen minus *Nicephorus*, qui relegata Irene in Lesbium insulam maris

Aegaei,

Aegaei, urbemque Mitylenem, Graecorum consecutus est imperium, passus est duos appellari Imperatores Orientis unum, et alterum Occidentis; eodemque anno 802. quo ipse ad imperii *Orientalis* fastigium evectus fuit, Carolum Magnum agnovit tamquam *Occidentalis* imperii augustum, atque supremum dominatorem. Ita duo coaluerunt imperia, utriusque finibus constitutis. Amplissima autem Venetorum respublica duos per id temporis creavit Duces: quorum unus cum uno, alter cum altero Imperatore de rebus politicis pertractaret.

Castigati, cultique fuerunt hoc vertente saeculo mores. Instructi exercitus clypeis, arcubus, telis, cassidibus, thoracibus, aliisque armorum, quae in desuetudinem abierant, generibus. Magistri, seu tribuni equitum munus, in Galliis praesertim, cohonestatum est titulo dignitatis, proceribusque collatum. *Salica* lex eorum Francorum propria, qui a *Sala* flumine *Salii* a Strabone, aliisque geographis denominantur, decernebat autem filiorum ac posteriorum hereditatem, cum ante inviolata perseverasset, coepit imperante Carolo Magno immutari. Constat haec immutatio ex ablato Saxonibus ab eodem Carolo iure successionis, quod anno 814. restituit eis Ludovicus Pius, atque ex huius inter filios divisione facta anno 817. 833. et rursus anno 836. quae in se ipsum, ut narravimus, provocavit eorundem filiorum arma. *Christianissimi* Regis titulus collatus filio Caroli *Galvo* anno 859. in synodo Saponariae, vulgo *Savonieres*: quo titulo a Stephano II. cohonestatus fuerat Rex Pipinus anno 755. Proprius autem titulus idem evasit Regum omnium Galliarum ab anno 1469. et a regno Ludovici XI. Secernabatur hoc nono saeculo conditio hominum indumentorum diversitate; vetitumque vilioribus, in vestibus incedere pretiosis. Ipse Carolus Magnus, ut litteris prodidit

Egi-

Eginarthus, tunica lanea, hyemali tempore, pellibus lutrae animantis amphibii induebatur. Obtinuit in iudiciis *crucis* experimentum, praeter commemorata capite sexto ferventis aquae, ferrique candentis; et pro illo sententia proferebatur, qui diutius tenuisset manus extensas; atque in crucifixi modum conformatas.

Praeter enumeratos cap. 4. perpauci exstant scriptores hic recensendi. *Sabbatius*, iubente Leone VI. *Σάββα*; collectionem legum, quae fuerat inchoata imperante Basilio Leonis patre, perfecit, atque sex voluminibus; quae inscribuntur *Basilicum*, sive *Basilica Iura*, complexus est. Regio ortus genere, et stilo, moribusque candidus fuit *Nithardus*, qui scripsit de dissidio filiorum Ludovici Pii. Libri Ptolemaei Astronomici quorum titulus *Almagestum*, in Arabicam linguam translati fuerunt anno 827. in urbe Babylone, iubente Saracenorum Rege *Almamon*, sive, ut Scaliger, et alii quidam vocant, *Maimon*. Cum autem iidem libri anno 1230. iussu Friderici II. Romanorum Imperatoris ex Arabica in Latinam linguam conversi fuerint, sequitur Ptolemaicam Astronomiam Graece primum conscriptam, apud Latinos obtinuisse; antequam lingua Graecorum in Europa eadem Astronomia nota foret. Obscuri admodum, et fortassis commenticii, scriptores duo genealogiae regum Frisiae, *Solco*, et *Sivardus*. *Michael Psellus* summus Philosophus, et praeceptor Leonis Byzantini, iidem Philosophi, distinguendus ab altero cognomine, de quo in saeculo XI. Praeclaros poetas, quales exstiterunt inter Latinos imperante Augusto, floruisse inter Arabes sub Calipha *Aaron-Rachid*; cuius supra meminimus, tradunt complures. *Photius*, quem commemoravimus supra capite quarto, scripsit quoque in Aristotelis *categorias*. Anonymus, qui Belga creditur, labente nono saeculo litteris tradidit res gestas

stas Normannorum. Carmen inscriptum *de sobrietate* nuncupavit Carolo Calvo *Gallus Milo*: sed is inter scriptores Ecclesiasticos, si omnes et singuli forent numerandi locum haberet, cum vitam *S. Amandi* exaraverit. Adde *Hugobaldi* poema de laude *Calvorum*, cuius lepidum illud initium.

Carmina clarisonae Galvis cantate Camoenae.

DECIMUM

ECCLESIAE SAECVLVM.

CAPVT I.

Summi Romanae Ecclesiae Pastores.

Vita functo Benedicto IV. inter Romanos PP. CXIX. quem diximus administrasse post Ioannem IX. Ecclesiam, anno 903. Octobris labente mense;

CXX. Necnon Leone V. Ardeatino, sive ex Rutulorum in Latio colonia, statim post Benedicti obitum subrogato; de quo Flodoardus;

Emigrat ante, suum quam luna bis impleat orbem;

CXXI. Atque etiam Christophoro, qui eodem anno 903. exeunte Novembri, excelsam occupaverat sedem, hanc coacto deserere, et primo in coenobium; deinde in carcerem detruso; ac miserrima morte sublato, ut in historia Cassinensi tradit Leo Marsicanus: his, inquam, extinctis, Ecclesiae regimen susceperunt saeculo X. *Sergius III. Anastasius III. Landus, Ioannes X. Leo VI. Stephanus VII. Ioannes XI. Leo VII. Stephanus VIII. Marinus II. Agapetus II. Ioannes XII. Benedictus V. Leo VIII. Ioannes*

nes XIII. Benedictus VI. Donus II. Benedictus VII. Ioannes XIV. Ioannes XV. Gregorius V. et Silvester II.
 CXXII. Sergius itaque, etsi post Theodorum pervim et illegitime fuerat intrusus, Christophoro tamen canonice suffectus est, tenuitque Episcopatum ultra annos septem, fatis cedens anno 911. desinente Sextili, in eo magnopere vituperandus, quod cum Marozia stupri habuerit consuetudinem, et Formosi cadaver iterum a sepulcro erui mandaverit; laudandus tamen, quod Lateranensem basilicam instauraverit, atque decoraverit aureis, argenteisque ornamentis.

CXXIII. Dignus erat, ut diutius sederet successor Sergii *Anastasius*, vir probus atque integerrimus, sed hunc post biennium mors rapuit an. 913. mense Octobri ex chronico Victoriano.

CXXIV. Puderet, nisi veritas cogeret, enarrare, non tantum Sergium III. verum etiam *Landum* Sabinum, Pontificum obtinuisse culmen, opera Theodoraë matris Maroziae; et nutu impurissimi scorti deiectos, intrusosque Pontifices: at *Landum* quamcunctius, nempe anno 914. mense Aprilis, e vivis inevitabile fatum subripuit.

CXXV. Eiusdem Theodoraë potentia ad summum Pontificatum evexit *Ioannem X.* Romanum, cuius illa deperibat amore, atque a Lando prius Bononiae, deinde Ravennae Antistitem creari curaverat. At Ioannes anno Pontificatus 15. inchoato, id est, anno 928. opera Maroziae, eiusque viri Vidonis marchionis Tusciae, mancipatus est custodiae, et posito super os illius cervicali pessime suffocatus.

CXXVI. Leonis VI.

CXXVII. Est Stephani VII. nomina tantum scimus, inquit ex Leone Marsicano Papirius. Illum tamen filium cuiusdam Christophori Primicerii, et post mensem septimum ineunte Februatio an. 929. obiisse

se

se tradunt, qui post Panvinium, et venerabilem Baronium scripsere. Stephanum vero decessisse coniectant mense Martio anno 931. quoniam scriptor coaevus Flodoardus de illo inquit:

Binos praefulget in annos,

Aucto mense super bisseño ac sole iugato.

CXXVIII. Accessit ad Romanae Ecclesiae dedicatio inauguratio in Pontificem Maximum *Ioannis XI.* Hunc enim Sergius III. ex Marozia nefario genuerat concubitu. Cuncta gessit ad nutum incestuosae parentis, et vitrici Hugonis Regis Italiae, cum quo Marozia mortuo Vidone inierat scelerata connubia. Vido enim, et Hugo uterini erant fratres. Ab anno autem 931. usque ad initia anni 936. sexto fluente anno regiminis Ioannes praefuit Ecclesiae.

CXXIX. Deinde Episcopatum tenuit usque ad annum nongentesimum tricesimum nonum *Leo VII.* Romanus, appellatus a praelaudato Flodoardo,

Deditus adsiduis precibus, speculamine celsus,

Afflatu laetus, sapiens, atque ore serenus.

CXXX. Pari trium annorum, ac mensium aliquot spatio sederunt *Stephanus VIII.*

CXXXI. Et *Marinus II.* Quorum ille Germanus genere suffectus Leoni, opera Orthonis Regis Germaniae, decessit mense Iulio an. 942. vulneribus faciei eius inflictis ab Alberico filio Vidonis, et Maroziae, adeo deformis, ut erubesceret palam prodire, et in aliorum versari conspectu. Marinus vero Romae natus, et scientia canonum, rerumque gerendarum peritia, pro saeculi huius calamitate, satis excultus, Iunio mense, anno 946. mortem oppetiit.

CXXXII. Eodem, quo Marinus decessit mense, substitutus est *Agapetus II.* Romanus, undecimo Pontificatus anno e vivis exemptus, Sextilis scilicet die, ut inquit, 20. anno 957. *Frolho* Rex ab Agapeto Apostolicos viros petiit, qui Daniam divinis legibus

Tom. I.

Ss

eru.

erudirent, sed legatorum Regis Pontificem fatis suis praecessisse adventum scribit libro IX. historiae Danicae Grammaticus Saxo.

CXXXIII. Post Agapetum, malorum consilio, et conspiratione summum sacerdotium usurpavit Octavianus filius Alberici, dictus immutato nomine *Ioannes XII.* (1) Ad omnem lasciviam, ac malum dicitur fuisse propensus. Cum Othone Germaniae Rege coluit amicitiam; at ab isto postmodum alienatus, ad partes Adelberti deflexit. Quare gravissimis accusatus criminibus Pontificatu exutus est, substituto *Leone VIII.* quem alii inter legitimos Pontifices numerant: unde Leo creatus anno 1049. dicitur huius nominis IX. Sed revera Leo VIII. pseudo-pontifex fuit, eoque a Romanis post duos menses expulso, Ioannes fuit restitutus. Obiit autem pridie nonas Maias anno 964. (2) De hoc Pontifice *Roswida*, aut *Rhoswita*, monialis Saxona, inter poetas Latinos laudata a Vossio cap. 6. in heroico carmine de gestis Othonum Caesarum ait:

*Summum Pontificem quaedam perversa patrantem
Nec monitis dignitatem eius credere crebris,
Sedis Apostolicae fraudari fecit honore,
Constituens alium rectoris nomine dignum.*

CXXXIV. Benedictum V. absque Othonis consensu, contra quam iureiurando promiserat, Ioanni populus Romanus suffecit: unde Otho cum exercitu ad Urbem accedens, coegit cives, ut rursus Leonem VIII. susciperent, ac Benedictum, in ordinem redactum, secum in Germania abduxit. Errant Luithpran-

(1) Natus annorum 18. Et hunc occasionem dedisse fabulae Ioannae Papissae quidam tradunt. Sed repugnat ratio temporum, ut constat ex praeced. saeculi capite 1.

(2) Continuator Luithprandi mortuum Ioannem XII. ait ex vulnere inflicto, dum nocte se cum uxore cuiusdam viri oblectaret.

prandus, aliique adserentes Benedictum iure meritoque fuisse exauctoratum. Eodem fere tempore, anno 965. Benedictus, et Leo decessere.

CXXXV. Sedit postmodum annis quasi septem *Ioannes XIII.* ex Episcopatu Narniensi ad Romanum, Othone assentiente, translatus. Romanorum seditio- ne Capuam adire compulsus fuit: sed Othone in Italiam properante, revocatus est Pontifex, seditio- nis auctores damnati capite. Ad Polonos nuperrime ad fidem Christi conversos misit Episcopum Tusculanum Aegidium: obiitque anno 972. die 6. Septembris.

CXXXVI. Obscurus fuit Pontificatus *Benedicti VI.*

CXXXVII. Doni II.

CXXXVIII. Atque *Benedicti VII.* Etenim Benedictum VI. nequissimus Cardinalis, Franco nomine, iugulavit, ac Pontificatum arripuit, sibi Bonifacii VII. nomen imposuit, ac paullo post Constantinopolim expilata basilica Vaticana profugit. Frustra itaque Papirius queritur; eundem Bonifacium a Platina sacrilegii damnari. *Donus* inauguratus an. 974. vita functus est anno proximo. De Benedicto VII. hoc unum memoriae posterorum traditum est, sedisse usque ad annum 984. Cetera ex incertis profluunt historiis, veluti quod e chronico Ditmari Episcopi Merseburgi colligit libro IV. Papirius, obiisse in exsilio: id enim ad Benedictum V. arbitror referri oportere.

CXXXIX. Alii quattuor sederunt saeculo X. Romani Pontifices, nimirum *Ioannes XIV.*

CXL. *Ioannes XV.*

CXLI. *Gregorius V.*

CXLII. Et Silvester II. Ioannes XIV. Episcopus antea Ticinensis, octavo Pontificatus mense in Hadriana inclusus carcere, fame, et veneno sublatu- est, opera Bonifacii VII. pseudo-pontificis, qui Constantinopoli rediens Apostolicam sedem rursus inva-

sit. Verum scelestissimus iste duorum Pontificum paricida paullo post morte extinctus est repentina. Ioannem XV. multorum librorum auctorem appellat Martinus Polonus, armigerum et crudelissimum vetustus Episcoporum Urbis catalogus: sedit tamen annis fere undecim, obiitque anno 996. Hos inter alium quemdam *Ioannem* nonnulli intrudunt: quem excessisse quarto Pontificatus mense scribit apud Papium Leo historicus Cassinensis; numquam consecratum fuisse existimat Papebrochius, atque pseudo-pontificem cum Pagio ceteri appellant. Ita historia huius saeculi ambigua est, et incerta.

Gregorio V. e Germania, creato Pontifici an. 996. et mortuo die 18. Februarii an. 999. adscribitur septem virorum, a quibus creandus est Imperator, institutio. Verum id in magna positum est controversia. Huic ex Urbe eiectione Crescentius Nomentanus substituit pseudo-pontificem Episcopum Placentinum, qui se nominavit *Ioannem XVI.* cui iussu Othonis eruti fuerunt oculi, et aures, naresque praecisae, Crescentius itidem mulctatus est capite.

Silvester, antea Gerbertus, prius monachus Floriacensis, tum Remensis, deinde Ravennatensis Antistes, favore Othonis III. anno 999. mense Aprilii summum Pontificatum adeptus, anno 1003. die 11. Maii migravit e vita. Quoniam Mathematicas artes, et Philosophiae arcana didicerat, a nonnullis infamatus est tamquam praestigiator, et magicis imbutus artibus. At legendus de eius laudibus Papius, et inscriptio ad illius tumulum in Laterani basilica, illic insculpta sub Sergio IV. quae incipit:

Iste locus mundi, Silvestri membra sepulchri, cet.

CA-

CAPVT II.

Synodi saeculo decimo congregatae.

NVlla oecumenica, nec plenaria saeculo decimo celebrata fuere concilia. Quaedam commemoranda sunt tamen, ad depositiones Episcoporum, ad bonorum Ecclesiarum immunitatem, et ad Ecclesiasticam disciplinam spectantia: ac duo tandem, quae adnotationem petunt aliquam, distincte sunt recensenda.

Actum itaque de Ecclesiarum bonis an. 935. in synodo Arthaldi Remensis Archiepiscopi, et illorum bonorum raptos percussi sunt anathemate. Sub eodem Archiepiscopo anno 935. alia coacta est synodus adversus Reginaldum Comitem bonorum Ecclesiae invasorem, excommunicatione tamen ad tempus suspensa. Anno item 955. in synodo Burgundiae indictum anathema Isuardo detinente quosdam Ecclesiae agros: anno 959. restituta Ecclesiis fuerunt bona sublati, collecto sub Edgardo Rege Angliae concilio Middlesexiae prope Londinum.

De amovendis Episcopis egit anno 941. synodus Suessionensis, in qua deposito Arthaldo, consecratus est Remensium Archiepiscopus Hugo Heriberti Comitis filius. Restitutus tamen Arthaldus an. 947. decreto synodi Verdunensis. Adnitente rursus Hugone Remensem sedem invadere, coacta in pago Meldensi synodo anno 962. Episcopus constitutus est Odalricus. Constantinopoli quoque anno 944. deiectione synodali sententia Patriarcha Tryphone, substitutus est Theophylactus. Quae praecedenti capite dicta sunt de Ioanne XII. exauctorato, et intruso Leone VIII. et de Benedicto V. eiectione, et relegato Hamburgum, atque ab Otho-

Othone restituto iterum pseudo-pontifice Leone VIII. violentis, abrogandisque sacerdotum synodis anno 963. et anno 964. peracta fuerunt.

Pertractatum est de Ecclesiastica disciplina in concilio C. P.; secundo huius saeculi anno, reprobatis quartis nuptiis Leonis Sapientis cum Zoe. Acta Stephani VI. contra Formosum a Ioanne IX. iam rescissa, rursus anno 904. reprobata sunt in synodo Ravennate, et ratae habitae sunt ipsius Formosi ordinationes. Synodo Duisburgensi in Germania (1) anno 927. excommunicati sunt qui excaecaverant Bennonem Metensem Episcopum. In Cantuariensi anno 969. eiectionis sunt clerici coniugati, et indicta poenitentia septem annorum Edgaro Anglorum Regi, ob vitiata virginem claustralem. Ticinensis anni 997. in Crescentium, qui ex Vrbe eiecit Gregorium V. sententiam protulit anathematis.

Duo autem concilia, quae peculiariter diximus nominanda, sunt Romanum anni 993. sub Ioanne XV. et Romanum alterum anni 996. sub Gregorio V. celebratum: nam in priori inter Sanctos sollemni ritu relatus est Vldaricus Episcopus Augustanus: atque haec fuit prima canonizatio a Summo Pontifice sollemniter celebrata. In altero concilio anni 996. institutos septem imperii electores putant quamplures. Id vero, ut supra monui, ambiguum est valde. Quidam enim hanc septem electorum institutionem Carolo Magno, quidam praelaudato Gregorio, quidam, fortasse probabilius, adscribunt Germaniae Principibus. Septem nihilominus fuisse olim electores imperii, tres Ecclesiasticos, et laicos quattuor, indicant pervulgati versus:

*Moguntinus, Trevirensis, Coloniensis,
Quilibet imperii fit Cancellarius horum,
Et Palatinus Dapifer, Dux portitor ensis,*
Mar-

(1) Potius in Gallia Belgica.

Marchio praepositus Camerae, Pincerna Bobaemus.

Hi statuunt dominum cuncti per saecula summum.

Primi tres sunt Archiepiscopi, alii, Comes Palatinus, Dux Saxonicus, Marchio Brandeburgicus, et Rex Bobaemus. Additus anno 1623. Dux Bavariae (1), et anno 1692. Hannoverensis.

CAPVT III.

Haereses decimi saeculi.

NVLlam hoc saeculo in tanta illuvione vitiorum invenimus de novo ortam haeresim. Quosdam dumtaxat Anthropomorphitas apud Italos statim extinctos opera Ratherii Episcopi Veronensis commemorat in chronico ad annum 935. Genebrardus, et Manichaeos Trimontii, seu Philippopoli in Thracia: quorum origo referenda est ad tertium, aut quartum Ecclesiae saeculum.

CAPVT IV.

Saeculi decimi scriptores Ecclesiastici celebriores.

EX quo hoc saeculum *obscurum*, ac *ferreum* passim a scriptoribus vocitetur, nemo hinc inferre debet nullum in eo litterarum claruisse splendore. Enimvero praeter monachorum complures, qui monasteriorum chronica, suorumque sodalium gesta exornaverunt, de quibus in saeculo V. Benedictino Cl.

(2) Dux Bavariae initio suffectus est in locum Comitis Palatini perduellis, qui anno 1648. restitutus est, modo archithesaurarius, et elector VIII.

Othone restituto iterum pseudo-pontifice Leone VIII. violentis, abrogandisque sacerdotum synodis anno 963. et anno 964. peracta fuerunt.

Pertractatum est de Ecclesiastica disciplina in concilio C. P., secundo huius saeculi anno, reprobatis quartis nuptiis Leonis Sapientis cum Zoe. Acta Stephani VI. contra Formosum a Ioanne IX. iam rescissa, rursus anno 954. reprobata sunt in synodo Ravennate, et ratae habitae sunt ipsius Formosi ordinationes. Synodo Duisburgensi in Germania (1) anno 927. excommunicati sunt qui excaecaverant Bennonem Metensem Episcopum. In Cantuariensi anno 969. eiectionis sunt clerici coniugati, et indicta poenitentia septem annorum Edgaro Anglorum Regi, ob vitiatam virginem claustralem. Ticinensis anni 997. in Crescentium, qui ex Vrbe eiecit Gregorium V. sententiam protulit anathematis.

Duo autem concilia, quae peculiariter diximus nominanda, sunt Romanum anni 993. sub Ioanne XV. et Romanum alterum anni 996. sub Gregorio V. celebratum: nam in priori inter Sanctos sollempni ritu relatus est Vldaricus Episcopus Augustanus: atque haec fuit prima canonizatio a Summo Pontifice sollempniter celebrata. In altero concilio anni 996. institutos septem imperii electores putant quamplures. Id vero, ut supra monui, ambiguum est valde. Quidam enim hanc septem electorum institutionem Carolo Magno, quidam praeaudato Gregorio, quidam, fortasse probabilius, adscribunt Germaniae Principibus. Septem nihilominus fuisse olim electores imperii, tres Ecclesiasticos, et laicos quattuor, indicant pervulgati versus:

*Moguntinus, Trevirensis, Coloniensis,
Quilibet imperii fit Cancellarius horum,
Et Palatinus Dapifer, Dux portitor ensis,* Mar-

(1) Potius in Gallia Belgica.

Marchio praepositus Camerae, Pincerna Bobaemus.

Hi statuunt dominum cuncti per saecula summum.

Primi tres sunt Archiepiscopi, alii, Comes Palatinus, Dux Saxonicus, Marchio Brandenburgicus, et Rex Bobaemus. Additus anno 1623. Dux Bavariae (1), et anno 1692. Hannoverensis.

CAPVT III.

Haereses decimi saeculi.

NVLlam hoc saeculo in tanta illuvione vitiorum invenimus de novo ortam haeresim. Quosdam dumtaxat Anthropomorphitas apud Italos statim extinctos opera Ratherii Episcopi Veronensis commemorat in chronico ad annum 935. GENEBRARDUS, et MANICHAEOS Trimontii, seu Philippopoli in Thracia: quorum origo referenda est ad tertium, aut quartum Ecclesiae saeculum.

CAPVT IV.

*Saeculi decimi scriptores Ecclesiastici
celebriores.*

EX quo hoc saeculum *obscurum*, ac *ferreum* passim a scriptoribus vocitetur, nemo hinc inferre debet nullum in eo litterarum claruisse splendore. Enimvero praeter monachorum complures, qui monasteriorum chronica, suorumque sodalium gesta exornaverunt, de quibus in saeculo V. Benedictino Cl.

(2) Dux Bavariae initio suffectus est in locum Comitis Palatini perduellis, qui anno 1648. restitutus est, modo archithesaurarius, et elector VIII.

Cl. Mabillonius, cum historicis, tum dogmaticis lucubrationibus Graeci, Latinique scriptores adsiduam operam impenderunt.

Inter Graecos historicos praeclarum honestumque est nomen *Simeonis* Metaphrastae, *Ioannis Cameniatæ*, *Constantini* *πορφυρογεννήτου*, *anonymi* Byzantini, *Hippolyti* Thebani, et *Eutychii*. *Simeon*, Metaphrastes dictus a scribendi genere, natus C. P. et Leonis Imp. *Λεωνιδέως*, claruit huius saeculi initio, certumque est in eius chronologia Genebrardum, Raphaëlem Volaterranum, et Oudinum enormiter aberrasse. Vitas SS. magno studio collegit, sed plures adiectae fuere suppositae ac spuriae, scripsitque ulterius stricta oratione poemata in lucem edita ab Allatio, trimetros iambicos de Eucharistia, hymnosque ab eodem Allatio laudatos. *Constantinus*, quem Leo Sapiens genuit e Zoe, imperii suscepit habenas anno 919. et e vivis excessit anno 959. Scripsit vero *Pandectas* historico-politicas, vitam Basilii Macedonis avi sui, et historiam imaginis Salvatoris, quam aiunt ad Abgarum Edessae Regem fuisse missam, Constantinopolim e Syria translata. *Anonymus* Byzantinus, quem nonnulli vocarunt Leontium, decepti similitudine nominis alterius scriptoris, qui floruit saeculo VI. conscripsit circa annum 930. libros IV. chronographiae ab anno 813. usque ad annum 867. eique multa ex aliena manu accessere. Quattuor decessorum Basilii Macedonis vitas postmodum addidit. *Hippolytus* patria Thebanus, iunior Simeone Metaphraste, quem *τὸν ἐπίσκοπον* appellat, conscripsit syntagma chronicum ab orbe condito ad sua usque tempora; huiusque fragmenta edita a Canisio auxerunt Lambecius, Schelestratius, atque Basnagius. *Eutychius* natione Aegyptius, qui ab anno 933. ad annum 950. Alexandrinam rexit Ecclesiam, praeter opuscula medica recensita ab Hortingero, conscripsit Arabico sermone annales a mundi primordiis

us-

usque ad annum 940. Edidit quoque librum de rebus Siciliae, postquam capta fuerat a Saracenis, necnon de Ecclesiae Alexandrinae origine, moribus, et electione Patriarcharum, opus a Seldeno, cum pluribus additamentis refutatis ab Abramo Eccheilensi, in lucem emissum Londini anno 1642.

Historicis autem Latinis adnumerandi sunt *Regino*, *Flodoardus*, *Winduchindus*, *Luithprandus*, *Fulcuinus*, *Abbo*, *Notkerus*, et *Herigerus*: *Regino* abbas Prumiensis in Germania exaravit chronicum a Christo nato usque ad annum 970. protractum deinde ab alio ignoto scriptore usque ad annum 972. *Flodoardus* canonicus Remensis, qui decessit anno 966. conscripsit usque ad hunc annum, exorsus ab anno 919. chronicon rerum inter Francos gestarum, necnon historiae Remensis libros quattuor. *Winduchindus*, seu *Witkiendus*, monachus Corbeiensis in Westphalia (est enim Corbeia altera in Picardia) praeter vitam Paulli eremitae, et passionem S. Theclae virginis metro conscriptas, edidit tres libros historiae Saxonum ad Mathildem Reginam. Adhuc inter vivos degebat anno 973. *Luithprandus* diaconus Ticinensis, et postea Cremonensis Episcopus, qui historiam rerum aetate sua in Europa gestarum, in libros sex distributam, librumque edidit de Romanis Pontificibus a Petro ad Formosum, stilo, ut inquit Sigebertus, luculento, et alterno. Huic autem opponitur chronicum Luithprandi cuiusdam Toletani, nugis fabulisque refertum. *Fulcuinus*, vel *Folquinus* monachus Laubiensis, gesta abbatum celeberrimi illius coenobii, siti in Dioecesi Cameracensi, de miraculis S. Vrsmari, et vitam Folcuini Tarvanensis in Belgio Episcopi, litteris tradidit, vita functus anno 990. *Abbo* monachus Floriacensis in Burgundia scripserat ante saeculi X. exitum, praeter collectionem canonum, commentarium in canonem Paschalem Victorii, atque epitomen de vitis

Tom. I.

Tt

Pon-

Pontificum Romanorum. *Notkerus* filius ducis Sveviae, creatus anno 971. Episcopus Leodiensis, historiarum Episcoporum Leodiensium, et quorundam Sanctorum vitas; atque *Herigerus* renunciatus abbas Laubiensis anno 990. res gestas ab iisdem Leodiensibus Episcopis, a S. Berlende virgine, et a S. Landoaldo. Obierunt autem hi tres XI. saeculo iam inchoato, nempe *Abbo* lancea transfixus, ac martyr anno 1004. *Notkerus* autem, et *Herigerus* anno 1007.

Praeter historicos alii percelebres viri X. saeculo claruerunt, videlicet, *Odo* abbas Cluniacensis, qui decessit anno 942. adscriptus SS. fastis XIV. cal. Decembris, scripsitque sermones asceticos, varios hymnos, libros XXXV. moralium in Iob, et succinctum chronicum: *Ratherius* monachus antea Laubiensis, tum Veronensis Episcopus, deinde ex Italia pulsus, et sedi Leodiensi praefectus; hinc quoque eiectus, et Veronensi cathedrae restitutus, atque rursus sede deturbatus, et iam tertio ob austeram rigidamque disciplinam exsul ad Laubiense monasterium reversus, adeo, ut versus iste in epitaphio eius legatur:

Veronae Praesul, sed ter Ratherius exsul.

Sui ipsius descripsit itinerarium, atque apologiam, ac pertractavit de contemptu canonum, de exsilio, aerumnisque suis, additis sermonibus, epistolis, aliisque eruditis opusculis, obiisse fertur anno 973. *Oecumenius* scholiastes Graecus hoc, ut fertur, saeculo novum Testamentum perpetuis commentariis, e Chrysostomo ut plurimum depromptis, perspicue breviterque explanavit: *Burchardus* monachus Laubiensis, deinde non procul a Wormatia (1) ad Rhenum cultor vitae eremiticae, circa finem huius saeculi scripsit decretorum volumen, in libros 20. distributum: *Suidas* grammaticus prolixum lexicon suum, in quo plura continentur ad Theologiam, et Ecclesiasticam historiam.

(1) Promotus ad Episcopatum Wormatiensem an. 996.

riam pertinentia, absolvisse videtur circa annum 976. nam huc usque temporum recenset epochas.

Addendi forent, nisi compendio res ageretur, *Moses Barcephas* Syrus, *Iosephus Genesis* historicus Byzantinus, *Anonymus* auctor historiae Claromontensis, *Nicson* Armenus, *Fridegodus*, et *Dunstanus* Angli, *Aelfricus* Cantuariensis Episcopus litteris, et sanctitate clarissimus, *Odilo* Arvernus, et *Philothheus* Alexandrinus, cet.

CAPVT V.

Imperatorum successio, et natalicia Sanctorum.

Berengarius anno 916. ob pulsos ex Italia Saracenos et Mauros a Ioanne X. imperii coronam accepit in sollemni festo Dominicae Resurrectionis. Dum Veronae, ad quam urbem confugere hostium armis coactus fuerat, oraturus templum matutinis horis ingrederetur, transfixus est, et occisus in ipso sacrae aedis vestibulo anno 924. Nullus deinde coronatus est Imperator usque ad annum 962.

Hoc autem anno a Ioanne XII. imperii diadema consequutus est *Otho I.* cognomine *Magnus*, a quo adversus eundem Pontificem intrusus fuit *Leo VIII.* nec desunt, qui scribant ab hoc pseudo pontifice *Otho* nem iterum fuisse coronatum. Decessit *Otho* anno imperii sui XI. Christianae aerae 973.

Imperium tum indeptus est *Otho II.* illius filius, qui vivente patre coronatus fuerat a Ioanne XIII. anno iuxta Baronium 966. vel potius anno proximo 967. Imperavit autem a morte patris annis 10. sublatu s vivis anno 983.

Et in regno successit eodem anno *Otho III.* sed huius imperium supputatur ab anno 996. quo anno

coronatus est a Gregorio V. in festo Pentecostes. Exinde vero imperavit annis 6. vita functus anno 1002. Paterni in Campania, dum reditum in Germaniam meditaretur.

Quamquam vero soli principes hactenus laudati corona decorati fuerint imperii, defuncto tamen Ludovico filio Arnulphi, Rege Germaniae anno 912. absque liberis, electus est in Germaniae comitiis *Conradus* filius *Conradi* Franconiae ducis: et huic extincto anno 918. successit est *Henricus*, ab aucupio, quo mirum in modum delectabatur, denominatus *Auceps*, filius *Othonis* ducis Saxoniae ex *Ludgarda* filia Imperatoris *Arnulphi*. *Henrici* autem, et *Mechtildis* filius fuit *Otho I.* de quo paullo supra. Quare sunt, qui ita post *Arnulphum* enumerant Imperatores, *Ludovicum IV.* *Arnulphi F.* *Conradum*, *Henricum Aucupem*, *Othonem II.* et *III.* (1)

Ad-

(1) *Ludovicus IV.* fuit filius *Arnulphi*, et *Iutae* filiae *Guelphi*, editus in lucem circa annum 892. Electus est defuncto patre ab optimatibus Franciae, cum esset septennis, obiitque anno 912. X. calendas Februarii, anno aetatis suae 19. nondum exacto. Nullam ex *Ludgarda*, aut *Mechilde* uxore, filia *Ludulphi* ducis Saxoniae, et sororis *Othonis Magni*, prolem suscepit. *Conradus* pariter nullos e coniuge *Placentia*, filia Regis Germaniae, genuit liberos, et placida morte decessit anno, ut dixi, 918. sive 919. iuxta *Calvisium*, et alios, die 23. Decembris, cum ante obitum per fratrem suum *Eberardum* misisset imperii insignia *Henrico* filio *Othonis* ducis Saxoniae. De illo legitur epigramma:

Fallere quod volucres laqueis, viscoque solebat,

Aucupis aucupii nomen ab arte tulit.

Hoc principe imperium a Francis pertransiit ad Saxones, ut *Roswida* (de qua in appendice) cecinit:

Postquam Rex Regum, qui solus regnat in aevum,

Per se cunctorum transmutans tempora Regum,

Iussit Francorum transferri nobile regnum

Ad claram gentem Saxonum nomen habentem

A Saxo, per duriciem mentis bene firmam;

Fi-

Addo nomina, et chronologiam Imperatorum Orientis. Memoravi praecedenti saeculo IX. Leonem VI. Philosophum. Is obiit anno 911. filiumque suum

Filius Othonis, magni Ducis et venerandi,

Scilicet Henricus, suscepit regia prima,

Iusto pro populo moderamine sceptris regendo.

Huius itaque *Henrici*, et *Mechtildis* filiae *Diderici* comitis *Ringelhelmensis*, primogenitus fuit *Otho I.* cognomento *Magnus*. Scribitur etiam *Otto*, immo et *Hatto*, quam vocem repetunt a *Thessalica*, *A'ττα*, qua significatur pater benevolus. Eodem vocabulo apud Graecos a iunioribus compellantur senes. Pervulgarus est versus:

Hatto, post Hatto, regnavit tertius Hatto.

Tres enim *Othones* unus post alium imperarunt. *Otho I.* ex *Adelaide* filia Regis *Burgundiorum*, et vidua relicta *Lotharii* Regis *Italiae*, suscepit *Othonem II.* natum anno 955. quo anno pater *Ratisponam*, Germanis *Regensburg*, in sui redegit potestatem, Hungaros ingenti praelio prostravit, ac paullo post *Magdeburgensem*, *Misnensem*, aliosque *Episcopatus* magnificentissime erexit. Obiit *Otho I.* anno 972. die 7. Martii, et sepultus est *Magdeburgi*. Tumulo hi versus fuerunt inscripti:

Tres lustrus causae sunt hoc sub marmore clausae

Rex, decus Ecclesiae, summus honor Patriae.

Otho II. patri rerum gestarum magnitudine haud dissimilis fuit exstatque de ipso *Sabini* epigramma:

Non fuit inferior primo virtute secundus,

Multa domi gessit praelia, multa foris.

Vxorem habuit *Theophaniam* privignam *Nicephori* Imperatoris *Graecorum*, cum qua anno 973. Romae nuptias honorificentissime celebravit. Vxores eius alias praetereo. Suscepit ex *Theophania* *Othonem III.* natum primo nuptiarum anno. In bello adversus *Saracenos* venenato telo percussus, reversus Romam anno 983. ibidem anno aetatis suae 29. obdormivit die 7. Decembris. In atrio *Vaticanae basilicae* sepultus est. Plura *Aventinus*, *Dietmarus*, *Sigonius*, alii.

Otho III. tam probe se gessit, ac tam prudenter administravit rempublicam, ut mundi miraculum diceretur, *Bohemos* anno 986. compescuit: *Henricum* *Bavarum* in *Germania*, *Lotharium* in *Gallia*, *Crescentium* in *Italia* aemulos habuit imperii. At *Henricum* veniam petentem in amicitiam recepit. *Lotharia-*

suum *Constantinum* Porphyrogenetum (1) reliquit septennem *Alexandri* fratris sui regimini ac tutelae. *Alexander* crapulae et libidini deditus misere occubuit anno 912. abrupta in ludo pilae vena pectoris, multaque sanguinis copia ex omni effusa meatu. Ab eo anno, quo patruus exstinctus est, 912. *Constantinus* imperavit sub tutela Zoes matris suae, et Nicolai Patriarchae C. P. regnavitque usque ad annum 959. et aliquamdiu cum *Romano Lacapeno*, quem reversum a clade Bulgarica adscivit in consortium imperii; sed ante *Constantinum* obiit, propriis suadentibus filiis, anno 944. exutus imperii insignibus, et Protam Bospori Thracii insulam relegatus. At *Constantino* successit *Romanus* ei natus ex Helena con-

tharius ei sponte cessit. Crescentius vero saepe Romae tumultus excitans anno 996. Romae captus est, asino retrorsum impositus, et circumductus per urbem, mutilatus membris, atque suspendio necatus. Vide cap. 1. quae diximus de *Gregorio V.* Otho III. uxorem habuit Mariam filiam Regis Aragoniae, libidinis adeo procacis, ut in gynaeceo detineret iuvenem indurum veste muliebri, ad immodicam explendam cupiditatem, quare adulterii ream Otho Mariam cremari iussit Mutinae. Rediens Otho in Italiam anno 1001., quomodo e vivis propinato veneno exierit, dicam proximo saeculo undecimo, capite quinto.

(1) *Porphyrogenetum* appellaverunt, quoniam in lucem editus fuit in aedibus imperatoris, quae dicebantur *πορφύρα*. Eodem iccirco cognomine alii quoque nati ibidem Principes distinguuntur. *Porphyrogeneti* insuper, aut *Porphyretici*, dicti sunt filii omnes geniti patre Imperatore; unde in *legatione* ait Luichprandus: *in-audita res est, ut porphyrogeneta, hoc est in purpura nata filia gentibus miscetur.* Latini pariter Imperatorum, Regumque filios *purpuratos* dixerunt, quod scilicet in purpura nati essent, purpureisque fasciis circumvoluti. Plura Carolus Dufresne in *Glossario*, et in adnotationibus ad *Alexiadem*. Claudianus in tertio Honori consularu cecinit:

*Ardua privatos nescit fortuna penates,
Et regnum cum luce dedit, cognata potestas
Excepit Tyrio venerabile pignus in ostro.*

coniuge, et filia Romani Lacapeni, adeo improbus, ut patrem veneno necaverit, et ipse anno 963. consumtus fuerit immodica libidine, et crapula enormi. Adclamatus tum ab exercitu *Nicephorus Phocas*, princeps quidem strenuus, sed avaritiae deditus supra modum. Occisus est anno 969. insidiis, ut fertur, Theophaniae uxoris suae, captae insano amore *Iohannis Tzimisceis*. Is itaque post Nicephori necem arripuit imperium, quod administravit usque ad annum 976. a Basilio cubiculario suo exstinctus veneno. Diu posthaec imperavit *Basilus II.* F. Romani Iunioris, cum fratre suo *Constantino VIII.* etenim *Basilus* obiit anno 1025. *Constantinus* anno 1028.

Addenda sunt modo chronotaxi Augustorum Principum natalicia Sanctorum. Inter quos martyr:um fasti celebrant die 28. Septembris *Ludmillam* Bohemiae ducissam, nurus suae *Drahomirae* Gentilis feminae iussu necatam anno 922. Sexto calend. Iulias memoriam agunt *Pelagii* adolescentuli Cordubae sub *Addarameno* Rege Saracenorum anno 925. membratim forcipibus ferreis praecisi. Quinto cal. Octobris *Winceslai* Bohemorum ducis, filii praedictae *Drahomirae*, ac trucidati in domo fratris sui *Boleslai* anno iuxta *Segebertum* 938. vel potius 939. Quintodecimo cal. Aprilis *Eduardi* Britanniae Regis, dolis novercae anno 978. interfecti. Addit Eccl. hist. virginem *Guiborati* (1) ab Hungaris enecatam anno 925. die 2. Maii, et *Haroldum* Daniae Regem a filio pagano peremtum calend. Novembris anno 980.

Plures quoque Sanctorum Episcoporum albo fuerunt adscripti, atque ex hac vita excesserunt, anno 965. die 11. Octobris *Brunon* frater Othonis I. Archiepiscopus Coloniensis: anno 973. die 4. Iulii

(1) Alibi *Visoradam*. Cordubae anno 975. sub Albacha Rege Saracenorum permulti martyres occubuerunt.

Vldaricus Episcopus Augustanus in Rhetia (1): anno 976. die 26. Novemb. *Conradus* Episcopus Constantiae: anno 981. die 20. Iunii *Adelbertus* primus Archiepiscopus Magdeburgensis: anno 984. die 1. Augusti contigit mors *Ethelwoldi* Episcopi Wintoniensis in Anglia: anno 988. die Maii 19. *Dunstani* Canuariensis, superiori etiam capite laudati: anno 992. die 15. Octobris *Oswaldi* Antistitis Eboracensis in Anglia: anno 994. die Octobris ultima *Wolphangi* Episcopi Ratisponae; et anno 997. die 23. Aprilis obiit *Adalbertus* Episcopus Bragensis et martyr, Apostolus Poloniae, et Hungariae.

Si modo sinerent angustiae temporum adire sanctorum monachorum asceteria, quot nobis occurrerent sanctitatis eximii cultores? *Bernon* monasterii Cluniacensis primus abbas in caelum raptus anno 926. die Ianuarii 13. eiusque successor praelaudatus *Odo*, vita functus anno 942. XIV. cal. Decembris, *Ioannes* abbas Gorsii in Lotharingia mortuus anno 973. die 27. Februar. *Maiolus* item Cluniacensis, qui obiit V. idus Maias anno 994. aliique complures auteolis Sanctorum stolis praefulgent. Atque ne sua desit gloria femineo sexui, addo *Ludmillae*, et *Guiboratae*, *Mithildem* Germanorum Reginam, et Othonis I. parentem, quae obiit pridie idus Martii anno 967. *Editham* virginem filiam Edgardi Regis Anglorum defunctam anno 984. XVI. cal. Octobris, et *Adelaidem* Imperatricem, matremque Othonis II. quae migravit e vita XVII. cal. Ianuarias anno 999. virtutum gloria, quam regio diademate splendidiore.

CA.

(1) *Vldaricus* obiisse alii tradunt anno 863. canonizatum vero constare anno 993. a Ioanne XV. Hanc esse primam canonizationem factam a Romano Pontifice, de qua haesitari non potest, censet Bollandus. Vide saeculi VIII. caput 6.

CAPVT VI.

Doctrina, et disciplina saeculi decimi.

A Postolicam divinamque traditionem de Christi in Eucharistia corpore, hoc propugnatam saeculo, ex epistolis Ratherii Episcopi Veronensis, et S. Vldarici opere de antiquis consuetudinibus Cluniacensium, Arnaldus de perpetuitate Fidei, alique viri docti demonstrant. Exhibendum Sanctis cultum confirmavit sollemnis S. Vldarici Episcopi Augustani canonizatio a Ioanne XV. peracta: et qui hinc repetunt eiusdem religiosi cultus exordium, veterum diptychis, memoriis martyrum, omniumque saeculorum consuetudine refelluntur. Quartas nuptias a Graecis in Leone Philosopho reprobatae, ratas firmasque semper habuit Romana Ecclesia veritatis magistra. Romanis Pontificibus, quamvis pro humana fragilitate improbis, omnem reverentiam esse adhibendam, et summi sacerdotii fastigium non contemnendum propter morum improbitatem, cunctorum temporum, praesertim vero huius saeculi gesta declarant.

Simoniaci, bonorumque Ecclesiasticorum raptores canonum auctoritate fuere perstricti. Reformati a S. Odone Cluniacensi monachorum mores, hortante etiam R. P. Leone VIII. A Romano Episcopo coronatos Imperatores Occidentis Berengarium, et Othones, dictum est paullo supra. Ipsorum Imperatorum ad sensum summi eligebantur Pontifices; eodemque ad sensum neglecto, Benedictus V. deiectus est, et Innocentius VIII. intrusus, sacerdotii iure violato. A Romana sede Archiepiscopi iuxta veterem consuetudinem receperunt pallium, quo statis utuntur diebus:

Tom. I.

Vv

a

a Ioanne IX. Rogerius Hamburgi, et Sergius Coloniensis, a Ioanne XI. Artaldus Remensis, et Theophylactus P. C. Ab Agapero II. Brunon Coloniensis Archiepiscopus, frater Othonis I. cuius et supra meminimus. Concessum item pallium ab Anastasio III. Episcopis Ticinensibus. Inhibitum a Leone VII. mulieribus, ne supra monasterii S. Martini Turonensis ingrederentur. Campanam Lateranensis Ecclesiae Ioannes XIII. sacris caerimoniis consecravit, atque hinc ritum signa benedicendi reperunt aliqui; sed decipi Cardinalis Bona, Angelus Rocca, Edmundus Martene, et Franciscus Pagius demonstrant, vindicantes antiquiorem eiusdem ritus originem. Ius praeferendae Crucis indulsit Silvester II. Regibus Hungariae, quoniam opera sanctissimi Regis Stephani Pannonia ad Christi fidem pervenit. Sunt qui ad huius saeculi initia referendam censent Academiae Tolosanae institutionem. *Cluniacensis* ordo sub regula S. Benedicti anno 910. et ordo *Camaldulensium* anno 997. habere primordia: fuitque illius auctor *Bernon*, de quo supra; istius vero *S. Romualdus*, de quo rursus cap. 5. proximi saeculi noni.

In Dania hoc saeculo decimo Christiana religio reffloruit. Eandem religionem circa annum 988. propagatam novimus apud Svecos. Hungari pariter sese illis addixerunt, Evangelium eis annuntiante Pragensi Episcopo *Adelberto*. S. Olaus item Rex Norvegiae circa annum 994. suscepit baptismum adsumto Iacobi nomine. Hunc tamquam martyrem IV. cal. Augusti recolit Romanum Martyrologium.

APPENDIX.

Res attinguntur externae.

Dieſto Carolo *Simplici* Francorum Rege anno 923. obtinuit regnum *Rodolphus* Burgundio Normannorum debellator, exſinctus anno 926. Revocatus tunc ex Anglia, quo ad avunculum Regem cum matre Oginia (1) confugerat, *Ludovicus IV.* F. Caroli *Simplicis*, Transmarinus nuncupatus; qui consecratus Rex Lugduni XIII. cal. Iunias, obiit anno 954. Corona tum insignitur *Lotharius* illius filius, consecratus Remis idibus Nov. eodem anno, ac vita functus anno 986. Regnavit postea uno dumtaxat anno *Ludovicus V.* eius filius, et cum eo exſincta est anno 987. secunda Regum Francorum dynastia, (sive prosapia et genus Caroli Magni) vocari solita *Carolingica*. Incoepit anno 987. linea *Capetiana* ab *Hugone Capeto* Comite Parisiensium. Rex *Hugo* Novioduni salutatatus est a militibus, et deinde Remis inunctus: cui vita functo anno 996. successit filius *Robertus*, princeps sanctitate, et virtutibus praestantissimus. De hoc autem, cum vixerit usque ad annum 1031. proximo rursus saeculo agendum erit.

In Hispania post Alphonsum Magnum regnarunt ab anno 910. *Garzias*: ab anno 914. *Ordonius II.* ab anno 923. *Froila II.* ab anno 924. (2) *Alphonsus IV.* ab anno 931. *Ramirus II.* ab anno 950. *Ordonius III.* ab anno 956. *Sanctius Crassus*, ab anno 967. *Ramirus III.* ab anno 982. *Veremundus II.* ab anno 999. usque ad annum 1027. *Alphonsus V.* (3)

Vv 2

Sa-

(1) Alias *Edgiva*.

(2) Alibi legitur 923.

(3) Regnavit in Anglia post Eduardum I. ab anno 925. usque ad annum 940. Adelstanus; tum Edredus usque ad 955. De-

Saracenorum Caliphas adinveni decimo saeculo eos, qui sequuntur. Exstincto Ahmed anno 902. Hegyrae 289. renunciatus est Saracenorum Calipha filius eius *Ali*, appellatus *Mos̄taphi*. Is decessit anno 908. Hegyrae 295. regnavitque deinde illius frater *Iasar Aboulfadel*, denominatus *Amouctadirbilla*. Amouctadir interfecto anno 932. Hegyrae 320. regnavit paucis mensibus *Mahomet Abaoulmansor*, eoque delecto *Abmed Aboulabas*, filius Caliphae Amouctadir, ad annum usque 940. Hegyrae 329. Hoc principe periit suprema Calipharum potestas, ac plures creati sunt principes Saracenorum: quorum unus Aegyptum et Syriam regebat, alter Mesopotamiam, tertius Persidem; et qui in Africa, aut Hispania permanserant, ducibus obtemperabant suis, spreto Arvirorum, seu Calipharum dominatu. *Hermir* vocabatur, qui suis praeerat in urbe Bagdato (1), quae fuit antiquioribus Seleucia. Qui vero principatum gerebat in Africa, dicebatur *Caimbiamrilla*; quod idem sonat Arabum lingua, ac Latina, *constitutus iubente Deo*. Ita Saraceni vixere usque ad finem saeculi XIII. quando, ut suo dicemus loco, *Ottomanicum* coepit imperium.

Primo huius saeculi anno *Hungari* Bavariam, et Italiam vastarunt, aut anno potius superiori. *Mauri* Cantabria a Sanctio Rege Aragoniae pelluntur. *Saraceni* duce Leone Tripolita, Christiano apostata, anno 904. plurimos in Constantinopolitanis viciniis caeciderunt, urbemque Macedoniae Thessalonicam devastarunt incendio. Idem anno 910. in Calabriam urbemque Consentiam truculenti irruerunt. Refert id illustis Pagius ad annum 902. fortassis non recte. *Hungari* anno 907. Ludovicum IV. commissa atroci pugna

Deinde Edgardus usque ad annum 975. Edoardus II. martyr anno 978. Erelredus 1016. In Polonia primus Christianus Rex Micislaus obiit anno 999.

(1) Bagad.

gna vicerunt; ac anno 909. populati sunt Saxoniam et Thuringiam, annoque sequente Alemaniam. Cae- si tamen fuerunt anno 921. ab Imperatore Henrico, et coacti ad novennii petendas inducias. Idem Henricus anno 928. *Slavorum* copias interneccione delevit, atque anno 930. Misnam condidit in superiori Saxoniam. Rursus anno 935. Hungaros ingenti praelio devicit, sibi *patris patriae* nomine comparato. Diruta anno 933. a Saracenis Africae Genua, *Hungari* anno 937. in Italiam hostili furore irruerunt. *Saraceni* non semel hoc saeculo superati: nam sub Ioanne X. anno 915. a finibus Latii, et Campaniae, ubi prope Lyrium fluvium annis 40. consederant finitimos quosque infestantes, expulsi fuere: devicti anno 939. apud Septimancas Castellae oppidum a Rege Ramiro: illorum classis ab Hugone Italiae Rege, et a Graecis *Chelyndro* igne (1) anno 941. combusta: duplici certamine, anno 964. et 968. eos in Asia debellavit Graecorum Imperator Nicephorus; et in Syria non semel anno 974. et sequenti Ioannes Tzimisces: e Frazineti oppido eosdem expulit anno 972. dux Arelatensis Wilhelmus. Otho autem II. Imperator, qui a Saracenorum tyrannide Apulos, Bruttiosque anno 968. liberavit, eosque insequente anno coegerat ex Italiae oris discedere, anno 982. ingenti praelio in Calabria commisso, una cum Graecis ab iisdem superatus, vix potuit exigua navicula fugam capere. In Hispania rursus invalescentes anno 985. expugnarunt Caralauniae metropolim Barcinonem, et paullo post Legionem *Germanicam*, civitatem provinciae Tarraconensis (2). Sarmatae quoque, seu Ru-

(1) De hoc Graecorum igne Wilhelmus Appul. lib. V. Rerum Norman.

Et contra Venetum naves, Danaumque chelyndres
Certamen navale parant.

(2) Calabriam rursus depopulati sunt anno 986. expugnatis Rhegio Iulio, Crotone, aliisque urbibus magnae Graeciae.

theni ac Moscovitae, necnon Bulgari Mysiae populi, saeculo decimo ruerunt in arma. Ast anno 941. a Graecis tam cruento bello caesi fuerunt, ut Helena illorum Regina Constantinopolim fugerit: atque anno 972. a Ioanne Tzimisce magna item clade fuerunt prostrati. *Bulgari*, qui anno 917. ad Acheloum fluvium intulerant Graecis maximam cladem, et anno 933. obsederant C. P. suburbana incenderant, et universam Thraciam vastaverant, unde magnis deliniti muneribus recesserunt anno 929. *Bulgari*, inquam, anno 964. expugnati fuerunt a Ioanne Tzimisce non semel laudato, et anno 1000. a Basilio II. eiekti e Thessalia, Macedonum regione.

Perpauci habentur scriptores profanarum historiarum, huic mantissae inserendi. Obscura enim sunt nomina *Ioannis Assarii* Britanni, qui initio decimi saeculi scripsisse fertur vitam Regis sui Aelfridi: *Cappidi Stauriensis*, qui aetate Conradi, et Henrici Aucupis, Regum Britanniae contexuit genealogiam: *Oconis Scharlensis*, a quo, tempore Othonis Magni, conscriptae dicuntur origenes Frisiae: atque *Dudonis Neustrii*, qui narrationi rerum a Normannis gestarum in Gallia, Othone III. imperante, multas infarsit fabulas. Claruit circa idem tempus *Roswida*, monialis in coenobio Gandersheimensi, quae iussu Othonis II. et Gerbergae Abbatissae, scripsit heroico carmine historiam, sive panegyricum de gestis Othonis I. aliaque metro, et prosa composuit. Recte autem de scriptoribus huius saeculi, si recensere nobiles praeclarosque velimus, repetendus nobis erit cum doctissimo Vossio lib. II. de histor. Graecis cap. 26. Virgilianus ille versus Aeneidum primo

Occurrunt rari nantes in gurgite vasto.

HISTORIAE
ECCLESIASTICAE
B R E V I A R I V M
A MVNDI REPARATIONE
VSQVE AD ANNVM MDCCLX.

INDEX I.
CHRONOLOGICVS
IN QVO ROMANORVM PONTIFICVM
ELECTIO ET OBITVS NOTATVR.

	<i>Electus.</i>	<i>Obiit.</i>	<i>Pag.</i>
S. Petrus.	40.	65.	71.
S. Linus.	65.	76.	72.
S. Cletus.	76.	89.	72.
S. Clemens I.	89.	98.	73.
Anacletus.	98.	100.	99.
S. Evaristus.	100.	109.	100.
S. Alexander I.	109.	117.	100.
S. Sixtus I.	117.	127.	100.
S. Telesphorus.	127.	138.	101.
S. Hyginus.	138.	142.	101.
S. Pius.	142.	156.	101.
S. Anicetus.	156.	168.	101.
Soter.	168.	177.	101.
S. Eleutherus.	177.	192.	101.
Victor I.	192.	201.	102.
Zephyrinus.	201.	219.	122.
S. Callistus I.	219.	224.	123.
S. Vrbanus.	224.	231.	123.
S. Pontianus.	231.	235.	123.
Antherus.	235.	236.	123.
S. Fabianus.	236.	250.	123.
S. Cornelius.	250.	252.	124.
Lucius I.	252.	253.	124.
Stephanus I.	253.	257.	124.
<i>Tom. I.</i>	<i>Xx</i>	<i>Six.</i>	

INDEX I.

	<i>Electus.</i>	<i>Obiit.</i>	<i>Pag.</i>
Sixtus II.	257.	258.	124.
Dionysius.	258.	271.	124.
S. Felix I.	271.	276.	124.
S. Eutychianus.	276.	283.	125.
Caius.	283.	296.	125.
Marcellinus.	296.	304.	146.
Marcellus I.	304.	309.	147.
S. Eusebius.	309.	311.	147.
S. Melchiades.	311.	313.	147.
S. Silvester I.	314.	335.	147.
S. Marcus.	336.	336.	147.
S. Iulius I.	336.	352.	147.
Liberius.	352.	366.	147.
S. Felix II.	} Anno.	359.	148.
S. Damasus.		384.	148.
S. Siricius.		398.	148.
S. Anastasius I.		402.	148.
Innocentius I.		417.	175.
Zosimus.	} Anno.	418.	176.
S. Bonifacius I.		423.	176.
S. Caelestinus I.		432.	176.
Sixtus III.		440.	176.
S. Leo I. Magnus.		461.	176.
Hilarius.		467.	176.
S. Simplicius.		483.	177.
Felix III.		492.	177.
S. Gelasius I.		496.	177.
Anastasius II.		498.	177.
Symmachus.		514.	177.
Hormisdas.		523.	203.
S. Ioannes I.		526.	204.
S. Felix IV.		530.	204.
Bonifacius II.		530.	205.
<i>Dioscorus Antipapa.</i>			205.
Ioannes II.	532.	535.	205.
			S.

INDEX I.

	<i>Electus.</i>	<i>Obiit.</i>	<i>Pag.</i>
S. Agapitus I.	535.	536.	205.
Silverius.	536.	540.	206.
Vigilius.	540.	555.	206.
Pelagius I.	555.	560.	206.
Ioannes III.	560.	573.	207.
Benedictus I.	574.	578.	207.
Pelagius II.	578.	590.	207.
Gregorius Magnus.	590.	604.	207.
Sabinianus.	604.	606.	234.
Bonifacius III.	606.	607.	235.
S. Bonifacius IV.	607.	615.	235.
S. Deusdedit.	615.	618.	235.
Bonifacius V.	618.	625.	235.
Honorius I.	625.	639.	235.
Severinus.	639.	640.	235.
Ioannes IV.	640.	642.	236.
Theodorus I.	642.	649.	236.
S. Martinus I.	649.	655.	236.
S. Eugenius I.	655.	657.	236.
S. Vitalianus.	657.	672.	236.
Adeodatus.	672.	676.	237.
Donus I.	676.	678.	237.
S. Agatho.	678.	682.	237.
S. Leo II.	682.	683.	237.
S. Benedictus II.	683.	685.	237.
Ioannes V.	685.	686.	237.
Conon.	686.	687.	237.
Sergius I.	687.	701.	238.
Ioannes VI.	701.	705.	260.
Ioannes VII.	705.	707.	260.
Sisinnius.	708.	708.	261.
Constantinus.	708.	715.	261.
S. Gregorius II.	715.	731.	262.
Gregorius III.	731.	741.	262.
Zacharias.	741.	752.	263.
	Xx 2		Ste-

INDEX I.

	<i>Electus.</i>	<i>Obiit.</i>	<i>Pag.</i>
Stephanus II.	752.	757.	263.
S. Paullus I.	757.	767.	264.
<i>Constantinus Antipapa.</i>			264.
Stephanus III.	768.	772.	264.
Hadrianus I.	772.	795.	264.
Leo III.	795.	816.	265.
Stephanus IV.	816.	817.	288.
S. Paschalis I.	817.	824.	288.
Eugenius II.	824.	827.	288.
Valentinus.	827.	827.	288.
Gregorius IV.	827.	844.	288.
Sergius II.	844.	847.	288.
S. Leo IV.	847.	855.	290.
Benedictus III.	855.	858.	290.
<i>Anastasius Anti-</i>			
<i>papa.</i>			
S. Nicolaus I.	858.	876.	290.
Hadrianus II.	867.	872.	292.
Ioannes VIII.	872.	882.	293.
Marinus I.	882.	884.	293.
Hadrianus III.	884.	885.	293.
Stephanus V.	885.	891.	294.
Formosus.	891.	896.	294.
Bonifacius VI.	896.	896.	295.
Stephanus VI.	896.	897.	295.
Romanus.	897.	898.	296.
Theodorus II.	898.	898.	296.
Ioannes IX.	898.	900.	296.
Benedictus IV.	900.	903.	319.
Leo V.	903.	903.	319.
Christophorus.	903.	904.	319.
Sergius III.	904.	911.	320.
Anastasius III.	911.	913.	320.
Landus.	913.	914.	320.
Ioannes X.	914.	928.	320.

Leo

INDEX I.

	<i>Electus.</i>	<i>Obiit.</i>	<i>Pag.</i>
Leo VI.	928.	929.	320.
Stephanus VII.	929.	931.	320.
Ioannes XI.	931.	936.	321.
Leo VII.	936.	939.	321.
Stephanus VIII.	939.	942.	321.
Marinus II.	942.	946.	321.
Agapetus II.	946.	957.	321.
Ioannes XII.	957.	964.	322.
<i>Leo VIII. Anti-</i>			
<i>papa.</i>			
Benedictus V.	964.	965.	322.
Ioannes XIII.	965.	972.	323.
Benedictus VI.	972.		323.
<i>Bonifacius VII.</i>			
<i>Antipapa.</i>			
Donus II.	974.	975.	323.
Benedictus VII.	975.	984.	323.
Ioannes XIV.	984.	985.	323.
Ioannes XV.	985.	996.	323.
Gregorius V.	996.	999.	323.
Silvester II.	999.	1003.	323.

IN-

INDEX II. CHRONOLOGICVS

IN QVO ROMANORVM IMPERATORVM

OBITVS NOTATVR.

	Obiit.	Pag.
O ctavianus Augustus.	14.	81.
Tiberius.	37.	82.
C. Caligula.	41.	82.
Claudius.	54.	83.
Nero.	68.	83.
Galba.	68.	84.
Otho.	68.	84.
Vitellius.	69.	84.
Vespasianus.	79.	85.
Titus Vespasianus.	81.	85.
Domitianus.	96.	85.
Nerva Cocceius.	98.	86.
M. Vlpus Traianus.	117.	110.
Aelius Hadrianus.	138.	111.
Antoninus Pius.	161.	112.
M. Aurelius Antoninus Verus.	180.	112.
L. Aurelius Commodus.	192.	113.
P. Helvius Pertinax.	193.	114.
Septimius Severus.	211.	132.
M. Aurelius Bassianus An- toninus Caracalla.	217.	134.
Opelius Severus Macrinus.	221.	134.
Aurelius Severus Alexander.	235.	135.
Iulius Maximinus.	236.	135.
M. Antonius Gordianus.	237.	135.
M. Ant. Gord. iunior.	244.	136.
		Phi-

INDEX II.

	Obiit.	Pag.
Philippus.	249.	136.
Q. Traianus Decius.	251.	136.
C. Vibius Trebonianus Gal- lus cum Volusiano.	254.	137.
M. AEmilianus.	257.	137.
P. Licinius Valerianus.	259.	137.
P. Licinius Gallienus.	268.	138.
M. Aurelius Claudius.	270.	139.
L. Domitianus Aurelius.	275.	139.
M. Claudius Tacitus.	276.	140.
M. Annius Florianus Probus.	282.	140.
M. Aurelius Carinus.	283.	140.
M. Aurelius Numerianus.	284.	140.
Valerius Diocletianus et M. Aurelius Maximianus.	305.	140.
Maximianus Galerius et Constantius Chlorus.	306.	163.
Constantinus Magnus.	337.	165.
Constantinus.	340.	166.
Fratres { Constantius.	350.	166.
{ Constantius.	361.	166.
Iulianus Apostata.	363.	166.
Iovianus.	364.	166.
Valentinianus senior.	375.	167.
Gratianus.	383.	167.
Valentinianus iunior.	392.	167.
Theodosius.	395.	167.

A THEODOSII IMPERATORIS MOR TE
divisum est imperium inter

Imperatores Occidentis et Imperatores Orientis.

<i>Obiit. Pag.</i>		<i>Obiit. Pag.</i>	
Honorius.	423. 190.	Arcadius.	408. 191.
Valentinianus III.	455. 190.	Theodosius iu-	
Petronius Maxi-		nior.	450. 192.
mus.	455. 190.	Fl. Valerius Mar-	
Fl. Maecilius A-		cianus.	457. 192.
vitus.	457. 191.	.....	.....
Fl. Iul. Maiora-		.....	.....
nus.	461. 191.	.....	.....
Vibius Severus.	467. 191.	Leo I.	474. 192.
Fl. Anthemius.	472. 191.	Leo II.	474. 192.
Fl. Anicius Oly-		.....	.....
brius.	472. 191.	.....	.....
Glycerius.	474. 191.	Zeno.	491. 192.
Iulius Nepos.	475. 191.	Fl. Valer. Ana-	
Augustulus.	476. 191.	stasius.	518. 193.

Imperium Occidentis inter-
mittitur ad VIII. usque
sæculum.

.....	Fl. Anicius Iusti-	
.....	nus.	527. 222.
.....	Fl. Iustinianus.	565. 224.
.....	Iustinus iunior.	578. 226.
.....	Tiberius Con-	
.....	stantinus.	582. 226.
.....	Mauricius.	602. 226.
.....	Phocas.	610. 246.
.....	Heraclius.	641. 248.
.....	Con-	

Imperatores Occidentis.

Imperatores Orientis.

<i>Obiit. Pag.</i>		<i>Obiit. Pag.</i>	
.....	Constantinus III.	641. 249.	
.....	Heracleonas.	641. 249.	
.....	Heracleon. Con-		
.....	stans II.	668. 249.	
.....	Constantinus IV.	685. 250.	
.....	Iustinianus II.	695. 251.	
.....	Leontius.	698. 251.	
.....	Absimarus.	705. 251.	
.....	Iustinianus II. Ite-		
.....	rum Imperat.	711. 274.	
.....	Phileppicus.	713. 274.	
.....	Artemius sive		
.....	Anastasius II.	715. 275.	
.....	Theodosius III.	717. 275.	
.....	Leo III.	741. 275.	
.....	Constantinus Co-		
.....	pronymus.	775. 276.	
.....	Leo IV.	780. 277.	
.....	Constantinus VI.	797. 278.	

Imperium Occidentis reui-
viscit in Carolo Magno.

Carolus Magnus. 814. 305.

.....

.....

.....

.....

Ludovicus Pius. 840. 306.

Lotharius. 855. 307.

Ludovicus II. 875. 307.

Carolus II. 877. 308.

Carolus III. 887. 308.

Wido. 894. 308.

Tom. I.

Irenes huius ma-

ter. 802. 278.

Nicephorus. 811. 310.

Michael Curopa-

lates. 813. 310.

Leo V. 820. 310.

Michael II. 829. 310.

Michael III. 867. 310.

.....

.....

.....

Basilus Macedo. 886. 310.

.....

Yy

Im-

Imperatores Occidentis.

Imperatores Orientis.

	<i>Obiit. Pag.</i>		<i>Obiit. Pag.</i>
Lambertus.	896. 309.	.....	.....
Arnulphus.	899. 309.	.....	.....
Ludovicus III.	902. 309.	Leo VI.	911. 310.

*Interregnum licet alii ac-
censeant Imperatores.*

Berengarium.	924. 331.	Constantinus VII.	959. 334.
Conradum.	331.	Romanus.	963. 335.
Henricum.	331.	Nicephor. Phocas.	969. 335.
Otho I. Ma-		Ioann. Tzimiscus.	976. 335.
gnus.	973. 331.	Basilius II.	1025. 335.
Otho II.	983. 331.	Contantin. VIII.	
Otho III.	1002. 332.	cuius frater.	1028. 335.

INDEX III.

CONCILIORVM

ALPHABETICO-CHRONOLOGICVS.

A	<i>Anno. Pag.</i>		<i>Anno. Pag.</i>
Africanum.	401. 180.	Anciranum.	314. 149.
Africanum.	425. 179.	Antiochenum.	265. 126.
Agathense.	506. 114.	Antiochenum.	270. 126.
Alexandrinum.	230. 126.	Antiochenum.	341. 151.
Alexandrinum.	315. 150.	Antiochenum.	417. 179.
Alexandrinum.	339. 152.	Apostolorum I.	74.
Alexandrinum.	399. 152.	Apostolorum II.	74.
Alexandrinum.	633. 239.	Apostolorum III.	50. 74.
Altinense.	802. 297.	Aquileiense.	381. 152.
Anglicanum.	679. 232.	Aquileiense.	553. 213.

Aqui-

	Anno. Pag.		Anno. Pag.
Aquileiense.	698. 241.	Caesaraugusta-	
Aquisgranense.	797. 269.	num.	380. 152.
Aquisgranense.	799. 268.	Caesaraugusta-	
Aquisgranense.	802. 298.	num.	592. 214.
Aquisgranense.	816. 299.	Caesareense.	334. 151.
Aquisgranense.	828. 299.	Cantuariense.	969. 326.
Arausicanum.	441. 180.	Capuanum.	389. 152.
Arausicanum.	529. 211.	Carisiacum.	849. 298.
Arelatense.	314. 150.	Carthaginiense.	215. 125.
Arelatense.	427. 179.	Carthaginiense.	251. 126.
Arelatense.	452. 180.	Carthaginiense.	252. 126.
Arelatense.	813. 198.	Carthaginiense.	254. 126.
Ariminense.	359. 150.	Carthaginiense.	255. 125.
Aurelianense.	511. 214.	Carthaginiense.	256. 125.
Aurelianense.	533. 214.	Carthaginiense.	256. 125.
Aurelianense.	645. 239.	Carthaginiense.	306. 150.
		Carthaginiense.	348. 150.
		Carthaginiense.	390. 149.
		Carthaginiense.	398. 149.
		Carthaginiense.	399. 149.
		Carthaginiense.	403. 180.
		Carthaginiense.	404. 178.
		Carthaginiense.	405. 178.
		Carthaginiense.	406. 178.
		Carthaginiense.	408. 178.
		Carthaginiense.	410. 178.
		Carthaginiense.	411. 178.
		Carthaginiense.	418. 179.
		Carthaginiense.	646. 239.
		Chalcedonense	
		IV. oecume-	
		nicum.	451. 180.
		Cirtense.	305. 149.
		Cirtense.	412. 179.
		Cloveshoviense.	742. 268.
		Yy 2	Com-

	Anno. Pag.
Bagense.	394. 150.
Barcinonense.	540. 214.
Barcinonense.	599. 214.
Blachernense.	754. 267.
Bostrenum.	244. 126.
Bracarense.	563. 211.
Bracarense.	572. 214.
Burdigalense.	385. 152.
Burgundiense.	955. 325.
Byzacenum.	507. 211.
Byzacenum.	646. 239.

	Anno. Pag.
Cabilonense.	579. 210.
Cabilonense.	813. 299.

Anno. Pag.
Compendiense. 756. 268. *Anno. Pag.*
Constantinopolit. 336. 151. oecumenicum. 431. 179.

F

Francfordiense. 794. 267.

G

Gerundense. 517. 214.
Gentiliacum. 767. 267.

H

Hierosolymitanum. 633. 239.
Hipponense. 393. 150.
Hispanicum. 447. 180.

I

Ilerdense. 524. 214.

L

Lambesitanum. 240. 126.
Lateranense. 769. 267.
Lipsiense. 780. 268.

M

Matisconense. 581. 214.
Mediolanense. 355. 150.
Mediolanense. 390. 152.
Mediolanense. 679. 239.
Meldense. 962. 325.
Metense. 863. 297.
Middlesexiense. 959. 325.

Mi-

D

Diospolitanum. 415. 179.
Duisburgense. 927. 326.

E

Eliberitanum. 305. 149.
Ephesinum. 255. 126.
Ephesinum III.

Anno. Pag.
Milevitanum. 416. 179. Romanum. 241. 126.
Moguntinum. 848. 298. Romanum. 313. 150.
Mopsuestenum. 550. 212. Romanum. 342. 151.
Romanum. 370. 151.
Romanum. 378. 151.
Romanum. 417. 179.
Romanum. 417. 179.
Romanum. 430. 179.
Romanum. 433. 180.
Romanum. 501. 209.
Romanum. 518. 210.
Romanum. 531. 210.
Romanum. 532. 211.
Romanum. 595. 211.
Romanum. 610. 241.
Romanum. 640. 239.
Romanum. 646. 239.
Romanum. 649. 239.
Romanum. 726. 267.
Romanum. 731. 267.
Romanum. 732. 267.
Romanum. 743. 268.
Romanum. 745. 268.
Romanum. 800. 269.
Romanum. 853. 296.
Romanum. 861. 296.
Romanum. 862. 298.
Romanum. 863. 296.
Romanum. 864. 296.
Romanum. 868. 297.
Romanum. 881. 297.
Romanum. 897. 296.
Romanum. 898. 296.
Romanum. 963. 326.
Romanum. 964. 326.

N

Narbonense. 589. 214.
Narbonense. 788. 268.
Narbonense. 791. 269.
Nicaenum I. oecumenicum. 325. 150.
Nicaenum VII. oecumenicum. 787. 267.
Numidicum. 646. 239.

P

Parisiense. 551. 210.
Parisiense. 573. 210.
Parisiense. 615. 241.
Parisiense. 767. 267.
Parisiense. 824. 299.

Q

Quinisextum. 692. 240.

R

Ratisponense. 792. 268.
Ravennatense. 904. 326.
Remense. 813. 299.
Remense. 935. 325.
Remense. 935. 325.
Romanum. 198. 103.

Ro-

	<i>Anno. Pag.</i>		<i>Anno. Pag.</i>
Romanum.	993. 326.	Toletanum.	527. 214.
Romanum.	996. 326.	Toletanum.	610. 241.
		Toletanum.	694. 241.
		Traiectense.	697. 241.
		Trullanum.	692. 240.
S		Turonense.	567. 214.
Sardicense.	347. 150.	Turonense.	813. 298.
Sardiniense.	521. 211.	Tyrium.	335. 151.
Sramicense.	836. 297.	Tyrium.	518. 211.
Suessionense.	941. 325.		

T

Tarraconense.	516. 214.	Vasense.	529. 214.
Ticinense.	997. 326.	Verdunense.	947. 325.
Toletanum.	405. 180.	Vermeriense.	752. 268.

V

INDEX IV.

HAERETICORVM

ALPHABETICO-CHRONOLOGICVS.

<i>A</i>	<i>Saec. Pag.</i>		<i>Saec. Pag.</i>
Abeliani.	V. 183.	naeus.	I. 77.
Acephali.	V. 183.	Apostolici.	III. 128.
Agnoetae.	VI. 215.	Archontici.	II. 104.
Angelici.	III. 128.	Arius.	IV. 153.
Antidicomariani- tae.	IV. 157.		
Anthropomorphi- tae.	IV. 157.	Basilides.	I. 76.
Apollinaris.	IV. 155.	Beryllus.	III. 127.
Apollonius Thya-			

B

Ca-

<i>C</i>	<i>Saec. Pag.</i>	<i>I</i>	<i>Saec. Pag.</i>
Caiani.	II. 104.	Incorrupticolae.	V. 215.
Carpocrates.	II. 103.	Ioannes Hemula.	V. 182.
Cerinthus.	I. 76.	Ioannes Philopo- nus.	VI. 215.
Christolytae.	VII. 242.	Iovinianus.	IV. 156.
Corrupticolae.	VI. 215.		
Collyridiani.	IV. 157.		
		<i>L</i>	
<i>D</i>		Luciferiani.	IV. 153.
Donatistae.	IV. 152.		
		<i>M</i>	
<i>E</i>		Macedonius.	IV. 154.
Ebion.	I. 76.	Manichaei.	III. 127.
Elipandus.	VIII. 269.	Marcion.	II. 105.
Encratitae.	II. 105.	Meletiani.	IV. 153.
Ethnophroni.	VII. 243.	Menander.	I. 76.
Eutyches.	V. 182.	Messaliani.	IV. 157.
Exidus.	VIII. 269.	Monotheitae.	VII. 241.
		Montanus.	II. 105.
		<i>N</i>	
<i>F</i>		Nestoriani.	V. 181.
Felix.	VIII. 269.	Nicolaitae.	I. 77.
		Noetus.	III. 127.
<i>G</i>		Novatus.	III. 127.
Gnosimachi.	VII. 243.		
		<i>O</i>	
<i>H</i>		Ophitae.	II. 104.
Helcesitae.	II. 104.		
Helvidius.	IV. 156.	<i>P</i>	
		Parermentae.	VII. 243.
		Paul-	

<i>Saec. Pag.</i>		<i>Saec. Pag.</i>
Paullus Samosaten- tensis.	III. 127.	Simon. I. 75.
Pelagius.	V. 181.	
Petrus Fullo.	V. 182.	T
Petrus Moggus.	V. 182.	Theopaschitae. VI. 215.
Photinus.	IV. 155.	Theomachi. VIII. 269.
Priscillianus.	IV. 156.	Tritheitae. VI. 216.

S

Sabellius.	III. 127.	Valentinus. II. 103.
Semipelagiani.	V. 181.	Valesii. III. 128.
		Vigilantius. V. 183.

V

INDEX V.

S A N C T O R V M

ET MARTYRVM ILLVSTRIORVM

ALPHABETICO-CHRONOLOGICVS.

A	<i>Saec. Pag.</i>		<i>Saec. Pag.</i>
Achilleus.	I. 86.	Amandus.	VII. 251.
Adelbertus.	X. 336.	Amantius.	II. 112.
Adauctus.	IV. 164.	Ambrosius.	IV. 160.
Adelaides.	X. 336.	Anastasia.	I. 84.
Agatha.	III. 137.	Anastasius.	VII. 248.
Agathonica.	II. 113.	Andochius.	II. 113.
Agilbertus.	VII. 251.	Andreas Apost.	I. 85.
Alexander.	II. 113.	Antipas.	I. 85.
Alexander.	V. 194.	Antoninus.	V. 193.
Alipius.	V. 193.	Antonius.	IV. 158.
Alvelmes.	VIII. 275.	Antonius.	IX. 309.
		Apol-	

Saec. Pag.

Apollonia.	III. 137.	C	<i>Saec. Pag.</i>
Arsenius.	V. 194.	Caecilia.	III. 135.
Asclepiades.	III. 137.	Caesarius.	II. 110.
Asterius.	III. 135.	Caesarius.	V. 193.
Athanasia.	IX. 308.	Calepodius.	III. 135.
Athanasius.	IV. 158.	Catharina.	III. 135.
Augustinus.	V. 185.	Cechardus.	VI. 227.
Aurea.	III. 135.	Celsus.	I. 84.
Aurelianus.	VI. 224.	Cariton.	III. 139.
Aurelius.	IX. 308.	Clemens Papa.	I. 80.

B

Babyla.	III. 137.	Clotildes.	VI. 224.
Barbara.	III. 135.	Columbanus.	VI. 221.
Barbea.	II. 111.	Comerus.	VIII. 279.
Barnabas.	I. 82.	Conradus.	X. 336.
Barsimaeus.	II. 111.	Cyprianus.	III. 138.
Bartholomaeus A-		Cyriacus.	VI. 224.
postolus.	I. 85.	Cyrellus.	IV. 158.
Basilisa.	I. 84.	Cyrellus.	V. 185.

Basilus.	IV. 159.	D	
Bathildes.	VII. 250.	Dagobertus.	VII. 251.
Benedictus.	VI. 224.	Daniel stylita.	V. 194.
Benedictus.	IX. 309.	Deicola.	VII. 249.
Benignus.	II. 113.	Desiderius.	VII. 248.
Bernardus.	IX. 308.	Dionysius Arco-	
Bernon.	X. 336.	pagita.	I. 86.
Bertharius.	IX. 309.	Donatarius.	IV. 164.
Bibiana.	IV. 166.	Dormientes se-	
Blanda.	III. 135.	ptem.	III. 137.
Bonifacius.	IV. 164.	Dunstanus.	X. 336.
Bonitus.	VIII. 275.		

Tom. I.

E

Editha.	X. 336.
Zz	Eduar-

INDEX V.

	<i>Saec. Pag.</i>		<i>Saec. Pag.</i>
Eduardus.	X. 335.	Fulgentius.	VI. 217.
Eligius.	VII. 250.		
Emmeramus.	VII. 250.	G	
Ephrem Syrus.	IV. 158.	Gaudentius.	V. 193.
Epiphanius.	IV. 160.	Genovefa.	V. 194.
Epiphanius.	V. 193.	Germanus.	V. 193.
Ethelwoldus.	X. 336.	Germanus.	VIII. 271.
Evaristus.	II. 111.	Gervasius.	I. 84.
Eucherius.	V. 193.	Getulius.	II. 112.
Eugenia.	III. 139.	Glyceria.	II. 113.
Eugenius.	VII. 250.	Gregor. Neocae-	
Eulogius.	IX. 308.	sar.	III. 131.
Evodius.	I. 84.	Gregor. Nysse-	
Eusebius.	III. 138.	nus.	IV. 159.
Eustasius.	VII. 249.	Gregor. Nazianz.	IV. 159.
Eustochium.	V. 194.	Gregor. Turonen-	
Euthymius.	IX. 306.	sis.	VI. 219.
Exuperius.	V. 193.	Gregorius.	VIII. 279.
		Guiborata.	X. 336.
F			
Faustinus.	II. 112.	H	
Felicitas.	III. 133.	Haroldus.	X. 335.
Felicula.	I. 86.	Hera.	II. 133.
Felix.	III. 135.	Heraclides.	III. 133.
Felix.	III. 139.	Herculanus.	VI. 224.
Felix.	IV. 164.	Herodion.	I. 84.
Felix.	IX. 308.	Hesychius.	III. 135.
Ferrutius.	II. 113.	Hieronymus.	V. 184.
Flavia Domitilla.	I. 85.	Hilarius.	IV. 158.
Flavia.	VI. 224.	Hilarius.	V. 193.
Flavianus.	V. 193.	Hippolytus.	III. 129.
Flora.	IX. 308.	Honoratus.	V. 193.
Florentius.	III. 139.	Hyacinthus.	II. 110.
Fridericus.	IX. 306.		

I	<i>Sacc. Pag.</i>	L	<i>Sacc. Pag.</i>
Iacobus.	I. 79.	Lambertus.	VII. 251.
Iacobus.	V. 193.	Laurentius.	III. 138.
Ianuarius.	IV. 164.	Leonides.	III. 130.
Ildephonsus.	VII. 244.	Lucas.	I. 78.
Ignatius.	II. 106.	Ludmilla.	X. 336.
Ignatius.	IX. 309.	Ludgerus.	IX. 305.
Ioannes Evang.	I. 78.	Lupus.	V. 193.
Ioannes Chryso-			
stomus.	IV. 160.	M	
Ioannes Silentia-		Macarius.	IV. 158.
rius.	V. 194.	Maiolus.	X. 336.
Ioannes Clima-		Mamantes.	III. 139.
cus.	VI. 221.	Mamertus.	V. 193.
Ioannes.	VII. 251.	Marcella.	III. 133.
Ioannes Damasce-		Marcianus.	VIII. 276.
nus.	VIII. 271.	Marcus Evang.	I. 78.
Ioannes.	IX. 308.	Maria.	IX. 308.
Ioannicius.	IX. 307.	Marius.	II. 112.
Iovita.	II. 112.	Maro.	V. 194.
Irenaeus.	II. 107.	Martina.	III. 135.
Isaac.	IX. 308.	Martinianus.	I. 84.
Isaacus.	VI. 224.	Martinianus.	V. 194.
Ischirion.	III. 137.	Martinus.	IV. 167.
Isidorus Pelusio-		Marutha.	V. 193.
ra.	V. 180.	Massa candida seu	
Isidorus Hispalen-		300. martyres.	III. 138.
sis.	VII. 245.	Mathildes.	X. 336.
Iudas.	I. 79.	Matthaeus.	I. 78.
Iulianus.	II. 110.	Maxima.	V. 194.
Iulianus.	VII. 251.	Maximus.	VII. 245.
Iulius.	III. 135.	Medardus.	VI. 224.
Iustinus.	II. 107.	Melania.	V. 194.
		Meneleus.	VIII. 276.
		Zz 2	Na-

INDEX VI.

SCRIPTORVM ECCLESIASTICORVM

ALPHABETICO-CHRONOLOGICVS.

Scriptores monachi designantur listeris hisce Ag. Augustiniani : Bn. Benedictini : Br. Barnabite : Br. Basiliani : Cm. Camaldulenses : Cn. Cluniacenses : Cr. Carmelitæ : Ct. Cistercienses : Fr. Franciscani : Is. Iesuitæ : Or. Oratorii patres : Pd. Prædicatores : Sm. Sommaschus ordo : Sp. Scholarum Piar. Patres : Tn. Theatini : VS. Vallis-Vmbrosæ fratres.

A	<i>Saec. Pag.</i>		<i>Saec. Pag.</i>
Abbo.	X. 329.	tinus.	X. 328.
Ado.	IX. 302.	Antiochus.	VII. 244.
Aelfricus.	X. 331.	Antonius.	IV. 158.
Aelfridus.	IX. 303.	Arator.	VI. 221.
Agobardus.	IX. 303.	Arnobius.	IV. 161.
Agobardus.	IX. 301.	Athanasius.	IV. 158.
Amalarius Fortu-		Augustinus.	V. 185.
natus.	IX. 303.		
Ambrosius.	IV. 160.		
Ammonius Ale-		B	
xandrinus.	III. 129.	Barnabas.	I. 80.
Amulus.	IX. 301.	Basilus Magnus.	IV. 159.
Anastasius Sinai-		Basilus Cilix.	VI. 218.
ra.	VII. 245.	Basilus Imper.	IX. 304.
Anastasius.	IX. 302.	Beda.	VIII. 270.
Andreas Agnel-		Bellator.	VI. 216.
lus.	IX. 302.	Benedictus.	VI. 220.
Anicia Falconia		Benedictus.	IX. 303.
Proba.	V. 188.	Bertharius.	IX. 300.
Anonymus Bizan-		Burchardus.	X. 330.
			Cae-

	<i>Saec. Pag.</i>		<i>Saec. Pag.</i>
Gregor. Nazianzenus.	IV. 159.	Ioannes Damascenus.	VIII. 271.
Gregorius Turenensis.	VI. 219.	Ioannes Erigena.	IX. 302.
		Jonas Hibernus.	VII. 246.
H		Jonas Aurelianus.	IX. 301.
Haymo.	IX. 300.	Iornandes.	VI. 218.
Hegesippus.	II. 109.	Iosephus Hebr.	I. 80.
Heraclianus.	VI. 218.	Irenaeus.	II. 107.
Herigerus.	X. 330.	Isaac.	VI. 220.
Hermas.	I. 80.	Isidorus Pelusiotas.	V. 186.
Hieronymus.	V. 184.	Isidorus Hispalensis.	VII. 245.
Hilarius.	IV. 158.	Isidorus Episcopus Pacensis.	VIII. 273.
Hincmarus.	IX. 301.	Ipsychius.	VII. 244.
Hippolytus.	III. 129.	Iudas.	I. 79.
Hippolytus.	X. 328.	Iulianus Pomerius.	VII. 246.
		Iustinus.	II. 107.
I		Iustus a Tiberiade.	I. 80.
Iacobus.	I. 79.		
Ildephonsus.	VII. 245.	L	
Ignatius.	II. 106.	Lactantius.	IV. 161.
Ioannes.	I. 78.	Leander.	VI. 218.
Ioannes Chrysostomus.	IV. 160.	Leo Sapiens.	IX. 304.
Ioannes Cassianus.	V. 186.	Leontius.	VI. 218.
Ioannes Maxentius.	VI. 217.	Liberatus.	VI. 219.
Ioannes Climacus.	VI. 221.	Lucas.	I. 78.
Ioannes Antiochenus.	VII. 243.	Luitprandus.	X. 329.
Ioannes Moschus.	VII. 244.	Lupus Servatus.	IX. 301.
		Ma-	

	<i>Saec. Pag.</i>		<i>Saec. Pag.</i>
M		Paschasius Radbert.	IX. 300.
Macarius Aegyptius.	IV. 158.	Paterius.	VII. 246.
Macar. Nitriensis.	IV. 158.	Paullinus Diac. Mediolanensis.	V. 187.
Marcellinus.	VI. 219.	Paullin. Nolanus.	V. 188.
Marcus.	I. 78.	Paullinus.	VIII. 272.
Marius Mercator.	V. 185.	Paullus.	I. 78.
Martinus.	VI. 219.	Paullus Orosius.	V. 187.
Matthaeus.	I. 78.	Paullus Diac. B. VIII. 271.	
Maximus.	VII. 245.	Petrus.	I. 79.
Melito Sardianus.	II. 108.	Petrus Chrysolog.	V. 185.
Methodius.	IX. 304.	Petrus Siculus.	IX. 302.
Minutius Felix.	III. 129.	Philastrius.	IV. 160.
Moses Barcephas.	X. 331.	Philo.	I. 80.
		Polycarpus.	II. 107.
N		Possidius.	V. 187.
Nennius.	VII. 244.	Primasius.	VI. 216.
Nicephorus.	IX. 302.	Procopius Caesar.	VI. 281.
Nicias.	VII. 246.	Prosper.	V. 187.
Nicon.	X. 331.	Prudentius.	V. 188.
Nilus Nitriensis.	V. 186.		
Nonnus.	V. 188.	R	
No. kerus.	X. 330.	Rabanus Maurus.	IX. 300.
		Ratherius.	X. 330.
O		Ratramnus.	IX. 301.
Otilio.	X. 331.	Regino.	X. 329.
Odo.	X. 330.	Remigius.	IX. 300.
Oecumenius.	X. 330.	Remigius Lugdun. Episcopus.	IX. 302.
Origenes.	III. 130.		
		S	
P		Sedulius.	V. 189.
Pachomius.	IV. 158.	Sergius.	IX. 302.
Pacianus.	IV. 159.	Severin. Boethius.	VI. 221.
Palladius.	V. 187.	Aaa	Si-
Paschasius.	VI. 217.		
Tom. I.			

INDEX VI.

	Saec. Pag.		Saec. Pag.
Sidonius.	V. 189.	Theodor. Abucara.	IX. 304.
Simeon Stylites		Theodulphus.	VIII. 273.
junior.	VI. 220.	Theognostus.	IX. 302.
Simeon Meta-		Theophanes.	VI. 219.
phrastes.	X. 328.	Theophylactus.	VII. 244.
Sisebutus.	VII. 244.	Theophil. Antioch.	II. 108.
Socrates.	V. 187.		
Sophronius.	VII. 244.	V	
Sozomenus.	V. 187.	Venantius Fortun.	VI. 221.
Suidas.	X. 330.	Victorinus.	III. 132.
Sulpicius.	V. 187.	Victorius.	V. 187.
Symmachus Sa-		Victor Vitensis.	V. 188.
maritanus.	III. 131.	Victor Capuanus.	VI. 216.
T		Vsuardus.	IX. 303.
Tatianus Syrus.	II. 108.	Walafridus Strabo.	IX. 303.
Tertullianus.	III. 129.	Winduchindus seu	
Theodoretus.	V. 187.	Witichindus ca-	
Theodorus.	III. 131.	nonic. reg.	X. 329.
Theodorus Lect.	VI. 218.	Z	
Theodorus.	IX. 301.	Zeno.	IV. 158.

INDEX VII.

PROPHANORVM SCRIPTORVM
ALPHABETICO-CHRONOLOGICVS

*Scriptores Monachi designantur litteris
uti in indice VI.*

	Saec. Pag.		Saec. Pag.
Aaron Rached.	IX. 318.	Aldhemus.	VII. 259.
AElianus.	II. 120.	Ammianus Mar-	
Alaricus.	VI. 234.	cellinus.	IV. 174.

INDEX VII.

	Saec. Pag.		Saec. Pag.
Appianus.	II. 120.	Epictetus.	I. 97.
Apuleius.	II. 121.	Ethelvolphus.	VIII. 287.
Arrianus.	II. 120.	Eutropius.	IV. 174.
Asclepiodotus.	IV. 173.	F	
Avinus Quadrat.	III. 145.	Frontinus.	I. 97.
Athenaeus.	II. 121.	G	
Ausonius.	IV. 174.	Galenus.	II. 121.
Aurelius Victor.	IV. 174.	Gallus Milo.	IX. 319.
B		Gellius.	II. 120.
Beulanus.	VI. 233.	Georgius Syn-	
C		cellus.	VIII. 286.
Capitolinus.	IV. 173.	Georgius Theo-	
Cappidus Staurien.	X. 342.	phanes.	VIII. 286.
Celsus Epicureus.	II. 121.	H	
Censorinus.	III. 145.	Hermogenes.	II. 121.
Chalcidius.	IV. 174.	Hermolaus.	VI. 232.
Claudianus.	IV. 174.	Herodianus.	III. 145.
Columella.	I. 97.	Hesychius.	V. 203.
Curtius.	I. 97.	Hesychius Mile-	
D		sus.	VI. 232.
Damascius.	VI. 232.	Herocles.	IV. 174.
Dio Chrysostomus.	II. 120.	Hugobaldus.	IX. 319.
Diogenes Laertius.	II. 120.	Hunibaldus.	VI. 233.
Dio Cassius.	III. 145.	I	
Dionysius Lon-		Iamblicus.	IV. 174.
ginus.	III. 145.	Iannes Assarius.	X. 342.
Dionysius Histor.	III. 145.	Joseph Hebraeus.	I. 97.
Drepanius Fiorus.	VII. 259.	Iulianus.	IV. 174.
Dudo Neustrius.	X. 342.	Iulianus Patricius.	VII. 259.
E		Iulius Titianus.	III. 145.
Eginarthus.	VIII. 287.	Iustinus.	II. 121.
		Aaa z	lu-

	<i>Saec. Pag.</i>		<i>Saec. Pag.</i>
Iuvenalis.	I. 97.	Philo Iudaeus.	I. 96.
L		Philostorgius.	V. 201.
Lampridius.	IV. 174.	Philostratus.	III. 145.
Libanius.	IV. 174.	Plinius.	I. 97.
Livius.	I. 96.	Plutarchus.	II. 120.
Lucanus.	I. 97.	Pollux.	II. 121.
Lucianus.	II. 121.	Pomponius Mela.	I. 97.
M		Porphyrius.	III. 145.
Macrobius.	IV. 174.	Priscianus.	VI. 232.
Marialis.	I. 97.	Proclus.	V. 203.
Martianus Capella.	V. 202.	Prudentius.	IV. 174.
Michael Psellus.	IX. 318.	Q	
		Quintilianus.	I. 97.
N		R	
Nithardus.	IX. 318.	Roswida.	X. 342.
O		Rutilius Numa-	V. 202.
Oeco Scharlen-		tianus.	
sis.	X. 342.	S	
Olympiodorus.	V. 203.	Sabbatius.	IX. 318.
Ovidius.	I. 96.	Samuel Beula-	VII. 259.
P		nus.	I. 96.
Panodorus.	V. 201.	Seneca.	I. 97.
Papinianus.	III. 144.	Silius.	IX. 318.
Pausanias.	II. 120.	Sivardus.	IX. 318.
Persius.	I. 97.	Solco.	III. 146.
Perronius Arbiter.	I. 97.	Spartianus.	I. 97.
Petrus Patricius.	VI. 232.	Statius.	I. 96.
Phaedrus.	I. 96.	Strabo.	II. 120.
		Suetonius.	Ta-

	<i>Saec. Pag.</i>		<i>Saec. Pag.</i>
T		V	
Tacitus.	II. 120.	Valerius Maximus.	I. 96.
Thalelaeus.	VI. 233.	Valerius Flaccus.	I. 97.
Themistius.	IV. 174.	Valerius Paternulus.	I. 96.
Timotheus Ga-	V. 201.	Vipianus.	II. 144.
zacus.		Vopiscus.	IV. 174.
Trebellius Pol-	IV. 173.	Z	
lio.		Zosimus.	V. 203.

INDEX VIII.

ALPHABETICVS
DISCIPLINAE ECCLESIASTICAE
ET RERVM-NOTABILIVM.

A	A	B
Abrazas a Basilide Deus appellatus huius vocis variae significationes. Pag. 76. n. 2.	vit. 266.	Baptisma ratum, quod ab Hae- reticis rite contertur. 141.
AEgyptus peste vexatur. 143.	Apostoli symbolum edunt. 86.	Baptizandi nudi ter in aqua immergebantur. 116.
AEris Campani usus a Sabinia- no Pontifice inventus. 234.	Appia via instauratur. 117.	Beda quare <i>Venerabilis</i> nomen fuerit adeptus. 270. in n. 2.
AEras ad Presbyteratum prae- scripta. 228.	Aquae fervidae in iudiciis ex- perimentum. 312.	Bibliothecae Romae extru- ctae. 117.
Anacletum post Clementem sedisse ex vetustis Dipty- chis colligitur. 99. n. 1.	Archelai exsilium. 89.	Bi-
Anastasium Pontificem Phoci- niana haeresi infectum fuis- se falsum esse. 155. n. 1.	Artii infelix obitus. 153.	
Antipodas dari a Pontifice Za- charia negatum. 263. in not. ante not. 1.	Augusti obitus. 89.	
Apollinis templum conflagra-		

Bibliotheca Constantinopoli
incenditur. 201.
Borbotiani Haeretici quare sic
dicti. 154. n. 2.

C

Calumnia *Cornae Thyesteae* in
Christianos. 88.
Cimpana sacro ritu primum
consecratur. 338.
Catholicor. varia nomina. 252.
Chrisma soli Episcopi con-
ficiant. 168.
Christi sanguis una cum S. Lon-
gini corpore inventus. 312.
in notis.
Codex Theodosianus vulga-
tur. 191. in n. 1.
Goenobia, quas *Lauras* vo-
cant, ab Eudocia Augusta
aedificata. 196. in n. 1. et seq.
CPolis terrae motu ac peste af-
ficitur 20. Iterum peste absu-
mitur. 231.
Constantinum M. a Silvestro
Pontifice baptizatum fuisse
falsum videtur. 147. n. 2.
Constantinus quare *Copronymus*
appellatur. 276.
Constantinus Orientis Imperat.
quare *Porphyrogenitus* voce-
tur. 234. in nota 1.
Crucis experimentum in iudi-
ciis. 318.
Crux Domini ab Helena in-
venitur. 171.
Cyriaci post Antherum Ponti-
ficatus est ficticius. 123. n. 1.
Cyprus a Saracenis capta. 258.

D

Deiparae perpetua vindicatur

virginitas. 168.
Diadematis usus ab Aureliano
primum inventus. 139. in n. 1.
Dianae Ephesiae templum in-
cenditur. 144.
Diocletianus tamquam Deus
adoratur. 144.
Dipychi quid sint. 210. in n. 2.

E

Ecclesiae clavibus nullum im-
pervium peccatum. 141.
Elagabali Imp. ridicula ge-
sta. 134. n. 2.
Eucharistiae sacramentum et
sacrificium ex epist. ad Co-
rinth. et H. br. vindicatur. 87.
Eucharistia Laicis sub utra-
que specie administratur. 116.

F

Francorum regnum a quibus
fuerit administratum. 198.
230. 254. 283. 313. 339.

G

Gothorum regnum quando
incoeperit, quive furiae
reges. 199. 230. 254. 282.

H

Hispaniarum regum se-
ries. 314. 339.

I

Ieiunii quattuor temporum in-
stitutio. 141.
Ierusalem obsidetur. 94.
Ic-

Iesu Christi et Mariae episto-
lae sunt suppositiciae. 77.
S. Ignatius cur *theophorus* fuerit
appellatus. 106. in nota 2.
Ignea columna in aere visa. 173.
Imp. adsensu eliguntur Pon-
tifices. 337.
Ioannam Papissam inter Leo-
nem IV. et Benedictum III.
pontificatum tenuisse com-
mentitium est. 291.
Iudaea in provinciam redacta. 89.
Iudaei equorum pretio divi-
duntur. 118.
Iulianus Apostata templi reae-
dificationem Hebraeis sua-
sit. 166. in nota 2. et 172. in
nota 2.

L

Longobardi I. huius vocis
Longobard. 225. n. 1. quo tem-
pore Italia regnare incoepe-
rint, quive fuerint Re-
ges. 230. 253. 281.
Leo III. a quibusdam nefariis
affectus iniuriis, plagisque
divinitus in pristinum sta-
tum restituitur. 265. in not. 1.
Linosimilis utuntur diaconi. 195.
Liturgia Hebraea abolita, et
Christiana ab Apostolis sta-
tuta. 87.
Lucanus et Seneca interficiun-
tur. 94.

M

Mahumetes dux Saraceno-
rum, eius ortus, et facinora
recensetur. 254.
Marcellini Pontificis lapsus,
 deque hac re concilium ha-

bitum commentitium est. 146.
Maria *Seordus* dicenda. 195.
Mauritani, alii que a Christo
desciscentes Alcoranum se-
ctantur. 285.
Maximianus misere moritur. 170.
Monachi clericorum officiis
agregantur. 168.
Monachorum propagatus or-
do. 252.
Mulier uno partu quinque
liberos gignit. 119.
Mulieribus vetitum ne clau-
strum coenobii S. Martini
Turon. ingrediantur. 338.

N

Neapolis a Longobardis oc-
cupatur. 231.
Neapolim Saraceni devasta-
runt. 315.
Nestorius misere moritur. 182.
Nuptiae quartae ratae. 337.

O

Occidentis Imperatores a
Pontificibus Rom. coronam
acceperunt. 311.
Ovidii exsilium. 90.

P

Pascha die Dominico cele-
brandum statuuntur. 115.
Papae Popae lex in coelibes. 89.
Paroeciae instituuntur. 115.
Paulli ad Senecam litterae sunt
falsae. 79.
Pestis Italiam vexat. 119.
Philosophi Roma expulsi. 95.
Phoe-

Phoenix in AEgypto cernitur. 91. in n. teis tabulis sculptum. 280.

Portenta Hierosolymis cernuntur. 94.

Psalmi alternatim canuntur. 195.

R

Reges plurimi populi que Christianae religioni nomen dedere. 229. 255. 280. et 338.

Roma incenditur, 94. a Gothicis opprimitur, 199. ab obsidione a Belisario liberatur, 231. eandem Saraceni invadunt. 315.

S

Saraceni in Hispanias irruerunt, 282. Salerno et Calabriae excidium attulere, 315. Eorundem ingens clades, 315. et seq. Montis Cassini coenobium diripiunt, 307. Iterum in Calabriam irruerunt, 340. Ab Italia expulsi fuerunt, 341. Idem in Calabria collatis signis cum Othone II. superiores fuerunt. 341.

Saracenorum Calipharum series. 314. et 340.

Scalorum 28. gradus e praetorio Pilati Romam advecti. 290.

Simoni Mago statua erigitur. 71.

Subdiaconis coelibatus praescriptus. 228.

Symbolum CPolitanum argen-

T

Terraemotu omnis fere orbis concussus. 173. Idem iterum, ac tertio Antiochiam quasavit. 232.

Tiberii Imp. varia nomina. 82. in n. r.

Tibris exundavit. 285.

Tria Caputula, de his acerrima exarsit controversia. 212. et in n. r. ibidem.

Trullana synodus a *Trullo* ubi congregata fuit, dicta; huius vocis significatus. 240.

V

Valerianus a Sapore captus. 138. n. r.

Vandalorum regnum quo tempore coeptum, quibusve fuerit administratum. 198. et 230.

Vasa sacra prius vitrea ex argento conflantur. 141.

Verbi Divinitas a Ioanne Evang. vindicata, 87. Idem cum Patre consubstantialis adversus Arianos statuitur. 178.

Vespasiani contra Iudaeos expeditio. 94.

Vesubii primum incendium. 95.

Vesubius iterum ingentem flammarum copiam evo-
luit. 201.